

Doktori (PhD) értekezés tervezet

LŐWI ILDIKÓ

2020

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

LÓWI ILDIKÓ

A magyarországi Befogadó Állomások
helyzete és szociológiai vizsgálata

Témavezető:

.....

Dr. Kanyó Mária PhD
egyetemi docens

Budapest, 2020

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	7
1.1 A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKOLÁSA	8
1.2 A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA	10
1.3 HIPOTÉZISEK	12
1.4 KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK	14
1.5 KUTATÁSI MÓDSZEREK	16
1.6 A DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE	23
2. ELMÉLETI ALAPVETÉS	25
2.1 AZ IDEGEN, AZ IDEGENELLENESÉG ÉS AZ ELŐÍTÉLET FOGALMI MEGHATÁROZÁSAI	25
2.2 AZ ELŐÍTÉLET KUTATÁS MEGALAPOZÓI	26
2.2.1 AZ ELŐÍTÉLETEK TÍPUSAI, FUNKCIÓI	29
2.3 A MODERNKORI ELŐÍTÉLET KUTATÁS DOMINÁNS ELMÉLETEI	30
2.4 AZ IDEGENELLENESÉG HATÁSA AZ ELŐÍTÉLETEK ALAKÍTÁSÁBAN	36
2.4.1 A KÖZVETLEN ÉS KÖZVETETT KAPCSOLAT HATÁSA AZ IDEGENELLENESÉGRE	37
2.4.2 A KAPCSOLATHÁLÓZATI TÁMASZNYÚJTÁS ELMÉLETE	40
2.4.3 AZ INTEGRÁLT CSOPORTKÖZI FENYEGETETTSÉG ELMÉLETE	41
2.5 AZ ALTRUIZMUS FORMÁI ÉS MODELLJEI	42
2.5.1 AZ EMPÁTIAKUTATÁS MODERN NÉZETEI ÉS ELMÉLETEI	45
2.5.2 AZ ALTRUIZMUS, MINT A TÁRSADALMI BEFOGADÁS VAGY KIREKESZTÉS LEHETSÉGES INDIKÁTORA	49
2.5.3 A SZÖVETSÉGI ALTRUIZMUS, MINT AZ IDEGENELLENESÉGET CSÖKKENTŐ TÉNYEZŐ	50
2.6 A HABERMASI CSELEKVÉSELMÉLETBEN MEGJELENŐ ALTRUIZMUS	51
2.7 ÖSSZEFOGLALÁS	53
3. AZ ELMÉLETEK TESZTELÉSE, EMPIRIKUS KUTATÁSOK	55
3.1 A NEMZETKÖZI IDEGENELLENESÉGI KUTATÁSOK BEMUTATÁSA 1990-TŐL	55
3.1.1 SZOCIO-ÖKONÓMIAI TÉNYEZŐK SZEREPE AZ IDEGENELLENESÉGBEN	55
3.1.2 A PSZICHOLÓGIAI TÉNYEZŐK SZEREPÉNEK VIZSGÁLATA	57
3.2 HAZAI IDEGENELLENESÉGI KUTATÁSOK A RENDSZERVÁLTOZTATÁS ELŐTT ÉS UTÁN	58
3.2.1 A BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ATTITŰDKUTATÁSOK AZ 1950-ES ÉVEKTŐL NAPJAINKIG	58
3.3 ÖSSZEFOGLALÁS	64
4. KÖZÉP - EURÓPAI KITEKINTÉS	67
4.1 NEMZETKÖZI KITEKINTÉS A V4-EK ORSZÁGAIRA	67

4.2 ÖSSZEFOGLALÁS	76
5. KUTATÁSI EREDMÉNYEIM BEMUTATÁSA.....	78
5.1 AZ ÖNKÉNTES SEGÍTŐK ATTITÚDJEINEK ALAKULÁSA A KONTAKTUS HIPOTÉZIS FELTÉTELEINEK TÜKRÉBEN.....	78
5.1.1 A BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ÉRZELMEK SKÁLÁJA A KÉT IDŐSZAKBAN	78
5.1.2 A KONTAKTUS HIPOTÉZIS FELTÉTELEINEK MEGVALÓSULÁSA AZ 1990- ES ÉVEK MENEKÜLT HULLÁMA IDŐSZAKÁBAN	83
5.1.3 A KONTAKTUS HIPOTÉZIS MEGVALÓSULÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI A 2015-ÖS MENEKÜLT HULLÁM IDŐSZAKÁBAN.....	88
5.1.4 A KÉT, MIGRÁCIÓS IDŐSZAK ESEMÉNYEINEK MÉDIA VISSZHANGJA	104
5.1.5 ÖSSZEGZÉS	108
5.2 AZ INTEGRÁLT CSOPORTKÖZI FENYEGETETTSÉG MEGJELENÉSE ÉS HATÁSA AZ ÖNKÉNTES IDEGENEK IRÁNTI ATTITÚDJEIBEN	111
5.2.1 AZ ÖNKÉNTES SEGÍTŐK BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ATTITÚDJEINEK VIZSGÁLATA AZ 1990-ES ÉVEK MIGRÁCIÓS IDŐSZAKÁBAN.....	111
5.2.1.1 <i>A menekülőkről kialakult kép</i>	112
5.2.1.2 <i>A kulturális különbségek észlelése</i>	114
5.2.1.3 <i>A disszonanciák kezelése, az idegenellenes attitűdök változása</i>	116
5.2.2 AZ ÖNKÉNTES SEGÍTŐK BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ATTITÚDJEINEK VIZSGÁLATA A 2015-ÖS MIGRÁCIÓ IDŐSZAKÁBAN	119
5.2.2.1 <i>Az idegenség dimenzióinak megjelenése</i>	120
5.2.2.2 <i>A kulturális különbségek, ellentétek kezelése</i>	123
5.2.2.3 <i>A személyes kapcsolatok hatása</i>	126
5.2.2.4 <i>A konfliktusok terepe és jellemzői</i>	133
5.2.2.5 <i>Az integrált fenyegetettség érzésének megjelenése</i>	136
5.2.3 ÖSSZEGZÉS	153
5.3 AZ INTEGRÁLT FENYEGETTSÉG HATÁSA A BEENGEDÉSI KRITÉRIUMOK VÁLTOZÁSÁRA	155
5.3.1 ÖSSZEGZÉS	165
5.4 AZ ÖNKÉNTES KARITATÍV MUNKÁJÁNAK MOTIVÁCIÓI, A CSELEKVÉSEK FORMÁI A VIZSGÁLT IDŐSZAKOKBAN	166
5.4.1 A SEGÍTSÉGNYÚJTÁS FORMÁI A MIGRÁCIÓS KONTEXTUSOKBAN.....	167
5.4.1.1 <i>A habermasi célorientált, kommunikatív cselekvés a '90-es évek segítségnyújtása során</i>	170
5.4.1.2 <i>A habermasi célorientált, stratégiai cselekvési forma 2015-ben</i>	173
5.4.2 A SZÖVETSÉGI ALTRUIZMUS KIALAKULÁSA.....	176

5.4.2.1 Az empátia alapú szövetségi aktivizmus	177
5.4.2.2 A védelemalapú szövetségi aktivizmus	179
5.4.3 A SZÖVETSÉGI CSELEKVÉSI AKTIVIZMUST MOTIVÁLÓ TÉNYEZŐK.....	185
5.5 ÖSSZEFOGLALÁS	187
6. ÖSSZEGZÉS	191
6.1 ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK	191
6.2 HIPOTÉZISEK IGAZOLÁSA	195
6.3 ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK	205
6.4 A KUTATÁSI EREDMÉNYEK HASZNÁLHATÓSÁGA.....	207
6.5 JAVASLATOK TOVÁBBI KUTATÁSRA.....	209
FÜGGELÉK	211
FELHASZNÁLT IRODALOM	211
HIVATKOZOTT JOGSZABÁLYOK.....	239
SAJÁT PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK	241
SZAKMAI ÖNÉLETRAJZ	244
MELLÉKLETEK.....	246
1. SZÁMÚ MELLÉKLET: A KÉRDŐÍV KÉRDÉSEI.....	246
2. SZÁMÚ MELLÉKLET: AZ INTERJÚ KÉRDÉSEI.....	253
3. SZÁMÚ MELLÉKLET: A VIZSGÁLT MAGYAR MENEKÜLTÜGYI INTÉZMÉNYEK KIALAKULÁSA.....	245

1.BEVEZETÉS

A nemzetközi migráció és annak kísérőjelenségei mára már nem csupán egy triviális, a befogadó társadalmak érintettségét nem vitatható bevándorlási folyamatot takarnak, hanem egy olyan ok-okozatrendszerrel bíró folyamatnak vagyunk tanúi, melynek hatásai korunk élettereiben szinte minden területen észlelhetőkké váltak és előre jelezték a társadalom szféráiban történő esetleges változások lehetőségét.

A többségi társadalmak kiváltképp fontos dilemmájává vált az adott területre érkező etnikulturális kisebbség és a befogadó társadalom kulturális dominanciájának a viszonya. Néhány nyugati ország a kulturális sokszínűség egyre bővülő bázisán alapuló, multikulturális integráció megteremtését tűzte ki céljául, azonban a közép-európai nemzetek rendszerváltoztatás utáni társadalmában egyre inkább az az általános érzés alakult ki, hogy a bevándorlás elől a nemzetállamoknak be kell zárkózniuk.

A nemzetközi bevándorlás kérdése Magyarországon hosszú évtizedekig nem uralta a társadalomtudományok kutatásainak fő irányát, napjainkban azonban a magyar társadalom előítéletes attitűdök sokaságát mutatva küzd az idegenség elfogadásával, vagy elutasításával.

Következésképpen a rendszerváltoztatás óta rendszeresen végzett idegenellenességet mérő reprezentatív felmérések kiemelkedő és tanulságos eredménye a magyarok rendkívüli mértékű intoleranciájának a kimutatása volt.

Az emberek általában nem viselték el azokat a csoportokat, amelyek rájuk nézve vélt vagy valós fenyegetést jelentettek. Következésképpen a 2015-ös menekültválság után az etnikai sokféleség politikai belüggé vált, és a mindennapokban felbukkanó (nemcsak) kulturális töréspontokban csúcsosodott ki.

A közvéleményt sokkal inkább a kultúrközi különbségekből fakadó, esetlegesen bekövetkező nézeteltérések, fenyegetések foglalkoztatták, mint a migráció pozitív hozadéka. Az idegenellenesség nemcsak a közbeszéd témájává, hanem a társadalmat átszövő nézetrendszer szerves részévé is vált, a bevándorlók kárára szolgáló előítéletekkel és bizalmatlansággal megterhelve.

Értekezésem két migrációs időszak vonatkozásában az idegenek iránti befogadói attitűdök alakulását, azok változásának okait, és az ehhez kapcsolható összefüggések feltárását foglalja magában. A hazai kutatások foglalkoztak ugyan a többségi csoportok menekülők iránti attitűdjeinek vizsgálatával, azonban olyan témájú kutatás, mely a menekülőket önkéntesen segítő személyek idegenek iránti attitűdjeinek alakulását vizsgálta, még váratott magára.

Jelen kutatómunka a vizsgált migrációs időszakokban az önkéntes segítők idegenek iránti beállítódásának vizsgálatával és az attitűdjeik változásának feltárásával adalékot szándékozik nyújtani a hiány betöltésére

1.1 A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKOLÁSA

Napjaink migrációs eseményeire tekintve és átélve a bevándorlással kapcsolatos történelmi szituációt, igencsak aktuális problémává avanszált egy szociológiai és szociálpszichológiai szempontból is izgalmas kérdés, a befogadók idegenek iránti attitűdjeinek, előítéletességének alakulása. A bevándorlók megjelenése országunkban sem az 1990-es évek elején, sem 2015-ben nem volt megszokott, „*hétköznapi*” esemény és a róluk szóló médiatájékoztatók jelentős befolyással bírtak a magyar közhangulat alakulására.

Jóllehet, a menekülők (kevés kivételtől eltekintve) nem a hazánkba való letelepedés szándéka vezette, mégis rövidebb-hosszabb időt töltöttek a fogadó többséggel. Ezért felkeltette az érdeklődésemet, hogy a vizsgált migrációs időszakokban, az 1990-es évekbeli és a 2015-ös menekülthullám idején, milyen tényezők működtek közre az önkéntesek idegenek iránti attitűdjeinek alakításában.

Kíváncsivá tett, hogy voltak-e a migráció szereplőinek közös nézőpontjai, közösen kitűzött céljai, létrejött-e a segítők részéről a bevándorlók történelmi helyzetével való azonosulás és kialakult-e a multikulturális térben az alá-fölérendeltségi viszony. Kíváncsi voltam arra is, hogy a segítő személyek a kialakult vándorlásos helyzettől függetlenül önzetlenül, vagy helyzet függően és érdekorientáltan kezelték-e a kultúrközi különbségeket, amelyek váratlan nehézségek elé állíthatták őket.

A magyar menekültügy nem kis horderejű gondjának bizonyult mindkét időszakban a bevándorló tömegek hosszabb-rövidebb ideig tartó ittléte. Érdeklődésemet felkeltette, hogy szükségszerűen magában hordozza-e a nyílt kultúrközi ellentétek kialakulásának lehetőségét a bevándorlók jelenléte.

Érdekelt, hogy a 2015-ös bevándorlás hatására az önkéntesen segítő személyek attitűdjeiben történt-e elmozdulás, és ha igen, annak mértéke összefüggött-e a helyi kultúrközi kölcsönhatások minőségével. Az idegenséggel szembesülők kerülték-e a személyközi nézeteltérések kialakulásának lehetőségét, más stratégiát választottak-e egy-egy migrációs időszakban és megjelentek-e a történelmi helyzettel való azonosulás esetleges hiányából adódóan az közvetett előítéletesség jegyei.

A magyarországi reprezentatív kutatásokban a bevándorlókkal szembeni idegenellenesség mértéke 1992-ben még 15%-os arányt mutatott, ezzel szemben 2016 januárjában a korábbi évekhez képest radikálisan, 53%-ra növekedett.¹

Ezért vizsgálódásra érdemesnek tartottam, hogy az önkéntes segítőkben konfliktus forrásaként jelentkezett-e az 1990-es évekbeli soknemzetiségű együttlét. Kíváncsi voltam, hogy a nagyatádi helyszínen milyen szerepet játszott a korábbi jugoszláviai szomszédsági kapcsolat a kulturális ellentétek eszkalálódásának vonatkozásában.

Érdekelt, hogy a bevándorlóknak tulajdonított vélt vagy valós reális vagy szimbolikus veszélyérzet hasonló mértékben merült-e fel a vizsgált migrációs időszakokban. Érdemesnek találtam azt is megnézni, hogy milyen mértékben és milyen irányban mozdította el az önkéntesek idegenek iránti attitűdjeit az esetlegesen észlelt veszély.

A bevándorlással kapcsolatos félelmek különböző elemei szorosan kötődtek egymáshoz, és kölcsönhatásaik az emberek fejében nehezen szétválasztható fogalmakat alkottak. Feltérképezendőnek találtam, hogy az idegenbarátság és a népcsoportok hasznosságáról alkotott vélemény kölcsönös viszonyban álltak-e és mindkettőre hatással volt-e a reális vagy szimbolikus veszélyérzet észlelésének lehetősége.

Érdeklődésemet felkeltette, hogy 2015-ben a bevándorlás veszélyességének érzülete előidézett-e valamilyen változást a bevándorlókkal szemben állított beengedési kritériumok minőségében. Történt-e olyan mértékű elmozdulás az önkéntes személyek idegenek iránti beállítódásában, mely a bevándorlók megítélésében nagyobb attitűdváltozást eredményezett.

A 2005-ös Nemzeti Előítéletesség kutatás az előítéletesség egyik legfontosabb előre jelzőjének az idegenek iránt kifejezett érzelmi reakciók megnyilvánulásait tartotta, ugyanis a különböző érzelmek különböző cselekvéstípusokat váltottak ki az egyénekből.²

Témaválasztásom további szempontja az önkéntes segítséget nyújtók cselekvési motivációi iránti érdeklődéshez köthető. Kíváncsi voltam, hogy a két időszakban a segítő személyek a támasznyújtás melyik formáját részesítették előnyben, és hogy a támasznyújtás közben szerzett kulturközi tapasztalásaik befolyásolták-e az idegenek iránti beállítódásukat.

1 SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban*. In. Régió, 2016. 24. évf. 2. sz. p. 83.

URL: <https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/114/0>

Letöltési idő:2019.11.24.

2 ABRAMS, D.: *Processes of prejudice: Theory, evidence and intervention*. In. Centre for the Study of Group Processes, University of Kent, 2010. pp. 56 64.

URL: <https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/research-report-56-processes-of-prejudice-theory-evidence-and-intervention.pdf>

Letöltési idő:2019.11. 28.

Érdekelt, hogy a nagyatádi Átmeneti Szálláshely környezetében kialakult multikulturális közegben milyen érzelmek játszottak közre a segítők cselekvési hajlandóságába. Feltárandónak találtam, hogy a migrációs konfliktusok kezelése közben egységesült-e a befogadók véleményklímája.

Ezzel párhuzamot vonva kíváncsi voltam arra is, hogy a 2015-ös menekültválság okán a felfokozott társadalmi közhangulat és az esetlegesen bekövetkezett etnikai összeütközések hatására az eddigi emberbaráti segítő tevékenység jellege megváltozott-e. A menekülők segítő tevékenység kialakulása szorosan összefüggött a mindenkori társadalmi, politikai, kulturális közeggel, ahhoz alkalmazkodott, és egyben tevékenyen alakította is azt.³

Kíváncsivá tett, hogy az átélt kultúrközi tapasztalatok hatására kialakuló véleményidentitás a milyen mértékben dimenzionálta a segítő személyek motivációit, következésképpen milyen irányba fejlődött a cselekvési kedvük.

Kutatásra érdemesnek tartottam azt a folyamatot is feltárni, hogy a közös cselekvési aktivitás és véleményidentitás azonos célokat szolgált-e a migrációs időszakokban és hogy a belőlük esetlegesen kialakuló szövetségi aktivista altruizmus hasonló vagy eltérő motiváltságú volt-e. Az utolsó szempontom személyes indíttatású volt.

Apai részről a nagyszüleim egy Nagyatádhoz közeli faluban, Háromfán éltek. A szomszédos Jugoszlávia szétesése után a háború elől menekülők a korábban laktanyaként működő, majd 1991.09.01-től 1996.12.31-ig Átmeneti Szálláshelyként funkcionáló épületegyüttesben találtak befogadásra.⁴

Családom női tagjai közül ketten segítették a menekülők adományok gyűjtésével, én pedig az 1994-es és 1996-os évben a nyári hónapokban önkéntesként tevékenykedtem itt, hivatásomból eredően főleg gyermekprogramokat szerveztem. Az ottani tapasztalatok hatására ugyanezt az önkéntes tevékenységet folytattam 1997-1998 nyarán a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal Menekülteket Befogadó Állomásán (a továbbiakban bicskei Befogadó Állomás).

A későbbiekben a Kodolányi János Egyetemen a mesterszakot záró szakdolgozatot a délszláv háború etnikai vonatkozásaiból írtam 2014-ben. Ekkortájt a társadalmi közhangulatban már

3 BERNÁTH Anikó, KERTÉSZ Anna, TÓTH Fruzsina Márta: *A segítségnyújtás evolúciója és a szolidaritás új formái a migrációs válság idején. Új önkéntes és régi civil szervezetek 2015-ben.* In. Társadalmi Riport, 2016.13. évf. 1. sz. p.287.

URL: <http://old.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/14bernat.pdf>

Letöltési idő:2019. 11. 24.

4 HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon.* In. EINWACHTER János, HORVÁTH Lajos, IZING Antal (szerk.): *Menekültek és menedékesek Bicskén és Nagyatádon.* 1996. ISBN 0729000993913. p. 57.

URL: http://www.esely.org/kiadvanyok/1995_3/menedekesek.pdf

Letöltési idő:2020.01.02.

érezhető volt az idegellenesség növekedése. Egy országos, reprezentatív, lekérdezés során a kérdezettek több mint egyharmada (39%) elutasította a bevándorlókat 2014-ben.⁵

Ekkor merült fel bennem a TÁRKI kutatások adatainak ismeretében, hogy vajon az önkéntesek 2014-ben is ugyanolyan véleményt képviseltek-e az idegenek befogadásával kapcsolatban, mint amilyeneket Nagyatádon és Bicskén, az 1990-es években megismertem.

Érdekelt, hogy az eltelt több mint 20 év alatt történtek-e változások a támaszt nyújtó önkéntesek véleményklímájában. A témaválasztásom indokának azt tudom még megjelölni, hogy ez idáig nem született olyan elemzés, mely az bevándorlók részére önkéntes segítő tevékenységet nyújtók idegenek iránti attitűdjeit, ezen keresztül az esetleges előítéletességüket vizsgálta.

1.2 A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

A tudományos kérdéseim köre az idegenséghez kapcsolódó, befogadói attitűdök változásának az előítéletességre gyakorolt hatásaival foglalkozik, a menekültügyi intézmények környezetében élő, segítő tevékenységet végzők beállítódását vizsgálva. Az előítéletesség változásának és az idegenellenesség mértékének meghatározó összefüggéseit öleli fel a kérdéskör.

A tudományos kérdéseim megfogalmazásakor Harai (2018) azon kitételét tekintetem talapzatnak, hogy *„a bevándorlás, mint valós veszély, magával hozta az idegenség megjelenését.”*⁶ Feltevéseimet, melyek feltárása a hipotéziseim igazolására szolgálnak majd, a fenti idézet szellemében fogalmaztam meg.

Előttem áll, mint tudományos kérdés, annak megválaszolása, hogy vajon a délszláv háború elől menekülők 1990-es évekbeli migrációs hulláma és a 2015-ös menekülthullám esetében azonos módon és azonos mértékben nyilvánult-e meg az önkéntes személyek gondolkodásában az előítéletesség előre jelző tényezője, az idegenellenesség? Vajon a két bevándorlásos időszakban a multikulturális együttélés esetleges etnikai és kultúrközi összeütközéseit azonos szemlélettel és intenzitással tudták-e kezelni a befogadó segítők?

5 SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság.* In. TÁRKI Omnibusz Kutatások, 1992-2016.

URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html

Letöltési idő: 2019. 12.11.

⁶ HARAI Dénes: *Keresztény kultúra – önmeghatározás.* In. Tanulmányok. Nemzeti Közszerológati Egyetem, 2018. p. 5.

URL: <https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/%C3%B6nmeghat%C3%A1roz%C3%A1s-kereszt%C3%A9nys%C3%A9g.pdf>

Letöltési idő: 2019.03.03.

Elöttem áll annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy a nagyvárosi környezet segítőknek attitűdjeiben megnyilvánult-e az idegenellenesség az idegen etnikumok (főleg a bosnyák muzulmánok) láttán, és ha volt, akkor következésképpen előítéletességbe torkollott-e?

Választ várok arra a kutatási kérdésre is, hogy vajon az 1990-es évek segítői, valamint a 2015-ös migrációs hullámmal szembesülő önkéntes személyek a kultúrközi találkozások során képesekké váltak-e a menekülők perspektívájának felvételére, nézőpontjaikkal való egygyé válásra, valamint azzal a történelmi helyzettel való azonosulásra, ahonnan a migráció vándorai érkeztek? Megvalósultak-e a kialakuló soketnikus közegben a kontaktus hipotézis feltételei, mint lehetséges idegenellenességet csökkentő tényezők?

Ugyancsak bizonyításra vár az a kutatási kérdés is, hogy létrejöhetett-e a migrációs időszakokban egy olyan különleges, multikulturális közeg, melyben eltörpült vagy fel sem merült a befogadó személyekben az előítéletes magatartás? Ennek köszönhetően vajon történt-e elmozdulás az önkéntes segítők beállítódásában?

Feltárássra vár annak a kérdésnek a megválaszolása is, hogy vajon milyen mértékű kihívást jelentett a segítők és menekülők viszonyában a segítő személyekre nézve, a közvetlenül is megtapasztalt, személyközi nézeteltérések mennyisége, minősége?

Vajon az esetleges disszonancia észlelése okán felbukkant-e dominánsan az előítéletesség valamelyik formája? Megválaszolásra várnak még azok a kutatási kérdéseim is, hogy a vizsgált két időszakban a kulturális normarendszerek különbségeit miként értelmezték a befogadó közegek?

Kutatásra érdemesnek tartottam annak a feltárását is, hogy vajon megmaradtak-e az etnikai összeütközések a kulturális-, vallási különbözőségek mezején? Okozhattak-e az interetnikus ellentétek olyan mértékű feszültséget, mely fenyegetettség érzetet váltott ki?

Megválaszolásra vár, hogy vajon a saját csoport világfelfogására vonatkozó fenyegetés tényezőinek esetleges észlelése milyen irányban és milyen mértékben mozdította meg a segítők attitűdjeit? Feltárandó kérdésként állt előttem, hogy a bevándorló népcsoportok hasznosságáról alkotott vélemény változott-e a két év alatt, és ha igen, akkor az idegenbarátság mértéke változatlan maradt-e.

Feltárandó kérdésként állt előttem, hogy a bevándorló népcsoportok hasznosságáról alkotott vélemény változott-e a két év alatt, és ha igen, akkor az idegenbarátság mértéke változatlan maradt-e. Érdeklődésemet az is felkeltette, hogy a bevándorlásnak tulajdonított veszélyérzet következtében jelentkezett-e az önkéntes személyek szándékában az eddigi, a bevándorlók felé állított beengedési kritériumok megváltoztatása vagy azok felülbírálata esetén a feltételek szigorítása.

Igazolásra vár, hogy vajon az 1990-es évek segítőit hasonló szándékok vezérelték-e támasznyújtásukban, mint a 2015-ben karitatív tevékenységet végző önkénteseket? Vajon a más etnikumú csoportok részére nyújtott jótékony tevékenységükben azonos módon épült-e be a segítség formája és hogy vajon az emberbaráti, önzetlen támasznyújtásnak van-e attitűdmozdító hatása?

Választ várok arra, hogy vajon a migrációs időszakokban a segítségnyújtást végző személyek véleményklímája és a cselekvési aktivitása fejlődött-e valamilyen irányban? Vajon megvalósult-e az önkéntesek közegeiben a karitatív segítségnyújtás okán a szövetségi cselekvési aktivizmus?

Feltárandó kérdésként áll előttem, hogy milyen jellegű motivációs tényezők játszottak közre a folyamat meg-, vagy meg nem valósulásában? Ugyancsak izgalmas megválaszolendő kutatási kérdés, hogy a közössé váló véleményidentitás manipulálta-e a szövetségi altruista aktivizmust, és hogy a folyamat elérhette-e az előítéletes attitűdök valamilyen irányú elmozdulását?

1.3 HIPOTÉZISEK

1. Hipotézis:

Feltételezem, hogy a délszláv háború elől menekülők 1990-es évekbeli migrációs hulláma esetében a befogadó önkéntes segítő tevékenységet végző személyek gondolkodásmódjában és interakcióiban kevésbé nyilvánult meg az idegenellenesség, mint a 2015-ös migrációs hullám esetében.

1/a Alhipotézis:

Feltételezem, hogy a délszláv háború elől az 1990-es évet követően hazánkba menekülők és a befogadók között létrejövő személyközi kapcsolatok során a segítő személyek képessé váltak a menekülők perspektívájának felvételére, nézőpontjainak befogadására, valamint a bevándorlók történelmi helyzetével való azonosulásra. Feltételezem, hogy azért nem erősödött az idegenellenesség, mert megvalósultak a kontaktus hipotézis feltételei, melyek az idegenekkel szembeni ellenségesség alakulásának pozitív irányú változásához hozzájárulhattak.

1/b Alhipotézis:

Feltételezem, hogy a 2015-ös évben érkezett menekülők és az önkéntes segítő tevékenységet végzők személyközi kapcsolataiban csak részben teljesültek a kontaktus hipotézis feltételei, és a karitatív tevékenységet vállalók történelmi helyzettel való azonosulása is elmaradt.

Feltételezem, hogy az azonosulás hiánya megterhelhette a befogadó-bevándorló viszonyt, mely felszínre hozta a látenszen megbúvó implicit előítéletességet. Következésképpen a vizsgált önkéntes személyeknél a puha előítéletesség mellett felszínre tört a régi típusú, nyílt ellenségesség.

2. Hipotézis:

Feltételezem, hogy 2015 után a bevándorlással kapcsolatos attitűdök alakításában az integrált csoportközi fenyegetettség mindkét faktorának a prioritása volt a meghatározó és azok észlelése erősebben határozta meg a bevándorlással kapcsolatos attitűdöket, mint az 1990-es évekbeli migráció esetében.

2/a Alhipotézis:

Feltételezem, hogy az 1990-es évekbeli migráció során a soknemzetiségű együttlét etnikai konfliktusok forrásaként jelentkezett, ami látenssem megvolt az együttélés során. Azonban ezeket a segítők többnyire kezelni tudták, így azok megmaradtak a kulturális –, vallási különbözőségek mezején, nem váltottak ki fenyegetettség érzést.

2/b Alhipotézis:

Úgy vélem, hogy a 2015-ös migrációs időszak konfliktusai túlléptek a kulturális és vallási különbözőség mezőjéről és a feltörő integrált csoportközi fenyegetettség érzése felülírta az egyéb – idegenellenességet kiváltó – faktorokat. A reális és szimbolikus vonatkozásokra utaló veszély érzülete, valamint a saját csoport világfelfogására vonatkozó fenyegetés esetleges jelenléte egyaránt előmozdították a vizsgált minta idegenellenes attitűdjei mértékének növekedését.

3. Hipotézis:

Feltételezésem szerint, minél erősebb volt az adott segítő közeg reprezentánsai által a realisztikus, illetve szimbolikus fenyegetettség képzete, annál inkább fokozódott a beengedési kritériumok szigorodása az önkéntes segítők körében, a 2015-ös migrációs események után. Feltételezem, hogy a korábbi idegenbarátság gyakorlatilag eltűnt és az önkéntes tevékenységet végző személyek idegenek iránti attitűdjeiben elmozdulás történt. Feltételezhető, hogy a 2015-ös nagy migránshullám után a vizsgált közegben az összes idegen csoporttal szembeni elutasítás globálisan növekedett.

4. Hipotézis:

Feltételezem, hogy az 1990-es évek nagyatádi segítői az altruista segítségnyújtásban a habermasi kommunikatív cselekvésemélet kölcsönös megértésen alapuló formáját helyezték előtérbe, míg a 2015-ös menekülthullám esetében a habermasi stratégiai formájú cselekvés vezérelte a karitatív tevékenységet nyújtó önkénteseket. A két történelmi időszakban az önkéntes humanitárius munkát végzők tevékenységébe eltérő módon épült be a segítség formája.

4/a Alhipotézis:

Feltételezhető, hogy a két migrációs időszakban az altruista segítségnyújtást végző személyeknél a véleményközösség és a cselekvési aktivitás más irányban fejlődött, de mindenképpen változott. Feltételezem, hogy a közössé váló véleményidentitás más mértékben dimenzionálta a szövetségi altruista aktivizmust és az előítéletes attitűdök mozgását is.

4/b Alhipotézis:

Feltételezem, hogy a vizsgált migrációs hullámokban a többségi-kisebbségi kontextus keretein belül a szövetségi cselekvési aktivizmus intenzitása eltérő mértékű volt és más-más motiváltság határozta meg.

1.4 KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK

Értekezésemben alapvető kutatási célom volt a választott önkéntes segítő, az 1990-es évekbeli és a 2015-ös év bevándorlási hullámához kapcsolható, előítéletes attitűdjeinek vizsgálata, idegenellenességük mértékén keresztül, melyet a következő részcélok teljesítésével kívántam elérni:

Az idegenség, az idegenellenesség és az előítéletesség fogalmának meghatározásai után áttekintettem az előítéletekre vonatkozó nemzetközi és magyar kutatások elméleteit, modelljeit. Célom volt az előítéletességi folyamat kialakulásának, okainak, fajtáinak, funkcióinak és torzító tényezőinek ismertetése.

Kideríteni szándékoztam, hogy az önkéntes személyek idegenek iránti attitűdjeiben milyen módon nyilvánult meg az előítéletesség, az idegenellenességi mutatóik alapján. A folyamat feltárásában szándékom volt az attitűdök alakításában szerepet játszó tényezőket is bemutatni. Célkítűzésem volt továbbá azt feltérképezni, hogy a migrációs időszakokban hogyan alakult a befogadó önkéntesek és a menekülők viszonya a kontaktus hipotézis megvalósulásának esetében vagy hiányában. Mindkét migrációs időszakra vonatkoztatva célkitűzésem volt

feltárni, hogy a kontaktus hipotézis előítéletességet befolyásoló feltételeinek volt-e attitűdmozdító hatása.

Ebben a vonatkozásban vizsgáltam az idegenellenességre okot adó ismérvek közül, hogy a kultúrközi találkozásokban a látható és hallható idegenség észlelése során változtak-e az önkéntesek attitűdjei, vagy az eddigi másság ellenségességet kiváltó érzületét felülírta-e a bevándorlásnak tulajdonított veszélyérzet.

Kideríteni szándékoztam, hogy a két időszakban a kultúrközi konfliktusokat azonos módon kezelték-e a segítő személyek és azok kezelése során sikerült-e kultúra és vallás területén maradni, vagy a konfliktusok kiterjedtek-e más színterekre is.

Ugyancsak célkitűzéseim közé tartozott annak feltárása is, hogy az integrált csoportközi fenyegetettség okán észlelt realisztikus és szimbolikus veszélyérzet milyen elmozdulásokat váltott ki a segítő személyek attitűdjeiben. A folyamat következményeként milyen irányba mozdult el a segítő személyek idegenek iránti beállítódása és a bevándorlás elfogadása.

Vizsgáltam célként azt is, hogy a 2015-ös migránshullámban tapasztaltak után változott-e az idegen népcsoportok megítélése és hogy az idegenekkel szembeni elutasítás mértéke hogyan alakult. Kideríteni szándékoztam, hogy az önkéntes tevékenységet végzők milyen szempontok alapján tettek különbséget az etnikumok között.

Feltárássra várt még, hogy a beengedési feltételek, és az idegenek iránti barátságosság milyen összefüggéseket mutatott, valamint célként tűztem ki annak a megvizsgálását is, hogy az integrált fenyegetettség észlelése magával hozta-e a menekültekkel szemben felállított beengedési kritériumok szigorodását 2015 után. A második migrációs időszak tapasztalatai hoztak-e változást a segítőök attitűdjeinek minőségben.

Górcső alá vettem annak a vizsgálatát is, hogy a két időszakban milyen segítségnyújtási formát választottak a segítőök, és a támasznyújtás formája függött-e az adott migrációs kontextustól. Ugyancsak célkitűzéseim közé tartozott annak a vizsgálata is, hogy a segítőök véleményklímájának alakulását mely tényezők befolyásolták és ennek fényében melyik irányba fejlődött a cselekvési aktivitásuk.

Izgalmas feltárandó célom volt, hogy közössé vált-e a véleményidentitás és mennyiben járult hozzá az önkéntesek kollektív szövetségi cselekvési altruizmusának építéséhez. Végül szándékoztam feltárni azt is, hogy a többségi-kisebbségi kontextus keretein belül a migrációs időszakokban mi motiválta és milyen mértékben a szövetségi cselekvési altruizmust. Változott-e a folyamat hatására a segítő személyek idegenek iránti beállítódása, és az esetleges előítéletességük milyen irányba mozdult el.

Nemzetközi kitekintésként az elméleti alapvetés ismeretében célul tűztem ki összehasonlítani a visegrádi négyek országaiban a lakosság idegenek iránti attitűdjeinek változását, az 1980-as évek végén történt rendszerváltoztatásuk óta.

Az általam lefolytatott empirikus kvalitatív és kvantitatív vizsgálatok eredményeivel célt volt igazolni a hipotéziseim állításait. Kutatásom révén az előbbieken felvázolt szempontok szerint fő célkitűzésem az volt, hogy az idegenellenesség szociológiai és szociálpszichológiai ismérveinek vizsgálatával és az összefüggések részletes feltárásával hozzájáruljak az önkéntes segítők idegenek iránti attitűdjeiben – a migrációs időszakokban – kiváltott hatások feltérképezéséhez.

Az általam feltárt kutatási eredmények reményeim szerint bővíthetik a mai magyar társadalom egy szegmenséről, a menekültügyi intézményekben és környezetükben önkéntes karitatív tevékenységet végzők idegenekkel kapcsolatos beállítódásairól alkotott ismereteinket. Kutatásom tapasztalatai véleményem szerint jelentős mértékben előmozdíthatja az előítéleteket mozgó mechanizmusok megismerését és kezelésének lehetőségeit, megelőzve ezzel az idegenellenesség esetlegesen idegengyűlöletté fajulását.

Nem foglalkozom a migráció elméleteivel, okaival, fajtáival, irányával, modelljeivel.

Nem érintem a bevándorlási hullámokkal érkezett idegen tömegek biztonságpolitikát érintő kockázatait, veszélyeit, politikai, gazdasági, jogi, társadalmi, egészségügyi, munkaügyi, kriminológiai stb. kérdéseit.

Nem témája az értekezésnek a menekültek, integrációja, sem a beilleszkedést elősegítő politikák, modellek bemutatása.

Nem hasonlítom össze részletekbe menő alaposággal a különböző kultúrák jegyeit, a kultúráról csupán, mint az emberiség kommunikációs közegéről, általában beszélek.

Nem nyúlok vissza kutatásomba régebbre, mint a huszadik század közepe, vagyis a vizsgálatommal összefüggő elméletek ismertetése az 1950-es évektől történik.

Nem foglalkozom a rendszerváltoztatás utáni menekültpolitika és az Európai Unió csatlakozásunkkor megtörtént jogharmonizáció Magyarországot érintő kérdéseinek feltárásával.

Nem ismertetem a rendszerváltoztatás utáni magyar menekültügy kiépülési folyamatát és a vonatkozó teljes jogszabályi hátteret, valamint azok módosított változatait.

Nem ismertetem részletesen a Magyarországra érkező bevándorlók státuszbeli különbségeit, és az azokkal járó előnyöket vagy hátrányokat.

Nem vezérel politikai állásfoglalás az előítéletességgel és az idegenellenséggel kapcsolatban, csupán a megismert tények alapján szeretném feltárni az előítéletesség alakulását a vizsgált migrációs időszakokban.

1.5 KUTATÁSI MÓDSZEREK

Az elméleti anyagokból megismert tudományos vizsgálatokra építettem a kutatásomat, ezek alapján építettem fel hipotéziseimet. Kiemelt helyet kapott a vizsgálatomban a kontaktus hipotézis elmélete, a kiterjesztett kontaktushatás, az integrált csoportközi fenyegetettség elmélete és az altruizmus elméleteinek a beépítése.

Az elméleti alapvetés mellett empirikus módszereket alkalmaztam, vegyes módszertan keretén belül kérdőíves lekérdezést és interjúkat készítettem. Itt az a szándék vezetett, hogy a kvantitatív (kérdőív) módon feltárt jelenségeket alá tudjam támasztani kvalitatív (interjúk) vizsgálatokkal is. A kvantitatív kérdezés anonim módja a számszerűséget tette megkérdőjelezhetetlenné, viszont az interjúkészítés számomra még több lehetőséget nyújtott a rejtett ok-okozati összefüggések feltárására.

További motivációm a kutatások több oldalról való alátámasztásának szándéka volt, mert míg a kérdőíves vizsgálatkor a lappangó attitűdök csak a számok alapos elemzésének eredményeként bukkantak elő, és közvetett módon kerültek a felszínre, addig az interjúalanyaim sorai között több utalást is véltem felfedezni, közvetlen módon célozva az idegenek iránti beállítódásukra.

A mindkét évben kiosztott 130 db kérdőívből 2014 decemberében 87 önkéntes személy válaszolt a kérdőívre, 2016 januárjában pedig 98 személy töltötte ki azt. A válaszolók kimerítették azokat a feltételeket, hogy mindannyian a bevándorlók segítségével tevékenykedtek, mindannyian szabad idejük rovására, térítésmentesen, és egy-egy menekültügyi intézmény környezetében éltek.

A helyszínek és a személyek választásában mozgósítottam a kapcsolati hálózatom érintett tagjait, mert ajánlás nélkül senkihez nem mehettem oda ismeretlenül, a kérdések természetéből fakadóan.

2014-ben lekérdezést végeztem a bicskei, a fóti és a debreceni menekültügyi intézmények munkáját támogató önkéntesek körében, valamint a bicskei Pannon Esti Gimnázium felnőtt hallgatói között.

2016-ban megismételtem a kérdőíves vizsgálatomat, mely szándékomat a TÁRKI Omnibusz vizsgálataiból országos reprezentatív kutatások adatai folytán megismert és a 2015-ös menekülthullám után tapasztalt megnövekedett idegenellenesség inspirálta.⁷

Témavezetőm tanácsára 2016 januárjában 20 interjút készítettem, alátámasztandó a kvantitatív kutatás eredményeit. 10 interjú a nagyatádi önkéntes ismerőseimmel, 10 pedig azokkal a segítőkkel készült, akik a bevándorlók menetelésekor találkozhattak velük a támasznyújtásuk alkalmával.

13 kérdést tettem fel az interjúkészítés során. Így került sor Mórahalomtól kezdve, Bicskén keresztül, az osztrák- magyar határ menti három helységben tevékenykedő önkéntesek kérésére.

A kérdőíves vizsgálatom célja a menekültügyi intézmények munkáját önkéntes karitatív tevékenységükkel segítő személyek idegenek iránti attitűdjeinek feltárása volt. Vizsgálatom alapján azt a nyilvánvaló ténytettem, hogy az idegenség nem egy tulajdonság, még csak nem is két személy vagy csoport tárgyilagos viszonya, hanem egy kapcsolat meghatározása.

Ezért a kérdések összeállítása előtt az előítéletesség és az idegenellenesség témaköréhez kapcsolódóan, széleskörű adatgyűjtő tevékenységet végeztem a menekültügyi intézményeket működtető szerveknél.

Továbbá a kutatási céljaim megvalósítása érdekében összegyűjtöttem és áttanulmányoztam az előítéletességre és idegenellenességre vonatkozó releváns hazai és külföldi szakirodalmat, tudományos cikkeket, közvélemény kutatásokat, valamint az idegenellenességhez kapcsolható doktori (*PhD*) értekezéseket is.

A kérdőív előkészítési fázisában meghatároztam a kutatási tervet témavezetőm útmutatásai alapján, majd a kérdőív témaköreinek, kérdéseinek a kidolgozása következett, amelyben igyekeztem a hipotéziseim igazolásához kapcsolható kérdéseket feltenni. Ezután felvettem a kapcsolatot a vizsgálni kívánt intézmények vezetőivel, majd a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (2019. 07. 01-től Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság) engedélyeinek a birtokában célirányosan felkerestem a helyszíneket.

Kutatásom első szakaszaként először a bicskei Befogadó Állomás munkáját segítő önkéntesek között végeztem lekérdezést. A bicskei helyszín választása nem volt véletlen. A helyi gimnáziumban érettségiztem, itt kezdtem a pályafutásomat, történelmet oktató tanárként, így a

⁷ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság.* u. o.
URL: https://www.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html
Letöltési idő: 2020. 01.31.

kapcsolati hálózatomat igénybe véve, volt munkatársaimtól, akik a bicskei Befogadó Állomásra jártak gyermekeket oktatni karitatív módon, sok hasznos tudnivalót gyűjtöttem össze.

A bicskei Befogadó Állomás helyettes igazgatója 1991-től Nagyatádon dolgozott, így a két időszak migrációs tapasztalatairól nagyszerű információkat kaptam tőle is. Segítségemre voltak a segítők megkeresésében a civil szervezetek vezetői, akik szintén ismertek számos segítő személyt.

Ugyancsak fontos helyszín volt a bicskei Pannon Esti Gimnázium, ahol régen munkatársam volt az igazgató. Az intézmény felnőtt hallgatói közül csak azok töltötték ki a kérdőívet, akik egyszer vagy többször részt vettek a bevándorlókkal kapcsolatos valamilyen formájú segítség adásában. Akik 2016 januárjában már nem voltak az iskola tanulói, személyes megkeresésem után (javarészt helyi lakosok), újra kitöltötték a kérdőívet.

Megkerestem Fóton, a Károlyi István Gyermekközpontban azokat az önkénteseket is, akik a befogadott kiskorú, kísérő nélküli menekülő gyerekeknek nyújtottak támaszt. A fóti intézmény helyettes igazgatója tanítványom volt, így készséggel állt a rendelkezésemre és összeismertetett azokkal a gyámokkal és pszichológusokkal, akik ismerték az önkéntesként tevékenykedő személyeket.

Negyedik helyszínem Debrecen volt. A debreceni önkormányzatnál dolgozott az egyik unokatestvérem, aki kérésemre felvette a kapcsolatot néhány ottani önkéntes tevékenységet végző személlyel, akiket megkerestem a helyszínen.

Debrecenben a menekültügyi intézmény 1995. július 1-től 2015. december 16-ig működött. Így az ott tevékenykedő önkéntes személyek válaszaiban, a második kérdőíves lekérdezéskor (2016 januárjában) már a nagy, 2015-ös menekülthullám okán észleltek is benne foglaltattak.

A kérdőívben 21 kérdést tettem fel, melyben 3 a demográfiai adatszolgáltatásra irányult. A kérdőív kitöltésének feltételei az anonimitás, önkéntesség és a nagykorúság voltak.

Az alábbi táblázatok a kérdezés helyszíneit, a kérdezettek nemét, életkorát és iskolai végzettségüket mutatják.

Sz	Kérdőíves lekérdezés helyszíne	2014		2016	
		Férfi	Nő	Férfi	Nő
1.	Bicskei Befogadó Állomás	10	16	12	16
2.	Fóti Gyermekközpont	2	11	5	9
3.	Debreceni Befogadó Állomás	7	12	7	10
4.	Bicskei Pannon Esti Gimnázium	11	18	14	25
	Összesen:87	30	57	38	60

A kérdezettek korcsoport szerinti megoszlása a két évben

Sz	Korcsoportok	2014	2016
1.	18 és 25 év között	8	9
2.	26 és 35 év között	15	21
3.	36 és 45 év között	30	29
4.	46 és 60 év között	28	31
5.	61 év fölött	6	8
	Összesen:	87 fő	98 fő

A kérdezettek megoszlása iskolai végzettségük szerint:

Iskolai végzettség			Iskolai végzettség		
Sz.	2014	fő	Sz.	2016	fő
1.	általános iskola	17	1.	általános iskola	18
2.	szakmunkásképző	14	2.	szakmunkásképző	17
3.	középiskola	42	3.	középiskola	44
4.	főiskola, egyetem	14	4.	főiskola, egyetem	19
Összesen:		87	Összesen:		98

A 2015-ös év elején érkező, nagy tömegű koszovói, majd a 2015 nyarán tetőző arab bevándorlók megjelenése erősen foglalkoztatta a magyar közvéleményt. A Tárki kutatások 2015 végére már 41%-os idegenellenességet mértek, amely szerint a kérdezettek több mint negytedede elutasította a bevándorlást.⁸

Mivel a 2015-ös év vándorlásos eseményei nem jelentettek megszokott helyzetet Magyarországon a majd 400 ezer bevándorló⁹ rövidebb-hosszabb idejű tartózkodása miatt, így 2016 januárjában újra kíváncsi voltam arra, hogy a 2014-ben lekérdezett önkéntesek folytatták-e segítő tevékenységüket a tömeges idegen etnikumú, a másságot hordozó csoportok láttán? Változott-e a véleményük a bevándorlók iránt?

⁸ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság*. 1992-2016. u.o.

URL https://www.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html

Letöltési idő: 2020.01.14.

⁹ Táblák (STADAT):2014, 2015, 2016. Központi Statisztikai Hivatal.

URL: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wvn001.html

Letöltési idő:2019. 01.22.

Mivel a 2014-es kérdőíveket addig csak részben dolgoztam fel, így a megváltozott migrációs történelmi helyzet okán 2016 januárjában újból kérdőíves vizsgálatot végeztem a 2014-es helyszíneken és a már ismerős segítő személyekkel. A kérdezettek összetétele döntően megegyezett a 2014-es válaszolókkal, néhány személyt elköltözés miatt nem találtam meg, egy személy pedig elhunyt.

2016 januárjában összesen 10 interjút készítettem a nagyatádi, 1990-es évek migrációs tapasztalatairól és másik 10 interjúban a 2015-ös menekülthullám tapasztalatait dolgoztam fel a bevándorlók útvonala által érintett önkéntesek megkeresésével. A visszaemlékezéseket diktafon által rögzítettem, mely szövegek felhasználáshoz megkaptam az engedélyt az interjú alanyaitól.

A nagyatádi tíz interjút adó személy nemek szerinti megoszlása 5 férfi és 5 nő volt, akik mindannyian a városban laktak. A volt nagyatádi Átmeneti Szálláshelyen a karitatív tevékenységet vállalók adatai közül csak a keresztnévük kitalált, a többi valós adat. Az idézett szövegek előtt az interjúalanyok fantázianeve és a helyszín szerepel, évszámmal. (Pl. Mária, Nagyatád, 1991.)

Az alábbi táblázatban a nagyatádi önkéntesek támasznyújtó tevékenységének formáit ábrázolom. Megjegyzendő, hogy az összes táblázatban egyöntetűen az 1991-es évszám szerepel, amely a több éves, 1990-1996-ig tartó, nagyatádi multikulturális együttlét tapasztalatait gyűjtötte össze.

1. számú táblázat: A nagyatádi önkéntesek segítő tevékenységének formái 1991-ben

1991			
Sz.	Név	Tevékenység	Gyakoriság
1.	Gabriella	logisztikai	rendszeresen
3.	Júlia	programszervezés	nyári időszak
4.	Marika	gyűjtés, szervezés	többször
5.	Margó	programszervezés	rendszeresen
6.	László	építőipari	többször
7.	János	logisztikai	rendszeresen
8.	Sándor	építőipari	alkalmakként
9.	Károly	logisztikai	rendszeresen
10.	József	tárolás, elosztás	rendszeresen

Forrás: saját kutatás

A második migrációs időszak tapasztalatait feldolgozó interjúknál mintául szolgált az European Social Survey (ESS) adatfelvétele, mely 2015. április és június 15-e között zajlott, és az általam vizsgált 2015-ös időszakkal esett egybe.¹⁰

A célszemélyek felkeresése során jutottam el a migráció által érintett mórakalmi kistérségbe, a bicskei Befogadó Állomás munkáját segítő önkéntesekhez, valamint az osztrák határ előtti, a menekülők útvonala által érintett vasaljai kistérség falvaiba.

2016 januárjában, a mórakalmi kistérségben a mórakalmi polgármesterhez fordultam segítségül, a válaszoló önkénteseket az ő segítségével kutattam fel. Ugyanilyen segítőkészséget tapasztaltam a bicskei alpolgármester részéről is, ő korábban a helyi tábor életét segítette egészségügyi önkéntesként.

Kutatásom utolsó helyszíne a vasaljai kistérségben található Vasalja, Magyarnádalja, Pinkamindszent helységekre terjedt ki, melyeken keresztül 2015-ben jelentős számú bevándorló menetelt át Ausztriába. Itt a vasaljai polgármester segítségét kértem, aki átirányított a vasaljai kistérségben tevékenykedő civil szervezetekhez és a református egyház képviselőjéhez (Zoli atya), akik ismertek önkénteseket a kistérségben.

A válaszolók nemük megoszlása szerint 7 nő és 3 férfi volt, közös volt bennük a segítő tevékenység nyújtása. Foglalkozásuk összetétel szerint sokféle tevékenységet mutattak.

Megjegyzendő, hogy az alábbi táblázatban a 2016-os évszám szerepel, mivel az interjúk készítésének ideje 2016. január volt.

2. számú táblázat: A segítő tevékenységek formái a 2015-ös menekülthullám alatt

2016			
Sz.	Név	Tevékenység	Gyakoriság
1.	Andrea	szociális, eü. ápolás	rendszeresen
2.	Irén	Gyűjtés, elosztás	rendszeresen
3.	Anna	Mozgósítás, információ	többször
4.	Marika	Gyűjtés, ebédosztás	alkalomszerűen
5.	Erzsébet	Ételosztás, készletezés	rendszeresen
6.	Kati	Tolmácsolás	ha hívtak
7.	Mária	Online szervezés	rendszeresen
8.	Pál	Szállítás, elosztás	többször
9.	András	24 órás felügyelet szerv.	hetente egyszer
10.	Tibor	Járőrözés, rendfenntartás	rendszeresen

¹⁰ BARNA Ildikó, KOLTAI Júlia: *A bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök belső szerkezete és az attitűdök változása 2002 és 2015 között Magyarországon az European Social Survey (ESS) adatai alapján.* In. Socio.hu.2018.8. évf. 2. szám. pp. 4-23.

[URL:https://socio.hu/uploads/files/2018_2ess/28_barna_koltai.pdf](https://socio.hu/uploads/files/2018_2ess/28_barna_koltai.pdf)

Letöltési idő:2019.08.20.

Forrás: saját kutatás

A 10 önkéntes interjúadó ebben a térségben is engedélyezte a válaszaik diktafon általi rögzítését, majd felhasználását. A kapott eredmények feldolgozásához a kevert módszertanon alapuló megközelítést választottam. A félig strukturált interjúk tartalmát a tartalomelemzésben használatos adatelemzéssel dolgoztam fel. Az interjúk szövegrészeinek tartalmát kategóriák szerinti rendszerbe csoportosítottam.

Az elemzéshez felhasznált kódokat-kategóriákat a szövegek tartalma alapján állítottam fel egy kétlépcsős kódolás szerint. Ez azt jelentette, hogy a nagyobb szövegrészekben található egyes mondatokat témakörök szerint csoportosítottam.

A második lépcsőfok pedig ezek ismételt újra kódolását jelentette. Erre azért volt szükség, mert az interjúalanyok egyes esetekben eltértek a kérdés megválaszolásától és más információkat is nyújtottak. Az adatelemzés során nem az egyes szavak gyakoriságát, hanem az egyes mondatokat választottam kutatási egységként, mivelhogy az egyes attitűdök így voltak a leginkább tetten érhetők.

Mindvégig szem előtt tartottam azt a fontos tényezőt, miszerint a tartalomelemzés megbízhatósága érdekében a kategóriák pontos megalkotása elengedhetetlen. Tehát csak olyan érvényes mondatrészeket emeltem ki a szövegekből, melyeket a mérhető egységgé lehetett alakítani.

A következő lépés a választott szövegegységekben megjelenő, a kutatott témához kapcsolódó érzelmek gyakoriságának megszámlálása volt. A kapott eredmények azonosságainak és eltéréseinek függvényében következtetéseket vontam le. Az interjúk összegyűjtött adatait az eddigi tanulmányaim során megszerzett ismereteimre alapozva értékeltem, az irodalmi háttéranyag feldolgozását analízis és szintézis módszerével végeztem el.

Megállapításaimat, következtetéseimet az összegyűjtött adathalmaz alapján fogalmaztam meg. A kvantitatív módszer, kiegészülve a kvalitatív módszerrel az idegenek iránti attitűdök ok-okozati összefüggéseiről pontosabb képet adott. Így az általam készített kutatási eredmények árnyaltabbak lettek, és egyúttal határozottan megfeleltek a megbízhatóság és hitelesség elvének. A szükséges elméleti, gyakorlati ismeretanyag beszerzését, feldolgozását, valamint a feltárt adatok, eredmények rendszerezését követően – a kitűzött kutatási célok szem előtt tartásával – készítettem el az értekezést.

A végzett vizsgálat során egyértelmű cél volt, hogy a különböző módszerek használatával a kapott eredmények torzítását kiküszöböljem és a feltárt megállapításokat minél inkább hitelessé tegyem. Kutatási eredményeimet magyar és idegen nyelven tudományos

folyóiratokban és egyetemi kiadványokban közzétettem, valamint tudományos előadások keretében bemutattam.

A kutatást 2020. január 06-án zártam le.

Megjegyzendő, hogy jogilag igen nehéz egy olyan egységes gyűjtőfogalommal megnevezni az idegeneket, amely megfelelően és egyértelműen utal a státuszukra. Ennek áthidalására a „migráns,” „idegen,” „menekülő” vagy „bevándorló” kifejezést használtam minden olyan esetben, amikor egyszerre több jogi osztályba sorolható emberről beszéltünk, vagy amikor az ő jogi állapotuk részéről nem volt ismerhető.

1.6 A DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE

Az első fejezetben a bevezetés után bemutattam a témaválasztásomat, annak időszerűségét, a kutatásommal összefüggő tudományos kérdéseket. Ebben a részben szerepeltek a hipotézisek, kutatási célkitűzések, valamint ismertettem az alkalmazott kutatási módszereket és az értekezésem felépítését.

Az értekezés második fejezetében az elméleti alapvetés és a szakirodalmi háttér áttekintése, feldolgozása és aktualizálása történt meg. Számba vettem az előítéletek korábbi értelmezéseit, és a kapcsolódó kutatások történeti előzményeit, melyek keretén belül a szakirodalmi áttekintésben megismert fogalmakat az előítéletesség kutatás történeti rendszerébe helyeztem. Ezután áttértem az előítéletesség kognitív elméleteinek ismertetésére, majd a vizsgált fogalom pszichológiai és társadalmi dominanciájú megközelítésére.

A harmadik fejezetben sort kerítettem azoknak a nemzetközi és magyar kutatásoknak a bemutatására is, melyek az idegenellenesség témáját taglalták. Az általánostól a specifikusra szűkítve, az ide vonatkozó magyar előítéletességi vizsgálatokat mutattam be, annak ok-okozati összefüggéseire koncentrálni.

A negyedik fejezetben tártam fel, nemzetközi kitekintésként a visegrádi országok népességének idegenellenes attitűdjeihez kapcsolható kutatásokat a rendszerváltozásuk óta.

Az ötödik fejezetben kutatási eredményeimet ismertettem. Empirikus vizsgálatomban feltártam a vizsgált önkéntesek idegenek iránti attitűdjeinek alakulását, valamint azon körülményeket, melyek az idegenek jelenlétével kapcsolatos gondolkodást befolyásolták, meghatározták.

A félig strukturált interjúk és a kérdőíves lekérdezés következtetéseit itt ismertettem. Az eredményeket elemeztem, értékeltem, továbbá azokból következtetéseket vontam le.

A hatodik fejezetben összegeztem az elvégzett munkámat és az új tudományos eredményeim alapján, javaslatot tettem azok felhasználhatóságára. Az ábrák és a táblázatok a szövegben kerültek elhelyezésre, a függelékek és a mellékletek az értekezés végén a találhatóak.

2. ELMÉLETI ALAPVETÉS

2.1 AZ IDEGEN, AZ IDEGENELLENESSÉG ÉS AZ ELŐÍTÉLET FOGALMI MEGHATÁROZÁSAI

Az idegenellenesség egy társadalmi tünetrendszernek értelmezhető, melynek dinamikája és mechanizmusa a mindenkori társadalmi viszonyoktól függ. Gulyás (2016) említi a kutatási gyakorlatot vizsgálva, hogy a Társadalomkutatási Intézet (TÁRKI) felmérései az idegenellenesség alakulását 1992 óta rendszeresen a befogadó közeg idegenek iránti befogadási hajlandóságán keresztül mutatják ki.

Az idegenellenesség fogalmának értelmezésében a különbözőségek alapján megkülönböztethető tág és szűk idegenellenesség. A tág idegenellenesség az összes, vagyis minden külső csoportot egyöntetűen elutasító folyamat, de kizárólag a társadalmi távolság dimenziójában. Az idegenellenesség szűken értelmezett álláspontjaként értelmezhető az a felfogás, mely szerint csak a bevándorlókat tekintik az idegenellenesség forrásának, esetleg az „idegen” és a „külföldi” kifejezéseket előszeretettel szinonimaként használva, utalnak a kifejezések szóhasználatának fogalmi bizonytalanságára is.¹¹

Az idegenellenesség fogalmának kutatásaiban azonban óhatatlanul felvetődik a kérdés, miért éppen a bevándorlók csoportján keresztül történik az idegenellenesség mérése. A magyarázatot Schütz (1944) adja meg, aki szerint az idegent jellemezi, hogy nem működnek nála azok a mechanizmusok, melyek a többségi kulturális minták által meghatározott szabályok elfogadását segítenék elő, és ezek észlelése miatt bontakozik ki az idegenellenesség attitűdje.¹²

Kende (2018) állítja, hogy az „idegenek” mássága olyan valami, amit egy többé-kevésbé homogén kultúrában felnőtt ember rendszerint észrevesz és tényként megállapít. Ha valakinek vágott a szeme, sötét a bőre ott, ahol a közösség többsége kerek szemű, fehér bőrű, azt

¹¹ GULYÁS Éva: *A migráció és az idegenellenesség fokozatai – egy xenofóbia-skála lehetősége.*

In. Acta Humana, 2016. 4. évf. pp. 33-36. URL:

https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/04_Acta_Humana_2016_4_Gulyas_E.pdf

Letöltési idő:2019.03.05.

¹² FELKAI Gábor: *Az idegen megjelenítése Sombard, Símmel és Schütz munkáiban.* In. HERNÁDI Miklós, SZALAI Pál, ZEMPLÉNYI Ferenc (szerk.): *A fenomenológia a társadalomtudományban.* Bp.: Gondolat Kiadó, 1984. ISBN 9632814541. p. 3.

lehetetlen nem konstatálni. A különbözőségek érzékelése terén az első lépés alighanem annak az azonosítása, hogy egy közösségen belül kik azonosak, s kik (és miben) különböznek.¹³

Simmel (2004) az idegenséget szociológiai vonatkozásba valamely más csoport tagjaként értelmezte.¹⁴

Zick és munkatársai (2008) szerint az idegenség észlelése egy strukturális módon összekapcsolódó előítéletességet gerjeszt a saját csoportban.¹⁵ Heller (2015) az idegenségről alkotott jellegzetes előítéletesség veszélyessé válásáról írt,¹⁶ míg Bojtár (2016) szerint az idegenség és a „saját” közötti különbség egy adott közösségi tudat mely összetevőinek közösségformáló arányáról szólt.¹⁷

Az előítélet hétköznapi jelenségének allporti (1977) megfogalmazása a mai napig mértékadó. *„Az előítélet valamely személlyel szemben érzett idegenkedő vagy ellenséges attitűd, melynek alapja pusztán annyiban van, hogy az illető személy egy adott csoporthoz tartozik, és ennek következtében feltételezik róla, hogy a csoportnak tulajdonított negatív tulajdonságokkal ő is rendelkezik.”*¹⁸

2.2 AZ ELŐÍTÉLET KUTATÁS MEGALAPOZÓI

Az előítéletek kutatása az 1920-as, 30-as években jelent meg az amerikai társadalmi-gazdasági szférában, mert az etnikai kisebbséggel szembeni ellenséges és kirekesztő magatartás már a gazdaság fejlődését veszélyeztető tényezőnek mutatkozott. A huszadik

¹³ KENDE Anna, LANTOS Nóra, MACHER Judit: *Előítélet csökkentés és mobilizáció a romák érdekében. A tollfosztás workshop hatásvizsgálata*. In: Alkalmazott Pszichológia, 2018.18. évf. 4 sz. pp. 21. 38.

URL:http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2019/01/AP_2018_4_Lantos_et_al.pdf

Letöltési idő: 2020. 01. 12.

¹⁴ SIMMEL, G.: *Exkurs über den Fremden*. In: BICZÓ Gábor (szerk.): *Az idegen: variációk Simmeltől Derridáig*. BUKSZ 2005. Csokonai Kiadó, Debrecen, 2004. p. 273.

URL:<http://buksz.c3.hu/0503/09szemle.pdf>

Letöltési idő:2018. 12. 28.

¹⁵ ZICK, A. , WOLF. C., KÜPPERT, B., DAVIDOV, E. , SCHMIDT, P., HEITMEYER, P.: *The syndrome of group-focused enmity: The interrelation of prejudices tested with multiple cross-sectional and panel data*. In. Journal of Social vol. 64., no. 2. pp. 3-4.

URL: https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/95228/1/zick_et_al.pdf

Letöltési idő:2018. 12. 29.

¹⁶ HELLER Ágnes: *Az idegen*. In. Bp.: Múlt és Jövő, 1997 ISBN: 9638569735. pp. 10-18.

¹⁷ BOJTÁR Endre: *Idegen és saját a történelemben*. In. 2000. Irodalmi és társadalmi havi lap. 2016,28. évf. 1-2.sz. p.72.

URL: http://epa.oszk.hu/03100/03134/00006/pdf/epa03134_2000_2016_01-02_072-078.pdf

Letöltési idő:2019.03.06.

¹⁸ ALLPORT W.G. : *Az előítélet*. Bp.: Osiris Kiadó,1999. p. 36.

század végén a „mainstream”-ben az előítéletek kognitív és kontextualista felfogása is megjelent Tajfel (1973) munkásságában.¹⁹

Turner (1975) dolgozta ki a „szociális identitás” elméletét, mely szerint a társas összehasonlítást felváltotta a csoportok közötti társadalmi összehasonlítás.²⁰ Az előítéleteképződés pszichológiai összefüggésire Lewin (1939) mutatott rá híres „mező” elméletében,²¹ míg Adorno (1950) a „tekintélyelvű személyiség” előítéletességének gyökereit,²² Horcheimer (1950) pedig az előítéletes és etnocentrikus attitűdök egész nyalábját határozta meg.²³

Allport (1977) az előítéletek forrását a mindennapi megismerési folyamatban kereste,²⁴ míg Rokeach és Resté (1960) az attitűd működését a nyílt és zárt gondolkodás nézőpontjából vizsgálta.²⁵ Dillehay (1978) az előítéletek szerepei közül a sajátcsoport normáival való azonosulás fontosságát emelte ki.²⁶

Szabó (2012) azokra az ok-okozati összefüggésre mutatott rá, mely a kategorizációtól az előítéletesség kialakulásáig megtett utat jellemezte, melyben az idegenellenesség, mint az előítéletesség egyik lehetséges negatív következménye tűnik fel.²⁷

¹⁹ TAJFEL, H.: *Az előítélet gyökerei: néhány megismeréssel kapcsolatos tényező*. In: CSEPELI György (szerk.): *Előítéletek és csoportközi viszonyok*. Bp.: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1980. ISBN 9632209299. pp. 48-63.

²⁰ HUNYADI György: *Sztereotípiák a változó közgondolkodásban*. Bp.: Akadémia Kiadó, 1996. ISBN 963057344X p.65.

²¹ LEWIN, K.: *Csoportdinamika*. In: VÁRÓNÉ Tomori Viola (szerk.): *Lewin és a mezőelmélet*. Korunk, 32. évf. 2. sz. pp. 312-316.

URL: http://epa.oszk.hu/00400/00458/00428/pdf/EPA00458_Korunk_1973_02_312-316.pdf

Letöltési idő: 2017.12.22.

²² FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre: *Előítéletesség és tekintélyelvűség*. In: ANDORKA Rudolf, KOLOSI Tamás, VUKOVICH György (szerk.): *Társadalmi Riport*, 1996. TÁRKI, Századvég. Budapest, 1996. pp. 396-397.

URL: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a895.pdf>

Letöltési idő: 2017. 12. 23.

²³ HORCHEIMER, P.: *The authoritarian personality*. In: ERŐS Ferenc (szerk.): *Az előítélet-kutatás dilemmái. A magyarországi cigányok emberi és politikai jogai*. Mandátum Kiadó, 2005

URL: https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag/nemzetisegek/romak/kisebbsgek_kisebbsge/page/s/kk_11_eros.htm

Letöltési idő: 2018.06.21.

²⁴ Allport, W. G.: *Az előítélet*. u. o. p.83.

²⁵ ROKEACH, M., RESTLE, F.: *A nyílt és zárt gondolkodási rendszerek közötti alapvető különbségtevés*. In: CSEPELI György (szerk.): *Előítéletek és csoportközi viszonyok*. Bp.: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1980. ISBN 9632209249. pp. 296-315.

²⁶ DILLEHAY, R.: *The authoritarianism*. In: FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre (szerk.): *Előítéletesség és tekintélyelvűség*. Társadalmi Riport, 1996. TÁRKI Századvég, Budapest, 1996. p. 396.

URL: <http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a895.pdf>

Letöltési idő: 2018.06.21.

²⁷ SZABÓ Mónika: *Sémáinktól a diszkriminációig*. In: MÉSZÁROS György, BOGDÁN Péter, CSEREKLYE Erzsébet (szerk.): *Társadalmi sokféleség, interkulturalitás. „Az ifjúságsegítés rangjáért”* (8). In: Kecskemét, 2012. ISBN 9786155191282012. pp. 70-72.

Az alábbi, 1. számú ábra az előítélet képződés előzményeit és a lehetséges pozitív és negatív irányba fejlődését ábrázolja.

1. számú ábra: Az előítélet képzés folyamata és pozitív vagy negatív következményei
Forrás: Szabó: Sémáinktól a diszkriminációig. (Készítette a szerző)

Szabó (2012) állítása szerint nem törvényszerű, hogy az előítéletesség a negatív irányú, történelmileg ismert folyamatokba torkolljon, a másik irányba való elmozdulás is lehetséges akkor, ha a többségi társadalom képes lehet más kultúrák megismerésére, elfogadására, saját hagyományait az újjal ötvözve, azzal gazdagabbá válására, következésképpen a kultúrák a multikulturalizmus keretein belüli békés együttélésére is.

Csepeli, (1986)²⁸ Glick, (2005)²⁹ és Staub (2014) szerint a társadalmi-gazdasági akadályok felelőst kereső bűnbakképző ideológia elegendő motiváció lehet a kisebbségi csoporttal szembeni előítéletes magatartásra.³⁰

Erős és Gárdos (2007) állították, hogy van az előítélet-kutatásokban egyfajta radikális ember- és társadalomkritika (az emberek javíthatatlanul rosszak), de nincs politikai kritika. Feltételezték, hogy a idegenek iránti attitűdöknek, előítéleteknek, esetleg múltbeli cselekvésekről szóló beszámolóknak a segítségével meg lehet becsülni az egyének valós cselekvéseit, melyek a más csoportokkal szembeni félelemtől való szabadulás lehetőségét is megjelölhetik.³¹

2.2.1 AZ ELŐÍTÉLETEK TÍPUSAI, FUNKCIÓI

²⁸ CSEPELI György: *A megismerés szögesdrótjai: az előítélet*. In: A hétköznapi élet anatómiája. Bp.: Kossuth Kiadó, 1986. ISBN 963-09-2781-0. pp.75–89.

²⁹ GLICK, P.: *Farkasbőrbe bújtatott áldozati bárányok. Irigykedő előítélet, ideológia és a zsidók mint bűnbakok*. In: KOVÁCS Mónika (szerk.) *Holokauszt: történelem és emlékezet*. Bp.: Hanna Arendt Egyesület, 2005. ISBN 9639604151. pp. 175–203.

³⁰ STAUB, E.: *A holokauszt Magyarországon. Gyökerei és el nem ismerésének hatásai*. In: HUNYADI György és TÖRÖK László (szerk.): *Történelem és emlékezet*. Bp.: Kossuth Kiadó, 2014. ISBN 9789630981767. pp. 124-126.

³¹ ERŐS Gábor, GÁRDOS Judit: *Az előítéletek kutatások bírálatához*. Educatio.1. pp. 24-34.

URL: <https://epa.oszk.hu/01500/01551/00039/pdf/411.pdf>

Letöltési idő:2020.01.30.

Az előítéletek funkcionális megközelítése gyakran kimerül a faji (más rasszokkal szemben megnyilvánuló), illetve nemzeti/etnikai kisebbségekkel szembeni érzelmek megnyilvánulásában.³²

Katz (1960) a folyamat instrumentális, énvédő, érték kifejező és ismereti szerepének szerepét tárja fel.³³ Brown (1998) védekező mechanizmusként állítja be az előítéletességet,³⁴ míg Otten (2006) információs forrásként fogja fel az előítéletesség működését.³⁵ Barczy (2010) az előítéletek önigazoló, hasznossági, megismerő és torzító szerepére mutat rá.³⁶

A modernkori előítéletesség típusainak vizsgálatakor domináns szerepet élvez a korábbi nyílt előítéletesség formáival szemben a lappangó, vagy puha előítéletesség formája.

Értelmezése során több olyan elmélet született, mint a modern rasszizmus (McConahay, 1986; Akrami, Ekehammar és Araya, 2000), az averzív rasszizmus (Gaertner és Dovidio, 1986), és a szimbolikus rasszizmus.³⁷

Pettigrew és Merteens (1995) szerint a lappangó előítéletes attitűd tartozéka minden pozitív érzés megtagadása a kisebbségi csoporttól.³⁸ Davos és Banaji (2003) a cselekvés és viselkedés szintjén mutatkozó előítéletességet tárta fel,³⁹

Erős és Gárdos (2007) a rejtett előítéletesség cselekvési formáit (elkerülés, bezárkózás) mutatta be,⁴⁰ míg Bigazzi (2013) a biológiai különbségek (pl.bőrszín) és a kulturális különbségek (afro, ázsiai vagy európai, stb.) a kommunikációban megjelenő kifejezéseit és azok csoportképző hatásait ismertette.⁴¹

³² Az előítélet és Magyarország. In: Szociológia Tanulmányok. p. 14.

URL:<https://doksi.hu/get.php?lid=3577>

Letöltési idő:2020.01.14.

³³ STANGOR, C.: *The role of diagnosticity in stereotype formation: perceiving group means and variances*. In: Journal of Personality and Social Psychology, 1992, 63. pp.356-367. URL:https://www.researchgate.net/profile/Thomas_Ford6/publication/21751335_The_Role_of_Diagnosticity_in_Stereotype_Formation_Perceiving_Group_Means_and_Variations/links/5839fd6608aef00f3bfbbe23.pdf

Letöltési idő:2020. 01.09.

³⁴ BROWN, R.: *Régi és új előítéletek*. In: ERŐS Ferenc (szerk.): Megismerés, előítélet, identitás. Bp.: Új Mandátum Könyvkiadó,1998. ISBN 9639158003. p. 220.

³⁵ OTTEN, S.: *Én pozitív vagyok, és mi is. Az én, mint az új saját csoportok iránti elfogultság meghatározója*. In: FORGAS, P., KIPLING, D.(szerk.): A társas én. Az önmegismerés szociálpszichológiája. Bp.: Kairosz Kiadó, 2006. ISBN 9789639642102. p. 319.

³⁶ BARCZY Magdolna: *Konfliktusok és előítéletek*. Bp.: Oriold és Társai Kiadó és Szolgáltató Kft, 2012. ISBN 978 963 977 168 0. p. 122-124.

³⁷ BIGAZZI Sára: *Előítéletek*. In: VARGA Aranka (szerk.): Esélyegyenlőség a mai Magyarországon.

Pécsi Tudományegyetem, Neveléstudományi Intézet, 2013. p. 26.

URL:<http://www.kompetenspedagogus.hu/sites/default/files/03-varga-aranka-szerk-eselyegyenloseg-a-mai-magyarorszagon-pte-btk-nti-2013.pdf>

Letöltési idő:2018. 05. 13.

³⁸BROWN, R.: *Régi és új előítéletek*. In: ERŐS Ferenc (szerk.). u. o. p. 223.

³⁹ DAVOS,T., BANAJI.M.R.: *Implicit szelf-, és identitás*. In. DAVOS.T., BANAJI, M.R. (szerk.): Rejtőzködő attitűdök és sztereotípiák. Bp.: Osiris Kiadó, 2013. ISBN. 9633894158. pp. 498-499.

⁴⁰ ERŐS Ferenc: *A vágy ideológiái. Előítélet*. Magyar Filozófiai Szemle 2017. 1. p. 68.

⁴¹ BIGAZZI Sára: *Előítéletek*. u. o. p. 25.

Az alábbi, 3. számú táblázat a nyílt és burkolt előítéletesség közötti eltéréseket tárja fel.

3. számú táblázat: A nyílt és burkolt előítéletesség alapvető különbségei

Nyílt előítéletesség	Burkolt előítéletesség
Az előítélettel terhelt csoport tagjaival szemben észlelt fenyegetettség	A saját csoport szokásainak és értékeinek védelme
A tagokkal kapcsolatos bármilyen formájú intimitás visszautasítása	A saját csoport és a másik csoport közti különbségek szélsőséges eltúlzása
Rasszista diskurzus, agresszió	A másik csoporttal kapcsolatos lehetséges pozitív érzelmek teljes elnyomása

Forrás: Bigazzi Sára: Előítéletek. (Készítette a szerző)

Bigazzi (2013) az előítéletesség formái közötti különbségben nagy jelentőséget tulajdonított a lappangó előítéleteknek, mert ezek elsősorban a saját csoport értékeinek, szokásainak védelme érdekében maradnak rejtve, míg a nyílt előítéletesség a saját csoport tagjait fenyegető bármilyen veszély észlelésekor tör elő. A másik csoporttal történő bármilyen kapcsolat elutasítása vezethet akár a rasszizmushoz, vagy az etnikai agresszióhoz is.⁴²

2.3 A MODERNKORI ELŐÍTÉLET KUTATÁS DOMINÁNS ELMÉLETEI

McGuire (1998) már a 90-es évek hajnalán merész jóslatokban bocsátkozott, miszerint a társadalomtudomány centrumába a társadalmi csoportok viszonyának tárgyalása lesz napirenden.⁴³

Ennek fényében a kutatások a csoportképző előítéletes attitűdszerveződés egyik fontos társadalomlélektani meghatározóját a szociális dominancia (SDO) elméletét alkották meg, mely alapját a társadalom hierarchiájában meglévő intézményesített társadalmi egyenlőtlenség képezi.⁴⁴

Murányi és munkatársa (2012) az előítéletesség alakulásában a másik fontos társadalom orientált attitűdszervező erőt az új tekintélyelvűségben találták meg, melyre a magas

URL:<http://www.kompetenspedagogus.hu/sites/default/files/03-varga-aranka-szerk-eselyegyenloseg-a-mai-magyarorszagon-pte-btk-nti-2013.pdf>

Letöltési idő:2018.05.13.

⁴² BIGAZZI Sára: *Előítéletek*. u. o. pp. 27-30.

URL:<http://www.kompetenspedagogus.hu/sites/default/files/03-varga-aranka-szerk-eselyegyenloseg-a-mai-magyarorszagon-pte-btk-nti-2013.pdf>

Letöltési idő:2018.05.13.

⁴³ HUNYADY György: *Rendszerigazolás és rendszerkritika*. Tanulmányok. In. Magyar Tudomány, 2018. 3. sz.

URL:https://mersz.hu/dokumentum/matud_154/

Letöltési idő:2018.07.13.

⁴⁴ BURKE, D.G. :A Davis – Moore féle rétegződésemélet gazdasági elemzése. In. ANGELUSZ Róbert (szerk.): *A társadalmi rétegződés komponensei*. Bp.: Új Mandátum Kiadó, 2004. ISBN 9639494542. pp. 31-33.

előítéletesség és idegenellenesség, és egyéb kulturális identitás, etnikum, vallás elutasítása a jellemző.⁴⁵

Örkény (2010) határozta meg a GFE szindróma (*group focused enmity syndrome*) jelentését, mely szerint bár az előítéletesség konkrét megnyilvánulásainak forrása egyes meghatározott csoportokkal szembeni elutasító attitűdökben gyökeredzik, mögöttük mégis egy olyan általános beállítódás rejlik, amely egyrészt a személyiségben, másrészt a társadalom strukturális és kulturális szerkezetében formálódik.⁴⁶

G. Márkus (2012) a felgyorsult a posztmodernizációs folyamat során bekövetkező, frusztrált, elbizonytalanodott személyek kapaszkodójaként értelmezte az előítéletek szerepének növekedését.⁴⁷

A szakirodalom az előítéletesség burkoltabb formáinak az averzív és a szimbolikus rasszizmust tartja. F. Lassú és Elekné (2000) az averzív rasszista egyén viselkedésére hívta fel a figyelmet,⁴⁸ míg Bigazzi (2013) a jelképes rasszizmust, mint a saját csoport felsőbbrendűségét és a másik csoport leértékelését igazoló előítéletes elméletnek tartotta.⁴⁹

Az idegen és a befogadók kapcsolatában fontosak a csoportok alkotta kollektív normák is. Az „mi” és az „ők” bonyolult viszonyát, a saját csoport preferenciájának előnyeit és hátrányait, az ingroup-outgroup elmélete vizsgálja. Fábián és Sík (1996) szerint az előítéletes gondolkodás legalapvetőbb pszichológiai feltétele a sajátcsoport (ingroup) és a külső csoportok (outgroup) megkülönböztetése.⁵⁰

⁴⁵ MURÁNYI István, SÍPOS Flórián: *Nemzeti radikálisok tekintélyelvűsége: szociális dominancia orientáció és ellentörténelem*. In: Metszetek. 2012. 1. sz. pp. 32-33

URL: http://metszetek.unideb.hu/files/2012_1_05.pdf

Letöltési idő:2018.07.18

⁴⁶ ÖRKÉNY Antal, VÁRADI Luca: *Az előítéletes gondolkodás társadalmi beágyazottsága, nemzetközi összehasonlításban*. In: Alkalmazott Pszichológia, 2010. 12. évf. 1-2. sz. p. 30.

⁴⁷ G. MÁRKUS György: *Előítéletesség Európában, intolerancia Magyarországon. Recenzió és reflexió egy nemzetközi kutatás zárójelentéséhez*. In: 21. századi Tudományos Közlemények, 2012. 27.sz. p. 80.

URL: http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/APA_2010_1_2_ORKENY_VARADI.pdf

Letöltési idő:2018.07.12.

⁴⁸ GAERTNER, S. L., DOVIDIO, J. F.: *The aversive form of racism*. In: F. LASSÚ Zsuzsa, ELEKÉ SZARVAS Anett (szerk.): Jane Elliott nyomában. Az előítéletek csökkentése a tanárképzésben. Magyar Pedagógia, 2000. 100. évf. 2. sz. p.231.

URL: http://www.magyarpedagogia.hu/document/F.Lassu_1002.pdf

Letöltési idő:2018.11.11.

⁴⁹ BIGAZZI Sára: *Előítélet*. In: VARGA Aranka (szerk.): Esélyegyenlőség a mai Magyarországon. Pécsi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet, Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs, 2013. p.26.

URL:<http://www.kompetenspedagogus.hu/sites/default/files/03-varga-aranka-szerk-eselyegyenloseg-a-mai-magyarorszagon-pte-btk-nti-2013.pdf>

Letöltési idő:2019.07.23.

⁵⁰ FÁBIÁN Zoltán, SÍK Endre: *Előítéletesség és tekintélyelvűség*. In: ANDORKA Rudolf, KOLOSI Tamás, VUKOVICH György (szerk.): Társadalmi riport 1996. TÁRKI, Századvég. pp.382-383.

URL:<http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a895.pdf>

Letöltési idő:2018.07.15.

Bargh (2006) fejtegetésének lényege, hogy rejtett ráhangolással is lehet irányítani a csoportbéli személyek előítéleteinek alkotását.⁵¹ Síklaki (2010) az előítélet szempontjából fontos kettősségről beszél: az egyénről illetve ugyanerről az egyénről, aki, mint csoporttag vesz részt az interakciókban.⁵²

Kerekes (2011) az „in-group” orientációs védelmező szerepéről írt,⁵³ Barczy (2012) a konfliktusok és előítéletek kapcsolatát tára fel a csoportdinamika kontextusában.⁵⁴

A csoportközi érzelmek elmélete (Intergroup Emotions Theory, IET) az előítéletek megközelítését illetően jelentősen eltér a korábbi megközelítési utaktól. Mackie (2000) a csoportközi érzelmek előítéletképző szerepét tárja fel, mely szerint a külső csoportok felé irányuló viselkedési válaszokat a csoportok által kiváltott érzelmi reakciók határozzák meg.⁵⁵ Síklaki (2010) az előítéletes személyiség kialakulását nem köti feltétlenül a múltban tanult állapotához, hanem az előítéletes attitűdök tükrözhetik a jelenben zajló csoportfolyamatokat és általában befolyással van a kisebbségi csoport dinamikájára.⁵⁶

Kelman (1961) a csoport általi befolyásolásnak három formáját, az belsővé tételt, a behódolást és az azonosulást különíti el.⁵⁷ Brewer (1991) kettősfolyamat elméletében az „ingroup preferencia” jelenik meg, mely veszélyérzet esetén mozgósít a saját csoport védelmében.⁵⁸

Devine (1999) az etnikai előítéletesség irányából közelítve a nem tudatos és a kontrollált, véleménykülönbségből adódó szembenállásra helyezte. a hangsúlyt.⁵⁹

⁵¹ BARGH, J. A.: *A mindennapi élet automatizmusa*. In. HUNYADI György (szerk.): Jelentörténeti szociálpszichológia. ELTE Eötvös Kiadó, 2016. p. 55.

URL:<https://docplayer.hu/107493076-Hunyady-gyorgy-jelentorteneti-szociálpszichologia.html> Letöltési idő: 2020.01.1.

⁵² SÍKLAKI István: *Előítélet és tolerancia*. Bp.: Akadémia Kiadó, 2010. ISBN 9789630586382. p.146.

⁵³ Dr. KERÉKES Viktória: *A társadalmi stigmatizáció vizsgálata a fiatalok delikvenciája tekintetében*.

In: Sectio Juridica et Politica, 2011. 29. évf. 2. sz. p. 416.

URL:https://matarka.hu/koz/ISSN_0866-6032/tomus_29_2_2011/ISSN_0866-6032_tomus_29_2_2011_405-419.pdf Letöltési idő: 2018.07.12.

⁵⁴ BARCZY Magdolna: *Konfliktusok és előítéletek*. Bp.: Oriold és Társai Kiadó és Szolgáltató Kft, 2012. ISBN 978 963 977 168 0. p.10.

⁵⁵ MACKIE M. D., SMIDT R. E.: *Csoportközi érzelmek és a társas én*. In. FORGÁCS József: *A társas érintkezés*. Bp.: Kairosz Kiadó, 2007. ISBN 9789639137714. pp.360-374.

⁵⁶ SÍKLAKI István: *Előítélet és tolerancia*. Bp.: Akadémia Kiadó Zrt. ISBN 9789630586382. p. 148.

⁵⁷ KELMAN, C.H.: *A szociális befolyás három folyamata*. In. ERŐS Ferenc (szerk.): *Megismerés, előítélet, identitás*. Bp.: Új Mandátum Könyvkiadó, 1998. ISBN 9639158003. pp. 30- 31.

⁵⁸ HUNYADI György: *Jelentörténeti szociálpszichológia*. ELTE Eötvös Kiadó, 2016. p. 209.

URL: http://ppkteszt.elte.hu/file2/hunyadyjelentortenet_final_online.pdf

Letöltési idő: 2019.07.12.

⁵⁹ DEVIN, P.: *Sztereotípiák és előítélet: automatikus és kontrollált komponensek*. In. HUNYADI György, HAMILTON, N., NGUYEN L.A. (szerk.): *A csoportok percepciója*. Bp.: Akadémiai Kiadó, 1999. ISBN 9630575957. pp. 379-406.

Kovács (2010) a kultúra változásával és a kettős identitások elfogadásával csökkenő előítéletességről beszélt.⁶⁰ Fülöp (2010) pedig az infrahumanizáció elméletét ismertette, melynek során a csoportközi előítéletesség okán a külső csoport tagjait részlegesen megfosztják az emberi esszenciától az irántuk való érzelmek kiiktatásával.⁶¹

László (2012) az infrahumanizáció elméletéből következtetett arra, a saját csoport tagjaihoz humán-specifikus érzelmeket rendelünk, míg a külső csoport tagjaihoz nem humánspecifikus érzelmeket, azok értékelésétől függetlenül alakítjuk és okszerűsítjük előítéletességünket is.⁶²

Sík (2017) szerint az idegen kiismerhetőségének megszűnése magában rejthette a dehumanizálás veszélyét.⁶³

Fülöp és Nguyen Luu (2003) a kulturális összehasonlító pszichológia szemszögéből vizsgálták mind a „*bennfentes*”, mind a „*jövevény*” kultúrák jellemzőit, mind a „*partis pris*”-t, vagyis a megrögzött sémákat, torzult véleményeket.⁶⁴ Az implicit előítéletek által befolyásolt kutatásában kiemelt szerepet játszottak olyan morális tényezők, melyek az egyének erkölcsi ítéleteit sok esetben olyan módon befolyásolták, mellyel a cselekvők nem voltak tisztában.

Holroyd (2012) az implicit előítéletek lényegét abban látta, hogy a stigmatizált csoportoknak önműködően olyan negatív tulajdonságokat vagy sztereotip jegyeket tulajdonított, amelyek képesek voltak a nélkül befolyást gyakorolni az egyén viselkedésére és ítéleteire, hogy annak ő tudatában lett volna.⁶⁵

Réz (2017) azokat a tényezőket tárta fel, melyek egyszerre okai és következményei lehetnek az előítéletképzés mechanizmusának, és a fenti értelemben vett implicit előítéletek oksági szerepük az előítéletes viselkedés előidézésében igazolt. Az implicit előítéletek nem állnak a

⁶⁰ KOVÁCS Mónika: *Az előítéletek okai és mérséklésük lehetőségei: a szociálpszichológiai nézőpont.* In. Alkalmazott Pszichológia, 2010.12. évf. 1-2.sz. p. 20.

URL: http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2012/09/apa_2010_1-2.pdf

Letöltési idő:201.07.23.

⁶¹ LÁSZLÓ János, FÜLÖP Éva: Az érzelmek reprezentációja történelmi regényekben és történelemkönyvekben. In. MTA Pszichológiai Kutatóintézet, Szeged. p. 220.

URL:http://acta.bibl.u-szeged.hu/58679/1/msznykonf_005_219-226.pdf Letöltési idő:2020.01.09.

⁶² LÁSZLÓ János: *Történelem történetek. Bevezetés a narratív szociálpszichológiába.* In. Bp.: Akadémiai Kiadó, 2012. ISBN 9789630593076. p.14.

⁶³ SIK Domonkos: *Előítélet a késő modernitásban.* In. Magyar Filozófiai Szemle, 2017. 61.évf.1. sz. p. 79.

URL:<http://filozofiaiszemle.net/wp-content/uploads/2018/01/Sik-Domonkos-El%C5%91%C3%ADt%C3%A9let-a-k%C3%A9s%C5%91-modernit%C3%A1sban.pdf>

Letöltési idő: 2018. 07.25.

⁶⁴ FONS. J.R., Van de VIJVER. L., Leug K. : *A kultúra pszichológiai kutatásának módszertani kérdései.*

In. FÜLÖP Márta és NGUYEN L.L.(szerk.): *Kultúra és pszichológia.* Bp.: Osiris Kiadó, 2003. ISBN 9789633894804. pp. 123-124.

⁶⁵ HOLROYD, J.: *Responsibility for Implicit Bias.* In. Réz Anna: *Implicit előítéletek és az egyéni felelősség korlátai.* In. Magyar Filozófiai Szemle, 2017. 61. évf. 1. sz. p. 52.

URL:<http://filozofiaiszemle.net/wp-content/uploads/2018/01/r%C3%A9z-anna-implicit-el%C5%91%C3%ADt%C3%A9letek-%C3%A9s-egy%C3%A9ni-felel%C5%91ss%C3%A9g-korl%C3%A1tai.pdf>

Letöltési idő:2018.06.12.

cselekvő közvetlen befolyása alatt: pusztán azzal, hogy tudatosítjuk jelenlétüket, nem fogunk tudni megszabadulni tőlük.

Az implicit előítéletek élesen ellentmondhatnak az egyén explicit értékítéleteinek. Az implicit előítéletek az Implicit Asszociációs Tesztel (Implicit Association Test) megbízhatóan azonosíthatók. Az IAT tanulsága szerint a nőkkel és a sötétbőrűekkel kapcsolatos negatív asszociációk a társadalom nagy többségénél megfigyelhetők, annak ellenére, hogy többségük ezeket az előítéleteket – amikor erre expliciten rákérdeznek – elutasítja.⁶⁶

Sie és Voorst Vader-Bours (2016) azt hangsúlyozták, hogy az előítéleteket emberek közössége alakítja ki és tartja fenn, következésképpen az egyén azzal tud hozzájárulni a felszámolásukhoz, ha az előítéleteket fenntartó együttes gyakorlatok felszámolásához járul hozzá.⁶⁷

Bolgár (2018) Bandurát idézve a viselkedés és a környezet kölcsönhatására hívta fel a figyelmet, mely szerint a viselkedés a környezet megváltozott állapota eredményeként maga is átalakul, így egy folyamatos kölcsönhatás jön létre a viselkedés és a környezet között.⁶⁸

Erre a megállapításra rimelnek az előítéletekesség más irányú kutatásai, melyek a fogalom kiterjesztését és értelmezését mindennapok életformájára vetítették és próbálták megvilágítani az un. rituális sűrűség dimenzióiban. Életformán a társas szokásokat és a mindennapi cselekvéseink jellegzetes attitűdjeit és interakcióit értjük.

Fuchs és Case (1992) az alacsony és magas rituális sűrűségű előítéletes életforma jellemző vonásait hasonlították össze. A magas rituális sűrűségű életforma a különböző kulturális minták megismerését gyakorlatilag úgy leszűkíti, hogy a csoporttagok interakciói csak a saját csoportra korlátozódnak, eközben a csoporton kívülieket diszkriminálják attitűdjeikben.

A magas rituális sűrűség erős kollektív érzelmeket kelt, merev csoportszolidaritást és a kívülállóktól való szigorú elhatárolódást hoz létre, úgy fizikai, mint pszichológia értelemben. Saját életmódjukat és csoport perspektívájukat a többenél természetből fogva felsőbbrendűnek

⁶⁶ RÉZ Anna: *Implicit előítéletek és az egyéni felelősség korlátai*. Magyar Filozófiai Szemle, 2017. 61. évf. 1. szám, p.53.

URL:<http://filozofiaiszemle.net/wp-content/uploads/2018/01/r%c3%a9z-anna-implicit-el%c5%91%c3%adt%c3%a9letek-%c3%a9s-az-egy%c3%a9ni-felel%c5%91ss%c3%a9g-korl%c3%a1tai.pdf>
Letöltés:2018.06.12.

⁶⁷ MAUREEN, S., VADER-BOURST. N.: *Stereotypes and Prejudices: Whose Responsibility?* In. BROWNSTEIN. M., SAUL. N., (szerk.): *Implicit Bias and Philosophy*. Oxford University Press, vol.2. pp. 90–94.

⁶⁸ BOLGÁR Judit: *A reintegrációban részt vevők elégséges (kívánatos) pedagógiai-pszichológiai paraméterei*. In. Hadtudományi Szemle, 2018. XI. évf. 1. sz. p. 145.

URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00038/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2018_01_142-156.pdf
Letöltési idő:2020.01.30.

tekintik. A magas rituális sűrűségű életformákban szükségszerűen benne rejlik az előítéletesség.

Az alacsony rituális sűrűséget kiterjedt szociális hálózatok és sokoldalú interakció jellemzik, a szerteágazó kapcsolatok hálózata és – ennek köszönhetően – a sokféle kulturális tapasztalat a meghatározó vonása. Az alternatív életformák megismerése és átélése során kevésbé valószínű, hogy az idegeneket másságuk miatti elutasítják. A különböző életstílusok elismerése, a másság tudomásul vétele és elfogadása nagymértékben csökkentheti vagy el is tüntetheti az előítéleteket az alacsony rituális sűrűségű életformában.⁶⁹

A rendszerváltás után Magyarországon az előítéletes életforma feltárásának céljából a fiatalok körében Murányi (2006) vizsgálódott és szoros megfeleléseket talált az életforma és a szocio - kulturális környezet között. A kapcsolathálózati elemzés (network analysis) elmélete alapján készült kutatások kimutatták, hogy a gyenge társadalmi kötések az információk sokszínűséghez való hozzájutást eredményezik (alacsony rituális sűrűség), míg az erős kötődés, amely együtt járhat az alacsonyabb társadalmi státusszal, inkább az érzelmi kötődésekhez köthető, de kevesebb információhoz jutást, zárt életformát eredményeztek.⁷⁰

A Társadalmi Konfliktusok Kutatóközpont az életforma és a rituális sűrűség (ritual density) fogalmak összefüggéseinek hazai empirikus igazolását 2007-ben egy középiskolás mintán a 2005-ben lebonyolított „Iskola és demokrácia” kutatás adatbázisának elemzésével végezte el. A fiatalok körében az elutasított csoportok sorrendje igen hasonló volt a különböző időszakokban.⁷¹

2010-ben és 2011-ben Csákó (2012) vezetésével az utolsó éves középiskolás magyar fiatalok 4108 fős mintáján, évfolyam és iskolatípus alapján, reprezentatív felmérést végeztek öt megyében. Prezentációjuk a fiatalok jelentős részének fokozottan elutasító attitűdjeit tárták fel külső csoportok tagjaival szemben.⁷²

Murányi és Szabó (2012) a középiskolások kisebbségekhez való előítéletességi mértékét emelte kutatásának középpontjába, mely nemzeti és etnikai csoportokkal szembeni előítéletesség alapján a válaszadó fiatalokat két csoportba sorolta, a társadalmi távolságtartás nézőpontjából: az előítéletesek és toleránsok csoportjába.

⁶⁹ FUCHS S., CASE C.: *Az előítélet, mint életforma*. In: Szociológiai Figyelő. 1992. 2. évf. 8. sz. p. 510.

⁷⁰ MURÁNYI István : *Identitás és előítélet*. Bp.: Új Mandátum Könyvkiadó, 2006. pp. 149-154.

⁷¹ BOGNÁR Adrienn: *Az önbecsülés és a társadalmi tőke egyes elemeinek hatása a kirekesztő nézetekre*. OTKA Kutatás, Budapest, 2012. pp. 9-12.

URL: http://szociologia.btk.pte.hu/sites/default/files/acta_sociologia/01_bognar_adrienn.pdf

Letöltés: 2018. 03. 20.

⁷² BOGNÁR Adrienn: u. o. pp. 13-15-.

URL: http://szociologia.btk.pte.hu/sites/default/files/acta_sociologia/01_bognar_adrienn.pdf

Letöltés: 2018.03. 20.

A minta több mint egynegyedét (27%) alkotó előítéletes csoportba sorolódott középiskolások 90 százalékban elutasították a kisebbségi csoportok padtársi közelségét. Az elutasító csoportra jellemző erős előítéletességet az is bizonyította, hogy a csoport 23 % még erdélyi magyar padtársat sem fogadna el. Ezzel szemben a toleráns csoportban a kisebbségi csoportokat elutasítók aránya csupán 1–12 %.⁷³

Az eredmények részben összehasonlíthatók a 2005-ben és 2008- ban készült „*Iskola és társadalom*” valamint az 1995-ös és 1996-os Szabó és Örkény által vezetett kutatások adataival. A középiskolások az erdélyi magyarokkal, a finnekkel és az amerikaiakkal szemben a leginkább elfogadók, és csak 6-7%-ot zavarná, ha padtársak lennének a bevándorló fiatalokkal.⁷⁴

2.4 AZ IDEGENELLENESÉG HATÁSA AZ ELŐÍTÉLETEK ALAKÍTÁSÁBAN

Oudenhoven, Ward és Masgoret (2006) összefoglaló tanulmányukban feltérképezték a bevándorló és befogadó társadalom közötti előítéletes kapcsolatok okának magyarázatára alkalmas elméleteket, melyek prioritása az idegenellenesség formálódásának a szempontjából nem vitatható.

Az alábbi elméletekben az olyan, a többségi-kisebbségi viszonyban megjelenő előítéletességet csökkenető tényezők kerülnek bemutatásra, melyek az adott (migrációs) körülményekre kivetítve a szociálpszichológiai kutatásokban a bevándorlók iránti attitűdöket tárják fel.

1. A Kontaktus Hipotézis Elmélete (Allport, 1954),
2. A vele összefüggő Kiterjesztett Kontaktushatás Elmélete (Wright, 1997),
3. Az Integrált Csoportközi Fenyégetettség Elmélete (Stephan, 1996),
4. A Támasznyújtás Elmélete (Nestmann, 2001),
5. Az Empátia-altruizmus Elmélete (Batson, 1998),
6. Az Elképzelt Kapcsolattartási Hipotézis Elmélete (Chris és Turner, 2008)

⁷³ MURÁNYI István, SZABÓ Ildikó: *Középiskolások előítéletességének egy lehetséges magyarázata*. In. *Educatio* 2007.1.sz. pp .2-3.

[URL: http://epa.oszk.hu/01500/01551/00039/pdf/412.pdf](http://epa.oszk.hu/01500/01551/00039/pdf/412.pdf)

Letöltés idő: 2018. 04.07.

⁷⁴ MURÁNYI István: *Előítéletesség és demokrácia-értelmezés a fiatalok körében*. In. *Educatio*, 2012/2 pp. 262-263.

[URL: http://epa.oszk.hu/01500/01551/00060/pdf/educatio_epa01551_1202-tan7.pdf](http://epa.oszk.hu/01500/01551/00060/pdf/educatio_epa01551_1202-tan7.pdf)

Letöltés: 2018. 03. 20.

7. Habermas kommunikatív cselekvésmélete (1981) foglalják össze többek között azokat a tényezőket, melyek hatással lehetnek az előítéletes attitűdök alakulására az idegenellenesség szemüvegén keresztül nézve.

2.4.1 A KÖZVETLEN ÉS KÖZVETETT KAPCSOLAT HATÁSA AZ IDEGENELLENESSÉGRE

A pozitív csoportközi érintkezés az egyik leghatékonyabb, idegenek iránti ellenérzések csökkentését szolgáló eszköz, mely a kontaktushipotéziséből indult ki. Amikor a kontaktus hipotézis feltételei egészen vagy részben teljesülnek, akkor más-más folyamatok indulnak el a saját csoport attitűdjeinek építésében.⁷⁵

Pettigrew és Tropp (2006), több mint 500 kutatást áttekintő metaanalízisének eredménye szerint a megfelelő csoportközi kapcsolatok valóban az idegenellenesség csökkenésével jártak. A kutatók az allporti hipotézis újra gondolásában azonban a kontaktusra épülő előítéletesség csökkentésének a lehetőségét kibővítették egy ötödik feltétellel: a baráti kapcsolatok előítéleteket alakító hatásával, mely csoportközi baráti kapcsolatok kialakulásához viszonylag hosszabb idő szükséges.⁷⁶

Azonban a kapcsolat során akadályozó tényezői is lehetnek a sikeres kapcsolatfelvételnek. Ha a csoportok fizikai vagy társadalmi szempontból erősen szuggeráltak, vagy kevés motiváció áll fenn a kapcsolatfelvételhez, akkor a kapcsolat lehetősége csekély, előnyei továbbra sem érvényesíthetők. Az előítélettel rendelkező emberek elkerülik a csoportok közötti kapcsolatot, így az érintkezés és az előítéletek közötti okozati kapcsolat kétirányú.

Wright, Aron, McLaughlin-Volpe és Ropp (1997) szerint a kiterjesztett kontaktushatás a külső csoport tagjával, javíthatja, de ronthatja is a saját csoport más tagjainak hozzáállását is.⁷⁷

Forbes (2004) alátámasztotta ezt a feltevést azzal, hogy az utóbbi évtizedekben a balkáni háborús összeütközések során szerzett tapasztalatok szerint a kultúrközi kapcsolatok gyakoriságának növekedése éppenséggel rontott is a helyzeten. Más volt a hatás az etnikai

⁷⁵ ALLPORT, G.: *Az előítélet.* : u. o. p. 33.

⁷⁶ PETTINGREW, T.F.: *Intergroup contact theory.* In. Annual Review of Psychology, 49. pp. 66-72.
URL: https://www.researchgate.net/publication/5282610_Intergroup_Contact_Theory/link/0912f51046c6dac2f100000/download
Letöltési idő: 2020.01.09.

⁷⁷ WRIGHT, S., ARON, A., MCLAUGHLIN-VOLPE, T., ROPP, S.: *The extended contact effect: Knowledge of cross-group friendships and prejudice.* In. Journal of Personality and Social Psychology, 1997. 73. pp. 73-90.
URL: https://www.researchgate.net/publication/232491782_The_Extended_Contact_Effect_Knowledge_of_Cross-Group_Friendships_and_Prejudice
Letöltési idő: 2020.01.08.

csoportok vagy kisebbségek esetében, és ugyancsak más a kapcsolat hatása a kulturálisan egymáshoz közel álló, illetve távol álló kisebbségek esetén.⁷⁸

Davies (2011) a csoportok közötti közvetlen kapcsolatot tartotta az egyik legerőteljesebb eszköznek az előítéletek csökkentésére, mert a csoportközi barátság viselkedésbéli elkötelezettséggel is jár.⁷⁹

Tropp és munkatársai (2006) vizsgálataikban bizonyították, hogy a csoportközi kapcsolathatások működnek, és csökkenthetik a negatív attitűdöket, mely együtt jár az idegen csoportoknak tulajdonított fenyegetettség érzés csökkentését.⁸⁰

Néhány évtizede a kutatások a közvetlen, érintkezések előítéletesség csökkentő hatását nem vitatva, egy új irány, a közvetett kapcsolat hatásainak feltárása felé mozdultak el. A példátlan számú csoportközi interetnikus kapcsolatfelvételt az összes olyan társadalom többségi csoportja megélhette, ahová a migráció során a saját csoporttól különböző identitású, etnikumú csoportok vándorolnak.

Shiappa (2005) Parasocial Contact Hypothesis (PCH) elnevezésű kapcsolathipotézis elméletében tett kísérletet a közvetett kapcsolathatás bizonyítására.⁸¹ Az elmélet megértéséhez tisztázni kell a paraszociális kapcsolatok lényegi vonásait.

Munk (2009) Marshallt (1997) idézi az ilyen jellegű kapcsolatok értelmezéséhez, melyek olyan látszatviszonyok felszínen tartása, „*amelyekkel fenntarthatjuk magunkban a közösségiség látszatát, részt vállalhatunk a csoportban, közeliként élhetjük meg néhány ember életét*”.⁸²

Crips és Turner (2009) szintén a paraszociális kapcsolatok előítéletesség csökkentő hatásait vizsgálta. Ha a csoportok a közösségi média által közvetített közösségi interakciókat a személyközi kapcsolatokhoz hasonló módon dolgozzák fel, akkor a többségi/kisebbségi

⁷⁸ FORBES, H. D.: *Ethnic Conflict and the Contact Hypothesis*. In. LEE, Y., MCCAULEY, C., MOGHADDAM, F., WORCHEL, S.: *The Psychology of Ethnic and Cultural Conflict*, 2004. pp. 69–88.

⁷⁹ DAVIS, K., TROPP, L.R., ARON, A., PETTIGREW, T.F., WRIGHT, S.C.: *Cross-group friendships and intergroup attitudes. A meta-analytic review*. In. *Personality and Social Psychology Review*. University of Cape Town, 2011.15. pp. 4-8.

URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/218442877> Letöltési idő: 2019.11.17.

⁸⁰ PETTIGREW, T. F., TROPP, L.R (2006): *A meta analytic test of intergroup contact theory*. In. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 9. no, 5 pp. 766-783.

URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/03cb/097c70c5cd2edc1b1911fc2acf2b3de8f51b.pdf>

Letöltési idő: 2019.11.17.

⁸¹ SCHIAPPA, E. GREGG, P., WES, E. D.: *A parasocial contact hypothesis*. In. *Communication Monographs*, 2005. vol.72., no.1, 5.pp. 92-115.

URL: https://www.researchgate.net/publication/254948662_the_parasocial_contact_hypothesis

Letöltés.2019.11.10.

⁸² MARSHALL, P. D.: *Celebrity and Power*. In. MUNK Veronika: *Sztárság, elméletben*. Médiakutató, 2009. 10. évf. 1. sz.

URL: https://www.academia.edu/4891287/Munk_Veronika_Szt%C3%A1rs%C3%A1g_elm%C3%A9letben

Letöltés:2019.11.14.

csoportok társadalmi szempontból előremutató, vagyis előítéleteket csökkentő hatásai a paraszociális kapcsolatokból származhatnak.

Az elmélet feltételezi, hogy a valóságos migrációs kontextusban adódó tényleges tapasztalatokra nincs is szükség a csoportok közötti hozzáállás javításához, a képzeletbeli tagokkal való kontaktus javíthatja a csoportok hozzáállását.⁸³

Következésképpen úgy tűnik, hogy a közvetlen személyes kapcsolattartás nem mindig szükséges a pozitív kontaktusok kiépítéshez, bár az eredeti kapcsolathipotézis ezt feltételezte. Azonban Dixon, Durrheim és Tredoux (2005) rámutattak az elmélet hiányosságaira is. Kísérleteikben bizonyították, hogy a fekete emberekkel folytatott pozitív kapcsolat javította a fehérek feketékkel szembeni érzelmi reakcióit, de nem változtatta meg a lakhatás, a munkahelyek és az oktatás terén mutatkozó egyenlőtlenségek elleni küzdelem politikájához fűződő hozzáállásukat.

Minél inkább érintkeztek a fekete dél-afrikaiak fehér dél-afrikai afrikai emberekkel, annál kevésbé támogatták a faji egyenlőtlenségek csökkentését célzó politikákat.

A szerzők feltárták a csoportközi érintkezés nem kívánt hatását is, mely gyengítheti a kisebbségi tagok motivációját a csoportok közötti egyenlőtlenségek csökkentését célzó együttes fellépésre, ugyanis a pozitív kapcsolatnak nem szándékos félrevezető hatása is lehet a csoportok berögzült hierarchikus státuszkülönbségének érintetlenül hagyása miatt.⁸⁴

Bár a kontaktus fontos szerepet játszott abban, hogyan lehet elősegíteni a toleránsabb csoportközi viszonyok létrejöttét, a vizsgálatokból hiányzik annak feltárása, hogyan befolyásolhatják a társadalmi változásokat a társadalmi csoportok közötti kapcsolat és az outgroup változásai.

Ugyanis a pozitív kapcsolatokból fakadó gyengülő előítéletesség kimutatható jelenléte sem feltétlenül változtatja meg azt a társadalmi ideológiai rétegződést, amely fenntartja a csoportok egyenlőtlenségét és ott is megnőtt az előítéletesség mértéke, ahol a többségi társadalom közvetlenül kevésbé vagy egyáltalán nem élte át a vándorlásból adódó interetnikus csoportközi élményeket.

CRIPS, J. R., TURNER, R. (2009): *Can imagined interactions produce positive perceptions? Reducing prejudice through simulated social contact*. In. *American Psychologist*, 2009, 4 (4). pp.19-21.

URL: https://www.researchgate.net/publication/24434840_can_imagined_interactions_produce_positive_perceptions_reducing_prejudice_through_simulated_social_contact

Letöltés: 2019.11.10.

⁸⁴ DIXON, J. , DURRHEIM, K., TREDOUX, C. *Beyond the optimal strategy: a reality check for the contact hypothesis*. In. *American Psychologist*, 2009, 64 (4). pp.7-16.

URL: https://www.researchgate.net/publication/24434840_can_imagined_interactions_produce_positive_perceptions_reducing_prejudice_through_simulated_social_contact

Letöltés: 2019.11.10.

A fentebb említett kutatások rávilágítottak arra, hogy a csoportközi barátság és az előítéletek csökkenése között ok-okozati viszony van, hogy a barátságnak manipuláló hatása is lehet, annak köszönhetően, hogy a kapcsolat kialakításának korai stádiumára jellemző szorongás megszűnik, az empátia és a bizalom viszont növekedik. A másik csoport tagjával szembeni barátságosság hatással lesz a külső csoportra, melynek következtében attitűdváltás megy végbe és a csoport többi tagja is magáénak tudhat egy új, előítéletmentes csoportnormát.

2.4.2 A KAPCSOLATHÁLÓZATI TÁMASZNYÚJTÁS ELMÉLETE

A hetvenes évek elejétől a szociológiai kutatások nemcsak a kapcsolatok fontosságára világítottak rá, hanem feltérképezték az egyén különböző kapcsolati szintjeinek rendszerét is. Udvari (2011) a mai modern társadalom hálózatainak kiterjedtségére összpontosított,⁸⁵ míg Staub-Bernasconi (2007) a szociális romantikának nevezett gondolatot fejtette ki, vagyis „a kapcsolathálózatok révén erősödik a civil társadalom.”⁸⁶

A hálózatokat az akadályokkal szembeni ütközőknek, vagy a fenyegető válságokkal szembeni védőernyőknek tekintette Gerhardt (2001), mely hálózatok képesek arra, hogy a külső csoportoknak nyújtott karitatív önzetlen támasznyújtás során hatással legyenek ingroup csoport idegenellenességének az alakulására.⁸⁷

A nestmanni kapcsolathálózati támasznyújtás elmélete tárta fel a csoportok közötti sikeres együttműködéshez vezető utat. A három formája az alábbi dimenziók mentén sorolható be:

1. támaszt nyújtó források (szerkezeti dimenzió): ezek mind anyagi, mind más, morális támaszok lehetnek.
2. támaszt nyújtó műveletek (cselekvési dimenzió): valódi cselekvésekben megjelenő támaszok;
3. támaszt nyújtó értékelések (kognitív és érzelmi dimenzió): a kérdés meghallgatása, átértékelése és egyéb érzelmi támaszok.⁸⁸

⁸⁵ UDVARI Kersztin: *Kapcsolathálózati megközelítés a szociális munkában*. In. Esély, 2011. 5. sz. p. 100.
URL: http://esely.org/kiadvanyok/2011_5/06udvari.indd.pdf
Letöltési idő: 2019.11.10.

⁸⁶ STAUB-BERNASCONI, S.: *Soziale Arbeit als Handlungswissenschaft*, 2007. In. UDVARI Kersztin: u. o. p. 102.
URL: http://esely.org/kiadvanyok/2011_5/06udvari.indd.pdf
Letöltési idő: 2019.11.07.

⁸⁷ GERHARDT, G.: *Netzwerorientierung in der sozialarbeit*. In. UDVARI Kersztin: *Kapcsolathálózati megközelítés a szociális munkában*. In. Esély, 2011. 5. sz. p.106.
URL: http://esely.org/kiadvanyok/2011_5/06udvari.indd.pdf
Letöltési idő: 2019.11.15.

⁸⁸ NESTMANN, F.: *Soziale netzwerke – soziale unterstützung*. In. HANS-UWE, O., THIERSCH, H. (szerk.): *Handbuch sozialarbeit sozialpädagogik*. Hermann Luchterhand Verlag, München, 2001. pp. 1683-1687.

Bullinger és Nowak (1998) ugyancsak az egyén társadalmi-kapcsolati beágyazottság hasznosságára utaltak, mivel ennek révén az egyének a terheket kevésbé érzik veszélyeztetőnek, hiszen azok több tag között oszlanak meg. Másik fontos hatás az ütköző-hatás, amikor a kapott támasznyújtás a válság csökkentéséhez, megszűnéséhez vezet, vagyis a megterhelő helyzetek legyőzéséhez járulhat hozzá.⁸⁹

2.4.3 AZ INTEGRÁLT CSOPORTKÖZI FENYEGETETTSÉG ELMÉLETE

Napjainkban az előítéleteképzés folyamatának egyik legnagyobb hatású új megközelítése az Integrált Fenyegtettség Elmélete. A Stephan (1996) négy olyan motívumot különböztet meg, amelyek az észlelt fenyegetés forrását képezhetik:

1. A reális erőforrásokért való harc (a külső csoportnak a saját csoport politikai és/vagy gazdasági hatalmára vonatkozó tényleges vagy feltételezett fenyegetése)
2. Szimbolikus fenyegetettség (a csoportok közötti attitűdbéli, morális, értékrendbeli különbségek fenyegetettsége, pl. az a hiedelem, hogy a többségi társadalom kultúráját előnytelen módon változtatják meg a más kultúrákból származó etnikumok.
3. Interperszonális fenyegetettség (a személyek közötti ellentétből eredő fenyegetettség érzése.)
4. A csoportközi szorongásból adódó veszélyérzet.

Az elmélethez szorosan kapcsolódik az Integrált Csoportközi Fenyegtettség Elmélete, mely csak kétféle fenyegetettséget említ. (A reális fenyegetést, és a szimbolikus, a saját csoport világfelfogására vonatkozó fenyegetést.)⁹⁰

Stephan és Stephan (2005) az elméletet kísérleti úton tesztelve kimutatták, hogy a két tényező, a reális és szimbolikus fenyegetés együttes jelenléte (a másik kettőtől eltérően) fokozott mértékben táplálja az előítéletességet.⁹¹

Ward és Masgoret (2006) az útelemzés technikáját alkalmazva tesztelték a bevándorlókkal való kapcsolat, a csoporton belüli szorongás és az észlelt fenyegetettség kölcsönhatásait.⁹²

⁸⁹ BULLINGER, H. NOWAK, J.: *Soziale netzwerkarbeit*. In. München: Lambertus Verlag, 1998. ISBN 9783784109602. pp.104-108.

⁹⁰ BORECZKY Ágnes, NGUYEN L.L.: *Budapesti tanárok nézetei a migrációról és a multikulturalizmusról. Szükség van-e a diverzitásra és a multikulturalizmusra?* In. *Educatio*, 2017.26.évf. 3.sz. pp. 404-417.
URL: http://epa.oszk.hu/01500/01551/00101/pdf/EPA01551_educatio_2017_404-417.pdf
Letöltési idő: 2020.01.08.

⁹¹ STEPHAN,W.G., RENFRO,C.L., ESSES,V.M., STEPHAN,C.W., MARTIN,T.: *The effects of feeling threatened on atituestowad immigrants*. In. *International Journal of Intercultural Relations*, 2005. 29. sz. pp.1-19.
URL:https://www.academia.edu/3058939/The_effects_of_feeling_threatened_on_attitudes_toward_immigrants
Letöltési idő:2020.01.08.

Leong és Ward (2006) az Eurobarométer adatainak segítségével igazolták a szorongásnak az előítéletes attitűdökre ható negatív befolyását.⁹³

Halperin (2007) kimutatta, hogy az észlelt fenyegetés közvetítő hatása előre jelzi a migránsokkal szembeni távolságtartás mértékét.⁹⁴

Nguyen Luu (2012) a többségi identitások fenyegetését vizsgálva rámutatott, hogy a veszélyérzet tényezői összefüggést mutattak a többségi identitás lehetséges fenyegetettségére való érzékenységgel.⁹⁵

Canetti-Nisim és Pedahzur (2003) kiemelte a bevándorlók heterogenitásából adódó különbségeket, mint pl. a bevándorlás típusa, etnikum, kultúrkör, vallás, stb. Következésképpen az integrált fenyegetettséghez köthető idegenellenes attitűdök másképpen jelenhetnek meg a különböző bevándorló csoportokkal szemben.

Ugyancsak ők mutattak rá, hogy a muszlimellenes attitűdök hátterében ugyanazok a jósló tényezők állnak, mint amelyek a bevándorló ellenes attitűdöt meghatározzák, ám a muszlim csoportokkal szemben az ellenséges érzések fokozottabbak.⁹⁶ Montreuil (2001) egyenesen a többségi társadalom számára „értékes” és „nem értékes” etnikumokról és a hozzájuk való viszonyulásról beszélt.⁹⁷

⁹² WARD, C., MASGORET, A. M.: *An integrative model of attitudes toward immigrants*. In. International Journal of Intercultural Relations, 2006, vol. 30. no.6. pp. 671-682.

URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000484>

Letöltési idő: 2020.01.09.

⁹³ LEONG, C.H., WARD, C.: *Cultural values and attitudes toward immigrants and multiculturalism: the case of the eurobarometer survey on racism and xenophobia*. In. International Journal of Intercultural Relations, 2006. 30. pp.799-810.

URL:https://www.researchgate.net/publication/248437226_Cultural_values_and_attitudes_toward_immigrants_and_multiculturalism_The_case_of_the_Eurobarometer_survey_on_racism_and_xenophobia

Letöltési idő: 2020.01.09.

⁹⁴ HALPERIN, E., CANETTI-NISIM, D., PEDHAZUR, A.: *Threatened by the uncontrollable: psychological and socio-economic antecedents of social distance towards labor migrants in Israel*. In. International Journal of Intercultural Relations, 2007, vol.31. sz. pp. 459-468.

URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000484>

Letöltési idő: 2020. 01.08.

⁹⁵ SZABÓ Mónika, NGUYEN Luu Lan Anh, SZABÓ Ágnes, FLISZÁR Éva: u.o. p. 90.

URL:https://www.researchgate.net/publication/272292466_MAGYARORSZAGON_ELO_FIATALOK_TOBB_SEGI_ES_KISEBBSEGI_IDENTITASA_EGY_KERDOIVES_VIZSGALAT_TUKREB

Letöltési idő: 2018.08.28.

⁹⁶ HALPERIN, E., CANETTI-NISIM, D., PEDHAZUR, A.: *Contributory factors to political xenophobia in a multicultural society: the case of Israel*. In. International Journal of Intercultural Relations, 2003.27. pp.307-318

URL:https://www.researchgate.net/publication/223290598_Contributory_Factors_to_Political_Xenophobia_in_a_Multi-Cultural_Society

Letöltési idő: 2020. 01. 08.

⁹⁷ MONTREUIL, A., BOURHIS, R.Y.: *Host majority acculturation orientations towards „valued” and „devalued” immigrants*. In. Journal of Cross-cultural Psychology, 2001. vol.32. no.6. pp.718-729.

URL:https://www.researchgate.net/publication/313553891_Host_majority_acculturation_orientations_towards_valued_and_devalued_immigrants

Letöltési idő: 2020. 01. 08.

2.5 AZ ALTRUIZMUS FORMÁI ÉS MODELLJEI

Az altruizmus szó köznyelvi jelentése önzetlen, jótékony, emberszerető tett, vagy ilyen személy, de beszélhetünk altruista szellemről, illetve magatartásról is.⁹⁸ Kutatók sora vitatta és vitatja manapság is, hogy létezik-e valóban önzetlen cselekedet.

Van Vugt és Van Lange (2006) szerint altruista viselkedésnek tekinthetünk minden olyan magatartásformát, ahol az egyik egyed saját „kárára” segítséget nyújt egy másik egyednek (recipiens), olyan helyzetben, ahol a kapott segítség előnnyel jár a másik fél számára.⁹⁹

Kutatásomban a fogalom főként köznyelvben értelmezhető, vagyis önzetlen, emberszerető jelentése alapján vizsgáltam az előítéletképzés kontextusában.

A 19. század elején Comte (1822) írt: *„az emberi természet lényegéhez tartozó jóakaratról és önzetlenségről.”* Kifejtette, hogy ez a jelenség (még nem használta az altruizmus kifejezést) az egoizmussal ellentétes ösztönt jelent.¹⁰⁰

Barash (1980) szerint az kifejlődéses elméletnek az altruizmus ellentmond, ugyanis valamilyen formában előnyhöz kellene jutnia a segítséget nyújtónak. Az önzetlenség széles körben kutatott viselkedési formája azonban többet ígért, mint az evolúciós elmélet paradoxona, ezért több alternatív magyarázat is napvilágot látott az elmúlt évtizedekben.¹⁰¹

Hamilton (1964) megalkotta a rokonszelekció elméletét, mely a rokon egyedek közötti önzetlenség jelenségét magyarázza. A klasszikus Hamilton-szabály (1964) szociális evolúciós folyamatokat magyarázó tézisei a közös genetikai állomány reprodukтивitásának nyereségében látja az altruista magatartás evolúciós hasznát, vagyis a rokonoknak nyújtott segítség biológiailag adaptív tevékenység, mely fenntartja és erősíti a kapcsolatokat, mindemellett szelektív módon multiplikálja a segítségre fordított energiát.¹⁰²

A segítő, önzetlen magatartás egy szűk csoportra, a rokonokra való korlátozódását nevezzük diszkriminatív altruizmusnak, amikor a nehéz helyzetekben a rokonok általi várt segítségnek lesz prioritása.

Bereczkei (2003) az evolúciós elméletet és a rokonsági együtttható függvénye értelmében a szelekciós nyomást kapcsolja össze, mely akkor befolyásolja az altruista viselkedést, ha az okozott veszteség kisebb, mint a genetikai nyereség.

Burges és munkatársai (2004) kutatásukkal bebizonyították, hogy fenyegető helyzetekben a

⁹⁸ MAGYAR ÉRTELMEZŐ KÉZISZÓTÁR.. Bp.:Akadémiai Kiadó, 2003. p. 37.

⁹⁹ VUGT, M., LANGE, P. : *Psychological adaptations for prosocial behaviour: The altruism puzzle.*

In. SCHALLER, D. KENRICK, SIMPSON, J. Evolution and social psychology. Psychology Press. pp. 237-247.

¹⁰⁰ COMTE, A.: *A pozitív szellem.* (ford.: Berényi Gábor). Bp.: Magyar Helikon Kiadó, 1979. pp. 304-306

¹⁰¹ BARASH, D. P. :*Szociobiológia és viselkedés.* Bp.: Natura Kiadó, 1980. p. 65.

¹⁰² Hamilton, W.D.(1964):The genetical evolution of social behavior. Journal of Theoretical Biology, 12. pp. 12-45.

segítségnyújtás sorrendje a rokonok, majd az idegen emberek sora lesz, de csak azoknak az idegeneknek adunk segítséget, akik korábban a legsegítőkészebbek voltak velük szemben.¹⁰³

Burnstein és munkatársai (1994) igazolták, hogy az emberek számára fontos, bár általában nem tudatosan kiértékelt információ, hogy az altruista cselekedetük milyen mértékben szolgálja a recipiens túlélését. Így a végső soron, saját érdekeik kerülnek előtérbe önzetlen tevékenységük során. Ennek legkiemelkedőbb befolyásoló tényezője a rokonsági fok: az emberek a közelebbi rokonaikat minden esetben nagyobb mértékben támogatják, mint a távolabbiakat.¹⁰⁴

Bereczkei (2009) szerint azonban a gyümölcsöző hosszú távú együttműködés lehetősége felülmúlja az önző rövid távú előnyöket.¹⁰⁵

Trivers (1999) megalkotta a kölcsönösségen alapuló, idegenek közötti reciprok altruizmus hipotézisét. Kutatássorozatával azt bizonyította, hogy az altruista segítő a segítségnyújtás előtt mérlegeli a nyereségét és veszteségét, akkor segít, ha biztosítva van számára viselkedésének megtérülése, ez a reciprok altruizmus.

A reciprok altruizmus modell alapján számos emberi érzelem az altruizmust szabályozó rendszer elemeként jelenik meg. A barátságosság, az ellenszenv, a hála, a büntudat, a morális agresszió, a szimpátia, a bizalom, a megbízhatóság és a gyanakvás bizonyos formái olyan adaptációs teljesítményekként foghatók fel, melyek az önzetlenségi rendszer szabályozása céljából szelektálódtak.¹⁰⁶

Oda és munkatársai (2006) kísérleti eredményei igazolták, hogy a biológiai adottságok a hasonló arcvonások és a kulturális jelzések) közvetítik a rokonság felismerését, mely a magasabb szintű együttműködés egyik feltétele.¹⁰⁷

Mind a rokonszelekciós, mind a reciprok kapcsolaton alapuló magyarázatok nem képesek kielégítő magyarázatot adni a jótékonyság, a viszonzást nem feltételező önzetlen magatartásformák kialakulására, megjelenésére.

Az altruizmusnak létezik egy olyan típusa, amikor a magatartás véghezvitele nem feltételez

¹⁰³BURGESS, M., GORDON, M.S., SHEVLIN, M.,MORGAN, K. (2004.): *Would you save an uncaring relative from a burning building? Considerations of relatedness and previous care in prediction of altruism current research.* In. Social Psychology, 15. pp .209-219.

¹⁰⁴BURNSTEIN, E., CRANDALL, C. AND KITAYAMA, S.: *Neo-Darwinian rules for altruism: Weighing cues for inclusive fitness as a function of the biological importance of decision.* In. Journal of Personality and Social Psychology, 67. pp .773-789.

¹⁰⁵BERECZKEI Tamás : *Az erény természete. Önzetlenség, együttműködés, nagylelkűség.* Bp.: Typotex Kiadó, 2009. pp.33-37.

¹⁰⁶TRIVERS, R. L.: *A reciprok altruizmus evolúciója.* In. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.) Morális fejlődés, empátia és altruizmus. Szöveggyűjtemény. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. pp.259-265.

¹⁰⁷ODA, R., HIRAIISHI, K., MATSUMOTO-ODA, A :*Does an altruist-detection cognitive mechanism function independently of a cheater-detection cognitive mechanism?* IN. Studies. Evolution and human Behavior, 2006. 27.pp. 366-370.

viszonzást, és nem korlátozódik szűk csoportra, ez az in diszkriminatív altruizmus. Kiemelendő ezen belül azon csoport szelekcionista felfogás is, mely szerint az altruista cselekedet költséges, de hozzájárul a csoport belső összetartásának erősítéséhez.¹⁰⁸

Trivers (1971) és Bereczkei (2003) feltételezik, hogy a reciprok altruizmus csak kis, összetartó közösségekben tud kialakulni és feltételezi a hosszabb távú együttlétet, vagy sűrű találkozást a felek között és a reciprok altruizmus nem alakulhat ki egyszeri találkozások alkalmával.¹⁰⁹

Az evolúciós keret felhasználásával Heinrich és Henrich (2007) az együttműködő vagy „*hasznos*” viselkedés magyarázatára összpontosítottak és a már kialakult fogalmakat (a rokonok kiválasztása és a reciprocitás) hozzárendelték az önzetlenség egyes kultúrákra jellemző megkülönböztető módjaihoz.¹¹⁰

Bereczkei (2003) a közvetett reciprocitás elvéhez kapcsolja az ún. „*kérdés modellt*”, mely szerint az altruista személy magatartásának köszönhetően hírnévre, csoporton belüli tekintélyre tesz szert, tehát cselekedete így térül meg. Az elmélet szerint, a segítségnyújtás, önzetlenség hosszú-távú befektetésnek minősül, aminek eredményeképpen az altruista hírneve, befolyása és tekintélye emelkedik a csoporton belül.

Habár az ilyen személy nem vár viszonzást, cselekedetével mégis azt demonstrálja, hogy vannak dolgok, melyeket csak ő képes megtenni, és ezt a többiek hálával és megbecsüléssel „*jutalmazzák*”. Tehát ez a modell szoros kapcsolatban van az indirekt reciprocitás magyarázatával, azonban jóval tágabb kontextusban nyújt magyarázatot az önzetlenség megjelenésére¹¹¹

2.5.1 AZ EMPÁTIAKUTATÁS MODERN NÉZETEI ÉS ELMÉLETEI

Smith (1959/1976) volt az első között, aki a szimpátia szó használatával a mások szenvedésével való együttérzésre utalt.¹¹²

Az 1950-es évektől a McDougal (1908) által leírt passzív szimpátia (amikor a megfigyelő a másik szenvedését magába vetítette, ettől érzelmi változáson megy keresztül) azonosult az

¹⁰⁸ BERECKKEI Tamás: *Evolúciós pszichológia*. Bp.: Osiris Kiadó, 2003. p. 45.

¹⁰⁹ TRIVERS, R.L.: *The evolution of reciprocal altruism*. In. Quarterly Review of Biology, 1971. 46. pp. 35-57.

¹¹⁰ HENRICH, J., HENRICH, N. : *Why humans cooperate: A cultural and evolutionary explanation*. In. Oxford University Press. New York, 2007. pp. 232-234.

¹¹¹ BERECKKEI Tamás : *Evolúciós Pszichológia*. u. o. pp. 367-370.

¹¹² SMITH, A: *The theory of moral sentiments*. In. Morális fejlődés, empátia és altruizmus. Szöveggyűjtemény. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 1999. p. 400.

empátia jelentésével és a valódi értelemben vett szimpátia elvesztette eredeti jelentéstartalmát.¹¹³

Stotland, Sherman és Shavers (1969) az együttérzést szintén csak az érzelmek nézőpontjából értelmezték, és specifikusan megkülönböztették a kognitív folyamatoktól. Empátia definíciójuk erősen emlékeztetett az együttérzésre: „*A megfigyelőben keletkező érzelmi reakció, akkor jelentkezik, amikor észleli, hogy egy másik személy érzelmet él át, vagy fog átélni.*”

A definíció kizárólag az egyik személynek a másik tapasztalataira adott érzelmi válaszára koncentrált. Ugyanakkor szerintük létezett egy kontraszt empátiának nevezett fogalom, amikor a másik fájdalmát látva örömet érzett valaki.¹¹⁴

A fogalmat más nézőpontból vizsgálta Wipse (1991), aki szintén a szimpátia és együttérzés összefüggéseit tárta fel. Érvelése szerint „*a szimpátia a másik személy fokozott szenvedésének fokozott tudatosítása olyasvalamiként, amit enyhíteni kell.*”

A szerző az empátiát tudatos kísérletnek tekintette arra vonatkozóan, hogy az egyén előítélet mentesen felfogja-e a másik pozitív és negatív élményeit. Tevékeny cselekvésről volt tehát szó, amikor a megfigyelő megpróbált kinyúlni a célszemély felé, vagyis megértette annak érzelmi motivációt.¹¹⁵

Hoffmann (1984) ezzel szemben úgy határozta meg az együttérzést, mint „*olyan érzelmi válasz, amely inkább a másik, mint a válaszadó helyzetére vonatkozóan adekvát.*” Elmélete tovább fejlesztésében a szerepfelvétel képességének kialakulását, a distressz képesség fejlődésének állomásait mutatta be, melynek lényege a másokért érzett együttérzést és törődés. Rálátást biztosított arra az útra, melyben az empátiás törődéshez vezető folyamat egyik legvalószínűbb tényezője a célszemély/ csoport nézőpontjának felvétele.¹¹⁶

Eisenberg és munkatársai (1991) az érzelmi válaszok különböző formáit tárták fel. Legfontosabb feltevésük az volt, hogy a distresszt átélő célszemély/csoport láttán először az érzelmi illeszkedés hasonló, párhuzamos reakciója jelenik meg, amit azután vagy empátiás törődés, vagy személyes distressz válasza követ.¹¹⁷

¹¹³ MCDOUGAL, W. : *An introduction to social psychology*. In. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus*. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. ISBN 9634633129. p. 400.

¹¹⁴ SHOTLAND, E. SHERMAN, S. SHAVER, K. : *Empathy and birth order: Some experimental explorations*. In: *Morális fejlődés, empátia és altruizmus.*: u. o. p. 398.

¹¹⁵ WIPSE, L.: *The distinction between sympathy and empathy: To call forth a concept, a word is needed*. In. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1999. 50. p. 318.

¹¹⁶ HOFFMAN, M.L.: *Interaction of affect and cognition in empathy*. In. IZARD, C.E. KAGAN, J. , ZAJONC, R. B. (szerk.): *Emotions, cognitions, and behavior*. Cambridge University Press. 1984. pp 47-67.

¹¹⁷ EISENBERG, N. , FABES, R. A. , SCHALLER, M. MILLER, P. CARLO, G. , POULIN, R. , SHEA, C. , SHELL, R. *Personality and socialization correlates of vicarious emotional responding*. In. *Journal of Social Psychology*, 1991. 61. pp. 459-470.

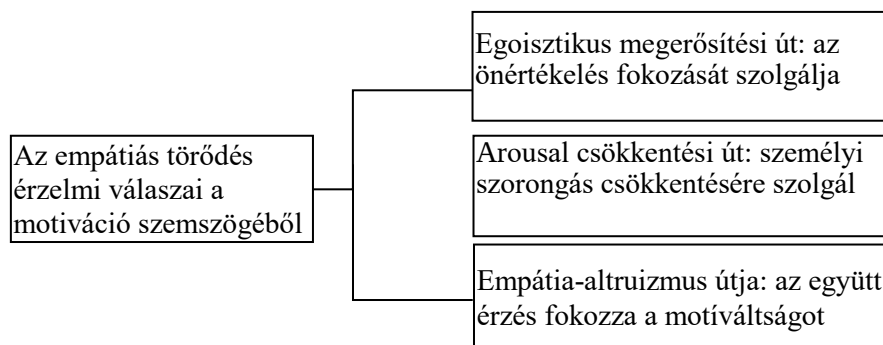
Piliviani, Dovidio, Gaertner és Clark (1980) arra az előfeltevésre jutottak, hogy a személyes distressz tényezői közvetett módon gyakran hozzájárultak az empátiás törődés megjelenéséhez, mégpedig a másik személy/csoport helyzetébe való beleéléstől vezérelve.¹¹⁸

Batson (1987) még nyíltabban tárgyalta ezt a kérdést: szerinte a célszemély nézőpontjának felvétele döntő jelentőségű tényezője annak, hogy empátiás törődés jelenjen meg.¹¹⁹

Az empátiakutatások tehát inkább a folyamat érzelmi, mint a kognitív kimenetelére koncentráltak, ennek egyik oka az altruizmus mechanizmusai iránti fokozott érdeklődés.

Smith és munkatársai (2003) igazolták, hogy az empátia és az altruizmus szoros kapcsolatban áll.¹²⁰ Az együttérzés és altruizmus összefüggésének hatásmechanizmusát Batson és munkatársai (1981) fedték fel.¹²¹

A 2. számú ábra a Batson- féle valódi empátia - altruizmus útjait mutatja be a motiváció aspektusából.

2. számú ábra: A Batson féle valódi empátia-altruizmus motiváló útjai.

Forrás: Davis: Empátia, altruizmus és segítő viselkedés
(Készítette a szerző)

¹¹⁸ PILIAVIN, J. A, DOVIDIO, J. F., GAERTNER, S. L., CLARK, R.D.: *Emergency intervention*. In. Morális fejlődés, empátia és altruizmus. Szöveggyűjtemény. Kulcsár Zsuzsa (szerk.) ELTE Eötvös Kiadó, 1999. p. 414.

¹¹⁹ BATSON, C.D., FULTZ, J. SCHOENRADE, P. A.: *Distress and empathy: Two qualitatively distinct vicarious emotions with different motivational consequences*. In. Journal of Personality, 55. 19-30. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/3572705>

Letöltési idő:2020.01.30.

¹²⁰ SMITH, T. V.: *Altruism in contemporary America: a report from the national altruism study*. In. Babes-Bolyai Tudományegyetem, Pszichológia és Neveléstudományi Kar, 2014. p.61.

URL:https://www.academia.edu/12601366/Az_asszertivit%C3%A1s_emp%C3%A1tia_%C3%A9s_altruizmus_kapcsolat%C3%A1nak_%C3%B6sszehasonl%C3%ADt%C3%B3_vizsg%C3%A1lata_egyh%C3%A1zi_%C3%A9s_%C3%A1llami_iskol%C3%A1ban_tanul%C3%B3_fiatlokn%C3%A1l

Letöltési idő:2019.11.16.

¹²¹ BATSON,C.D., DUNCAN,B.D., ACKERMAN,P., BRUCKLEY,T., BIRCH,K.: *Is empathic emotion a source of altruistic motivation?* In. Journal of Theoretical Psychology, 1981. 40. pp. 290-299.

URL:<https://greatergood.berkeley.edu/images/uploads/Batson-EmpathySourceAltruism.pdf>

Letöltési idő:2019.11.18.

A megfigyelő érzelmeinek útjai háromfelé ágazhatnak. A megerősítési út során a rossz helyzetű célszemély megfigyelése nem elegendő feltétele a segítségnek a haszon szempontjából, tehát itt egyértelműen egoisztikus útról van szó.

Második megközelítési út az arousal (szorongásos helyzet) csökkentési út, melyben minél nagyobb a megfigyelő személyes distressz érzése, annál nagyobb a csökkentését elősegítő szándék. A harmadik út jellemzője, hogy a megfigyelő itt azonosul a célszemély nézőpontjával, és empátiás törődést produkál.¹²²

A huszonegyedik század elejének szociológiai kutatásainak irányultsága a morális cselekvések személyes és csoportalapú motivációit keresték.

Lahteenmaa (1999) a fiatal finn önkénteseknél bizonyította, hogy egyszerre jelentek meg a hedonista motívumok, mint a segítő társakkal való együttlét, valamint az altruista motívumok, illetve a kötelességérzet. A szerző hedonista altruizmusnak nevezte az élet élvezeteinek és a jócselekedeteknek az összefonódását.¹²³

A hedonista ember Schwartz értékelméletében (Prazsák, 2012) nyitott volt a változásokra, de az általános nyitottsághoz képest sokkal inkább jellemző volt rá az a materiális beállítottság, ami az individualizmushoz közel álló értéktér-szelethez tartozik.¹²⁴

Jensen és Aamodt (2002) a személyiség gazdagítását jelölte meg az altruista magatartás fő okává.¹²⁵

Rehberg (2005) feltárta, hogy az önkéntesség strukturális változáson ment át. Míg korábban a tradicionális segítő munka egy társadalmi réteghez, vallási, politikai közösséghez kapcsolódott és kulcsfontosságú motivációs bázis volt, addig mára projekt orientálttá vált, a személyes haszon elvárásával.¹²⁶

¹²² BATSON, C.D., TURK, C.L., SHAW, L.L., KLEIN, T.R.: *Information function of empathic emotional: learning that we value the other's welfare*. In. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus*. Bp.: Eötvös Kiadó, 1999. ISBN. 9634633129. pp. 427-448.

¹²³ LAHTENMAA, J.: *The hedonistic altruism of young voluntary workers*. In. BARTAL Anna Mária, SARÓDY Zita (szerk.): *Körkép: az önkéntesség helyzete és szerepe az Európai Unió egyes tagállamaiban az önkéntesmotivációs kutatások tükrében*. In. Civil Szemle, 2010. 2. sz. p 5.

URL: <http://volunteermotivation.info/downloads/3.pdf>

Letöltési idő: 2019.11.13.

¹²⁴ PRAZSÁK Gergő: *Kultúrák közötti meg(nem)értés*. In. 2012 május 25-én, az ELTE TáTK által szervezett „Kulcskérdések a társadalomkutatásban – Kánon és Apokrif” című tanácskozáson megtartott előadás jelentősen bővített változata. p. 294.

URL: http://real.mtak.hu/16241/7/jav_prazsak_kulcskerdesek.pdf

Letöltési idő: 2019.11.11.

¹²⁵ JENSEN, K., PER, O.A.: *Moral motivation and the battle for students: the case of studies in nursing and social work in norway*. In. Higher Education, 2002. vol. 44, no.3-4. pp. 361-378. URL: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1019817601131>

Letöltés idő: 2019.11.13.

¹²⁶ REHBERG, W.: *Altruistic individualists: Motivations for international volunteering among young adults in Switzerland*. In. International Journal of Voluntary and Nonprofit Organization, 2005. vol. 16. no. 2. pp.109-118.

A második fejezet következő részében arra kerek magyarázatot a feltárt elméletekben, hogy az altruizmus képes lehet-e a társadalmi kirekesztés vagy befolyásolás tényezőjévé válni.

2.5.2 AZ ALTRUIZMUS, MINT A TÁRSADALMI BEFOGADÁS VAGY KIREKESZTÉS LEHETSÉGES INDIKÁTORA

Az önkéntesség hosszú távú, jellemzően szervezett keretek között végzett, valamilyen válság helyzet kapcsán kibontakozó segítőtevékenységet jelent, melynek meghatározását az ENSZ, az Európai Unió és intézményei, valamint a szakmai-tudományos kutatások eredményeinek ismeretébe állították fel. Olyan tevékenység: amelyet nem ellenszolgáltatásért végeznek, noha a kiadások megtérítése, vagy jelképes fizetség megengedhető. Az adott személy belső indíttatásából, szabad akaratából végzi, és tevékenység más személy vagy a társadalom hasznára irányul.¹²⁷

Ez a normatív szabályozó erő, jelentős motiváló szerepet kap a segítő viselkedésben és tökéletes esetben a saját csoportba tartozók késztetést éreznek arra, hogy a külső csoport tagjainak helyzetén is próbáljanak javítani. A folyamat építkezéséhez jelentősen hozzájárulhat a segítségnyújtás gyakorlati tapasztalatainak elhangzása a családban, baráti körben, ismerősök körében.

Write és munkatársai (1997) feltárták, hogy a külső csoportról alkotott pozitív vélemények minősége, annak elfogadása, lényegi változást hozhatnak az idegenek iránti előítéletes attitűdök előítéleteképző mechanizmusában. Füleki (2001) utalt azokra a társadalmi kirekesztésről készült empirikus kutatásokra, amikor az altruizmus, mint a társadalmi kirekesztés és befogadás lehetséges indikátorai között szerepelt.¹²⁸

Berman és Phillips (2000) az altruizmust a társadalmi kohézióhoz kapcsolja, mert társadalmi kapcsolatok megléte vagy hiányos volta a társadalmi kirekesztettség gyakran legfontosabb mutatója.¹²⁹ Piliavin és szerzőtársai (1999) kvantitatív kutatásuk eredményeként

URL:https://www.researchgate.net/publication/226774783_Altruistic_Individualists_Motivations_for_International_Volunteering_Among_Young_Adults_in_Switzerland

Letöltési idő:2020.01.12.

¹²⁷ BARTAL Anna Mária, KMETTY Zoltán: *A magyar önkéntesek motivációi a Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív szttenderdizálásának eredményei alapján.* In. Civil Szemle, 2011.4. évf. p.4.

URL:<https://docplayer.hu/795608-A-magyar-onkentesek-motivacioi-a-magyar-onkent-es-motivacios-kerdoiv-sztenderdizalasnak-eredmenyei-alapjan-bartal-anna-maria-kmetty-zoltan.html>

Letöltési idő:2019.11.19.

¹²⁸ FÜLEKI Dániel: *A társadalmi kirekesztés és befogadás indikátorai.* In. Szociológiai Szemle, 2001. 2. sz. pp. 84-95.

URL:<http://szociologia.hu/dynamic/0102fuleki.htm>

Letöltési idő:2020.01.12.

¹²⁹ BERMAN, Y., DAVID, P.: *Indicators of social quality and social exclusion at national and community level.* In. Social Indicators Research, 2000. vol. 50. no. 3. pp. 329-339.

URL:<https://link.springer.com/article/10.1023/A:1007074127144>

megállapították, hogy a szerep és személyiség közötti azonosulás, függetlenül a társadalmi normáktól befolyásolta az altruista viselkedést.¹³⁰

A továbbiakban a segítő tevékenység saját csoportra kifejtett hatásait mutatom be, mely folyamat pozitív végkifejlete a szövetségi altruizmusba csúcsosodott ki.

2.5.3 A SZÖVETSÉGI ALTRUIZMUS, MINT IDEGENELLENESSÉG CSÖKKENTŐ TÉNYEZŐ

Kende és munkatársai (2016) szerint az előítéletesség csökkentésére szolgáló pozitív csoportközi érintkezések, mint pl. az önkéntes önzetlen segítségnyújtás, megteremthetik az együttes cselekvést támogató társadalmi normákat.

A szerzők rámutattak, hogy bár számítanak az idegenekről szerzett információk, a segítő tevékenység főként a csoportközi szorongás csökkenésével, és a külső csoporttag iránti empátia növekedésével fejt ki hatását. Végző soron ez vezet a csoport egésze iránti véleményváltozáshoz. Következésképpen jó esetben először a saját csoportbéli véleményazonosság, majd a véleményalapú csoportidentitás épülhet fel, mivel a saját csoport tagjai a közös erőfeszítéssel elért közös értékeken osztoznak.¹³¹

A kiterjesztett kontaktus elméletében Wright (idézi Kende,2016) azzal magyarázta a generalizációs hatást, hogy a kontaktus létesítése révén új, előítéletmentes csoportnorma alakult ki.¹³²

A fenti állításokra alapozva kontaktus hipotézis és a kiterjesztett kontaktus együttes hatásának köszönhetően a csoportközi szorongás oldódása és a külső csoport tagjai iránti empátia növekedése fejthet ki attitűdváltoztató hatás az előítéletképzésben. A pozitív irányú véleményklíma eredményezheti az együttes cselekvési hajlandóság növekedését.

Thomas, McGarty és Mavor (2009) vallja, hogy az együttérzésben megjelenik a hátrányos helyzetű csoport tagjait érintő igazságtalanságokkal való azonosulás.¹³³

Letöltési idő:220.01.12.

¹³⁰ PILIAVIN, J. A., CHARNG, HONG-WEN: *Altruism: a review of recent theory and research*. In. Annual Review of Sociology, vol.16. pp.27-65.

URL: <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.so.16.080190.000331>

Letöltési idő:2019.11.20.

¹³¹ KENDE Anna, LANTOS Nóra, MACHER Judit: *Előítélet csökkentés és mobilizáció a romák érdekében. A tollfosztás workshop hatásvizsgálata*. In. Alkalmazott Pszichológia, 2018. 18. évf. 4 sz. pp. 35-38.

URL:http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2019/01/AP_2018_4_Lantos_etal.pdf

Letöltési idő:2020.01.12.

¹³² KENDE Anna, LANTOS Nóra Anna: *A kontaktusalapú előítélet-csökkentés lehetőségei és korlátai*. In. TAKÁCS Judit, P.TÓTH Tamás (szerk.): *Kisebbség, többség, többszörösség*. Bp.: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Szociológiai Intézet, 2016. ISBN 9789638302519. p. 84.

¹³³ THOMAS, E.F.,MCGARTY,C., MAVOR, K.I.:*Transforming “apathy into movement”: the role of prosocial emotions in motivating action for social change*. In. Personality and Social Psychology, 2009.vol. 48., no.1. pp.115-124.

Az azonosulásnak ez a módja vezetheti a többségi csoportot a szövetséges aktivizmusnak arra a formájára, mely a kisebbségi csoportok érdekérvényesítését segítheti elő. A szövetségi aktivizmus és az altruista cselekedetek sorozatának összefonódása fejezte ki a szövetségi altruizmus lényegét.

A társadalmi cselekvések osztályozása függ a társadalmi kapcsolat fajtájától, pl. attól, hogy egy társadalmi kapcsolat érdekhelyzetekre vagy normatív egyetértésre támaszkodik-e.

A továbbiakban a vizsgálatom tárgya az volt, milyen formában jelenhetett meg az altruista segítő tevékenység a habermasi cselekvéseméletben.

2.6 A HABERMASI CSELEKVÉSELMÉLETBEN MEGJELENŐ ALTRUIZMUS

Habermas (1981) a cselekvéseméletében szempontok szerint osztályozta a cselekvési formákat, és a kategóriákba besorolt cselekvések jellemző vonásai.

A szerző szerint a szimbolikusan strukturált szociokulturális életvilág három strukturális alkotóelemből tevődik össze: kultúra, társadalom és személyiség. Ehhez a térhez hozzátartoznak a köznapi élethelyzeteink és benne saját lehetőségeink felismerése, melyek cselekvéseink irányát, jellegét alakítják.¹³⁴

A habermasi célracionális cselekvés modellje abból indult ki, hogy a cselekvő a feladatokra megfelelően lebontott cél elérését tűzte ki, és olyan eszközöket választott, amelyek az adott helyzetben megfelelőnek tűntek. Elméletében két formáját jelöli a cselekvésnek: létezik stratégiai és kommunikatív alapokon nyugvó cselekvés.

Stratégiaiakkor nevezhető egy cselekvést, ha a racionálisan viselkedő másik személy vagy csoport döntéseire gyakorolt befolyás hatásfokát becsüljük fel. Habermas szerint nem a célracionális stratégiai cselekvést kell a legoptimálisabb cselekvéstípusnak tekinteni, hanem a kommunikatív cselekvést.

Akkor kommunikatív egy cselekvés, ha a résztvevők tevékenysége a kölcsönös megértésre alapul és ennek segítségével hangolható össze. Egyetértés csak racionális alapon nyugvó feltételek mellett jöhet létre, és közös meggyőződésen nyugszik. A kommunikatív cselekvő alany adott szociális helyzetben minden lehetséges ismerettel rendelkezik, tisztában van önmaga szándékaival, céljaival, a cselekvési koordináció lehetséges alternatíváival.

URL:https://www.academia.edu/5460133/Transforming_Apathy_Into_Movement_The_Role_of_Prosocial_Emotions_in_Motivating_Action_for_Social_Change Letöltési idő:2020.01.12.

¹³⁴ HABERMAS, J. :*Cselekvéseméleti alapok*. In. BAUER, E. , MELEGHDY, T. , NIEDENZU, H. J. PREGLAU, M., STAUBMANN, H.(szerk.): Szociológiaelmélet. Bp.: Osiris Kiadó, 2000. ISBN 9633799570. pp. 256-260.

A kommunikatív cselekvés ezzel minden társadalom alapvető reprodukciós fogalmává vált. A 4. számú ábrán a cselekvéstípusok több szempont alapján történt osztályozása látható, Habermas (1989) „*A cselekvésracionalitás aspektusai*” c. publikációjában található táblázat szerint.¹³⁵

4. számú táblázat: *A habermasi kommunikatív cselekvéselmélet szerinti cselekvés típusok*

	Sikerre orientált	Kölcsönös megértésre orientált
Nem társadalmi	Instrumentális	
Társadalmi	Stratégiai cselekvés	Kommunikatív cselekvés

Forrás: Habermas: A cselekvésracionalitás aspektusai.

Habermas (1989) szerint a társadalmi megegyezés a cselekvés általános rendszereiből kiindulva, a „*normatív módon megkövetelt egyetértés*” és a „*kommunikatív úton elért megegyezés*” talapzatából indult ki. A kulturális hagyományok és a fennálló társadalmi struktúrák döntöttek előzetesen arról, hogy minek az érdekében, illetve ki által elfogadott normák érvényesülnek majd.

A szerző más szempontokból is vizsgálta a cselekvő tevékenységet. A norma vezérelt és az expresszív cselekvések morális gyakorlati tudást testesítenek meg, melynek folytán a cselekvők ellenőrizhetik egy bizonyos cselekvés helyességét, egy adott normára hivatkozva. Egy cselekvésnorma akkor számított helyesnek, ha racionálisan motivált megerősítésre talált minden érintett részéről.

Az érvényes normák általánosítható, illetve kompromisszumképes érdekeket fejeztek ki. Az expresszív cselekvések a cselekvő mindenkori saját szubjektivitásáról való tudását testesítették meg. Ez a tudás a helyzetspecifikusan előhívott kívánságok, beállítódások és érzések alapját képező értékminták formájában érvényesíthető.¹³⁶

Habermas szerint a kommunikatív cselekvés esetén végül magának az interakciónak a kimenetele függ attól, hogy a felek meg tudnak-e egyezni egymással, a világhoz való viszonyulásaik érvényes megítélésében. Ehhez megegyezésre kell jutniuk egymással.

Felkai (1993) úgy véli, hogy Habermas néha felejtetni látszik saját figyelmeztetését, miszerint a kölcsönös megegyezésre irányuló cselekvések csak apró szigeteket képeznek a stratégiai

¹³⁵ HABERMAS, J.: *A kommunikatív cselekvés elmélete*.

In. HELLER Mária (szerk.): *Filozófiai Figyelő és Szociológiai Figyelő külön kiadványa*. Pécs. Szikra Nyomda. ISSN 9634619320. p. 88.

¹³⁶ HABERMAS, J.: *A kommunikatív cselekvés elmélete*. u. o. pp 90-92.

cselekvések tengerében és nem minden esetben tudnak érvényre jutni a stratégiai célracionális cselekvések mellett.

Köznapi cselekvéseinknek csak egy része alapul racionális mérlegelésen, az érvényességi igények bármennyire is begyakorolt, és ezért kevésbé tudatos beváltási szándékán.¹³⁷

2.7 ÖSSZEFOGLALÁS

A második fejezetben elméleti alapvetésem során szükségesnek tartottam az idegenellenesség, az idegen és a feléje megnyilvánuló előítéletesség fogalmainak tisztázását. Megvizsgáltam, hogy melyek voltak azok a kutatások, melyek alapvetésként szerepeltek a jelenség feltérképezésében.

Megnéztem, mely elméletek foglalkoztak az előítéletesség típusaival, funkcióival, szerepeivel és formájukkal. Számba vettem olyan fontos elméleteket, mint a modern rasszizmus, az averzív rasszizmus és a szimbolikus rasszizmus, melyek megnyilvánulási formáit az elkerülés, távolságtartás, bezárkózás jellemezte. Ezek a jelenségek a saját kutatásom alanyainak vizsgálatakor is visszaköszöttek a 2015-ös migránshullám tapasztalatainak észlelése után.

A továbbiakban megnéztem a modernkori előítélet kutatások domináns elméleteit. Bemutattam, hogy milyen tényezők játszottak szerepet a „mi” és az „ők” vagyis az ingroup-outgroup bonyolult viszonyának alakulásában. Kutatásom szempontjából kiemelt jelentőséggel bírtak ezek az elméletek, igazolva a migrációs kontextusokban az idegenek iránti attitűdökben bekövetkezett változások lényegi vonásait.

A fejezet további részében azokat a morális tényezőket néztem meg, melyek az egyének erkölcsi ítéleteit sok esetben olyan módon befolyásolták, hogy azzal a cselekvők nem voltak tisztában. Az implicit előítéletességnek ezzel a formájával a kutatásom második szakasza során is találkoztam, kiváltképpen az interjút adó önkénteseknél.

Más irányú kutatások a fogalom kiterjesztését és értelmezését a mindennapok életformájára vetítették ki. A fejezet következő részében azokat az elméleteket ismertettem, amelyek az előítéletek alakításának folyamatában az idegenelleneséget, mint legfőbb attitűdváltoztató tényezőt jelölték meg.

A további elméletekben bemutattam, hogy a kutatások a közvetlen kultúrközi érintkezések előítéletesség csökkentő hatását nem vitatva, egy új irány, a közvetett kapcsolat hatásainak

¹³⁷ FELKAI Gábor: *Kritikai megjegyzések a habermasi cselekvésemélethez*. In: Szociológiai Szemle, 1993.3. évf.4.sz. pp.45-59.

URL:<http://szociologia.hu/dynamic/930304felkai.htm>

Letöltési idő:2119.11.19.

feltárása felé mozdultak el. Leszögezhető volt, hogy a fentebb említett kutatások rávilágítottak a csoportközi barátság és az előítéletek csökkenése közötti ok-okozati viszonyra és annak következményeire.

A második fejezetben kiemelt jelentőséget tulajdonítottam azoknak az elméleteknek, melyek az idegenellenesség előítéletességet alakító hatásait mutatták be. A közvetett és közvetlen kapcsolati hatás mellett az Integrált Csoportközi Fenyégetettség Elméletét tanulmányoztam fokozottan, mert a bevándorlók iránti attitűdök alakulásának magyarázatára alkalmasnak találtam ezt az elméletet.

A fentiekből azt a következtetést vontam le tanulságként, hogy a fenyegetettség tényezői fokozott mértékben táplálták az idegenellenességet mivel veszélyeztették a többségi identitást. Leszögezhető volt az adatok megismerése után, hogy akik elleneztek a bevándorlók letelepedését, kapcsolatot láttak a munkaerő piaci lehetőségek csökkenése, és a személyes jólétük veszélyeztetettsége között.

A második fejezet záró részében az altruizmus formáit és modelljeit mutattam be. Ide tartozónak éreztem Batson empátia-altruizmus modelljét, a nestmanni támasznyújtás elméletet, melyek az idegenellenesség alakulásának folyamatát az érzelmek nézőpontjából közelítették meg.

További kutatásokat tanulmányozva megállapítottam, hogy a véleményklíma azonosulásán keresztül juthatnak el a vizsgált közeg önkéntesei a szövetségi altruizmushoz. Befejezésképpen a habermasi cselekvéselméletekben megjelenő magatartásformákból vontam le következtetéseket.

A második fejezetben bemutatott elméleteknek közös vonása, hogy az előítéletesség okait, gyökereit, szerepét, társadalmi és gazdasági hatásait és az egyén és a csoport viszonyát fedik fel különböző nézőpontok szerint. Ugyancsak közös bennük, hogy a bevándorlók megjelenése miatti aktuális nézőpontokra helyezik a hangsúlyt.

Kiemelt helyet foglalt el az integrált csoportközi fenyegetettség elmélete, melynek összetettsége mélyreható változásokat idézett elő és fragmentálta a társadalmakat.

3. AZ ELMÉLETEK TESZTELÉSE, EMPIRIKUS KUTATÁSOK

3.1 A NEMZETKÖZI IDEGENELLENESSÉGI KUTATÁSOK BEMUTATÁSA 1990-TŐL

Huntington (1993) a „*Foreign Affairs*” című folyóiratban közölt cikkében a civilizációk közti összeütközést lényegében globális értelemben vett törzsi konfliktusnak tekintette, melyben az eltérő civilizációkat képviselő csoportok közötti kapcsolat sohasem lesz eléggé szoros, sőt az ellenségességig fajulhat.¹³⁸

A jövődőlés abból a szempontból is valósnak bizonyult, hogy az idegen kultúrák különbözőségéből kialakult disszonanciák többek között a gazdasági és kulturális téren jelentkeztek és migrációs törésvonalakat okoztak a társadalmak más dimenzióiban is. Az összeütközések okot adtak a bevándorlók megkülönböztetésére, kategorizálására, és a bevándorlás elutasítására.

Értekezésem következő részében a nemzetközi kutatások többszemponútú vizsgálatait mutatom be, különös tekintettel az idegenellenesség alakulásában fontos szerepet játszó összefüggésekre.

3.1.1 SZOCIO-ÖKONÓMIAI TÉNYEZŐK SZEREPE AZ IDEGENELLENESSÉGBEN

A kutatások a szocioökonómiai tényezők közül a gazdasági tényezőknek tulajdonítottak elsődleges szerepet a befogadók idegenellenességhez köthető attitűdjeinek alakulásában. Hernes és Knudsen (1997) feltárták, hogy a többségi negatív attitűdök kialakulásában erősen közrejátszott a relatív depriváció (viszonylagos hátrány) amelyet magyarázatul szolgált az idegengyűlölet és a bevándorlókkal szembeni előítéletességre.¹³⁹

Halperin, Canetti-Nisim és Pedahzur (2003) a bevándorlókval szembeni ellenséges attitűdök okait keresve egy izraeli kutatás mintáján kimutatták a gazdasági tényezők meghatározó hatását az ellenségés viselkedésben.¹⁴⁰

¹³⁸ HUNTINGTON, S. P.: *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*. In. ARA-KOVÁCS Attila (szerk.) Európa Könyvkiadó, 2006. p.343.

¹³⁹ MEDGYESI Márton: *A kereseti egyenlőtlenségekkel kapcsolatos attitűdök változása a rendszerváltás során*. In. Szociológiai Szemle, 1997. 4. szám. pp.87-108.

URL:<http://www.szociologia.hu/dynamic/9704medgyesi.htm>

Letöltési idő:2018.10.30.

¹⁴⁰ HALPERIN, A ., CANETTI-NISIM,D., PEDAHZUR,A.: *Threatened by the uncontrollable:psychological and socio-economic antecedents of social distance towards labor migrants in Israel*. In. Szabó Ágnes: *Identitás a kultúrák kereszttüzében*. Bp.: Eötvös Kiadó, 2012. p. 28.

Montreuil és Bourhis (2004) feltárta, hogy a többségi társadalom szemében gazdaságilag értékes és nem értékes bevándorló csoportok léteznek, ennek függvénye az idegenellenességük alakulása.¹⁴¹

O' Rourke és Sinnott (2006) a befogadók munkaerőpiaci helyzetének féltésével magyarázták az ellenségességet,¹⁴² Fertig és Schmidt (2011) az idegenek iránti attitűdök alakulását egy szocio - ökonomiai változóhoz, az iskolai végzettséghez kötötték.

Semyonov, Raijman és Gorodzeisky (2006) 12 európai országban folytatott kutatása rámutatott, hogy a bevándorlókkal szembeni ellenséges érzelmek ott hangsúlyosabbak voltak, ahol a gazdaság nem virágzott, következésképpen az eddigi zárt előítéletek egyre nyíltabbá váltak.¹⁴³ Az Infratest Dimap 2015-ös németországi felmérése rámutatott, hogy a szűkös erőforrásokért való versengés és a munkahely féltése nagymértékben generálta az idegenellenességet.¹⁴⁴

Meuleman, Davidov és Billiet (2009) 17 országra kiterjesztett vizsgálata feltárta, hogy a legnagyobb előrejelző hatása a gazdasági fenyegetettségnek és a hozzá kapcsolható versenyhelyzetnek volt, ez a tényező fokozta az idegenek ellen érzett ellenségességet.¹⁴⁵

Az International Social Survey Programme (ISSP) metaanalitikus összegzésében Ciecuch és Algesheimer (2015) rámutattak, hogy a vizsgált nemzetek mindegyikében országspecifikus megközelítést kellene alkalmazni.

¹⁴¹ MONTREUIL, A., BOURHIS, R.: *Majority acculturation orientations toward „valued” and „devalued” immigrants*. In: *Journal of Cross-cultural Psychology*, 2001.11. évf. 1. sz. p.125.
URL:https://www.researchgate.net/publication/247723947_Majority_Acculturation_Orientations_Toward_Valued_and_Devalued_Immigrants/citation/download

Letöltési idő:2019.11.26.

¹⁴² O' ROURKE, L., SINNOTT, C.: *The determinants of individual attitudes towards immigration*. In: *Article in European Journal of Political Economy* 22. 4. sz. pp. 853-858.

URL:https://www.researchgate.net/publication/4912013_The_Determinants_of_Individual_Attitudes_Towards_Immigration

Letöltési idő:2019.11.28.

¹⁴³ SEMYONOV, M., RAIJMAN, R., GORODZEISKY, A.: *The rise of anti-foreigner sentiment in European societies 1988-2000*. In: *American Sociological Review*, 71. pp.426-439.

URL:https://issuu.com/szabomoni/docs/identitas_a_kulturak_kereszttuzeben_boritoval

Letöltési idő:2019.11.28.

¹⁴⁴ *Eine Umfrage zur politischen Stimmung im Auftrag der Ard-Tagesthemen und der Tageszeitung die Welt*. In: *ARD-Deutschlandtrend*, 2015. 1. pp. 5-7.

URL:https://www.infratest-dimap.de/fileadmin/user_upload/dt1511_bericht.pdf

Letöltési idő:2018.11.18.

¹⁴⁵ MEULEMAN, B., DAVIDOV, E., ÉS BILLIET, J.: *Changing attitudes toward immigration in Europe, 2002-2007: A dynamic group conflict theory approach*. In: *Social Science Research*, vol. 38. pp. 352-358.

URL:<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19827179>

Letöltési idő:2019.11.28.

3.1.2 A PSZICHOLÓGIAI TÉNYEZŐK SZEREPÉNEK VIZSGÁLATA

A szocio-ökonómiai változók mellett a pszichológiai tényezők hatásmechanizmusai sem vitathatók, így a számos kutatás az előítéletek lélektani érintettségét tárta fel, más-más szempont szerint. A pszichológiai tényezők között az idegenellenesség leghathatósabb mozgatórugójának az integrált csoportközi fenyegetettség észlelése bizonyult.

Stephan és munkatársai (2005) három tanulmányban tesztelték az integrált fenyegetés hatásait és megvizsgálták a fenyegetések ok-okozati szerepét a bevándorlókkal szembeni attitűdökben.¹⁴⁶ Kosic és Phalet (2006) a befogadó állampolgárok (olaszok) kategorizációs hajlandóságát vizsgálta, a „látható” idegenség és az ebből következő ellenséges magatartás alakításának szempontjából.¹⁴⁷

Ward és Masgoret (2006) tíz összegyűjtött tanulmány eredményeit leszűrve rámutattak, hogy az észlelt csoportközi fenyegetettség bizonyult a legjobb előre jelzőnek a negatív attitűdképzésben.¹⁴⁸ Lee és Fiske (2006) a barátságosság-ellenségesség mértékének tükrében vizsgálta az attitűdöket.¹⁴⁹

Leong és Ward (2008) az Eurobarométer adatainak alapján feltárták, hogy a fenyegetettség érzése és a szorongást alakítja leginkább a negatív attitűdöket.¹⁵⁰

A kutatások kiterjedtek más irányú, idegenellenességet befolyásoló pszichológiai tényezők feltárására is. Leong (2008) eredményei szerint elsősorban az érték és pszichológiai szintű változók felelnek a negatív viszonyulásért, úgy, mint az individualizmus, a szociális dominancia orientáció és az észlelt fenyegetés mértéke.¹⁵¹

¹⁴⁶ STEPHAN, W. G. RENFRO, C.L., ESSES, V.M., STEPHAN, C.W., MARTIN. T: *The effects of feeling threatened on attitudes toward immigrants*. In. International Journal of Intercultural Relations, 29. pp.4-12. URL: <https://psycnet.apa.org/record/2005-08080-001>

Letöltési idő:2019.11.27.

¹⁴⁷ KOSIC, A., PHALET, K.: *Ethnic categorization of immigrants: the role of prejudice, perceived acculturation-strategies and group size*. In. Intercultural Relations, 2006. 30. vol.6. pp.769-779.

URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000496#>

Letöltési idő:2019.11.27.

¹⁴⁸ WARD, C., MASGORET, A.: *An integrative model of attitudes toward immigrants*. In. Identitás a kultúrák kereszttüzében. NGUYEN Lan Ahn, SZABÓ Mónika (szerk.): Kutatási Beszámoló. Eötvös Kiadó, 2012. p.29.

¹⁴⁹ LEE, T., FISKE, S. T.: *Not an outgroup, not yet an ingroup: immigrants in the stereotype content model*. In. International Journal of Intercultural Relations, 2006. vol. 30. pp.754 -761.

URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000526?via%3Dihub>

Letöltési idő:2019.10.30.

¹⁵⁰ LEONG, C.H., WARD, C.: *Cultural values and attitudes toward immigrants and multiculturalism: the case of the Eurobarometer survey on racism and xenophobia*. In. International Journal of Intercultural Relations, 2006. vol. 30. pp. 802-810.

URL: https://www.researchgate.net/publication/248437226_Cultural_values_and_attitudes_toward_immigrants_and_multiculturalism_The_case_of_the_Eurobarometer_survey_on_racism_and_xenophobia

Letöltési idő:2019.11.27.

¹⁵¹ LEONG, C.H.: *A multilevel research framework for the analyses of attitudes toward immigrants*.

In. International Journal of Intercultural Relations. vol.32. pp. 118-124.

URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176707000788>

A német Fridrich Ebert Alapítvány (2011) az Európai Unió nyolc országára kiterjedő kutatásának következtetése, hogy az Európai Unióban az előítéleteket mindenekelőtt egy trianguláris (háromfázisú) ideológizáció táplálja: a diverzitás elvetése, a tekintélyelvűség és a szociális dominancia orientáció.¹⁵²

Berry (1997) megközelítésében az akkulturáció fogalmi keretében, (annak négy stratégiai megközelítésében) értelmezhetők a bevándorló egyének és közösségek közötti dinamikus kölcsönhatások, így azok egyben a befogadók attitűdjeinek migránsok iránti előítéleteképzési folyamatai is.¹⁵³

3.2 HAZAI IDEGENELLENESSÉGI KUTATÁSOK A RENDSZERVÁLTÁS ELŐTT ÉS UTÁN

3.2.1 A BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ATTITŰDKUTATÁSOK AZ 1950-ES ÉVEKTŐL NAPJAINKIG

A kutatások részletes bemutatása előtt szükségesnek látszott kitérni arra a történelmileg alátámasztott tényre, hogy a magyar rendszerváltozás előtti évtizedekben nem volt a migrációs értelmezésben idegennek tekinthető külföldi. Ezért idegenellenes attitűdökről sem beszélhetünk, alanyok hiányában.

Heller (1966) az egyik legkorábban keltezett, előítélettel foglalkozó művében úgy véli, az előítéletek tartalmát mindig a társadalom termeli ki, és az adott helyzetben előhozza a társadalmi tudatból.¹⁵⁴

Halász és Sípos (1970) a magyarországi általános iskolai diákság körében végzett kutatásának végkövetkeztetése, hogy ha valaki másként ítéli meg a kisebbségi csoportokhoz való viszonyt, mint korábban, nem fog másként viselkedni velük.¹⁵⁵ Várnagy (1972) a fiatalok előítéletességének eredetét visszacsatolta a korosztályos örökségekre.¹⁵⁶

Letöltési idő:2019.11.12.

¹⁵² G. MÁRKUS György: *Előítéletesség Európában, intolerancia Magyarországon. Recenzió és reflexió.* In. 20. Század. 2012, 27.évf. p.73.

URL: <https://docplayer.hu/17297972-G-markus-gyorgy-eloteletesseg-europaban-intolerancia-magyarorszagon-recenzio-es-reflexio-egy-nemzetkozi-kutatas-zarojelentes.html>

Letöltési idő:2018.11.03.

¹⁵³ BERRY, John W. *Immigration, acculturation and adaptations.* In. Applied Psychology. In. International Review, 1997.vol. 46. no.1. pp. 12-34.

URL:<http://www.ucd.ie/mcri/resources/Dermot%20Ryan%20Reading.pdf>

Letöltési idő:2019.11.27.

¹⁵⁴ HELLER Ágnes: *Társadalmi szerep és előítélet. Két tanulmány a mindennapi élet köréből.* Bp.: Akadémiai Kiadó, 1966. p. 90.

¹⁵⁵ HALÁSZ László, SIPOS János: *Cigányok. Faji előítéletek változása általános iskolai tanulók színházi élményében.* In. Világosság,1970. 1.szám. p. 59.

¹⁵⁶ VÁRNAGY Elemér: *Előítélet és cigányság.* In. Baranyai Művelődés, 1972. 4. szám. pp.101-109.

Hankiss (1976) a megértés és a türelmetlenség nézőpontjából mutatott rá az előítéletes szemlélet okaira.¹⁵⁷

A magyar rendszerváltozást követően az 1980-as évek végén a több irányból érkező menekült tömegek megjelenése és az őket fogadó intézményrendszer kiépítése, valamint a társadalmi elfogadottságuk kérdése jelentette azokat a nehézségeket, melyekkel mind a magyar hivatalos szerveknek, mind a befogadó ország társadalmának szembe kellett nézni.

A rendszerváltoztatás utáni bevándorlási hullámok időszakában az empirikus vizsgálatok csak apró utalásokban jelezték a lakossági félelmeket a menekülőkkel szemben.

Sik (1990) kifejtette, hogy az enyhe mértékben megjelenő feszültség okai lehetnek a fenyegetettség érzése, a bűnügyek esetleges szaporodásának lehetősége, de legfőképpen a munkahely elvesztésétől való félelem.¹⁵⁸

Závecz (1992) véleménye szerint a leglényegesebb differenciáló szempontok az előítéletek képzésnél a magyar vagy nem magyar nemzetiség és a közeli vagy távoli országból való érkezés.¹⁵⁹ Horváth (1996) a délszláv háború menekülteinek szállást biztosító táborok környékén jelentkező előítéletességet mérte fel és megállapította, hogy a környéken nem nőtt az idegenellenesség.¹⁶⁰

Berencsi (1996) alátámasztotta, hogy a lakosság körében a déli határvidéken az előítéletesség és az ellenségesség nyílt megjelenésére alig volt példa.¹⁶¹ Tóth (1996) elemzésében két, egymással ellentmondásos kínai-kép konstrukciójára hívja fel a figyelmet, melyek alapján az idegenellenes attitűdök jelenléte potenciális veszélyforrást jelenthet a befogadó társadalomra.¹⁶²

Csepeli-Fábián-Sík (1998) szerint a rendszerváltozás utáni multikulturalizmus megjelenésével és a következtésképpen növekvő társadalmi teherrel együtt járhatott az ellenségesség

¹⁵⁷ HANKISS Elemér: *Értékszociológiai kísérlet Az ipari dolgozók néhány rétegének értékrendjéről*. In. Népművelési Propaganda Iroda. Budapest, 1976. pp. 70-74.

¹⁵⁸ SIK Endre: *Erdélyi menekültek Magyarországon*. In. Társadalmi Riport, 1990. ANDORKA Rudolf, KOLOSI Tamás, VUKOVICH György (szerk.) Budapest, 1990. pp. 516-521.

¹⁵⁹ ZÁVECZ Tibor: *Csökkenő rokonszenv. A magyar társadalom ítéletei, vélekedései a menekülőkkel kapcsolatban*. In. SIK Endre (szerk.): *Menekülők, vándorlók, szerencsét próbálók*. MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve. Budapest, 1992. p. 51.

¹⁶⁰ HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon (a befogadók szemével)*. In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, Budapest, 1996. pp. 32-38.

¹⁶¹ BERENCZI Zsuzsa: *Gazdasági stratégiák, belső hatalmi viszonyok egy menekülttáborban és hatásaik a tábor belső életére, külső kapcsolataira*. In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, Budapest, 1996. p. 23.

¹⁶² TÓTH Judit: *Kína és a kínaiak a magyar sajtóban*.

In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1996. p. 155.

növekedése is.¹⁶³ Sik (1998) a magyar lakosság menedéket keresőkhöz való viszonyának felmérésekor lappangó és nyílt idegenellenességet tárt fel.¹⁶⁴

Az idegenekkel való barátkozási hajlandóság feltárását egy 1995-ös vizsgálat alapján Fábián (1999) végezte el.¹⁶⁵ Hárs (1999) az 1990-es évek előítéleteinek okait munkavállalói szempontok alapján vizsgálta, melynek jellemzője az etnikai alapú szelekció.¹⁶⁶

Kapitány és Kapitány (1999) az idegenek és a magyar lakosság szomszédsági viszonyait és az ebben rejlő gyakoribb interakciókat, nagyobb konfliktuslehetőségeket hordozó kapcsolati rendszert vizsgálta.¹⁶⁷

Fábián, Sik és Tóth (2001) a klasszikus ellenségképek eltűnésével magyarázza a globalizáció és a modernizáció identitásválságát, amely világszerte leginkább kulturális és vallási területeket érintő előítéletességben jelentkezik.¹⁶⁸ Enyedi (2004) állítása szerint az erős előítéletesség oka a társadalmi normákhoz való merev ragaszkodás, a feltétlen tekintélytisztelt a politikai intolerancia és a társadalmi fenyegetettség érzése.¹⁶⁹

Tóth-Janky (2004) alátámasztotta a hazai népesség attitűdjeinek feltárása során, hogy az idegenellenesség az előítéletes gondolkodás fontos megjósója.¹⁷⁰

Erős (2005) úgy vélte, hogy ha lappangóan is, de felütötte fejét az előítéletességnek egy sajátos formája, melyet a szerző „*jóléti rasszizmusként*” nevez, célpontja a saját csoport jólétét veszélyeztető idegen.¹⁷¹

¹⁶³ CSEPELI György, FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre: *Xenofóbia és a cigányságról alkotott vélemények*. In. KOLOSI Tamás, TÓTH István, VUKOVICS György (szerk.): Társadalmi Riport 1998. Társadalomkutató Intézet, 1998. p.461.

¹⁶⁴ SIK Endre: *Idegenellenesség Magyarországon*. In. SIK Endre, TÓTH Judit(szerk.): Idegenek Magyarországon. MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1998. pp.175-176.

¹⁶⁵ FÁBIÁN Zoltán: *Tekintélyelvűség és előítéletek a mai Magyarországon*. In. Új Mandátum Kiadó, 1999. pp.82–85.

¹⁶⁶ HÁRS Ágnes: *Mi korlátozza a külföldi munkavállalók keresletét?* In. TÓTH Pál Péter, ILLÉS Sándor (szerk.): Migráció, 2. (tanulmánygyűjtemény). KSH Népeségstudományi Kutató Intézet, 1999. pp. 66-69.

¹⁶⁷ KAPITÁNY Ágnes, KAPITÁNY Gábor : *Magyarság-szimbólumok*. In. Európai Folklór Központ, Teleki László Alapítvány, 1999. p. 59.

¹⁶⁸ FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre, TÓTH Judit: *Unióra várva: Előítélet, xenofóbia és európai integráció*. In. LUKÁCS Éva, KIRÁLY Miklós (szerk.): Migráció és Európai Unió. Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest, 2001. p. 396.

¹⁶⁹ ENYEDI Zsolt: *Érték, értelem, érzelem. Politikai pszichológia Bibó nyomán*. In. Politikatudományi Szemle, 2004. 13.évf. 4. szám. pp. 10-15.

[URL:http://www.poltudszemle.hu/szamok/2004_4szam/2004_4_enyedi.pdf](http://www.poltudszemle.hu/szamok/2004_4szam/2004_4_enyedi.pdf)

Letöltési idő:2018.06.10.

¹⁷⁰ TÓTH Pál Péter, JANKY Béla: *Magyarok és külföldiek. A hazai népesség külföldiekkel kapcsolatos attitűdjei*. –In. TÓTH Pál Péter (szerk.): Külföldiekkel vagy idegenekkel? Központi Statisztikai Hivatal Népeségstudományi Kutatóintézet Kutatási Jelentése. 2004. p.159.

[URL:http://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentések/article/viewfile/404/155](http://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentések/article/viewfile/404/155)

Letöltési idő:2018.11.21.

¹⁷¹ ERŐS Ferenc: *Az előítélet-kutatás dilemmái. Történeti előzmények*. In. NEMÉNYI Mária, SZALAI Júlia (szerk.): Kisebbségek kisebbsége. A magyarországi cigányok emberi és politikai jogai. Felsőoktatási tankönyv. Új Mandátum Könyvkiadó, 2005.

Dencső és Sik (2007) 2006 júniusában és 2007 februárjában végzett kutatásaiban az bevándorolt etnikumok közé besorolt egy kitalált népcsoportot, a pirézeket,¹⁷² akiket a magyarok túlnyomó többsége ugyanúgy nem engedne be az országba, mint a többi népcsoportot.¹⁷³ Kovács (2008) a bevándorolt kisebbségi csoportokkal szembeni „előítélet nélküli diszkriminációs hajlandóságot” boncolgatta.¹⁷⁴

Gimes és munkatársai (2008) a bevándorlókkal szembeni erős általános hazai előítéletesség elsődleges okának tartották az ismeretlentől való félelmet és idegenkedést, és a nem valóságos tapasztalatokat.¹⁷⁵ Síklaki (2010) olyan pszichológiai és szociológiai mechanizmusokat ajánlott a többség-kisebbségi társas helyzetek alakításához, amelyek képesek lehetnek csökkenteni az előítéletek pusztító hatását.¹⁷⁶

Örkény (2017) gondolatmenetében az idegenellenesség egyrészt, mint társadalmi jelenség, és mint egyfajta attitűd határozható meg, másrészt, az előítéletesség egyik mérési eszközeként merült fel, alanyai előszeretettel a migráns csoportok.¹⁷⁷

Faragó és Kende (2017) szerint a nyílt, régimódi előítéletesség és az aktív dominancia vágya a bevándorlókval kapcsolatos nyíltan negatív attitűdöket magas százalékban jelzi előre.¹⁷⁸

A csoportközi dinamika és a befogadó/bevándorló viszonyrendszeren belüli mechanizmusok feltárása megint újabb irányt adott az előítéletesség vizsgálatának. Ezen belül az interetnikus

¹⁷² SIMONOVITS Bori: *Nemzeti identitás, kisebbségek és társadalmi konfliktusok. A magyar társadalom attitűdjeinek alakulása 1992 és 2014 között. Társadalmi Riport.* In. KOLOSI Tamás, TÓTH István György (szerk.) Társadalomkutató Intézet, Budapest, 2014. p. 414.

URL: <http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b339.pdf>

Letöltési idő: 2018.11.10.

¹⁷³ DENCŐ Blanka, SIK Endre: *Adalékok az előítéletesség mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon.* In. Előítéletek, 2007. 1.szám. p.51.

URL: http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/dencsob_sike_0701.pdf

Letöltési idő: 2018.11.10.

¹⁷⁴ KOVÁCS András: *A másik szeme: zsidók és antiszemiták a háború után.* In. BP: Gondolat Kiadó, 2008. pp. 288-291.

URL: http://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/intezetikiadvanyok/a_masik_szeme.pdf

Letöltési idő: 2018.06.14.

¹⁷⁵ GIMES Gergely, JUHÁSZ Attila, KISS Kálmán, KREKÓ Péter, SOMOGYI Zoltán: *Láttelek 2008. Kutatási összefoglaló az előítéletesség és intolerancia hazai helyzetéről.* In. Magyar Antirasszista Alapítvány, 2008. p.38.

URL: http://www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/eloteletereseg_tanulmany_081016.pdf

Letöltés idő: 2018.06.10.

¹⁷⁶ SÍKLAKI István: *Előítélet és tolerancia.* In. Budapest, Akadémia Kiadó, Budapest, 2010. p.22.

¹⁷⁷ ÖRKÉNY Antal: *Az idegen és az idegenekkel szembeni attitűdök Európában.* In. Alkalmazott Pszichológia 2010. 12. évf. 12. sz. p. 9.

URL: <http://www.yerushaonline.com/?q=cedaka&view=06e005e710>

Letöltési idő: 2018.12.30.

¹⁷⁸ FARAGÓ Laura, KENDE Anna: *Az elnyomás támogatása vagy az egyenlőség ellenzése? Az új szociális dominancia orientáció skála vizsgálat.* In. Alkalmazott Pszichológia, 2017. 17 évf. 1.szám. p. 130.

URL: http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2017/10/ap_2017_1_farago_kende.pdf

Letöltési idő: 2018. 07.24.

csoportközi fenyegetettség percepciója, következésképpen a csoportszintű frusztráció és szorongás majd az előítéletek felerősödését jelezte.

Örkény és Székelyi (2009) a befogadó-bevándorló csoportközi kapcsolatok terheltségét vizsgálták a GFE szindróma (*group focused enmity syndrome*) aspektusából. Ezen ideológia értelmében egyes társadalmi csoportok az eltérő kulturális értékeik, továbbá gazdasági hiábavalóságuk és vélt alacsonyabb szintű civilizációs állapotuk miatt veszélyeztetik a fennálló társadalmi és kulturális berendezkedést.¹⁷⁹

Sik és Várhalmi (2010) a bevándorlók és befogadók viszonyában rejlő atrocitásokat tanulmányozta, melyek között a látható vagy hallható idegensége szerepelt.¹⁸⁰ Bernát (2010) a bevándorlók és a többségi társadalom kapcsolatára kérdezett rá, majd feltárta a migrációs szereplők közötti, magas szintű feszültséggel terhelt viszonyt.¹⁸¹

Göncz és munkatársai (2011) a bevándorlók iránti előítéletesség megkülönböztetésének sokféle formáját és helyzetét vizsgálták a befogadók által látogatott intézményrendszerekben (például a hivatalokban, rendőri intézkedések során vagy akár a betegellátásban).¹⁸²

Simonovits (2012) a bevándorlókat érő, előítéletes előfeltevések hatásmechanizmusára világított rá. A különböző migráns csoportok elfogadásával (alkalmazottként, albérlőként stb.) kapcsolatos vizsgálatok a magyar etnikumú migránsok elsőprő előnyét jelezték az ázsiai, közel-keleti és afrikai bevándorlókkal szemben.¹⁸³

Juhász és munkatársai (2012) egy 2010 őszi végzett adatfelvétel alapján megállapították, hogy a 16 év feletti lakosság közel fele szélsőségesen előítéletes attitűdökkel rendelkezik, melynek okozói a félelem és fenyegetettség érzése.¹⁸⁴

¹⁷⁹ ÖRKÉNY Antal, VÁRADI Luca: *Az előítéletes gondolkodás társadalmi beágyazottsága, nemzetközi összehasonlításban*. In: Alkalmazott Pszichológia, 2010. 12. évf. 1-2. sz. p. 30.

URL: http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/apa_2010_1_2_orkeny_varadi.pdf

Letöltési idő 2018.06.12.

¹⁸⁰ SIK Endre, VÁRHALMI Zoltán: *A diszkriminációs tapasztalat forrásai*. In: ÖRKÉNY Antal, SZÉKELYI Mária (szerk.): *Az idegen Magyarország. Bevándorlók társadalmi integrációja*. MTA Nemzeti-etnikai Kisebbségkutató Intézet, 2010. pp. 97-122.

¹⁸¹ BERNÁTH Anikó: *Etnikai-nemzeti sokszínűséggel kapcsolatos nézetek Magyarországon a rendszerváltás óta*. In: Szabó Ágnes (szerk.): *Identitás a kultúrák kereszttüzében*. Eötvös Kiadó, 2012. p. 21.

¹⁸² GÖNCZ Borbála, JUHÁSZ Pál, KISFALUSI Dorottya, LENFYEL György, SZANYI Eleonóra, TÓTH Lilla, VÉPY-SCHLEMMER Éva: *Felmérés a bevándorlók civil integrációjáról*. In: *Pro Publico Bono Állam- és Közigazgatástudományi Szemle*. 2011. 1. évf. 2. sz. pp. 1-21.

¹⁸³ SIMONOVITS Bori: *Ali, Chen, Fatima és Sára esélyei a magyar munkaerő- és lakáspiacon*. In: SIK Endre, SIMONOVITS Bori (szerk.): *Migráns esélyek és tapasztalatok*. Társadalomkutatási Intézet. 2012. pp. 73-91. https://www.academia.edu/1317712/Migr%C3%A1ns_es%C3%A9lyek_%C3%A9s_tapasztalatok

Letöltési idő: 2019.11.28.

¹⁸⁴ JUHÁSZ Attila, KREKO Péter, MOLNÁR Csaba: *Attitűd-szélsőségesek Magyarországon-nemzetközi kontextusban*. In: Friedrich Ebert Stiftung. Political Capital, 2012. p. 4-11.

URL: http://www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/fes_derex_20120229.pdf

Letöltési idő: 2019.11.29.

Bernáth (2012) tanulmányában a bevándorlókkal szemben nagy feszültséget érzők attitűdjait tárta fel, amely a bevándorlók „hasznossága”, „veszélyessége” felől közelíti meg a kérdést.

¹⁸⁵ Simonovits és Szalai (2013) vizsgálatának a fő célja az allporti kontaktus elmélet tesztelése volt, de azt is kimutatták, hogy az előítéletelességre az „idegen” ismerős létén felül az életkor és az iskolai végzettség is hatást gyakorol.¹⁸⁶

Kende és Lantos (2016) kutatásukban egy amerikai helyzetben alkalmazott vizsgálatot, a „fast friends” módszert ismertettek, amelyet átültettek magyar viszonyok közé és amely kutatás az idegen csoportok és a többségi társadalom barátságát feltételező előítélet-csökkentő hatásra épült.¹⁸⁷

Oross és Patkós (2018) a hetedik European Social Survey (ESS) (2014-2015-ös) kutatási hullámok adatainak ismeretében az ismétlődő blokkok (bizalom, politikai attitűdök, szubjektív jólét, társadalmi kirekesztés, vallás, identitás, szocio-demográfiai jellemzők, emberi értékek) mellett a bevándorlással kapcsolatos attitűdöket tárta fel.¹⁸⁸

Barna és Koltai (2018) tanulmányukban Greent-et (2007) idézve állapították meg, hogy a demográfiai változók közül az életkornak és a településtípusnak volt szignifikáns hatása az előítéletek alakulására.

Szabó (2010) az European Social Survey 5. hullámának adatait alapján igazolta, hogy minél inkább képesek az emberek bizalommal irányulni a társaik felé, annál pozitívabban viszonyulnak a migránsokhoz is. A bizalom növekedésével együtt pozitívabbá váltak az attitűdök és csökkent az előítéletelesség mértékében a különbség.¹⁸⁹

¹⁸⁵ BERNÁTH Anikó: *A bevándorlókkal szembeni feszültségek*. In. SIK Endre, SIMONOVITS Bori (szerk.): *Migráns esélyek és tapasztalatok*. Társadalomkutató Intézet, 2012. p. 35. URL: https://www.academia.edu/1317712/Migr%C3%A1ns_es%C3%A9lyek_%C3%A9s_tapasztalatok
Letöltési idő: 2019.11.28.

¹⁸⁶ SIMONOVITS Bori, SZALAI Boglárka: *A személyes ismerős léte és a társadalmi távolság kapcsolata*. In. SIK Endre, SIMONOVITS Bori (szerk.): *Migráns esélyek és tapasztalatok*. Társadalomkutató Intézet, 2012. p. 61. URL: https://www.academia.edu/1317712/Migr%C3%A1ns_es%C3%A9lyek_%C3%A9s_tapasztalatok
Letöltési idő: 2019.11.28.

¹⁸⁷ KENDE Anna, LANTOS Nóra Anna : *A kontaktusalapú előítélet-csökkentés lehetőségei és korlátai*. In. TAKÁCS Judit, TÓTH P. Tamás (szerk.) *Kisebbség, többség, többszörösség. Kisebbségi - többségi viszonyok a magyar társadalomban*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézete, 2016. p. 81. URL: <http://mek.oszk.hu/15900/15947/15947.pdf>
Letöltési idő: 2019.11.28.

¹⁸⁸ OROSS Dániel, PATKÓS Veronika: *Magyarországi társadalmi változások az ESS adatainak tükrében. Bevezető a második European Social Survey 2010-es magyar adatainak másodelemzéséhez*. Socio.hu 2018. 1. évf. 6. sz. p.1. URL: <http://real-j.mtak.hu/11273/6/28szam.pdf>
Letöltési idő: 2019.11.28.

¹⁸⁹ SZABÓ Ágnes: *A bevándorlókkal szembeni attitűdöt meghatározó demográfiai és pszichológiai szintű változók: Az European Social Survey 2010-es magyar adatainak másodelemzése*. In. *Identitás a kultúrák keresztútjában*. NGUYEN Lan Ahn, SZABÓ Mónika (szerk.) Kutatási Beszámoló. ELTE, Eötvös Kiadó, 2012. pp. 30-37.

3.3 ÖSSZEFOGLALÁS

A harmadik fejezet első részében azokat a több országra kiterjedő, átfogó és reprezentatív metaanalitikus vizsgálatokat mutattam be, amelyek az interkulturális közegben felbukkanó, etnikai ellentétek okait a társadalmi szocio-ökonómiai és pszichológiai területeken keresték. Vizsgáltam, hogy az idegenellenesség közgazdaságra vetülő hatásaival foglalkozó elméletek milyen okokra vezetnek vissza a bevándorlók iránti ellenséges érzéseket, és megállapítottam, hogy összefüggés van az ellenséges érzület és a menekülők (a többségi csoport nézőpontja szerinti) hasznossága között. A többségi-kisebbségi viszonyban a feszültség érzékelése erős és hatásos tényezőnek bizonyult az idegenellenesség alakításában és az idegenek iránti rokonszenv csökkenésében.

Megnéztem, hogy mely elméletek foglalkoztak az idegenellenes beállítódás pszichológiai hatásainak feltárásával és mely tényezők voltak a legjobban hatással az idegenellenesség alakulására. Itt a szociális dominanciára való hajlam szerepe, az identitásbeli különbségek észlelése, és a kultúrközi barátságosság alacsony szintje bizonyult az idegenelleneséget nagyban alakító tényezőknek.

A harmadik fejezet további részében az integrált csoportközi fenyegetettség észlelésének hatásaival foglalkozó elméleteket vizsgáltam meg és itt megállapítottam, hogy nem csak a látható és hallható idegenség okozta a veszélyérzetet, hanem a kultúrközi összeütközésekből fakadó csoportközi szorongás is.

A félelemérzet következményeként elkezdődött a migrációs szereplők társadalmi távolságtartása, az etnikai csoportok iránti rokonszenv megvonása. Az idegenek iránti ellenséges érzület rávetülése a befogadó-befogadott viszonyra, disszonáns személyközi kapcsolatokat eredményezett.

A fejezet további részében rámutattam arra, hogy az ellenségesség növekedésének okozója leginkább annak a tényezőnek volt betudható, hogy a menekülők céljaival, elképzelt (Európán belüli) világképükkel nem értettek egyet a befogadó csoportok.

A további részek a magyar idegenellenességre vonatkozó kutatásokról szóltak. Az ismertetett magyar vizsgálatok eredményeként kiderült, hogy a magyar társadalom mind abszolút (a magyar lakosság többsége erősen elutasító az idegenekkel szemben), mind relatív (a magyar előítéletesség az egyik legnagyobb Európában) értelemben előítéletes.

A fejezet további részében feltártam, hogy a magyar rendszerváltás utáni ellenséges érzületek növekedésének társadalmi, gazdasági okai összecsengtek a nemzetközi kutatások eredményével. A közgazdasági természetű aggodalmakból a magyar kutatások is azt szűrték

le, hogy a jóléti sovinizmus és az megélhetési biztonság veszélyeztetése is lehetett az oka az idegenek iránt érzett ellenségesség növekedésének a rendszerváltoztatás után.

Az egyes külső csoportok eltérő kulturális értékei, gazdasági hiábavalóságuk észlelése, és vélt alacsonyabb szintű civilizációs állapota potenciális veszélyforrásként jelentek meg a hazai társadalmi és kulturális berendezkedésre nézve. A növekvő társadalmi terhek, a munkahelyek elvesztésének lehetséges veszélyei és a szubjektív biztonság fenyegetettsége okán megkezdődött a bevándorló csoportok kategorizálása, leértékelése, és megítélése.

A nemzetközi kutatások megismerése mellett a fejezet további részében érdemesnek tartottam azokat a honi kutatásokat is bemutatni, amelyek a pszichológiai, és az egzisztenciális okokon kívül más tényezőket is felelősnek tartottak az idegen iránti attitűdök megváltozásáért.

Ennek okán a további magyar kutatásokban a vizsgálatok a csoportközi fenyegetettséget, a társadalmi távolságtartást, a befogadó-befogadott kapcsolatban a bizalom tényezőjét és a demográfiai változókat helyezték a középpontba.

Ugyancsak nagy jelentőségűnek bizonyult a hazai kutatásokban annak a feltárása is, hogy a szomszédos országokból érkező magyar menekülők rokonszenvesebbek lettek, befogadásuk aránya megnövekedett, tehát a sajátcsoport nézőpontjai szerinti kategorizációban a külhoni magyarok beilleszthetőknek bizonyultak.

A fejezet további kutatásinak megismerése alapján világossá vált, hogy aki az egyik társadalmi területen kultúrközi összeütközést élt át, az nagy valószínűséggel rávetítette az ebből fakadó ellenséges érzületeit a többi idegenre is, mely beállítódáson nem javított a személyes ismeretség kiépítése sem.

A fejezetben feltártam azokat a vizsgálatokat is, melyek az ellenségesség csökkentését segíthetik elő. Az egyik legnagyobb mértékű előítélet csökkentő tényezőnek a másik emberbe vetett hit, a felé mutatott bizalmi attitűdök bizonyultak.

Összegezve a harmadik fejezetben feltárt nemzetközi és magyar kutatások lényegét, az a tény körvonalazódott, hogy a gyökeresen megváltozott politikai feltételek között lényegesen átalakultak az idegenellenességet vizsgáló korábbi szempontok és jellegükben megváltoztak azok mechanizmusai is.

A bevándorláshoz kötött integrált csoportközi fenyegetettség a saját csoportnormák és a saját világkép vélt-, vagy valós veszélyeztetésének lehetőségét hordozta magában, következésképpen a bevándorlás új típusú törésvonalai mentén a csoportközi viszonyok megterhelődtek az integrált veszélyérzet tényezőivel. A felsorolt attitűdök következményei a bevándorlókkal szembeni félelmet és szorongást takarták, mely beállítódás nem hagyta

nyomtalanul a többség menekülők iránti attitűdjeit. A veszély észlelésekor és nyilvánvalóvá válásakor megkezdődött a bevándorlás elutasítása.

Ezzel egyidejűleg a saját csoportba való bezárkózás, a többségi csoportnormákhoz való merev ragaszkodás, és a kultúrközi idegenbarátság leépítése a csoporthatárok átjárhatatlanságát vonta maga után, melyet sem az esetleges, interetnikus személyközi jó kapcsolat, sem a barátság nem enyhített.

A fent bemutatott magyar kutatások eredményei tehát egy ponton összeértek a nemzetközi kutatásokkal: a szoci-ökonómiai és a pszichológiai tényezők mellett a csoportok idegenellenes attitűdjeinek alakulását az idegenek által generált szorongás és félelem befolyásolta a legnagyobb mértékben, és a fenyegetettség vált a saját csoport idegenek iránti beállítódásának meghatározó mércéjévé, egyidejűleg megerősítve a többségi csoport összetartását is és növelve az idegenek iránti ellenséges attitűdöket.

4. KÖZÉP - EURÓPAI KITEKINTÉS

4.1 NEMZETKÖZI KITEKINTÉS A V4-EK ORSZÁGAIRA

A visegrádi régió országaiban az 1990-es évek rendszerváltoztatásáig a közbeszédben gyakorlatilag nem merült fel a bevándorló, az idegen, mint társadalmi probléma, mivel az államszocialista rendszerek zártsága okán ezek az országok, ha akartak volna, sem fogadhattak volna be a múltban bevándorlókat.

A V4-ek országai a modernkori népvándorlás vérkeringésébe csak a 2004-es EU-s csatlakozásuk utáni időszakban kerültek, ekkor a bevándorlás a vizsgált visegrádi országokban még mindig elhanyagolható mértékű volt a nyugati vagy északi Európai Unió nemzetekéhez képest.

A társadalmi közbeszédben a 2015-ös menekült válság hatására Európa több országában felerősödtek az idegenek elleni ellenséges megnyilvánulások, így a V4-ek nemzeteinek társadalmi attitűdjeire is jellemző volt ez a szemlélet. Következésképpen az eddig kialakult bevándorló-befogadó kapcsolat mechanizmusában új törésvonalak jöttek létre, országspecifikus jellemzők szerint, határozottan befolyásolva a menekülő és befogadó csoportok egymáshoz viszonyulását és a kultúrközi különbségek elfogadását.

Az ebben a régióban bekövetkezett rendszerváltásoknak egyrészt előfeltétele, másrészt következménye volt számos olyan tényező, amely átstrukturált bizonyos alapvetőnek tartott értékfelfogásokat, ami a közfigyelem centrumába került, s még minden valószínűség szerint jó ideig ott is maradt.¹⁹⁰

A térségben megnyilvánuló, idegenek iránt érzett előítéletes megnyilvánulások megértéséhez szükségesnek látszik a V4-ek országaiban végzett összehasonlító, idegenellenességre irányuló kutatásokat bemutatni.

A visegrádi országokat jelen esetben összesítve kezeltem, Magyarországot nem külön vizsgálendő országnak tekintettem, hanem belehelyeztem a visegrádi régió négy országát érintő attitűdkutatásaiba. Így képet kaptam arról, hogy a nemzetekben egymáshoz képest hogyan alakult az idegenek iránti beállítódás. Az alábbi oldalak azokat a nemzetközi vizsgálatokat tárják fel, melyekben a befogadási hajlandóság vonatkozásában kutatott attitűdök országonként való összehasonlítása történt meg.

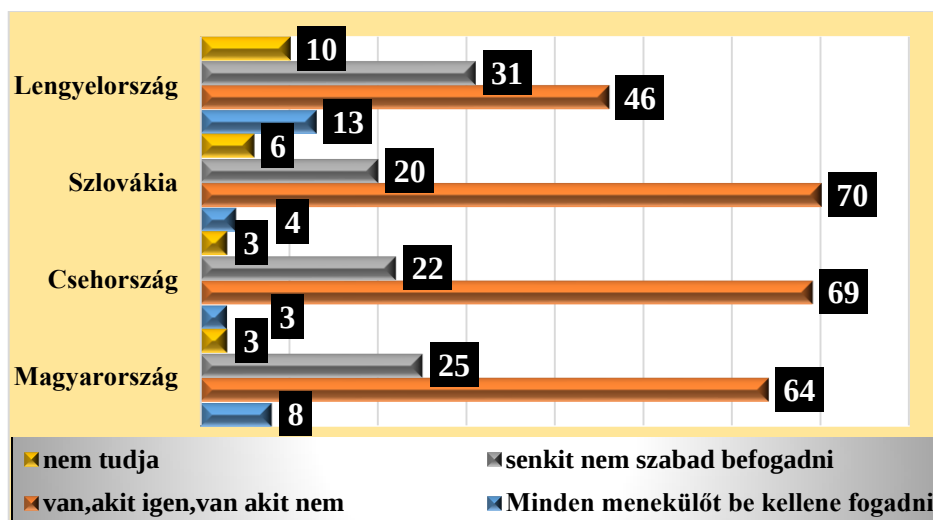
¹⁹⁰ BOLGÁR Judit: *A reintegráció fogalmi megközelítése a deviancia jelentéstartalmán keresztül*. In. Börtönügyi Szemle, 2018.1. sz. p.7.

URL: http://epa.oszk.hu/02700/02705/00113/pdf/EPA02705_bortonugyi_szemle_2018_1_005-018.pdf

Letöltési idő:2020.01.30.

2005-ben a CEORG (Central European Opinion Research Group)¹⁹¹ kutatási együttműködés keretében végzett vizsgálatokat a V4 országainak befogadási hajlandóságáról.

Az alábbi, 3. számú ábrán egy 2005-ös CEORG kutatásban kapott eredmények láthatók, ahol a visegrádi négyek állampolgárai arról kérdezték, hogy be kell-e fogadni a menekülteket.¹⁹²

3. számú ábra: Mit gondol, be kell-e fogadni a menekülteket?
(a válaszok %-os megoszlása a felnőtt lakosság körében)
Forrás: CEORG 2005. február (Készítette: a szerző)

A magyar, a cseh és a szlovák válaszadók hasonlóan vélekedtek a menekültek befogadásáról. A három ország kérdezettjeinek több mint kétharmada ekkor még mérlegelő álláspontot képviselt „van, akit igen, van, akit nem.” A vizsgált országokban az 1990-es évek elejétől 2004-ig elenyészően kevesen folyamodtak menedékjogi kérelemhez, így ez magyarázhatta a mérlegelők magas mutatóit.¹⁹³

A „senkit nem szabad befogadni” válaszok mértéke Lengyelországban meghaladta a háromtizedet, amely a régió másik három országának mutatói közül kiemelkedett. A vizsgált országokban az idegenbarátok száma azonban már ekkor sem emelkedett 10% fölé. A

¹⁹¹. SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Menekültekkel és migrációs politikával kapcsolatos attitűdök Magyarországon és nemzetközi összehasonlításban*. In. Társadalmi Riport, 2016.14. évf. 1. sz. p. 431.
URL: <http://old.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/20simonovits.pdf>
Letöltési idő: 2018.11.03.

¹⁹² DENCŐ Blanka, SIK Endre: *Adalékok az előítéletesség mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon*. In. Educatio, 2007. 16. évf. 1. sz. pp. 5-6.
URL: http://ess.tk.mta.hu/wp-content/uploads/2013/04/Dencso_Sik_adalekok.pdf
Letöltési idő: 2018.12.15.

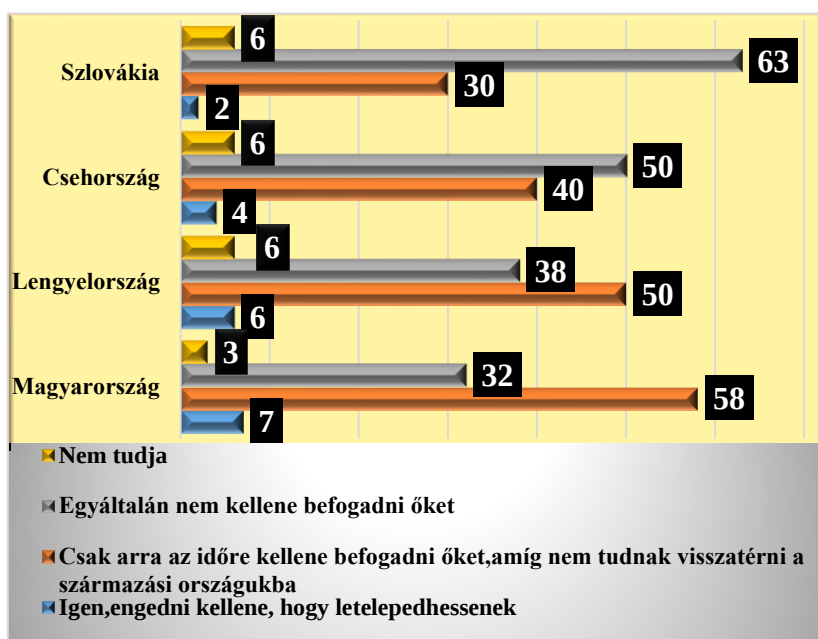
¹⁹³ STEPPER Péter: *The Visegrad Group and the EU agenda on migration: a coalition of the unwilling?* In. Corvinus Journal of International Affairs, 2016. vol.1. pp.65-71.
URL: <https://drive.google.com/file/d/0B3u6WiQf2nkPd09Kbm1MTGpXNDQ/view>
Letöltési idő: 2018. 12. 11.

bevándorlás nyílt elutasítása itt még egyik régiós társországban sem haladta meg a 2015-ös nagy migránshullám után megnövekedett mutatókat.

Az integráció utáni évben a régió országai még nem találkozhattak a modernkori népvándorlás 2015-ben tapasztalt óriási tömegével, az országok menekültügyi intézményei jobbra működtek már, de még távolról sem közelítették meg a nyugaton már jól bejáratott menekültügyi struktúrát.

A visegrádi országokat érintő következő vizsgálat a CEORG 2015. nyári-őszi adatfelvétele volt. A kérdések középpontjában a lakosság befogadási hajlandósága állt a fegyveres összeütközés és a háborús helyzet elől menekülők iránt

Az alábbi, 4. számú grafikon a visegrádi állampolgárok véleményét mutatja arról, hogy a katonai összeütközéseket elszenvedőket beengednék-e az országukba.

4. számú ábra: Véleménye szerint be kell-e fogadni a katonai konfliktusok által érintett országok menedékkérőit az Ön országába? (%)
 Forrás: CEORG adatfelvétel 2015. augusztus-október (Készítette: a szerző)

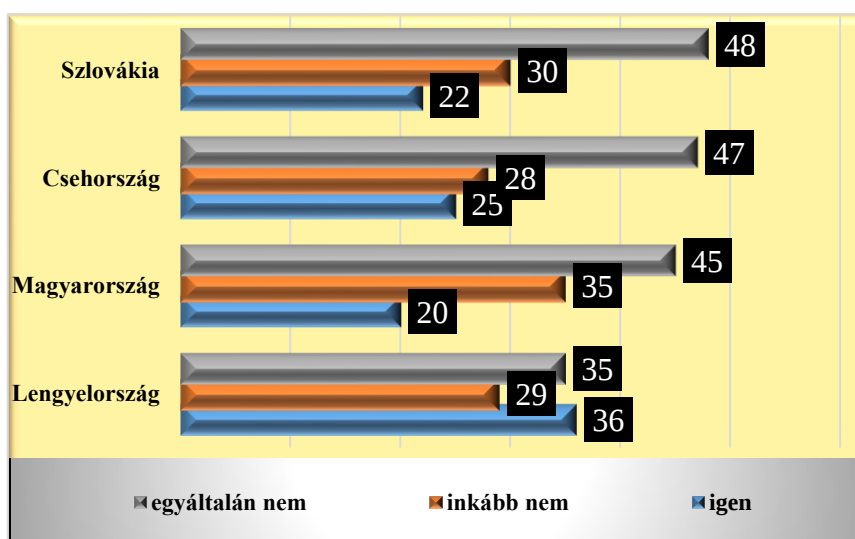
Amíg az emberek nagy általánosságban inkább toleránsak azokkal szemben, akik a háború sújtotta országokból kényszerülnek menekülni, etnikai, vallási, politikai hovatartozásuk miatti üldözésük okán, ez az attitűd a vizsgált időszakban nem volt jellemző a visegrádi országokra.¹⁹⁴ Érdekessége ennek a kutatásnak, hogy a menekülők átmeneti jellegű

¹⁹⁴ BERNÁTH Anikó, SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban*. TÁRKI Social Research Institute, Budapest, 2016. p. 17.

befogadását a V-ek lakosságának több mint fele nyújtana segítséget, ha a bevándorlók egy idő múlva elhagyják az országot. A bevándorlás teljes elutasítása Szlovákiában és Csehországban produkálta a legmagasabb mutatókat, a másik két társországban a kérdezettek több mint háromtizede vélekedett erről a kérdésről ugyanígy. Az „Igen, engedni kellene, hogy letelepedjenek” válasz, mely az idegenbarátság mutatójának is értelmezhető, megint csak nem közelített a 10%-os arányhoz sem egyik nemzeten belül sem.

A 2015-ös menekülthullámban érkező bevándorlók összetételének jellemző adatai a közeli országokból érkezett bevándorlók túlnyomó többségét mutatták. A 2015-ös menekülthullám szerkezete a regisztrációs adatok alapján a szíriai eredetű migránsok számának hirtelen emelkedését mutatta 2015 áprilisától, a másik nagy bevándorló népcsoport, az afgánok visszaszorulása mellett.¹⁹⁵

Az adatok ismeretében a következő TÁRKI Omnibuszkutatás, mely a CEORG keretén belül zajlott 2015 októberében, arra kereste a választ, hogy az arab etnikum és az afrikai menekülők esetében milyen a visegrádi országok befogadási hajlandósága.

5. számú ábra: Be kellene-e fogadnia a Közel-Keletről, illetve Afrikából érkező menekülteket? Forrás: CEORG (Tárki Omnibusz) 2015. október
(Készítette: a szerző)

URL:https://www.researchgate.net/publication/314026561_Az_idegenellenesség_alakulása_es_a_bevándorlással_kapcsolatos_felelmek_Magyarországon_es_a_visegrádi_országokban

Letöltési idő:2018.12.15.

¹⁹⁵ PAPP Z. Attila, KOVÁTS András, MORAUSZKI András: *A migrációs folyamat tényei 2015-ben*. In. CSUKA MAGDOLNA, TÖRÖK ÁDÁM (szerk.): *Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai*. A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának Elemzése, 2015. pp. 11-20.

URL:<https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/europabairanyulo.pdf>

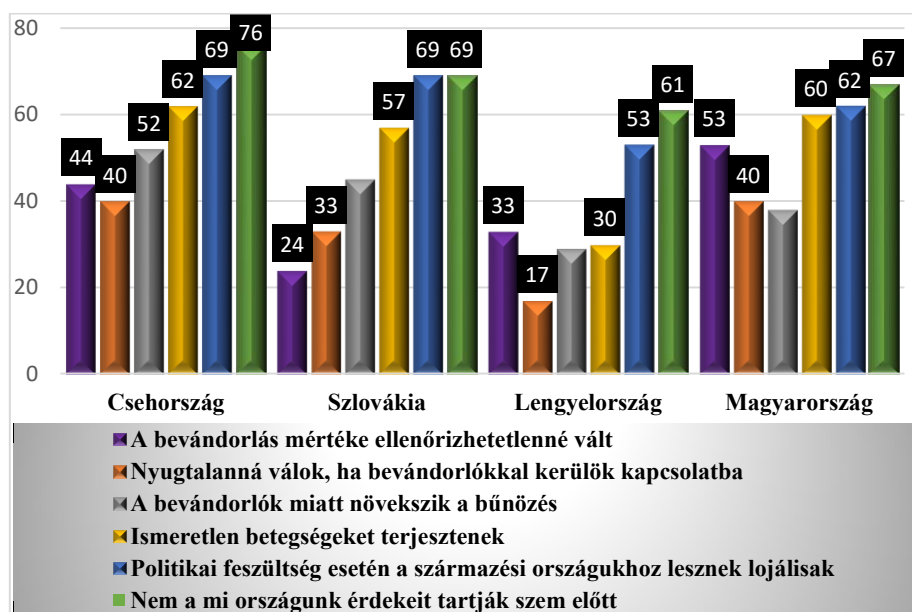
Letöltési idő:2019.12.22.

A Közel-Keletről, illetve Afrikából érkező menekültekkel kapcsolatban ismét a szlovák társadalom volt a legkevésbé befogadó, ugyanis a szlovák állampolgárok közel fele idegent egyáltalán nem szeretne látni országában. A cseh társadalom lakosságának 47%-a ugyanígy vélekedett. A lengyelek „igen” válasza (36%) a legmagasabb befogadási készséget mutatta, vélhetően azért, mert a lengyel népesség idegenek iránti beállítódásában a befogadás, mint az egyik lehetséges alternatíva szerepelt a migrációs helyzet megoldásaként.¹⁹⁶

A kérdés magyar vonatkozása esetében a honi kérdezettek 45%-a teljesen elzárkózott a befogadástól, ha pedig az „inkább nem” válasz 35%-os mutatóját is elutasításnak vesszük, akkor országunk kérdeztjeinek véleménye összességében (80%) túl is szárnyalta a cseh, a szlovák, és a lengyel válaszolók mutatóit.

A következő CEORG adatfelvétel (2015.08.10.) ugyancsak a visegrádi régió lakóinak bevándorlókkal kapcsolatos attitűdjeit vizsgálta, de most a bevándorlással kapcsolatos félelmekre vonatkoztak a kérdések.¹⁹⁷

Az alábbi, 6. számú ábrán a négy visegrádi ország polgárainak a bevándorlással kapcsolatos elvont és konkrét félelmek %-os arányai láthatók országonként lebontásban.

6.számú ábra: A bevándorlókkal kapcsolatos elvont és konkrét félelmek (%)
 Forrás: CEORG adatfelvételek 2015.8-10. (Készítette: a szerző)

¹⁹⁶ A visegrádi országok lakosságának véleménye a menekültek befogadásáról. TÁRKI Kutatások, 2015. október.
 URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2015/kitekint/20151118_befogad.html
 Letöltési idő 2018.12.11.

¹⁹⁷ SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: Milyen félelmeket táplálnak a visegrádi országok lakosai a menekültekkel és a bevándorlókkal kapcsolatban? In. TÁRKI Kutatások, 2015. október.
 URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2015/kitekint/20151209_felelem.html
 Letöltési idő: 2019. 11.10.

A vizsgálat a bizalom, az egészség, a bűnözés és az országuk iránti lojalitás szempontjait vette alapul, a bevándorlókkal kapcsolatos valódi félelmek észlelésének alapján. Az eredmények azt mutatták, hogy a térségben változatlanul kiemelkedő irányvonal volt a kisebbségi csoportokkal szembeni magas fokú ellenségesség, melynek alapját leginkább a szimbolikus fenyegetettség észlelése képezte, mely a „nem a mi országunk érdekeit tartják szem előtt” állításban domborodott ki.

A 2015-ös migránshullám után a kérdezettek a Cseh Köztársaságban (76%) a legnagyobb mértékben, de a szlovákoknál (69%) és hazánkban (67%) is magas százalékos arányban értettek egyet a migránsokhoz köthető elvont és konkrét félelmek megjelenésének lehetőségével, mely egyben a menekülők iránti bizalom nagyfokú megrendülését mutatta.

A válaszolók felmérték azt a lehetőséget, hogy világképük, kultúrájuk, identitásuk veszélyeztetve lenne, ha a befogadást pártolnák. A migráció nagymértékű elutasításának alapja tehát a korábban ismertett kutatásokból jól ismert integrált csoportközi fenyegetettség lehetett, mely a régió országait is megérintette.

A V-ek országainak kérdezettjei másodsorban attól tartottak a leginkább, hogy a háborús helyzetben a bevándorlók saját szülőföldjükhöz lesznek lojálisak. A betegségektől leginkább a csehek (62%) és a magyarok (60%) félnek.

A „nyugtalan vagyok, ha bevándorlókkal kerülök kapcsolatba” válasz mutatói szerint Magyarország és Csehország válaszadóinak négytizede fél a menekülöktől, szorongást érez, ha kapcsolatba kerül velük. A fenyegetettség érzése tehát mindegyik ország esetében jelen volt, ami alól bizonyos tekintetben Lengyelország kivétel: a bevándorlás ellenőrizhetetlenségén kívül a lengyelek minden állítás esetében jóval kisebb mértékű félelmet mutattak a többi társországnál. 2015-re a „a bevándorlás mértéke ellenőrizhetetlenné vált” állítás a magyar kérdezetteknel első helyre került 53%-os mutatójával, vagyis a magyar kérdezettek több mint a fele tartott az országba beáramló idegen tömegetől.¹⁹⁸

A Pew Research Center 2016-os kutatásai igazolták, hogy kimutathatóan a szíriai és iraki menekültválságból érkezők jelenlétét érzékelték a legnagyobb fenyegetésnek a régió kérdezettjei. A kutatóintézet egy 10 országra kiterjedő felmérése a közvéleményben megjelenő félelmeket tárta fel. A terrorfenyegetettségtől a kérdezett visegrádi országok lakóinak a többsége félt, szerintük nem előnyös, ha muszlimok élnek az országukban. A

¹⁹⁸ BERNÁTH Anikó, SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban*. TÁRKI Social Research Institute, Budapest. 2016. p.17.

URL:https://www.researchgate.net/publication/314026561_Az_idegenellenesség_alakulása_és_a_bevándorlással_kapcsolatos_félelmek_Magyarországon_és_a_visegrádi_országokban

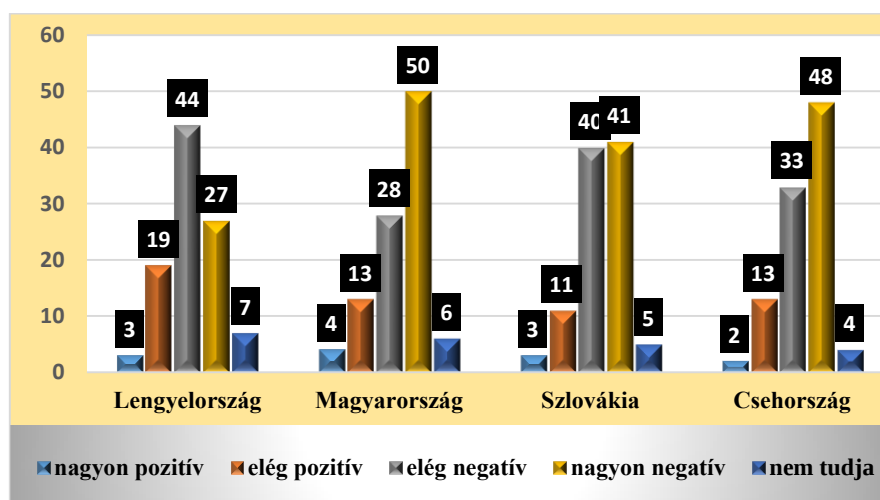
Letöltési idő:2019.12.15.

társadalmi sokszínűség hasznos lehet-e, vagy nem, ezt az állítást a kérdezett magyarok és lengyelek 40 %-a gondolta károsnak.¹⁹⁹

A 28 európai ország reprezentatív kutatásainak eredményeit értékelve és összefoglalva éles törés fedezhető fel a közép-európai és a nyugati tagállamok idegenellenes attitűdjeiben. A bevándorlók elutasítása 2015 után a V4-ek országaiban indokolatlanul nagymértékűvé vált, miközben a migráció nagyrészt nem hozzájuk, hanem a nyugati és északi európai országokba irányult.

Az Eurobarométer 2017 májusában kérdőíves kutatást végzett, mely az Európai Unió 28 országára terjedt ki és azt vizsgálta, hogy 2016 májusa óta, egy év elteltével, mennyiben változott a kérdezettek bevándorláshoz köthető véleménye.

A kérdezettek arra adtak választ, hogy magát a bevándorlást, annak összes kísérőjelenségével együtt inkább pozitívnak, vagy inkább negatívnak látják. A kutatás középpontjába az Európai Unión kívüli országokból érkező bevándorlást helyezték. A feltüntetett százalékos adatok az EU 28 országai közül csak a visegrádi régió vizsgálatának eredményét mutatják, abban az értelemben, hogyan minősítik az V-ek országainak kérdezettjei magát a migráció tényét.²⁰⁰

7. számú ábra: A V4-ek országainak véleménye az Európai Unión kívülről érkezett bevándorlással kapcsolatban 2017-ben
Forrás: Eurobarométer 2017 (Készítette a szerző)

¹⁹⁹ STEPPER Péter : *A kényszmigráció, mint biztonsági kihívás Közép-Európában.* u.o. p.81.
URL:http://phd.lib.uni-corvinus.hu/1007/1/Stepper_Peter_dhu.pdf
Letöltési idő:2019.12.25.

²⁰⁰ KOLOZSI Ádám, SZÉMANN Tamás: *Kelet-Európa sokkal rosszabbnak látja a bevándorlást, mint ahol tényleg sok bevándorló van.* In. Index. hu. 2017.08.04.
URL:<https://index.hu/chart/2017/08/04/kelet-europa-sokkal-rosszabbnak-latja-a-bevandorlast-mint-ahol-tenyleg-sok-bevandorlo-van/>
Letöltési idő:2018.12.29.

2017-ben a magyar kérdezettek bevándorlással kapcsolatos elutasítási mutatói (50%) a dobogó első helyére került, bevándorlás ellenességünk a Cseh Köztársaság (48%) és a Szlovák Köztársaság kérdezettjeinek bevándorlási elutasítási mértékét (41%) is megelőzi. A bevándorlást „*nagyon pozitív*” folyamatnak tartó kérdezettek mutatói egyik országban sem érik el az 5%-ot, gyakorlatilag elhanyagolható azoknak az idegenbarátoknak a száma, akik 2017-ben jónak értékelnék a migrációt.

A régió visegrádi országaiban tehát a 2017-es adatok szerint a bevándorlást minősítő adatok közül a „*nagyon negatív*” és az „*elég negatív*” vélemények arányai mutattak jelentős túlsúlyt. A visegrádi országok Nemzeti Integrációs Értékelési Mechanizmusa nevű projekt, amely a V4-ek integrációs politikáját és a menekültek integrációjának javítását mérte fel 2017-ben, feltárta a négy ország polgárainak kettős érzületét a modernkori vándorlással kapcsolatban.

A visegrádi régióban a kérdezettek többsége (80%) egyrészt támogatta az Európai Unió polgárok szabad mozgását (beleértve a már Unió állampolgárokká vált menekültek szabad vándorlását is), másrészt viszont ellenezte az idegenek bevándorlását az Európai Unió területére, ezen belül a saját országukba is. A V4-es nemzetek megkérdezett polgárainak 40%-a migrációból fakadó bevándorlás inkább negatív érzelmeknek értékelte.²⁰¹

A Nézőpont Intézet kutatása (2017.09.26.-10. 27.) 11 közép-európai országban, köztük a V4-ek lakossága körében és arra kérte a válaszadókat, hogy a földrészen kívülről érkező bevándorlásról mondjanak véleményt.²⁰² A magyar, a cseh és a szlovák kérdezettek több mint nyolctizede elutasította a bevándorlást, ellentétben a lengyel társadalom kérdezettjeinek (59%) elfogadóbb véleményével.²⁰³

A Juhász, Molnár és Zgut (2017) a visegrádi országokban tapasztalható, határozott idegenellenesség okai közül első helyre azt a kialakult történelmi körülményt sorolták, miszerint az első világháború óta ezekben az országokban megszűnt a korábbi multikulturális sokszínűség.

A térség gazdasági fejlődése a nyugati országokétól eltérő mértékben alakult, ennek folytán megindult a rosszabb gazdasági helyzet miatti bűnbakkeresés, melyhez „*kéznél*” voltak a

²⁰¹ Felvidék, ma. 2018.02.12.

URL: <https://felvidek.ma/2018/02/a-v4-ek-lakossaga-nem-szivesen-fogadja-be-a-menekulteket/>

Letöltési idő: 2019.12.11.

²⁰² *Európa továbbra sem kér a bevándorlókból!* In. Magyar Idők, 2017.11.29.

URL: <https://magyaridok.hu/belfold/europa-tovabbra-sem-ker-bevandorlokbol-2510944/> Letöltési

idő: 2018.12.06.

²⁰³ *Egy követ fúj a magyar és a szlovákiai társadalom Brüsszel bevándorlási politikája ügyében.* In. Körkép 2017.11.29.

URL: <https://korkep.sk/cikkek/kulugyek/2017/11/29/egy-kovet-fuj-magyar-es-szlovakiai-tarsadalom-brusszel-bevandorlasi-politikaja-ugyeben/>

Letöltési idő: 2019.12.06.

bevándorlók. Ugyan a bevándorlás ellenes nézetek nem kapcsolódnak a bevándorlók tényleges jelenlétéhez, mégis ezek az ellenséges attitűdök gyakran az ismeretlentől való jelképes félelmet jeleníti meg, amelyet belpolitikai célok által vezérelve a politikai erők is táplálnak.²⁰⁴

A rendszerváltozások utáni visegrádi demokráciák társadalma többségében azonban nemcsak, hogy rossznak véli a migráció hatásait, de attitűdjeikben gyakrabban megjelenik az a fajta rasszizmus is, ami a nyugat-európai országokban ritka jelenség.

Míg a nyugati társadalmak a bevándorlók képzettségére, nyelvismeretére, munkaképességére irányuló szempontok szerint differenciálnak, vagyis az integrációs képességeik alapján különböztetik meg őket, addig a visegrádi régió országaiban az ellenségesség jelentős és meghatározó szempontjaként a más kulturális háttér és az eltérő bőrszín, vagyis a fizikai jegyek és nem utolsósorban a 2015-ös nagy migrációs hullám tapasztalatai óta a félelemérzet megjelenése.²⁰⁵

Messing és Ságvári (2018) az MTA 2018 júniusában rendezett tanácskozásán tárta fel, hogy nincs egyértelmű magyarázat a keleti és a nyugati társadalmak idegenellenességében és félelemérzetében tapasztalt eltérésének kérdéseire.²⁰⁶

Tagállamonként a befogadási hajlandóságot és az idegek iránti ellenségességet tekintve megállapítható volt, hogy korántsem tűntek el a nemzeti sajátosságok menekülők befogadásának vagy elutasításának mértéke szempontjából.

A bevándorlókkal szembeni elutasítás ellenséges jellegű attitűdjei a visegrádi régióban társadalmilag közös normának tekinthető, míg más, nyugati és bevándorlói hagyományokkal rendelkező nemzetben a migránsok elfogadottsága és az etnikai faji sokszínűség széles körben értékelt vélemény.

A V4-ek polgárainak idegenellenessége a társadalmi valóság kulturális mintázata, melynek mértéke jelzi az adott nemzetben a bevándorlásról alkotott uralkodó nézeteket is.

²⁰⁴ JUHÁSZ Attila, MOLNÁR Csaba, ZGUT Edit: *Magyarország sajátos helyzete az európai menekültválságban*. In. Heinrich-Böll-Stiftung, Political Capital. 2017. p. 26.

URL: <https://docplayer.hu/106359234-Menekultugy-es-migracio-magyarorszagon-juhasz-attila-molnar-csaba-zgut-edit.html>

Letöltési idő: 2018.12.11.

²⁰⁵ GÖRBE ATTILÁNÉ dr. ZÁN Krisztina: *Nemzetközi xenofóbia kutatások*. In. DEÁK József, SALLAI János, GAÁL Gyula (szerk.): *A toll sokszor erősebb, mint a kard*. In. Rendészettudományi Tanulmányok. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft, Budapest, 2016. p. 90.

²⁰⁶ MESSING Vera, SÁGVÁRI Bence: *Looking behind the culture of fear. Cross-national analysis of attitudes towards migration*. In. Fridrich Ebert Stiftung, Regional Projekt, Budapest, 2018. pp. 3-7.

URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/14181-20180815.pdf>

Letöltési idő: 2019.12.27.

4.2 ÖSSZEFOGLALÁS

A V4-ek előítéletes attitűdjeit boncolgató, összehasonlító szociológiai kutatásokból kiviláglott, hogy az előítéletek, az idegenellenesség és a bevándorlás elutasítása a V-ek országainak jellemző modernkori jelensége.

Leszögezhető volt a kutatások adatainak ismeretében, hogy a nemzetekben a menekülő csoportok iránti ellenszenv mozgatta legerőteljesebben az előítéletes attitűdszerveződést, de a folyamat fontos elemei lehettek a félelem, a fenyegetettség, a bizalmatlanság, a biztonságérzet hiánya, valamint az idegenekkel és más kisebbségekkel szembeni társadalmi távolságtartás.

A visegrádi régió országai a 2015-ös nagy migránshullám érkezését egy, a szubjektív biztonságukat reális és szimbolikus fenyegetésnek élték meg, mely attitűd azóta is meghatározóvá vált a visegrádi régió menekültpolitikájában. Az ismeretlentől való általános félelem mélyen beágyazódott az országok közhangulatába és a közép-európai emberek mindennapi érzéseibe.

A kutatások adatai alapján bizonyossá vált, hogy az idegenek iránti rokonszenv megvonás mellett a szorongás befolyásolta a legnagyobb mértékben az országok kérdezettjeinek idegenek iránti beállítódását, következésképpen a visegrádi régióban az idegenellenesség magas mutatókat ért el. Megjegyzendő, hogy a bevándoroltak tömeges jelenléte nélkül is növekedhetnek az előítéletek, kialakulásához nem kell feltétlenül jelen lennie az előítéletek „tárgyának”, az idegennek, ugyanis a vizsgált országok nem alapozhattak a bevándorlók tömeges és hosszú ideig tartó jelenlétére.

A rendszerváltoztatás óta végzett rendszeres felmérések alapján megnéztem, hogy mely tényezők azok, amelyek az összes országban hasonló idegenellenességi mutatókat produkáltak. Az egyik fontos tanulság, hogy a bevándorlók felé mutatott megértés és együttérzés egyik vizsgált visegrádi országnak sem a sajátja, és a négy ország közül is kimagaslik a magyarok, és a szlovákok, esetenként a csehek rendkívüli mértékű intoleranciája. A kutatások eredményeiből kiderült, hogy a menekültválságok következményeként észlelt veszélyek közül országspecifikusan más fenyegetettségi tényező volt a fontos.

A 2015 utáni nemzetközi kutatások rávilágítottak annak a tényére, hogy a vélt –, vagy valós veszélyek érzékelése az idegenellenességet a csoportközi fenyegetettség tényezőinek mentén alakította át és az ismeretlen idegennel szembeni általános félelmet és bizalmatlanságot felváltotta egy konkrét ellenségkép: a bevándorló. A 2015-ös nagy migránshullám utáni közvélemény kutatások mindegyike észlelte, hogy az idegenek iránti attitűdök változtak.

Az országok nyitottabbá válásával párhuzamosan a bevándorlók kerültek az előítéletes vélemények keresztútjába, a társadalmi közbeszéd középpontjába és a korábbi nyílt előítéletességet felváltotta a rejtett, de annál sajátosabb véleménynyilvánítás. Megtörtént az összes bevándorolt egy ijesztő gyűjtőfogalomba egyesítése: „*a veszélyt hozó migránsok*” titulus alatt.

A negyedik fejezetben a továbbiakban megnéztem, hogy a nemzeti sajátosságok mennyiben járultak hozzá tagállamonként a befogadási hajlandóság alakulásához és meghatározták-e az idegek iránti ellenségesség attitűdjét. A V-ek kérdezettjeinek véleménye abban kevésbé különbözött, hogy a menekülők „*nem a mi országunk érdekeit tartják szem előtt*”, viszont az egyéb elvont és konkrét félelmeket illetően már voltak országspecifikus különbségek.

Leszögezhető volt, hogy a vizsgált nemzetek társadalmainak közös vonása volt nemzeti bezárkózásuk megmaradt, az euro-atlanti csatlakozás ellenére nem nyílt ki a világképük. A multikulturalizmus gondolata még meglehetősen idegennek tűnt mindegyik vizsgált visegrádi nemzettől, jóllehet etnikailag nem homogén nemzet egyik sem, nemzeti-etnikai kisebbségek élnek területükön.

A régió mindegyik nemzetének a specifikuma a terrorizmus és a muszlim beáramlás összekapcsolásának gondolata volt, következésképpen általánosan jellemző a régió összes országára az ettől való félelem. A vizsgált régió többségi társadalmainak nagy része fenyegetésnek tekintette a muzulmánok országukba érkezését, annak ellenére, hogy a V4-ek országaiban elenyésző a muszlim közösségek száma. A 2015-ös nagy migránshullámban érkező, túlnyomó többségben arab etnikum érkezését mind a négy ország kérdezettjei a szubjektív és nemzeti biztonságukat veszélyeztető fenyegetésnek élték meg, következésképpen a kutatások kérdezettjeinek a véleményében a befogadás elvetése és a bevándorlás elutasítása nyíltan hangot kapott. Ez az idegenek iránt érzett attitűd azóta is rányomja bélyegét a visegrádi régió menekültpolitikájára.

5. KUTATÁSI EREDMÉNYEIM BEMUTATÁSA

5.1 AZ ÖNKÉNTES SEGÍTŐK ATTITÚDJEINEK ALAKULÁSA A KONTAKTUS HIPOTÉZIS FELTÉTELEINEK TÜKRÉBEN

Az 1. számú hipotézisem feltevéseit a vizsgált önkéntesek, bevándorlók iránti attitűdjeinek feltárásán keresztül kívánom bizonyítani, az 1990-es évek és a 2015-ös év bevándorlási hullámának időszakát választva. A két menekülthullám tapasztalatait vizsgáló interjúk és kérdőíves felmérések eredményei, egymást alátámasztva nyújthatnak egy olyan komplex, többszemponútú elemzésre lehetőséget, mely meggyőzően bizonyíthatja a hipotéziseim feltevéseit.

Vizsgálatomban a Nemzeti Előítéletesség kutatás azon kitételét vettem alapul, hogy az előítéletesség egyik domináns előre jelzője az idegenek iránt kifejezett érzelmek, attitűdök minősége és azok mértéke.²⁰⁷

5.1.1 A BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ÉRZELMEK SKÁLÁJA A KÉT IDŐSZAKBAN

Feltételezem, hogy a délszláv háború elől menekülők 1990-es évekbeli migrációs hulláma során a befogadó közösségek önkéntes segítőinek gondolkodás módjában és attitűdjeiben kevésbé nyilvánult meg az idegenellenesség, mint a 2015-ös migrációs hullám esetében.

(1. hipotézis)

Az általam vizsgálatra választott, első migrációs időszak a délszláv háborús övezetből érkező menekülők nagyatádi Átmeneti Szálláshelyen való tartózkodásának évei voltak. (1990-1996.) Az akkori 12-13 ezres lakosú kisvárosban az érkező több ezer vándor²⁰⁸ nagyatádi tartózkodásának idejéről az interjúkban egy olyan jellemző képet kaptam a menekülők és befogadók viszonyáról, mely előremutató volt a segítő tevékenységet végzők attitűdjeinek további alakulására nézve is.

²⁰⁷ ABRAMS, D.: *Processes of prejudice: Theory, evidence and intervention*. In. Centre for the Study of Group Processes, University of Kent, 2010. pp. 56-64.

URL:<https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/research-report-56-processes-of-prejudice-theory-evidence-and-intervention.pdf>

Letöltési idő:2019.11. 28.

²⁰⁸ HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon –a befogadók szemével*. In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve. 1996. ISSN 1216 027X. pp.31-38.

URL:https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/migracioalt/Taborlakok_diaszporak_politikak.pdf Letöltési idő:2019.12.02.

A második kutatott időszak a 2015-ös év volt, az ekkor hazánkba érkező menekülthullám következményeiről kérdeztem a vizsgált önkénteseket, 2016 januárjában. Az áttekinthetőség kedvéért az összes táblázatban az 1991-es évszám utal a menekülők több éves nagyatádi tartózkodására, és 2016-os évszám szerepel az interjúkészítés időpontjára. Az interjúk során két kérdés vonatkozott az önkéntes segítők bevándoroltak iránti érzelmeinek feltárására.

1.Milyen érzések kavargtak Önben az idegen etnikumú tömeg megjelenésekor?

2.Mit tapasztalt, az Ön környezetében milyen érzések jelentek meg az idegenek jelenléte kapcsán?

A két vizsgált időszak adatait összehasonlítottam olyan, emocionalitást feltételező kategóriák alapján, mint a sajnálat (pity), együttérzés (sympathy), félelem (fear), harag (anger), undor (disgust), csodálat (admiration), tisztelet (respect).

Az 5. számú táblázat az interjúk szövegében fellelhető, pozitív és negatív jellegű érzelmek megnyilvánulásának abszolút gyakoriságát ²⁰⁹ mutatja.

5. számú táblázat: Az egyes mondatokban megjelenő eltérő jellegű érzelmek, abszolút gyakoriság szerint

Sz.	Az érzelmek megnevezése	1991	2016
1	sajnálat	81	60
2	együttérzés	15	2
3	félelem	16	36
4	harag	0	34
5	undor	0	16
6	csodálat	6	0
7	tisztelet	5	0

Forrás: saját kutatás

A sajnálat mindkét időszakban megjelent a helyi befogadók érzéseiben, de meglehetősen eltérő gyakorisággal. A sajnálat - rokon az együttérzés fogalmával, ám nem mindig pozitív a tartalma, szemben az együttérzéssel. Interjúalanyaim szavaiban a sajnálat hangzott el a legtöbbször, ami valójában feltételezheti azt is, hogy nem vagyok egyenrangú azzal, akit sajnálok.

A sajnálat utalhat a saját kedvező helyzetemre, ezzel létrehozva a másik fél alárendeltségét. A sajnálat a fentiek fényében alapvetően lenéző is lehetett, annak egy kifinomult formájában, de lehet az emberi különbségek hangsúlyozása, vagyis olyan állapot, amikor egy alá-fölé rendeltségi viszonyban én vagyok felül. Az együttérzés a háború elől menekülők iránt csak 1991-ben jelent meg nagyobb mértékben.

²⁰⁹ Az abszolút gyakoriság: ha minden egyes érzelmi kifejezést megszámlolok a szövegekben és a megfelelő kategóriába sorolom őket.

Gabriella, Nagyatád, 1991: „Kevés olyan szerencsétlen embert és főleg gyereket láttam, mint akkor a háború elől menekülőket. Éhesen, fáradtan, elgyötrötten szálltak le a vonatról. Nagyon sajnáltam őket.”

Sándor, Nagyatád, 1991: „Nagyon sajnáltuk ezeket a szegény embereket. Volt olyan asszony, aki a szomszágától elájult. Együtt éreztünk velük, és már a vonatról leszállásuk után étellel, itallal kínáltuk őket.”

Károly, Nagyatád, 1991: „Tudtuk, hogy milyen szomorú háborús eseményeket éltek át ezek az emberek. Sokat szenvedhettek, ez látszott rajtuk. Nagyon sajnáltuk őket.”

A menekülőkkel szembeni lenéző, vagy a hierarchikus dominanciát tükröző magatartás a délszláv menekülthullám idején a nagyatádi segítőkre egyáltalán nem volt jellemző, sőt, az interjúalanyaim között szinte verseny alakult ki önkéntes munkájuk során az érzelmeik kimutatásában.

A 2015-ben érkezett menekülők iránt is megjelent a sajnálat, de 1991-hez képest kevesebbszer került említésre az interjúk szövegében. Az együttérzés a 2016-os interjúkban csekély mértékben volt jelen a szövegrészekben, viszont a kérdezettek több mint kétszer annyian említették meg 2016-ban, hogy féltek, mint 1991-ben.

Erzsébet, Vasalja, 2016: „Gyalog tartottak Ausztria felé, mindenki sajnálta őket és segíteni akart. Főleg a szegény kisgyerekek szenvedtek.”

Irén, Bicske, 2016: „A 2015.szeptember 3. napján történtek kapcsán volt érezhető a sajnálat és együttérzés, amikor a Szombathelyre tartó vonat megállt a bicskei Nagyállomáson és tömegek rekedtek rajta. A nőkkel, gyermekekkel együtt éreztünk, mert közülük többen rosszul lettek.”

András, Vasalja, 2016: „Sajnáltuk őket, mert hazátlan, szerencsétlen emberekről volt szó. De a magatartásuk nagyon ijesztő volt. Féltünk.”

Kati, Mórahalom, 2016: „Kesztyűt és álarcot viseltünk a szemét eltakarításánál. Alig vártuk, hogy tovább menjenek, olyan ijesztő szokásaik voltak”.

Az előző három érzelmet követi számszerűségében az undor, amit 16 alkalommal említettek a segítők.

Tibor, Mórahalom, 2016: „Mórahalom főterén és a parkokban kb. félszáz ember élt, tisztálkodás, éjszakai hálólhely, ruhájuk mosása nélkül, piszkosan. A gyerekeket nem is engedtem oda, annyira undorító volt.”

Erzsébet, Vasalja, 2016: „Félelmetes és undorító szokásaik voltak, a temetőbe aludtak, ettek, ittak, keresték a bokros részeket.”

Erzsébet, Vasalja, 2016: *„Nem tudtuk elfogadni, hogy WC-t csináltak a temetőnkől. Undorító és felháborító volt. Az én férjem is ott nyugszik”.*

Anna, Magyarnádalja, 2016: *„Elképesztő nagy mennyiségű szemetet hagytak maguk mögött ezek az emberek. Piszkosak és büdösek voltak a sok gyaloglástól. Fertőtlenítettük a buszmegállót, a templom kertét, a parkot, ahol táboroztak”.*

A bevándorlók iránt megnyilvánuló pozitív jellegű érzések, mint a csodálat és a tisztelet csak a nagyatádi vonatkozásban jelentek meg és az önkéntesek majdnem, hogy csodálattal adóztak a sokat megélt, embertársaik iránt, de ezt a pozitív érzelmi megnyilvánulást a kulturális különbözőséggel rendelkezőkkel (bosnyák muzulmánok) való találkozások is okozhatták. 2015-ben sem a csodálat, sem a tisztelet érzése egyáltalán nem volt jelen, jóllehet a migránsok ugyancsak háborús övezetekből, hátuk mögött rengeteg nélkülözéssel és szenvedéssel érkeztek.

József, Nagyatád, 1991: *Az első vajdasági menekülteket csodáltuk bátorságukért, az ide érkező bosnyákokat pedig tiszteltük az átélt borzalmakért. Minden igyekezetükkel segíteni próbáltunk nekik a beilleszkedésben.”*

Júlia, Nagyatád, 1991: *„Alapjában véve hazátlan, szerencsétlen emberekről volt szó. Tisztelettel néztünk rájuk a kiszolgáltatott helyzetükben.”*

A vizsgált önkéntes segítők érzelmi reakcióiban, a hallott szövegrészek alapján az elfogadáson és az együttérzésen kívül azonban más jellegű érzelmeket, az idegenek iránti ellenségességet is felfedezni véltem, jóllehet a két vizsgált migrációs időszakban eltérő mértékben.

Marika, Nagyatád, 1991: *„Fenntartás? Igen, éreztünk ilyet a csodabogarak láttán.*

László, Nagyatád, 1991: *” Ellenségesen csak két munkatársam viselkedett, menjenek innen, mondták. Aztán néhány hét múlva ők is jöttek segíteni.”*

János, Nagyatád, 1991: *„Ellenséges érzés volt. Sok ember, idegenek, mit tesznek majd, hogy fordítják fel a várost. Ezért az önkormányzat az első időkben kijárási engedélyeket adott, azért, hogy a migránsok ne egyszerre menjenek a városba. Aztán annyian jöttek, hogy megszoktuk.”*

Gabriella, Nagyatád, 1990: *„Hát a családom és barátaim nem helyeselték, hogy szeretnék elmenni a menekülőkhöz segíteni. Fenntartással voltak először az idegenek iránt és nem tudták, hogy mire lehet számítani velük kapcsolatban.”*

A további tartalomelemzési vizsgálatomban az interjút adók minden egyes mondatát, amely az ellenséges érzületekre utalt, kategóriákba soroltam be. A szövegrészekből kinyert

kategóriák az idegenellenesség, menekültekkel szembeni elutasító magatartás, előítéletesség, csak egyes esetekben tapasztalt előítéletesség voltak.

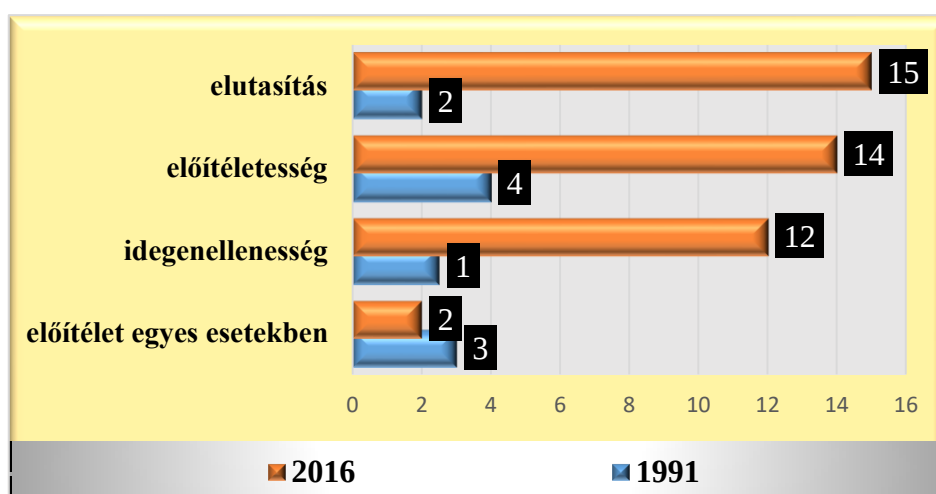
Az alábbi, 6. számú táblázat a szövegrészekben elhangzott és kategóriákba besorolt idegenek iránti attitűdök gyakoriságát mutatja.

6. számú táblázat: Az interjúkból kinyert attitűdök gyakoriság szerinti megoszlása a két évet összehasonlítva

Sz.	Kategória	1991	2016
1.	elutasítás	2	15
2.	előítéletesség	4	14
3.	idegenellenesség	1	12
4.	előítélet egyes esetekben	3	2

Forrás: saját kutatás

Az alábbi grafikon szemléletesen ábrázolja az adatokat.

8. számú ábra: Az önkéntesek interjúiból kinyert attitűdök, abszolút gyakoriság szerint. Forrás: saját kutatás

Az elemzett mondatok alapján készített grafikon adatai tükrözik azokat az óriási különbségeket, melyek a két vizsgált időszakban az önkéntes karitatív tevékenységet végzők bevándorlók iránti attitűdjeit jellemezték.

1991-ben a nagyatádi környezetben gyakorlatilag elhanyagolhatók voltak ezek a beállítódások, bár az előítéletesség csekély mértékben, de megjelent. Véleményem szerint ennek oka abban keresendő, hogy a nagyatádiak esetében a sajnálat és együttérzés valamelyest visszaszorította a lappangó ellenséges érzületeiket. Interjúalanyaim többsége szerint az idegenekkel szembeni fenntartásaik a vizsgált időszak kezdeti hónapjaiban jelentek

csak meg, aztán a negatív beállítódás fokozatosan átalakult, a multikulturális közegben kialakult személyes ismeretségeik hatására.

A 2015-ös hullám idején érkezett migránsok iránt a befogadók a negatív attitűdök sorozatát mutatták. Leggyakrabban az elutasítás attitűdje jelent meg, mely az 1991-es években gyakorlatilag elhanyagolható volt, azonban 2016-ban már 15-ször említették az interjú alanyaim. csaknem ennyiszor került említésre az előítéletesség 2016-ban.

Azonban a 8. számú grafikon adatai elárulták azt is, hogy interjúalanyaim többsége nem tudott szabadulni a korábban tanult és mélyen beivódott sztereotípiák rabságából. A beidegződött és korábban rögzült ismeretek leküzdése nem volt könnyű, mert meg kellett birkózni azzal a belső konfliktussal is, ami a korábban tapasztaltak és az újabb, megismerésen alapuló tények között feszült. Ha az új ismeretek pozitívak voltak, az egyénben a pozitív tapasztalás és a korábbi rögzült tények harca könnyen disszonanciát okozhatott, de a befogadók iránti sajnálat és emberbaráti együttérzés elnyomhatta azt.

Összességében elmondható, hogy a két vizsgált időszak önkéntes segítői idegenellenes attitűdjeinek intenzitásában nagymértékű eltérés volt tapasztalható. A bevándorlókkal szembeni elutasító magatartás a nagyatádi Átmeneti Szálláshely környezetében egyáltalán nem volt jellemző, sőt, az interjúalanyaim között egymással versengve siettek az idegenek segítségére. A 2015-ös vándorlásos időszak jellemző attitűdje a befogadónál az idegenellenesség fokozott mértékű megjelenése lett, következésképpen maga után vonta előítéleteik erősödését is.

A 20. századi utolsó évtizedének történelmi sajátossága, hogy a magyar lakosság a keleti és déli határainkon is tömeges menekültáradattal találkozott. Ennek okán a kultúrközi találkozások és az ebből adódó esetleges összeütközések erőssége – mely a további befogadó-bevándorló viszonyt alapjaiban meghatározta – a migrációs szereplők egymás iránti toleranciájától, vagy elutasításától függhetett.

A személyközi találkozások hatékony, idegenellenességet pozitív irányba fordító hatásairól a második fejezet szakirodalma adott bővebb tájékoztatást, de ugyanitt szerepelt annak a lehetősége is, hogy az interperszonális érintkezés létrejötte esetlegesen negatív irányba is fordíthatja az attitűdöket.

Az 1/a. alhipotézisemben több szempontot állítottam fel annak igazolása érdekében, hogy a kontaktus hipotézis négy feltételének teljesülése függvényében csökkenhetett-e az idegenellenesség. Ha a kultúrközi találkozások folytán az idegenek megismerése megtörtént, azt jelenthette-e, hogy a befogadottak és a befogadók közötti alá-, fölérendeltségi viszony veszít a súlyából, és szinte egyenrangú félként kezelik, és tiszteltik egymás „*másságát*”?

Az 1/a hipotézisben foglaltak bizonyítását szintén az önkéntes segítők interjúira alapoztam, míg a további hipotézisek közül, ahol többnyire a 2015-ös időszakra vonatkoztatott attitűdöket tártam fel, már a kérdőíves vizsgálatom is nagy szerepet játszott.

5.1.2 A KONTAKTUS HIPOTÉZIS FELTÉTELEINEK MEGVALÓSULÁSA AZ 1990-ES ÉVEK MENEKÜLT HULLÁMA IDŐSZAKÁBAN

Feltételezem, hogy a délszláv háború elől az 1990-es évet követően hazánkba menekülők és a befogadók között létrejövő személyközi kölcsönhatások során az önkéntes segítők képessé váltak a menekülők perspektívájának felvételére, nézőpontjainak befogadására, valamint a történelmi helyzetükkel való azonosulásra. Feltételezem, hogy ebben az időszakban azért nem erősödött fel az idegenellenesség, mert megvalósultak a kontaktus hipotézis feltételei, melyek az idegenekkel szembeni ellenségesség alakulásának esetleges pozitív irányú változásához hozzájárulhattak.

(1/a. hipotézis)

A szakirodalmi utalások szerint a déli határvidék magyar lakói a vizsgált helyszínen nem tápláltak fokozott mértékű idegenellenes érzéseket a menekülők iránt.^{210 211}

A következő kérdésekkel azt vizsgáltam, hogy interjúalanyaim, akik egyrészt önkéntesként segítették a nagyatádi tábor menekülőit, másrészt a helyi közösség véleményét is bírták lakóhelyük okán, hogyan ítélték meg az idegen etnikumú tömeg jelenlétét a környezetükben, és milyen jellegű kapcsolatok jellemezték a helyi környezetet.

3. Milyen benyomást keltettek az idegenek Önben?

4. Hogyan vélekedett az Ön környezete (család, baráti kör, munkatársak, a városi intézményekben dolgozók, stb.) a városban tartózkodó nagyszámú menekülőről?

A nagyatádi interjúkban több erre utaló nézet elhangzott a kontaktus hipotézis első feltételének, az egyenlő státusz biztosítása lehetőségének kialakítására a két, migrációs szereplő kapcsolatában, úgy a társadalmi, gazdasági szférában, mint a vallási, kulturális területen.

²¹⁰ HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon –a befogadók szemével.* In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák.* MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1996. ISSN 1216 027X. p.30.
URL:https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/migracioalt/Taborlakok_diaszporak_politikak.pdf

Letöltési idő:2019.12.02.

²¹¹ BERENCSEI Zsuzsa: *Gazdasági stratégiák, belső hatalmi viszonyok egy menekülttáborban és hatásaik a tábor belső életére, külső kapcsolataira.* In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák.* MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1996. p. 23.

Ilona, Nagyatád, 1991: „*A több éves egymás mellett élés a gyűlölködés helyett a megszokást, elfogadást hozta. Emlékszem, sok barátság szövődött az idegenek és városlakók között is.*”

Sándor, Nagyatád, 1991: „*Szinte tökéletes állapot alakult ki, nem akartak ezek az emberek semmit, csak nyugalomban és békében élni és hálásak voltak minden kis segítségért.*”

Marika, Nagyatád, 1991: „*Úgy éltünk itt, mint egy nagy faluban. A menekültek önkormányzatot szerveztek, óvoda, iskola, gimnázium működött a táboron belül.*

Károly, Nagyatád, 1991: „*A város életében különösebben nem hozott változást, háborúságot vagy bűnözést a migránsok jelenléte, békésen éltünk egymás mellett.*”

Ilona, Nagyatád, 1991: „*Lehetőség volt megismerni a nemzeti ételeiket, süteményeiket. Szakképzett bosnyák szakácsot is alkalmaztunk, ami egyrészt elősegítette az ő ízlésviláguk figyelembe vételét, másrészt a közös beszélgetésekre adott sok alkalmat.*”

A következő feltétel, a közös, fölérendelt célok elérése mindkét fél érdeke volt, hiszen a lakhatás emberi körülményeinek megteremtéséért való közös munka és az emberi együttérzés elmosta az alá-fölérendelt viszonyt, ezen kívül mindkét migrációs szereplő szem előtt tartotta közös, fölérendelt célként a békétlenség és az esetleges viszályok szításának kizárását, mindkét fél törekedett a kölcsönös célok megvalósulására.

László, Nagyatád, 1991: „*A város lakossága a második-harmadik évben már szinte versengett, ki miben tud segíteni.*”

János, Nagyatád, 1991: „*Ha segítségre volt szükség, én sokszor elkísértem egyes családokat a városban, mert nem igazodtak ki. Nem történt semmi féle összetűzés, békés, szegény menekültek voltak, akiknek mindenük odaveszett, de főleg a bosnyákok reménykedtek a hazatérésben.*”

Károly, Nagyatád, 1991: „*Megértéssel és szeretettel fogadtuk ezeket a sokat próbált embereket. Az elszállásolásban, a berendezkedésben tolmácsok segítették őket. Teljesen elfogadták a mi szokásainkat.*”

Júlia, Nagyatád, 1991: „*A város lakossága kisebb adományokkal segítette őket, főleg gyermekjátékok, ruhaneműk kerültek a táborba. Mindenért hálásak voltak.*”

Az együttműködés feltételeinek megteremtésében az érintett csoportok, befogadók és menekülők egyaránt kivették a részüket. Mind gazdaságilag, mind a különböző kultúrák békés egymás mellett élésének elősegítésében több irányú törekvés volt tapasztalható, annak ellenére, hogy a helyi erőforrások több mint 90 %-át a befogadók birtokolták.

József, Nagyatád, 1991: „*Többben megtanultuk a bosnyák alapszavakat és folyamatos volt a szervezőmunka: óvodát, iskolát, gimnáziumot működtetni a különböző nemzetiségű*

embereknek, ez volt az igazi nagy feladat. A szervezésben nagy segítségünkre volt egy vukovári professzornő, aki aztán hat évig vitte az egész szervezést.”

Gabriella, Nagyatád, 1991: *„A konyhában szinte csak a menekült családok asszonyai dolgoztak, természetesen magyar vezetéssel. Tolmáccsal tanulták meg később a magyar ételeket főzni, a disznóhús kivételével. Nem volt semmi gond velük.”*

Sándor, Nagyatád, 1991: *„A környékbeli focicsapatokban sok fiatal sportolt, az idősebbeknek megszerveztük, hogy hetente hányan dolgozhattak pl. a helyi asztalosüzemben.”*

A kontaktus hipotézis negyedik feltétele hogy a kultúrközi cselekvéseket mindkét fél részéről elismert intézmények támogassák. A délszláv háború menekültjei soha nem látott mértékű nemzetközi segítségnyújtásban részesültek, mely segítség kiegészült a magyar menekültügyi intézmények hathatós támogatásával. A jó szándékú tudósítások az akkori országos média, a helyi híradások középpontját képezték. A magyar menekültügy hivatalos képviselői példát mutattak együttérzésben, a napi szintű kérdések megoldásában, emberségben, emberbaráti cselekedetekben.

A bevándoroltak itt tartózkodásuk idején nyitott ajtókra találtak a helyi kulturális és sport intézményekben, a városban munkalehetőséget kínáltak nekik, közös rendezvényeken vehettek részt, közösen ünnepelhetek, a piacon együtt árultak a magyar városlakókkal. Gyermkeik a Külügyminisztérium balatoni üdülőjében felejtették el a háború és a menekülés átélt szörnyűségeit. Barátságok születtek, sőt házasságkötések és gyermekek születése is előfordultak, a városban kijelölt saját temetőjük (Bodvica) pedig még ma is látogatható.

Marika, Nagyatád, 1991: *„A Magyar Vöröskereszt (akkori nevén Szeretetszolgálat) is kivette részét a segítségnyújtásban a nagy történelmi egyházak mellett. Soha nem látott segítséget nyújtottak adományaikkal a nemzetközi szervezetek, pl. a Rotary Klub. Ebben az időben kezdte el pszichiátriai segítségnyújtását a Cordélia Alapítvány.”*

Gabriella, Nagyatád, 1991: *„A menedékesek külföldről is sok adományt kaptak, ezek egy részével házaltak a városban. A helyiek beengedték őket, tartották bennük a reményt, hol jó szóval, hol fizikai segítséggel. Érezték, hogy nem vagyunk az ellenségeik.”*

Károly, Nagyatád, 1991: *„Akkoriban a Városi Tanács bízott meg engem a tábori élelmiszerek beszerzésével, de a közeli intézmények is gyűjtéseket rendeztek a menedékeseknek.”*

A kontaktus hipotézis feltételeinek teljesülését valószínűleg segíthette annak lehetősége is, hogy a helyi lakosság rendelkezett a délszláv migránsok történelmi helyzetével való azonosulási képességével. A szerb-horvát háborús összeütközés okán a határaink túlsó oldalán dúló fegyveres összecsapások kezdetektől magukban rejtették a veszélyt a magyarok számára

is. A háború eszkalálódásával a nemzetközi figyelem rövidesen délebbre irányult, az ott zajló népiirtás és a kegyetlenkedés megdöbbenették a világot.

A déli határaink szomszédságában zajló kegyetlen események közelsége, az idegen emberek kiszolgáltatottságának átélése, félelme mellett a nagymértékű szolidaritás érzését is kiváltotta interjú alanyaimból.

Többségük, akik közvetlen közelből éltek meg a nemzetközi politikai helyzetből adódó üldözött tömegek inváziószerű érkezését, szinte feltétel nélküli el-, és befogadással adtak hangot együttérzésüknek, tekintet nélkül a menekülők etnikumára, vallási elkötelezettségére vagy másfajta kulturális identitására. (A kérdéseken kívüli személyes beszélgetések során azt tapasztaltam, hogy a barcsi bombázásról hírt kapott interjúalanyaim az interjú adása közben is kifejezték aggodalmukat.)

Az 1990-es évekre visszanyúló interjúk alapján az általam vizsgált nagyatádi karitatív segítőkben megtörtént tehát a történelmi helyzettel való azonosulás, a befogadó önkéntesek támasznyújtásuk során minden tőlük telhetőt megtettek, hogy a menekülők jövőképét megszépítsék. Kifejezték az egyetértésüket azzal, a migránsok által remélt, távoli céllal, amely a szülőföldjükre való visszaköltözés reményét vizionálta.

József, Nagyatád,1991: *„Nagyon átéreztük a sorsukat. Arra gondoltunk, mi lenne, ha mi kerülnénk ilyen helyzetbe.*

Margó, Nagyatád,1991: *„A városiak semmiféle ellenségeskedést nem tanúsítottak, inkább csodáltuk őket, mit bírtak ki a háborúban.”*

Károly, Nagyatád, 1991: *„A lakosság eleinte rácsodálkozott a háború elől idáig menekülőkre, de tudtuk, hogy milyen körülmények közül érkeztek, így átéreztük a helyzetüket.”*

Gabriella, Nagyatád,1991: *„Az új és más szokásokat meglepődve láttuk, de tiszteletben is tartottuk őket, mert sokat szenvedett emberekről volt szó Kívántuk, hogy sikerüljön új életet kezdeniük.”*

Marika, Nagyatád,1991: *„Nem volt ellenszenv irányukban, sajnáltuk őket, hiszen a történelem és a háborúk sorozata vetette ide hozzánk őket, kiszolgáltatottan, csalódottan. Erről ők nem tehettek és mi tartottuk bennük a reményt. Tiszteltük a kitartásukat”*

János, Nagyatád,1991: *„A városlakók látták, hogy a migránsok is tiszteletben tartják a mi kultúránkat, ahogy mi is tiszteltük a szokásaikat. Vigasztaltuk őket és biztattuk, ne felejtsek el a hazájukat.”*

Ugyancsak megerősítést kívánt a kontaktus hipotézisnek az a kritériuma, miszerint a társas érintkezés csak meghatározott feltételek között mozdítja el pozitív irányba a kisebbség-többség viszonyát, valamint, hogy a befogadók képessé válhattak a menekülők

perspektívájának felvételére, és elfogadták a kulturális különbségekből fakadó, eltérő nézőpontokat.

Károly, Nagyatád, 1991: „*A dolgozók és a táborlakók között barátságok szövődtek. Én a bosnyákokat tiszteltem a legjobban, ők aztán tényleg furcsa, de érdekes szokásokat és ételeket hoztak, más kultúrából való furcsaságokat.*”

László, Nagyatád, 1991: „*Megértettem azt a háborús helyzetet, hiszen én is voltam katona, amiből ezek az idegen emberek kényszerültek menekülni. Nagyon kilátástalannak tűnt a sorsuk, mindenképpen haza akartak menni, de hova?*”

A társas kölcsönhatások és az idegen csoportok elfogadásának a legfontosabb ismérveként az érintkezések rendszerességét tartom. Míg a menekülő-befogadó viszonyban a személyközi kontaktusok mélysége, intenzitása pozitív irányba viheti az idegenellenességet, és fokozhatja a szolidaritást és az empátiát, addig a migráció szereplőinek felszínes kapcsolata fokozhatja az elutasítás mértékét, kizárva ezzel egymás megismerésének a lehetőségét, és növelve az idegenellenesség mértékét.

A különböző kultúrák találkozásánál lehet egy egész kulturális közösség is a találkozás alanya, de a mindennapi életben a „*mássággal*” való szembesülés leginkább a személyközi kapcsolatok során teljesedik ki. A találkozás alanyai ilyenkor nem csak két kultúra lehetnek, hanem két ember is, más-más értékrendszerrel.

Az általam kérdezettek esetében igazolódott a kontaktus hipotézisnek azon ismerve, hogy a személyes ismeretség egyenes arányban csökkenti az idegenellenességet, mely útja lehet az előítéletek részbeni, vagy teljes eltemetésének.

2015-ben az Európa nagy részét érintő, és a második világháború óta legnagyobbak tartott vándorlásos hullám elérte Magyarországot is. Egy év leforgása alatt mintegy 390 ezer fő haladt át az országon. A hatalmas tömeg érkezése váratlan feladatok elé állította a menekültügy intézményeit, maga után vonva a társadalmi közhangulat változását, jóllehet a kutatások adatai szerint 2015-ben Magyarországon a lakosság mindössze 7%-a kerül kapcsolatba naponta bevándorlókkal.²¹²

Az 1. hipotézis igazolása megkívánta annak részletes és többszemponútú megvizsgálását, hogy 2015-ben az önkéntes segítők közérzetét, attitűdjeinek minőségét mennyire határozta meg a bevándorlókkal történt kultúrközi kapcsolatok sorozata. Ennek okán az 1/b. alhipotézisemet

²¹² BERNÁTH Anikó, KERTÉSZ Anna, TÓTH Fruzsina Márta (szerk): *A segítségnyújtás evolúciója és a szolidaritás új formái a migrációs válság idején. Új önkéntes és régi civil szervezetek 2015-ben.* In. Társadalmi Riport, 2016. 13. évf. 1. sz. p. 286.

URL: <http://old.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/14bernath.pdf>

Letöltési idő: 2019.11.28.

szintén a kontaktus hipotézis feltételei teljesülésének vizsgálatára építettem, azokat a másik vizsgált időszakba, a 2015-ös sokszínű etnikai környezetbe helyezve.

5.1.3 A KONTAKTUS HIPOTÉZIS MEGVALÓSULÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI A 2015-ÖS MENEKÜLT HULLÁM IDŐSZAKÁBAN

Feltételezem, hogy a 2015-ös évben érkezett menekülők és az általam vizsgált önkéntes segítők interperszonális kontextusaiban csak részben teljesültek a kontaktus hipotézis feltételei, és a történelmi helyzettel való azonosulásuk is elmaradt. Feltételezem, hogy az azonosulás hiánya megterhelhette a befogadó-bevándorló viszonyt, mely az önkéntesek implicit előítéletességét hozta felszínre. Következésképpen a vizsgált segítők attitűdjeiben a már meglévő hallgatólagoz előítéletesség mellett megjelent a régi típusú nyílt ellenségesség

(1/b. hipotézis)

A 2015 nyarán kibontakozó, és hatalmas tömeget magába fogláló bevándorlási hullám magyarországi eseményei több szempontból újdonságként hatottak egy olyan nemzet számára, amely a korábbi kutatások szerint is erőteljesen elzárkózott a vándorlás különböző formáitól.²¹³ A magyar rendszerváltoztatás után a népcsoportok közül már számos etnikum tagja képviselte népüket országunkban, de az ezredforduló utáni évtizedekben kialakult nemzetközi történelmi helyzet okán az arab országokból induló vándorok periodikusan megjelenő és 2015 nyarán tetőző hullámaival még soha nem szembesült a magyar társadalom. A migráció kísérőjelenségeinek következményeként a többségi társadalom egyes csoportjaiban (eltérő mértékben ugyan), de felerősödött az idegenekkel szembeni gyanakvás és elutasítás. Teret nyert a szélsőséges arab és muzulmánellenesség, növekedett az idegenekkel szembeni atrocitások száma, és a vallási intolerancia.²¹⁴

Az alábbi, 7. számú táblázat a 2014-ben és a 2016-ban készült felmérés adatait vizsgálja, abból a szempontból, hogy milyen megítélés alá estek az arab népcsoportok 2015 előtt és után.

²¹³ TÓTH Judit: *A diaszpóra a jogszabályok tükrében*. In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk): *Diskurzusok a vándorlásról* Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont, Budapest, 2000. p.185.

²¹⁴ ÖRKÉNY Antal: *Az idegenekkel szembeni attitűdök Európában*. In. *Nemzet és migráció*. CSEPELI György, ÖRKÉNY Antal (szerk.) ELTE Társadalomtudományi Kar, Budapest, 2017. p.90.

URL:<https://www.yerushaonline.com/content/?v=06e005e710>

Letöltési idő:2019.02.25.

A táblázatban azért látható csak három arab etnikum összevontan, mert a statisztika szerint²¹⁵ jellemzően velük találkozhattak a magyar állampolgárok legtöbbször, így az általam vizsgált önkéntes segítő személyek is.

Mivel a három etnikumot csaknem azonosan ítélték meg a válaszolók (a többi kérdésnél is hibahatáron belüli volt e három népcsoportok megítélése közti különbség), ezért a továbbiakban – az áttekinthetőség érdekében – összevont változót használtam az „arab” népek megnevezéssel.²¹⁶

7. számú táblázat: A válaszadók véleménye az arab népcsoportokról, a vizsgált két évben. %

Év	Népcsoport	Válaszalternatívák			Összesen %
		szimpáti- kusak	kissé idegen- kedem tőlük	egyáltalán nem szeretem őket	
2014	afgán	33	21	46	100
	szíriai	31	18	51	100
	iraki	33	17	50	100
2016	afgán	26	23	51	100
	szíriai	23	21	56	100
	iraki	24	21	55	100

Forrás: saját kutatás

A bevándorló-befogadó viszony kétirányú folyamat, melyben az idegenek elfogadásában első szempontként szerepelt a segítő személyek képalkotása az ismeretlenről. A közvetlen-közvetett tapasztalatok minőségétől függött a külső csoportok felé irányuló beállítódás jellege, és az irántuk táplált előítéletesség. A vizsgált években a Magyarországra érkezők többségét a „látható, hallható” idegenség jegyei jellemezték, közülük is kiváltképp az arab népcsoportok létszáma tűnt ki a többi etnikumhoz mérten.²¹⁷

A 2015-ös év a szimpátiamegvonást eredményezte mindhárom etnikum esetében, egyharmadról egynegyedre csökkent a feléjük szimpátiát érzők aránya. Megjegyzendő, már 2014-ben is többségben voltak, akik az „egyáltalán nem szeretem őket” állítást jelölték, mint akik csak „kissé idegenkedtek tőlük”.

²¹⁵ Statisztikai Füzetek. 2014 júniustól-2015. augusztusig. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal.

URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu

Letöltési idő:2019.12.06.

²¹⁶ Az interjúk tapasztalata is az összevont változó használatát erősítette, mivel úgy vettem észre, hogy a három népcsoport között (nem tudnak) nem tesznek különbséget.

²¹⁷ Statisztikai Füzetek Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2014 júniustól-2015. augusztusig.

URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu

Letöltési idő:2019.12.06.

Ez utóbbi válasz, ami a távolságtartást, irántuk érzett fenntartást fejezi ki, a 2015-ös bevándorlási hullám hatására tíz százalékkal nőtt. Szintén tíz százalékkal nőtt az „*egyáltalán nem szeretem őket*” állítást jelölők aránya 2016-ra, így már a megkérdezettek több mint fele egyértelműen elutasította az arab etnikumot.

Nem szükséges az idegenek jelenléte ahhoz, hogy kialakuljanak az ellenséges attitűdök, mint ahogy kicsi a valószínűsége annak is, hogy a vizsgált helyszíneken, a vidéki falvakban, kisvárosokban a menekülthullám időszakán kívül tömegesen jelenhettek meg jellegzetesen „*idegen*” etnikai jegyeket viselő személyek.

Megnéztem, hogy más népcsoportok, akik nem voltak a 2015-ös menekültáradat komponensei, azok megítélésére befolyással volt-e a 2015-ös év történése. A 8. számú táblázat a két év viszonylatában a segítők idegenekről kialakult véleményét mutatja.

8. számú táblázat: Az önkéntes segítők népcsoportok iránti véleményklímájának változása 2014-ről 2016-ra. %

Sz.	Népcsoport	Válaszalternatívák					
		Rokonszenvesek		kissé idegenkedem tőlük		egyáltalán nem szeretem őket	
		2014	2016	2014	2016	2014	2016
1.	törökök	58	56	22	16	20	28
2.	kínaiak	55	56	21	14	24	30
3.	ukránok	51	50	23	20	26	30
4.	délszlávok	54	50	24	22	22	28
5.	afrikaiak	40	37	26	23	34	40
6.	arabok	32	24	19	21	49	55

Forrás: saját kutatás

A táblázatban szereplő hat népcsoport közül a törökök bizonyultak a legrokonszenvesebbnek. A kínaiak, az ukránok és a délszlávok a kérdezettek közel azonos mértékű szimpátiáját bírták 2014-ben. A kínai és török népcsoport iránti rokonszenvet vélhetőleg megalapozta, hogy kereskedelmi és vendéglátó jellegű – bizonyos értelemben hiánypótló – tevékenységet folytatnak. Másrészt, a huzamosabb ideje hazánkban élésük különösebb ellentétek nélküli a lakosság vonatkozásában.

Az ukránok és délszlávok kedvezőbb megítélésében pedig valószínűleg a történelemből ismert szomszédsági viszony játszhatott szerepet 2014-ben, ehhez a délszlávok esetében a 90-es évek menekültjeivel való kapcsolat is hozzájárulhatott. Az ukrán állampolgárok (kárpátaljai magyarok is) esetében a szomszédos Ukrajnából érkező menekülők csoportja fehér bőrű, magyarul (is) beszél és nagy valószínűséggel nem a tőlünk távolabb álló kultúrkört képviselte.

A „látható” és „hallható” idegenség általában az alapvető forrása a rokonszenv megvonásának, így a kérdezettek szimpátiáját legkevésbé az arab²¹⁸ származású népek csoportja nyerte el, mellettük az afrikaiak is alacsony rokonszenvvel bírtak. 2016-ra gyakorlatilag az összes népcsoport iránti rokonszenv mértéke visszaesett, és legnagyobb mértékben az „*egyáltalán nem szeretem őket*” válaszok nőttek.

A táblázat adatai alapján kijelenthető, hogy a 2015-ös migrációs hullám következtében – a döntően arab népcsoportok érkezése által – a felerősödött idegenellenesség rávetült a hazánkban tartózkodó más etnikumokra is. Az arabok iránti fokozott ellenszenv 2016-ra a többi népcsoport megítélésénél is a vélemények változását vonta maga után. Különösen meglepő, hogy még (a korábban pozitívan megítélt) délszlávok is elszenvdtek a rokonszenv megvonást.

A két év adatai jelzik, hogy a népcsoportok megítélése 2014-ről 2016-ra határozottan negatív irányba tolódott el az összes népcsoport esetében. A gondolkodásukban megjelenő idegen csoportok iránti ellenséges érzület vélhetően a vándorlásos történelmi helyzettel való azonosulás hiányának és az idegenek iránti bizalom csökkenésének tudható be.

Az 1/b. hipotézisemben szereplő feltevések igazolására újból megvizsgáltam a 3. és 4. számú kérdésekre kapott válaszokat.

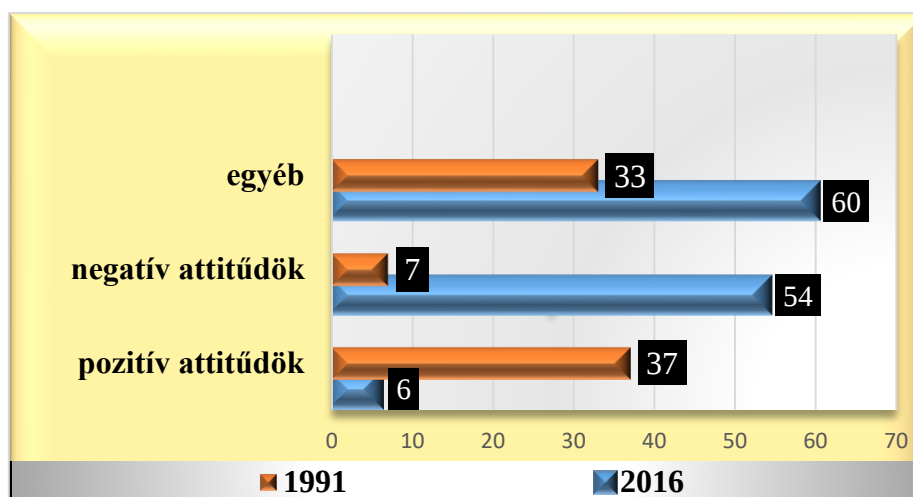
A fentebb már említett (3. Milyen benyomást keltettek az idegenek Önben és környezetében? Hogyan vélekedett az Ön környezete (család, baráti kör, munkatársak, városi intézményekben dolgozók, stb.) a városban tartózkodó nagyszámú menekülőről?), kérdésekre kapott válaszokat negatív, pozitív, illetve egyéb osztályokba soroltam. (Pozitív jelentést takartak a szeretet, együttérzés, segítőkészség, stb., negatívok a szorongás, elzárkózás, elkerülés, stb.)

Az alábbi, 9. számú grafikon ábrázolja azoknak az attitűdöknek a gyakoriságát, melyek a kérdezettek interjúiban előfordultak, figyelembe véve a fenti szempontokat.

²¹⁸ KOVÁTS András: *Bevezető*. In. ÖRKÉNY Antal, SZÉKELYI Mária (szerk.): Az idegen Magyarország. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2010. pp.8-9.

[URL: http://mek.oszk.hu/16900/16941/16941.pdf](http://mek.oszk.hu/16900/16941/16941.pdf)

Letöltési idő: 2019.01.17.

9. számú ábra: Pozitív, negatív és semleges tartalmú szövegrészek összehasonlítása az interjúk alapján (abszolút gyakoriság)
Forrás: saját kutatás

Az egyéb kategória olyan mondatokat takart, amelyek semlegesnek ítélt állításokat tartalmaztak és főként információ-közlő jellegűek voltak, mint pl. a fogadó ország kultúrájának, hagyományainak, kialakult szokásainak ismertetése, stb. Interjúalanyaim válaszaiban a menekültekről való véleménynyilvánításukban általában tényyszerű leírások jelentek meg, hitelességük így nem volt vitatható.

A 9. számú grafikon adatai alapján világosan érzékelhető, hogy a bevándoroltak iránti negatív attitűd 2016-ra jóval több, mint a hétszeresére nőtt. Amíg 1991-ben az interjúalanyok több mint egyharmada vélekedett pozitívan a migránsokról, addig 2016-ban ez a mutató jelentősen zsugorodott. A feltevést tehát, hogy a 2015-ös migránshullám hatására jelentős attitűdváltozás következett be a menekülthullámokat átélő segítők, idegeneket támogató vagy elutasító attitűdjeiben, a grafikonon látható mérési egységek is bizonyítják.

A támogató attitűdök jelenléte az 1991-es migrációs eseményekre emlékezők szavaiban világosan érzékelhető:

Sándor, Nagyatád, 1991: „Olyan esemény, amiért a városlakóknak okuk lett volna félni, történt néhány. Részeg fiatal bevándorlók néha randalíroztak, de erőszakolásokra, lázongásra, mint ami a mai helyzetben előfordul, ilyen nem volt.”

Mária, Nagyatád, 1991: „Sokak között barátság alakult ki, teljesen elfogadták a mi szokásainkat. Most is vannak itt letelepedett családok s vannak magyar-menedékes házasságok is.”

Gabriella, Nagyatád, 1991: *„A városunkban nyugalom volt, a nők éjszaka is mehettek egyedül. Zajlott az életünk a megszokott mederben, nem is vettük észre, hogy jóval többen vagyunk, mint ezelőtt.”*

A vizsgált népcsoportok sok szempontból eltérő migránskarriert tudhattak magukénak és nagyon különböztek abban is, hogy kulturális, nyelvi, vallási háttérük mennyire esett távol a magyaroktól. A feltételek hiánya okán adott esetben tökéletes „tárgyai” lehettek az ellenségességnek, forrásai az előítéletességnek és egyes esetekben már megjelenhetett a bevándorlók bűnbakként emlegetésének attitűdje is. A 2016-ban készült interjúk példát szolgáltattak erre:

Mária, Pinkamindszent, 2016: *„Arról beszéltünk a szomszédjaimmal, hogy milyen nagy szerencse, hogy csak átvonulnak ezek az emberek. Nem történt nagyobb baj, pedig lehetett volna. Arról egyedül ők tehettek volna.”*

Kati, Mórahalom, 2016: *„Több városlakót felháborított a parkokban élő migránsok életmódja. Az ellenséges érzés minden mórahalmi társamban megjelent, aki látta ezeket az embereket.”*

Andrea, Bicske, 2016: *„Egyáltalán nem alkalmazkodtak, fittyet hánytak a mi városunk rendjére, hiszen másnap már vitték őket az embercsempészek kisbuszokkal a bicskei Tesco elől. Eddig nyugodtan éltünk, most nem és ez nekik köszönhető.”*

Zoltán, Mórahalom, 2016: *„A migránsokkal nekünk gyakran meggyűlt a bajunk. Néha alig tudtunk nyugodtak maradni, mert éjszaka csoportosan kóboroltak, felháborító volt a viselkedésük. Megzavarták az életünket.”*

Tibor, Mórahalom, 2016: *„Sajnos, a lakosság sokat szenvedett az idegenek viselkedésétől. Nehezen tűrtük a szemetet, piszkot, de főleg a randalírozásukat.”*

Erzsébet, Vasalja, 2016: *„A falunkban az átvonulók olyan rendetlenséget és lármát csináltak, hogy azt mondtuk a többi önkéntes barátommal: kell ez nekünk? Menjenek vissza a hazájukba!”*

Az idegenellenességre vonatkozó kutatások hagyományosan a megkülönböztető és elutasító attitűdökre helyezik a hangsúlyt. Kérdéseik középpontjában azok a bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök állnak, amelyek az elfogadást vagy elutasítást valamely feltételhez kötik..

A vizsgált évben történelmi csúcsokat döntött migrációs hullámban hozzánk érkezettek száma, közel kettőszázezer főre rúgott.²¹⁹ Így a 2015-ös évben országunkba érkező személyek is különböző okok miatt hagyták el szülőföldjüket. Így a saját kutatásomban is érdekesnek tartottam megvizsgálni, melyek azok az indokok, amelyeket a kérdezettek elfogadhatónak tartanak a szülőföld elhagyására. Az alábbi, 9. számú táblázat adatai erről tájékoztatnak.

9. számú táblázat: *Elfogadhatónak tartja-e az alábbi okok valamelyikét, amelyek miatt valaki elhagyja saját hazáját? A válaszok megoszlása %.*

Sz.	Felsorolt okok:	igen		nem	
		2014	2016	2014	2016
1.	etnikai üldöztetés	78	61	22	39
2.	politikai üldözés	77	61	23	39
3.	egészségügyi körülmények	67	60	33	40
4.	magasabb életszínvonal	58	50	42	50
5.	jobb munkalehetőség	59	54	41	46
6.	gyermekük iskoláztatása	36	40	64	60
7.	vallásuk miatti üldözés	38	36	62	64
8.	éghajlatváltozás	34	24	66	76
9.	kalandvágy	17	18	83	82

Forrás: saját kutatás

Az adatok az elutasító attitűdök növekedését mutatják csaknem valamennyi felsorolt ok esetében, 2016-ra egyes esetben akár 15-25%-kal csökkent azok aránya, akik elfogadhatónak tartották az adott okot, némely esetben okokat a migrációra.

A szülőföldet jogosan elhagyó indokként, az etnikai és a politikai üldöztetést fogadták el a kérdezettek a legnagyobb mértékben mindkét évben, azonban 2016-ra arányuk 20%-kal csökkent. Az egészségügyi körülményeket is jelentős szempontnak ítélte a válaszolók hattizede. A szociális-gazdasági tényezők közül a magasabb életszínvonal és a jobb munkalehetőség miatti vándorlás átlagosan a kérdezettek felének volt elfogadható.

Ugyanakkor a vallás miatti üldözés egyik vizsgált időpontban sem bizonyult döntő tényezőnek a kérdezettek hattizedénél. A táblázat adatai magyarázatul szolgálhattak arra, hogy a bevándorlók tömegeinek látványa egyrészt pszichésen terhelhette meg a kérdezetteket, másrészt vonulásuk biztosítása, ellátásuk, fizikailag is nagy kihívást jelenthetett, nemcsak a menekültügyi intézményeknek, hanem a segítőknek is.

²¹⁹ 2015-ben több menedékkérő érkezett Magyarországra, mint a megelőző 23 évben összesen. A hazánkba bevándorolt, letelepedett és három hónapot meghaladó itt tartózkodó idegenek száma 2015.09. 30-i állapot szerint 195719 fő volt, de az év novemberére meghaladta a kettőszáz ezret (202324 fő).

In. *Statistikák*. In. Bevándorlási és Állampolgári Hivatal..

URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu

Letöltési idő:2018.09.04.

A menekülttömeg ittlétekor tapasztaltak rávetültek a saját szubjektív biztonságérzetük féltésére és ennek tudatában utasították el menekülési okként az üldöztetés két legsúlyosabb, életet követelő formáját is. A bevándorlók többsége valóban a túlélésért kényszerült elhagyni hazáját, azonban a válaszolók véleményében ez nem látszott tudatosulni.

A kérdezettek nagy része nem tudott azonosulni a menekülők helyzetével, és egyáltalán nem értett egyet azzal, hogy a politikai, etnikai és vallási üldözés korunk vándorlásának döntő tényezőivé váltak. A következő kérdéssel részint arra is kerestem a választ, hogy miért nem értenek egyet nyomós okok esetén sem, hogy elhagyják hazájukat, más országban keressenek boldogulást. Az önkéntesek véleményét kértem arról, hogy miként ítélik meg a menekültek magyarországi beilleszkedésének az esélyeit.

10. számú táblázat: Véleménye szerint az említett népcsoportok be tudnak-e illeszkedni a magyar társadalomba? (%)

Sz.	Népcsoportok	Válaszok megoszlása					
		jól be tudnak illeszkedni		kevésbé tudnak beilleszkedni		egyáltalán nem tudnak beilleszkedni	
		2014	2016	2014	2016	2014	2016
1.	törökök	75	45	8	22	17	33
2.	ukránok	62	43	20	26	18	31
3.	afrikaiak	28	18	30	24	42	58
4.	kínaiak	82	63	8	14	10	23
5.	délszlávok	43	26	21	36	36	38
6.	arabok	8	2	20	21	72	77

Forrás: saját kutatás

2014-ről 2016-ra a válaszadók véleményében a beilleszkedés lehetőségének feltételezése az összes népcsoport vonatkozásában rosszabbodott. 2014-ben a török emberek (75%) és a kínaiak (82%) mutatói bizonyultak a legmagasabbaknak. Róluk a kérdezettek többsége vélte úgy, hogy ők be tudnak illeszkedni a magyar társadalom szegmenseibe, ez a vélemény összecsengett a korábbi, 8. számú, szimpátiát mérő táblázat adataival.

2016-ra azonban e mutató mindkét népcsoportnál rendkívül nagyot zuhant. A „kevésbé tudnak beilleszkedni” válaszban a velük szembeni fenntartás emelkedő tendenciája jelent meg. Kiugróan magas volt a törökökkel szembeni véleményváltozás, csaknem háromszorosára nőtt a beilleszkedésükben kételkedők aránya, de a kínaiak esetében is, ott közel duplájára nőtt. Ez annál is inkább meglepő, mert a két népcsoport hasznos, szinte hiánypótló tevékenységet folytatott (folytat ma is), így a rájuk vetülő negatív irányultságú attitűdváltozás a 2015-ös menekültválság keltette befogadó-befogadott viszony megterhelését tükrözte.

2014-ben az ukránokat a válaszolók bő hattizede látta beilleszkedésre hajlandónak/alkalmasnak, és a délszlávokról is a kérdezettek 43%-a tudta elképzelni

ugyanazt. Az afrikaiak, de különösképpen az arabok társadalmunkba való beilleszkedését már 2014-ben is sokkal kevesebben (28%, ill. 8%) tudták elképzelni, azonban még ez az arány is tovább romlott 2016-ra.

Radikális változás az arabok megítélésében történt, mert gyakorlatilag szinte senki nem tudta megelőlegezni nekik a társadalomba simulás lehetőségét, a kérdezettek mindössze 2%-a tartotta ezt valószínűnek. Az *“egyáltalán nem tudnak beilleszkedni”* állítás nagymértékben megnövekedett 2016-os mutatói azt jelzik, hogy a korábbi szimpátia érzése sem tudta befolyásolni az adott etnikumokkal szembeni ellenségesség, elutasítottság felszínre törő érzését. A 2015-ös év befogadó-befogadott viszonyának konfliktussal való terheltsége rávetült a beilleszkedésük esetlegesen kedvező megelőlegezésére, végső fokon a bevándorlás elfogadására.

A beilleszkedés kulturális szempontból kétirányú folyamatot jelent, amelynek egyik oldalát a befogadók által elvárt feltételek teljesülése és az etnikai közösségek befogadókban kialakított képe határozhatja meg. A társadalmi kapcsolatok a bevándorlók beilleszkedésében központi helyet foglalnak el, hiányuk akár teljesen meggátolhatja a bevándorlók elfogadását. A folyamat azonban kölcsönös, és az alakulásának függvénye lehet az is, hogy az idegen etnikumú csoportoknak milyen befogadói, társadalmi kapcsolataik alakulnak ki, milyen mértékben simulnak bele a befogadó ország kultúrájába, szokásaiba, szabályaiba.

A bevándorlók társadalmi beilleszkedésének másik lényeges kérdése, hogy a befogadó közösségek szelektálják-e az etnikumokat származásuk és tevékenységük, valamint a velük kapcsolatosan meg-, és átélt közvetlen tapasztalataik szerint.

A nagy vándorlásos hullám 2015-ös kultúrközi találkozásai után a vizsgált segítők esetében már nem az etnikumok iránti rokonszenv alapján történő szelekció volt a jellemző, hanem felerősödött a beilleszkedés szelekció nélküli elutasítása, mely az összes vizsgált etnikum esetében megtörtént. Ez az álláspont, hogy úgysem tudnak beilleszkedni, részint magyarázatot ad arra, hogy a válaszolók jelentős része miért nem azonosult a migrációt kiváltó okokkal az előző kérdés kapcsán (10. sz. táblázat).

A migrációt kiváltó okok mellett megnéztem, a befogadás motivációit is. Kérdésemben arra kerestem választ, hogy az önkénteseknél mely motivációk számítottak döntőnek, ha idegenek befogadásáról kellett döntenüik. Az alábbi, 11. számú táblázat négy állítás tükrében vizsgálja a befogadási hajlandóságot.

11. számú táblázat: Ön mi alapján fogadna be idegeneket? (%)

Sz.	Tényezők	A jelölések megoszlása			
		igen		nem	
		2014	2016	2014	2016
1.	emberbaráti szeretetből	19	15	81	85
2.	együttérzés, sajnálatból	40	24	60	76
3.	vallási megfontolásból	5	2	95	98
4.	érdekből	0	2	100	98

Forrás: saját kutatás

A 90-es évekbeli menekülthullám során tanúsított befogadási hajlandóságtól nagyon távoli az a befogadást eredményező motivációs légkör, amit jeleznek az e kérdésre adott válaszok. A táblázat adatai már 2014-ben egyöntetűen a „nem” válaszok magasabb %-os arányának dominanciáját mutatták, mely válaszok 2016-ra még nagyobb arányban tükrözték az elutasítást, akármelyik motivációról volt szó.

Ami elgondolkodtató, hogy már a 2015-ös menekülthullám (kedvezőtlen tapasztalatai) előtt, az önkéntes segítők esetében is erős volt a saját biztonságuk védelme, annak ellenére, hogy a segítségnyújtás többféle formáját gyakorolták.

Legerősebb motiváció az együttérzés, sajnálat volt, ami alapján 2014-ben a kérdezettek mintegy négytizede fogadna be idegent, két év múlva már csak alig egynegyedük. Legkevesbé vallási megfontolásból fogadnának be menekültöt, a nemleges válaszok aránya 95-ről 98%-ra emelkedett.

A vizsgált években nem tekinthető motivációs tényezőnek az érdek. A humanitárius jellegű, a rászoruló emberbaráti bánásmódban részesítésének szándékai az eleve alacsony értékről (81%) még tovább csökkentek 2016-ra, a kérdezettek 85%-a nem fogadna be idegent emberbaráti szeretetből.

Véleményem szerint a jelenség valószínűsíthető indoka az előítéletes életformában keresendő – ami részint – annak is a magas rituális sűrűségű változatára vezethető vissza. A magas rituális sűrűségű életformák velejárója az idegenellenes beállítódás, ugyanis, az ebben az életformában élők képviselői a különböző kulturális minták megismerését gyakorlatilag a legkevesebbre szűkítik. Többnyire a saját csoportban létesítenek kapcsolatokat. Az ismereteiket a másik csoportra vonatkoztatva, a beállítódásuknak megfelelően szelektálják, és csak korlátozott média csatornákra csökkentve szerezik be, miközben attitűdjeikben megjelenik a saját csoporton kívüliek elutasítása.

A magas rituális sűrűségű életformában erős együttes érzelmek dolgoznak, merev csoportszolidaritás működik és a kisebbségi csoporttól való szigorú elhatárolódás a jellemző.

Vizsgált helyszíneim sajátjai voltak a zártabb életforma, alacsonyabb társadalmi státusz (legalábbis a kérdezettek többsége esetében), erős érzelmi kötődés az otthonhoz, és a médiacsatornák információinak szelektált megválogatása, ezzel kimerítve az előítéletes életforma rituálisan magas sűrűségét, ez a mintázat a válaszok nagy részében fellelhető.

A fenti táblázatokban szereplő adatokat bontottam a kemény változók szerint, a különbségek feltárása érdekében. A vizsgált helyszínek szerint, valamennyi kérdésnél hasonló megoszlású válaszok születtek, említendő eltérés nem volt. Nemek, korcsoportok, iskolai végzettség szerint, a válaszokból (részint a kis elemszám miatt is) tendencia nem olvasható ki, az eltérés hibahatáron belüli volt. Néhány megállapítás azonban megfogalmazható.

Korcsoportok szerint az 1. kérdésnél a 25 év alattiak és a 46 év felettiek némileg nagyobb arányban jelölték az „*egyáltalán nem szeretem őket*” választ több népcsoportnál, mint a közbülső korosztályba tartozók. Ez elsősorban a 2015-ös migrációs hullám során érkezett arab etnikumok esetében volt észlelhető. Szintén az arab etnikumok társadalmunkba való beilleszkedését legtöbbször a 25 év alatti korosztályból nem tartották valószínűnek.

A 25 év felettiek valamivel megértőbbek voltak abban, hogy valaki különböző okok miatt elhagyja saját hazáját. Jobb munkalehetőség miatt 74% elfogadta ezt, míg a többi korosztályba tartozók ennél kisebb arányban értettek ezzel egyet.

Nemek tekintetében nem mutatkozott értékelhető eltérés a válaszok között, annyi azonban észrevehető volt, hogy a férfiaknál több kérdésnél is 2014-ről 2016-ra némileg nagyobb arányban mozdultak a vélemények az idegenellenesség irányába.

Az iskolai végzettség szintén nem differenciálta a véleményeket markánsan, néhány kérdésre adott válasz esetében azonban elmondható, hogy a korábbi hazai kutatások tapasztalataival egyezően, az alacsonyabb iskolai végzettségűek körében az idegenellenességhez kapcsolható attitűdök valamelyest erősebbek.²²⁰

Reményeim szerint a kétféle kutatási módszer (interjú és kérdőív) egymást kiegészítve igazolja a kontaktus hipotézis, 2015-ös migránshullám időszakára vonatkozó feltevéseit. Ezért a következőkben visszatérek az interjúk szövegéhez, abból a megfontolásból, hogy az 1/b. hipotézisem feltevéseit – a kérdőív kérdéseinek eredményeit alátámasztva – bizonyítani fogják.

A kontaktus hipotézis egyik legfontosabb feltétele a külső és belső csoportok pozíciójának viszonylagos kiegyenlítetttsége, az egyenlő státusz megteremtése.

²²⁰ DENCŐ Blanka, SIK Endre: *Adalékok az előítéletesség mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon*. In. Educatio.2007.1. sz. p.63.

URL:http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/dencsob_sike_0701.pdf

Letöltési idő:2020.

2015-ben az egyenlő státusz kialakulásának esélye gyakorlatilag minimális volt, egyrészt a befogadók társadalmi távolságtartása miatt, másrészt a bevándorlók empátikus magatartásának hiányában. Ebben a vizsgált időszakban a menekültek és a helyi közösség között alá-fölérendeltségi viszony alakult ki, hiszen a települések erőforrásait teljes mértékben a lakosság birtokolta, egalitárius szándék nélkül. Ugyanakkor a menekülők részéről sem történt semmilyen kezdeményezés a saját életvitelük javítására, mintegy passzív szemlélőként túrték vagy visszautasították a környezetük segítségét.

A befogadók emberbaráti tevékenysége a 2015-ös vizsgált helyszíneken többségében visszautasításra talált, ennek következtében a befogadó önkéntesek véleményklímája megváltozott. Az egyenlő helyzet megteremtésének ugyancsak kizáró oka volt még, hogy az angolul tudó menekültek elmondták, nem politikai üldözés miatt indultak el, hanem a jobb megélhetés reményében. Ezzel elvesztették a helyiek bizalmát, sőt, egyes esetekben eszkalálódni látszott az erőszak, önbíráskodásig fajulva a helyiek részéről.²²¹

Az interjú készítése közben kiderült, hogy a befogadó-bevándorló viszony az egymás iránti bizalmatlanság érzésével volt terhelve a 2015-ös menekülthullám vándorai és a befogadó csoportok első találkozása óta. A többségi-kisebbségi hierarchiában a társadalmi távolságtartás összes formája jelen volt, tetézve a befogadók idegenek iránti gyanakvásával és szorongásával.

Az interakciókban a közös fölérendelt célokért való tevékenység csak a befogadók részéről, ott is csak saját közösségükben jött létre, mert a külső csoportoknak nem voltak ilyen jellegű céljaik.

Azonban a helyi segítők mégis megvalósították a saját közös fölérendelt céljaikat, mely a saját szubjektív biztonságérzet megerősítésében és a vélt fenyegetettség elhárítása érdekében megvalósuló közös összefogásban testesült meg, az önkéntesek segítők szándéka mellett. Erzsébet, Vasalja, 2016: *„Szerettünk volna emberi módon viselkedni velük, ami a mi részünkről meg is történt. A mi kis közösségünk tulajdonképpen mindent megtett, hogy az átvonulók ne szenvedjenek semmiben hiányt.”*

Irén, Bicske, 2016: *„Már az érkezésük előtti napon felosztottuk a munkát egymás között. De ők nem fogadtak el tőlünk semmilyen segítséget. Akkor meg minek ez a nagy jóakarat?”*

²²¹ A bicske Befogadó Állomáson, 2015 nyarán kirobbant összeütközés során a helyi civilek közül önként jelentkeztek a rendészeti szervek segítségére. (A táborban már hosszabb ideje tartózkodó lakók közül egy agresszívabb csoport nem segítséget kért, hanem csoportos megmozdulást szervezve jobb ellátást, több pénzt, utazási lehetőséget a célországukba követeltek.)

Mária, Pinkaminszent, 2016: „*Nem tudták, hol vannak, elkísértük a falu széléig őket, adtunk nekik térképet. Azt hitték, hogy már Ausztriában vannak. Dühükben rázták az öklüket, ordítottak felháborodásukban. Teljesen érthetetlen volt a viselkedésük.*”

Zoltán, Mórahalom, 2016: „*Nem tisztelték a mi munkánkat, újra meg újra összeszedtük a szemetet utánuk, hiszen közös célunk volt a békés együttlét. Legalábbis a városban így gondoltuk. De ők saját nyelvükön kiáltoztak, amikor felszedtük az eldobált ételmaradékot.*”

Pál, Vasalja, 2016: „*Arra a véleményre jutottunk, hogy nagyon jó, hogy ezek az emberek elmentek. Hiába segítettünk nekik, nem becsülték meg. Megdöbbsenők voltak az ott hagyott „emlékeik”. Nekünk ez nem kell, eddig is megvoltunk nélkülük.*”

Anna, Magyarnádalja, 2016: „*Nem volt náluk táska, holmi, ruhanemű, takarók. Gyűjtöttünk és oda akartuk adni nekik. Nem fogadták el, nem tudtuk az okát, teljesen érthetetlen volt a viselkedésük.*”

Erzsébet, Vasalja, 2016: „*Mi mindent megtettünk, és a tőlünk telhetően segítettünk. A munkatársaim és a falubeliek egymást túllicítálva igyekeztek segíteni. Sütöttünk, főztünk. De eldobálták a süteményt, kenyeret. Ezt mindenki szóvá tette.*”

A közös fölérendelt célok megvalósulására törekvés lehetett volna a nyelvi korlátok leküzdése, a magyar kultúrkörhöz idomulás, ismeretekhez jutás, illetve a mindennapos kérdéseknek a közös megoldása. Néhány helyen foglalkoztattak külön tolmácsokat, de angolul is nehézséget okozott a nyelvi kommunikáció. Az arab országokból érkezők közül a többség csak a saját helyi nyelvjárás beszélte, utasításokat csak sajátjaiktól fogadtak el.

A kontaktus hipotézis harmadik kritériumának teljesülése, az együttműködés feltételeinek megteremtése szintén csak részben valósult meg. A befogadók részéről erős hajlandóság mutatkozott 2015-ben is a menekülőkkel való közös cselekvésekre. Azonban nemcsak a vonulás útjába eső városok, falvak lakossága, hanem a Befogadó Állomások környezetében élők is csalódottságuknak adtak hangot az együttműködés elmaradásának hiánya vagy annak visszautasítása miatt.

Az interjúalanyaim többsége válaszaiban utalt arra, hogy az együttműködés feltételeinek megteremtése atrocitásokkal terhelt, konfliktusokban bővelkedő folyamatnak bizonyult 2015-ben. A menekülők részéről többek között az egészségügyi ellenőrzések során sérültek ezek a feltételek, míg a lakosság részéről a háttérbe szorítás és lebecsülés érzése akadályozta a két csoport együttműködését.

A szakirodalomban a kutatások nagy hangsúly helyeznek a migránsok egészségügyi ellátásának speciális voltára, a különbség jellegére és a specifikumából adódó problémákra,

mivel a migránsok egészségügyi ellátása, többek között nyelvi, kulturális okokból, sajátos technikákat, módszereket, készségeket igényel.

Makara (2012) szerint szükség lenne az egészségügyben dolgozó munkatársak kultúrközi ismereteinek bővítésére, mert a tájékozatlanságnak az eredményeképpen az egészségügyi szolgáltatók és az idegenek között gyakran nem jön létre a kapcsolati alapon működő egészségügyi ellátás éppen aktuális fokozata, a migránsok sajátos szükségleteinek ismerete hiányában.²²²

2015-ben számos olyan cselekmény fordult elő, amely a helyi közösségek számára ésszerűtlennek, megmagyarázhatatlannak tűnt, kezelésük valóban különleges igényeket kívánt volna. A kulturális különbségek észlelése igen nagy nyomást gyakorolt a befogadó-befogadott viszonyra.

Pál, Vasalja, 2016: „Azok a családok, akik kisgyermekkel érkeztek, szállást kaphattak volna a Községi Házban, de inkább a temetőben aludtak.”

Andrea, Bicske, 2016: „Nagy gondot jelentett a toalett használata és általában a higiénia. Ezért piktogramokat helyeztünk a mellékhelyiségek közelébe.”

Anna, Magyarcsanád, 2016: „Sok furcsa tulajdonságuk volt. Teljesen visszahúzódtak a sajátjaik közé, úgy láttuk, hogy a kapcsolatfelvétel tilos volt nekik. Nem tisztálkodtak.”

Pál, Vasalja, 2016: „A gyermekes családoknak előkészítettünk szállást, külön szobákat az orvosi rendelőben, bár az erőfeszítésünk fölöslegesnek tűnt, mert visszautasították.”

Kati, Mórahalom, 2016: „A lakosságnak feltűnt a férfiak ruházata. A ruhájuk sáros és csatakos volt, mint akik régóta egy öltözetben járnak. Szaguk volt.”

Az egészségügyet érintően a menekültek a saját kultúrájukból fakadó hozzáállást tanúsítottak, hiszen az orvosi vizsgálatok során a nők körében konfliktushelyzetet eredményezett a női test megvizsgálása és a betegségek megelőzése érdekében felkínált védőoltások megtagadása.

Marika, Bicske, 2016: „Védőoltásokat adtunk volna be a gyerekeknek, de a családfelek megtagadták az engedélyezést, nem beszélve a nőgyógyászati vizsgálatok során felmerülő nehézségekről. Ugyanis a muszlim nőket ruhán keresztül lehetett csak vizsgálni.”

Andrea, Bicske, 2016: „A betegnek látszó menekülőket igyekeztünk soron kívül megvizsgálni, ez visszatetszést szült a helyiek körében.

²²² Dr. MAKARA Péter: *Migránsok és a magyar egészségügy. Kutatási zárótanulmány.* In. Pantha Rei Társadalomkutató Bt. Budapest, 2012. p.6.

URL: <https://docplayer.hu/16079633-Migransok-es-a-magyar-egeszsegugy-kutatasi-zarotanutmany-kutatasvezeto-dr-makara-peter-a-tanulmany-t-keszitetek.html>

Letöltési idő:2020.01.03.

Irén, Bicske, 2016.: „*Jelezték a polgármesternek, hogy külön orvosi stábot állítson fel a bevándorlóknak, ne ugyanazokkal a műszerekkel vizsgálják a magyarokat, mint az idegeneket.*”

A kontaktus hipotézis negyedik feltétele a mindkét migrációs szereplő részéről elismert intézményi támogatás. A magyar menekültügyben a rendszerváltás utáni időszakra kiépült az a menekültügyi intézményi struktúra, szakjogi háttérrel, mely országunkban lehetővé tette a vándorok fogadását, ellátását és gondozását. Azonban a 2015-ös évben zajló, inváziós jellegű mutató és váratlan, nagy tömegeket mozgó vándorlás látszólag szervezetlenül haladt keresztül az országon.

A mindkét részből elismert intézményi támogatás elsősorban a magyar menekültügy részéről valósult meg, ahol a menekültügyi intézmények erőforrásait a bevándorlók többsége nem vette igénybe. A többség 2015 folyamán nem jelentkezett regisztrációra egyik Befogadó Állomáson sem, nem a működő menekültügyi intézményekben töltötték magyarországi tartózkodásuk napjait, heteit, éveit, hanem parkokban, tanyákon (Mórahalom, Ásotthalom), városi pályaudvarokon (Keleti pályaudvar, bicskei Nagyállomás), az országos autópályák mentén napközben gyalogolva, éjszaka sátorokban, a falvak terein, temetőiben, padokon, áruházláncok épületeinek nagyobb előtereiben.

A táborokon kívül jelentős mértékben hozzájárultak a településeken átvonulók segítéséhez a civil szervezetek és a történelmi egyházak. A helyi önkéntesek segítségével ugyan nem intézményesített támogatásnak számított, de mindig kéznél voltak, jóllehet részükről a támogatás nyújtásának eszközei és módozatai más jellegűt öltöttek, mint a segítő civil szervezetek előre megtervezett, és megszervezett tevékenysége.

Az ellenséges attitűdöket, viselkedést kontrolálni, komoly lelki erőfeszítést igényelt mindenkitől, kiváltképpen attól, aki jótékony segítő munkát végzett a bevándorlók javára. A belső motiváció lehetett ilyen esetben a személyes értékrend.

Azonban a mentális kontroll csak abban az esetben működött, ha a kérdezettek megpróbálták leküzdeni azokat a migránsokhoz korábban, automatikusan társított negatív tulajdonságokat, amelyek képesek lehettek hallgatólagosan is befolyást gyakorolni a bevándorlók iránti ítéleteikre, anélkül, hogy ők tudatában lettek volna ennek a befolyásolásnak.

A hallgatólagos, vagy implicit előítéletesség jellegzetességei felismerhetők voltak a 2015-ös önkéntes csoportok bevándorlókkal kapcsolatos dilemmájában, jóllehet ők nem szerettek volna másokat megítélni. Interjúalanyaim lappangó előítéletes attitűdjeinek jelenléte abban mutatkozott meg, hogy, bár segítő tevékenységük okán az ellenséges beállítódás fel sem merülhetett volna attitűdjeikben, hiszen a humanitárius segítő tevékenység lényege az

önzetlen, emberbaráti jelleg, melynek sajátossága nem teszi lehetővé másik ember megbélyegzését és másságának elítélését, mégis a kötetlen beszélgetésekben felfigyeltem egyes jellemző szófordulatokra.

Ezekben a „*kimagyarítás*” tetten érhető volt és gyakoriak voltak az olyan tartalmú narratívák, amelyek egyértelműen nyilvánvalóvá tették számomra azokat a kifejezéseket, melyek nemcsak a lappangó, de nyílt előítéletekre is utaltak.

Tibor, Mórahalom, 2016: „*Sajnos, a migránsok viselkedésük miatt nem voltak a városunkban kedveltek. Sőt, a lakosság egy spontán tiltakozást akart szervezni eltávolításuk érdekében, de a polgármester úr lecsendesítette őket. Nagyon nehéz volt az az időszak mindenkinek.*”

Erzsébet, Vasalja, 2016: „*A falunkban ilyen rendetlenség és kosz még nem volt, amióta én itt lakom. Hát nincs ezekben az emberekben annyi jó érzés, hogy a mások munkáját nem rondítják össze?*”

Pál, Vasalja, 2016: „*Nem akartuk mi ezeket az embereket elítélni, sőt, segíteni akartunk nekik. Nem hagyták, nem fogadtak el semmit, a vizet eldobálták. Ezért én nem mentem segíteni, csak egyszer, mert felidegesítettek.*”

Kati, Mórahalom, 2016: „*Mondták nekem a barátaim, hogy a menekülőkkel vigyázzak. Piszkosak, gorombák és ne tegyek értük semmit. De én azért vittem a főtérre egy kis süteményt, mert a lelkiismeretem így diktálta, hogy segíteni kell.*”

Anna, Magyarnádalja, 2016: „*A helyi televízióban láttam, hogy jött egy rendetlen és fegyelmetlen, ordító csapat férfi, kevés nő és néhány gyerek. Nem voltak azok tekintettel se az öregekre, se a segítőkre. Hát az ilyenek mit keresnek a falunkban?*”

Pál, Vasalja, 2016: „*Arra a véleményre jutottunk, hogy ezek az idegen emberek sosem lesznek hozzánk hasonlóak, mert nem is akarnak azok lenni. Nekünk ez egyáltalán nem volt megnyugtató.*”

A 2015-ben érkező idegen embertömeg a vizsgált karitatív tevékenységet végzőkben egyrészt az emberbaráti segíteni akarás szándékát generálta, másrészt a kultúrközi konfliktusokkal terhelt, migrációs vonulás felébresztette az eddig szunnyadó előítéleteiket. Kezdetben ugyan felülemelkedett a média által közölt ismerethalmazon és a személyesen tapasztalt kultúrközi élményeken a segíteni akarás, de a közvetlen tapasztalatok után megkezdődött a kialakult helyzet okozóinak megítélése.

A történelmi helyzettel való azonosulásuk csak részben valósult meg, az együttérzés kezdetben megjelenő attitűdjeit felülírta a segítségnyújtás lehetőségének hiánya vagy hiábavalóságának az észlelése. Az azonosulás ellen hatott az is, hogy a befogadó közösségek érzelmeit és beállítódásuk alakulását nagyban befolyásolta az otthonuk környékéről, a

szomszédságból, a munkahelyről, a közszolgáltatásokból és legfőképpen a médiából érkező tájékoztató áradat jellege.

5.1.4 A KÉT, MIGRÁCIÓS IDŐSZAK ESEMÉNYEINEK MÉDIA VISSZHANGJA

Lipmann 1922-ben állapította meg Public Opinion című munkájában, hogy a média a társadalmi hierarchia reprezentálásának és politikai leképezésének az eszköze, ezért a domináns csoportokat képviseli, és hozzájárul a sztereotípiák gyártásához.²²³

A kutatott témám szempontjából ez az állítás azért lehet releváns, mert bemutatja, hogyan hat a média a társadalmi csoportok azonosulására, például hogy miként teremti meg a „mi” és „ők” kategóriáit. A társadalmi személyközi kapcsolatok, érintkezések során az idegen, a betolakodó elutasításával, elhatárolásával, távol tartásával megvalósulhat a „mi” csoportunk védekező mechanizmusa.

A bevándorlókról alkotott véleményt mind az 1990-es években, mind a vizsgált 2015-ös évben a róluk szóló hírek tartalma jelentősen befolyásolta. A menekülőkről szóló tájékoztatásokat az emberek hajlamosak máshogy kezelni, mint azokat, amelyek nem a vélt veszélyt megtestesítő kisebbségekről adnak hírt. A migránsokról szóló tudósítások általában negatív színezettel bírtak és sokszor a rémhír kategóriáját súrolták, és a bűnbak keresés kritériumait is kimerítették.

A média felelőssége abban állt, hogy egy árnyalt és sokoldalú társadalom képének bemutatásával hosszú távon csökkenteni tudta volna a szemléletmódok zártságából és a valós értesülések hiányából táplálkozó előítéletes attitűdöket.²²⁴

A két vizsgált időszakban a migránsokról közölt tudósítások, hírek tartalmukban, hangvételükben lényegesen különböztek egymástól. Az 1990-es évek háborús menekülőiről úgy az országos, mint a helyi sajtó többnyire pozitív képet festett. A délszláv háború eseményeinek sajtóvisszhangjai támogatást, együttérzést, részvétet tükröztek és a nagyatádi visszaemlékezésekben interjúalanyaim is csak ilyen jellegű híradásokra utaltak:

László, Nagyatád, 1991.: „A helyi és az országos sajtó szinte csak együttérzéssel beszélt a háborúból érkezőkről és más településeken is komoly segítségnyújtás volt a jellemző.”

János, Nagyatád, 1991: „A média részéről nagyrészt pozitív dolgokra emlékszem, együttérzést, támogatást sugároztak. Naponta cikkeztek a tragédián átesett családokról.”

²²³ ANTÓS Judit: *Miért fontos a bevándorlók médiareprezentációja?* In. Közösségi Értékek Műhelye. 2014. URL: https://egyenlites.blog.hu/2014/03/10/miert_fontos_a_bevandorlok_mediareprezentacioja Letöltési idő: 2019.01.02.

²²⁴ BERNÁTH Gábor, MESSING Vera: *Vágóképként, csak némában. Romák a magyarországi médiában.* Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal, 1998. p. 7. URL: <http://mek.niif.hu/00100/00144/00144.pdf> Letöltési idő: 2020.01.03.

Sándor, Nagyatád, 1991: „Szinte naponta megjelent valamelyik országos napilapban tudósítás arról, hogyan élünk mi itt együtt. Csak elismeréssel beszélt a sajtó a tábori életről.”

Somogyi Hírlap, 1991. augusztus 29: „Az ősz hajú, vállas férfinak elcsuklik a hangja. Láthatóan küszködik könnyeivel, alig tudja visszatartani a sírást. Egy élet munkája maradt a túloldalon.”²²⁵

Somogyi Hírlap, 1991, december 20: „Balatonszemesi küldöttség járt Nagyatádon: karácsonyi ajándékot vittek a menekülttábor lakóinak. Összefogott Szemes lakossága és néhány intézménye, ruhaneműt, játékot, könyvet gyűjtöttek. A felhíváshoz csatlakozott Balatonőszöd, ők mintegy 33 ezer forintot gyűjtöttek össze.”²²⁶

Új Dunántúli Napló, 1992. március 25: „A fiatalok elsírták magukat, mikor a hercegné (Lady Diana) melléjük telepedett az ágyra és természetesen tolmács segítségével sorsukról érdeklődött.”²²⁷

Népszabadság, 1992. július 3. péntek: „Kora délután gördült be Nagyatádra a szerelvény 780 menekülttel. Hajnali kettőkor érkezett Magyarországra egy újabb, 360 menekültet szállító vonat. Az utasok kilencedik napja voltak úton és az utolsó négy napban jószerével semmit nem ettek.”²²⁸

Népszava, 1992. július 03. „A Vöröskereszt munkatársai azonnal osztogatni kezdik a segélycsomagokat: konzervet, kenyeret, üdítőitalokat, teát, rengeteg teát. Sebesültek szerencsére nincsenek, csak megtört, fáradt, fénytelen szemű emberek. Csend van, ez a legszörnyűbb. Még az álmukból felkeltett gyerekek is síri csendben vannak, tudják, ami hangos, arra lőnek.”²²⁹

Magyar Nemzet, 1992. július 07: „Minimum hasadt lelkűnek kell lenni annak, aki érzelmein, gondolatain kívül tudja rekeszteni a vonatba bezsuppolt, két bőrönddel, egy batyuval világgá űzöttek látványát. A béke szigete, legalábbis ezt mondják a deportáltak az első vöröskeresztesnek a nagyatádi vasútállomáson.”²³⁰

A menekülőkről adott képek pozitív vagy negatív tartalma a csoportokra kiosztott társadalmi szereposztást hivatott alátámasztani. A történelmi helyzet okán kialakult, az idegenek irányába mutató bizalmatlanság a vizsgált nagyatádi segítők közösségében, az első napokban ugyan felmerült, de a kétségeket szinte azonnal elnyomta az emberbaráti segíteni akarást. A

²²⁵ Horvát menekültek Nagyatádon. In. Somogyi Hírlap, 1991. 08.29. p.1.

URL: https://library.hungaricana.hu/hu/view/SomogyiMegyeiHirlap_1991_08/?pg=264&layout=s
Letöltési idő: 2020.01.03.

²²⁶ Összefogtak a menekültekért. In. Somogyi Hírlap, 1991. 12. 20. 3. p.

²²⁷ Lady Diana Magyarországon. In. Új Dunántúli Napló, 1992. 03. 25. p. 2.

²²⁸ Menekülthelyzet a vízumkényyszer első napján. In. Népszabadság, 1992. 07.03. 50.évf., 156. sz. p. 1.

²²⁹ Se visszaút, se úti cél. Néma vagonok a fényes pályaudvaron. In. Népszava, 1992. 07. 03. 120. évf. 156. sz.

²³⁰ Quo vadis ? In. Magyar Nemzet, 1992. július 07. 55. évf. 159. sz. p. 1.

migránsokkal való gyakori személyes érintkezés lévén életbe lépett a kimagyarázás, amelynek következtében a felmerülő kétségek csekélyre zsugorodtak.

Ez a fajta interetnikus kapcsolat a folyamatos, személyes érintkezéseket követően általánossá és tartóssá vált. A pozitív érzések a helyi populáció többségére kiterjedtek, csökkentve az ellenséges beállítódást. Az alábbi idézeteket a kötetlen beszélgetés során jegyeztem le, a kimagyarázás itt tetten érhető volt:

Károly, Nagyatád, 1991: *„Félretettük a rossz gondolatainkat, végül ők is emberek, habár teljesen mások, mint mi. A segíteni akarásunk nagyobb volt minden rossz gondolatunknál.”*

Júlia, Nagyatád, 1991: *„Az első hetekben a városiak csak találgattak, hogy mi lesz ennek a vége. Hogy fog ennyi idegen nálunk élni, lesznek e közöttük bűnözők? Aztán meg itt voltak a határőrség meg a rendőrség emberei. Szerencsére.”*

József, Nagyatád, 1991: *„Nem voltak ezek az emberek követelődzők, ordítózik, nem történt semmiféle verekedés, mégis nyugtalanok voltunk és kezdetben zavartak minket, csak remélni tudtuk, hogy nem történik semmi súlyos dolog.”*

Gabriella, Nagyatád, 1991: *„Munkatársaim fenntartással fogadták az idegen embereket. Először tartózkodva közeledtek felénk, aztán megkönnyebbültek. Látták, hogy nem betegek, nem támadók. Olyanok, mint a legtöbb szerencsétlen menekült”.*

A 2015-ös migránshullám érkezésekor az események tudósításakor mind a sajtóvisszhang, mind a közbeszéd jelentősen megváltozott. A magyar közvélemény ilyen szintű azonossága, mely a bevándorlók befogadásával kapcsolatos elutasítást tükrözte, meglehetősen ritka más, társadalmi kérdések esetében.

Általában véve igencsak felfokozott érzelmektől színezett, de negatív hangvételű tudósítások adtak hírt a beérkező idegenek állapotáról, szándékaikról, egy-egy migránsszavargásról, a magyar rendőri készenlét szükségességéről, vagyis a védekezés fontosságát sugalló intézkedésekről. A digitális eszközök által közvetített és pszichológiailag gondosan kimunkált tájékoztatások halmaza és az idegenek közvetlen közelsége, megfejtve a média által közvetített tudósítások és a menekülőkkel kapcsolatos, általában negatív hírekkel, táptalajául szolgálhatott az előítéletesség és az idegenellenesség nagymértékű előre törésének.²³¹ A 2015-ös migránshullámmal kapcsolatos narratívákban egyértelműen felismerhető a média híreinek ismerete:

²³¹ LÖWI Ildikó: *Információs hadviselés hatása az idegenellenességre*. In. Hadtudományi Szemle, 2016. 11. évf. 1. sz. pp. 249-250.

URL: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00030/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_01_249-259.pdf

Letöltési idő: 2018.06.21.

András, Pinkamindszent, 2015.: „*A híradásokból ismert terrortámadások és a táborokról mutatott képek miatt itt is leginkább szóban jelentkezett a migránsok iránti ellenségeség. Sok szó esett az ide érkezőkről, a TV-ben látottakat is felidéztek. Én is sok rosszat hallottam a jövővényekről az ismerőseimtől.*”

Anna, Magyaránadalja, 2015.: „*Visszaemlékeztünk, mit is láttunk a TV-ben a Keleti pályaudvarnál. Ők más országból, más környezetből jöttek, nem ide valók. Ha itt akarnak maradni, viselkedjenek úgy, hogy az nekünk ne okozzon gondot. Nem kellene, hogy itt maradjanak.*”

Népszabadság, 2015. július 01.: „*A segítők kicipelték a pályaudvarról az önkéntesek által összegyűjtött adományokat. Nem akar ezek közül a befogadó állomásokra menni egy sem – mondja halkan egy taxis. Még akik hajlandóak beköltözni, azoknak is akad valakijük, aki pénzt küld Nyugat-Európából, hogy utánuk mehessenek.*”²³²

Népszava, 2015. augusztus 31.: „*A kiskunhalasi Gábor Áron laktanyában vették nyilvántartásba a Magyarországra érkező bevándorlókat, akik nehezményezték ujjlenyomataik rögzítését és a megítélésük szerint lassú ügyintézés. Ekkor egyikük eldobott egy követ, mire tömegverekedés tört ki. A Készenléti Rendőrség munkatársai könnygázzal választották szét a kb. 70 verekedőt.*”²³³

Magyar Nemzet, 2015. július 01.: „*Kedd hajnali 6 óráig tartott a debreceni menekülttábor lezárása, melynek környékén zavargás tört ki, és a rendőröknek könnygázzal kellett a dühös tömeget megfékezni. Botokkal és kövekkel ostromolják az érkező kamionokat és autókat a menekültek.*”²³⁴

A 2015-ös időszakról megkérdezettek állításai szerint a média részéről többnyire nemhogy semleges, hanem egyenesen elutasító, esetenként félelemet generáló hozzáállással lehetett találkozni. A közbeszédben megjelent véleményeket, ötvözve a közvetlenül megtapasztalt észlelésekkel, a bicskei városi sajtó is jól tükrözte.

Bicskei Újság, 2015. július-augusztus: „*A menekülttábor eredeti befogadóképessége 462 fő volt, ezzel szemben 2015. június végén 1100 migráns tartózkodott a 12 ezres lakosú városban. Igazságtalannak tartjuk, hogy ezek az emberek rajtunk élősködnek, sáskajárás szerűen letarolnak mindent, besurrannak a városba és a boltokban is lopnak, ha nem lopnak, akkor nem fizetnek.*”²³⁵

²³² Várják az üzenetet. In. Népszabadság, 2015. július 01. p. 3.

²³³ Nő a feszültség. In. Népszava, 2015. 08. 01. p. 3.

²³⁴ Zavargás után csönd. In. Magyar Nemzet, 2015.07. 01. p. 3.

²³⁵ Menekültek Bicskén. In. Bicskei Újság, 2015. július-augusztus. pp.1-2.

Bicskei Újság, 2015. szeptember: „Állóháború alakult ki a bicskei vasútállomáson a menekültek és a rendőri szervek között.”²³⁶

Ugyancsak Bicskei Újság, 2016. október: „Megváltozott a menekültek viselkedése: az utóbbi időben már nem segítséget kértek, hanem elkezdtek jogokat, követeléseket megfogalmazni. A türelmünk elfogyott. Október 2-án népszavazással védjük meg városunkat”.²³⁷

A második vizsgált időszakban nem volt jellemző a történelmi helyzettel való azonosulás sem az interjút adó kérdezett személyek esetében, sem a médiatudósításokban. A narratívákban jól érzékelhetően feltűnt a média negatív, érzelemtől dúsított információinak hatása, amelyek nagymértékben hatottak a vizsgált közösségek, migránsok iránti attitűdjeire. A 2015-ös év migrációs eseményeire utaló visszaemlékezésekben jellemzően a negatív érzelmek domináltak.

5.1.5 ÖSSZEGZÉS

Az empirikus kutatásom eredményei alapján az 1. számú hipotézisemben megvizsgáltam, hogy a vizsgált minta idegenek iránti attitűdjeinek alakulására hogyan hatottak a kontaktus hipotézis feltételeinek teljesülése, vagy azok hiánya. Megnéztem, hogy a fentiek fényében hogyan alakult a befogadási hajlandóság és a bevándorlók iránt érzületek skálája milyen eltéréseket mutatott a menekülthullámok időszakaiban.

Az 1990-es évek bevándorlási hullámával kapcsolatos interjúk tartalom-elemzéses vizsgálata után megállapítottam, hogy az 1990-es évek délszláv háborús menekülői és a nagyatádi önkéntesek között az egyenlő státusz kialakulása, a közös fölérendelt célokért folytatott együttműködés olyan mértékben valósult meg a kultúrközi kapcsolatok elmélyülése során, hogy az egyének képessé váltak a másik perspektívájának felvételére, a „másság” nézőpontjainak kölcsönös meg-, és elismerésére.

Feltártam, hogy az 1990-es évek pozitív kisugárzású multikulturális légkörében a támasznyújtás szinte együttérzésből történt, így az önkéntesek, látva a tevékenységük hatékonyságának eredményét, az motiváló tényezőként épült be az attitűdjeikbe.

A feltártak fényében az 1990-es évekbeli nagyatádi segítő személyekkel készült interjúk vizsgálatának eredményeként megállapítottam, hogy a bevándorló-befogadó viszonyt az idegenellenes attitűdök erősen mértékletes volta jellemezte, a többségi-kisebbségi kapcsolatot nem terhelte meg fokozott mértékű idegenellenesség. Megnéztem, milyen szándék vezérelte az 1990-es évek önkéntes segítőit, amikor a háború elől menekülő, szerencsétlen sorsú személyekkel, családokkal találkoztak.

²³⁶ Állóháború a bicskei vasútállomáson. Bicskei Újság, 2015. szeptember.1-2.pp.

²³⁷ A 2016 októberében zajlott városi népszavazás eredménye következményeként a bicskei Befogadó Állomást 2016.december 31-én bezárták. In. Bicskei Újság, 2016.október. pp.1-2.

Arra a megállapításra jutottam, hogy az ingroup szándékait a külső csoportok kultúrájának, vallásának, szokásainak megismerésének törekvése jellemezte, mely folyamat jótékony hatásai következtében a helyi önkéntes tevékenységet végző személyek attitűdjei alapvetően, az idegenek pozitív megítélésének irányban tolódtak el, mely az ellenséges érzületek csökkenését vonta maga után, így az előítéleteiket is befolyásolta.

Az 1. számú hipotézisem második részében a 2015-ös menekültválság önkéntes segítőinek idegenek iránti attitűdjeire voltam kíváncsi, ezért megvizsgáltam, milyen mértékben teljesültek a kontaktus hipotézis feltételei ebben a migrációs időszakban.

Feltártam, hogy a kultúrközi különbözőségek okán a kontaktus hipotézis feltételei csak részben valósulhattak meg. Rámutattam, hogy ahol nem valósult meg az egyenlő státuszú kultúrközi kapcsolatápolás, ott a segítők és a bevándorlók közötti hierarchiában jelentős mértékben nőtt a társadalmi távolság.

Empirikus vizsgálatom eredményeként világossá vált előttem, hogy a 2015-ös migrációs időszak segítői és a bevándorlók között nem valósult meg a közös fölérendelt célokért való együttműködés, mivel a migráció szereplőinek nem volt mindkét fél részéről elfogadott, közös célkitűzése. Az együttműködés feltételeinek megteremtését a vizsgált segítők a támogató tevékenységük során szorgalmazták, de csak egyoldalúan.

A második vizsgált időszak interjúiból kinyert információk alapján megnéztem azt is, hogyan alakult a befogadó-befogadott viszony a fentiek fényében. A vizsgálatok után világossá vált, hogy a segítők attitűdjeiben megnyilvánuló érzések a befogadó-befogadott viszony terheltségéről árulkodtak, melyeknek jellemző érzelmi reakciói az idegenek elutasítása, és az együttérzés részleges hiánya voltak.

Ezek alapján leszögezhető, hogy a kontaktus hipotézis feltételeinek be nem teljesülésére rányomta a bélyegét az idegenek iránti bizalmatlanság, a bevándorlók történelmi helyzetével való azonosulás hiánya és a karitatív támasznyújtó tevékenységük részbeni visszaautásításának észlelése.

Ezek után megnéztem, hogy milyen okok szükségesek ahhoz, hogy a vizsgált minta lappangó ellenséges attitűdjei a felszínre kerüljenek a 2015-ös év vándorlásos tapasztalatai okán. Az önkéntes személyek, karitatív segítők lévén, nem ítélték meg másokat, mert ez összeegyeztethetetlen lett volna magával a támasznyújtási tevékenységgel.

Azonban gyakran találkoztam olyan szövegrészletekkel az interjúadás során, amelyekből egyértelműen nyilvánvaló volt számomra a szóhasználatban, a kifejezésekben megbúvó ellenséges érzület. Az önkéntes segítők implicit előítéletességének a felszínre kerülésével tehát arra a tényre világítottam rá, hogy a kulturális különbségek észlelése, és az önkéntesek

jótekingony jellegű segítő szándékának meghiúsulása az érintett segítőkből belső feszültséget okozott. Ennek okán megállapítottam, hogy a disszonáns kultúrközi kapcsolatok és a segítő tevékenység kudarcélményeinek hatására a vizsgált mintában jelenlevő előítéletes érzületek nyilván megjelenő attitűddé változtak.

A második vizsgált vándorlásos időszak eredményeként az a következtetést tudtam levonni, hogy 2015-ben az atrocitásokkal megterhelt befogadó-bevándorló viszonyt jellemző, meghatározó vonás a fokozatosan kibontakozó, növekvő mértékű idegenellenesség volt.

Az 1. számú hipotézisem utolsó részében érdemesnek tartottam a két vizsgált migrációs időszak média visszhangját is megvizsgálni. Megállapítottam, hogy a médiabefolyásoltság ereje olyan, a közhangulatot is alakító tényezőnek bizonyult, mely a saját empirikus kutatásomban is tetten érhető volt.

Feltártam a két időszak információs áradatának a jellemző különbségeit, melynek során azt állapítottam meg, hogy az 1990-es évek médiájának pozitív kisugárzású informálási módjai nem voltak hasonlíthatók a 2015-ös év menekülthullámáról és az azt kísérő eseményekről szóló felfokozott érzelmekkel telített, szuggesztív és negatív tudósításaihoz.

Az 1. számú hipotézisemben feltártakhoz zárásként elmondható tehát, hogy a kontaktus hipotézis feltételeinek teljesülése vagy hiánya kétirányú folyamatot indított el a vizsgált időszakok segítőinek beállítódásában.

Empirikus vizsgálatom szakaszaiban rávilágítottam arra a különbségre, mely az 1990-es időszak, és a 2015-ös év attitűdalakító folyamatait jellemezte. Míg az 1990-es évek segítőinek, bevándorlók iránti attitűdmozdulására a pozitív irányultság volt a jellemző, addig a 2015-ös menekülthullám multikulturalitásában a karitatív tevékenységet végző személyek bevándorlók iránti attitűdjei több tényező együttes kölcsönhatásának köszönhetően, negatív irányba fordultak.

5.2 AZ INTEGRÁLT CSOPORTKÖZI FENYEGETETTSÉG MEGJELENÉSE ÉS HATÁSA AZ ÖNKÉNTESK IDEGENEK IRÁNTI ATTITŰDJEIBEN

Feltételezem, hogy 2015 után az integrált csoportközi fenyegetettség valamennyi faktorának a prioritása volt a meghatározó a bevándorlással kapcsolatos attitűdök alakításában és mindkettő erősebben határozta meg a bevándorlással kapcsolatos attitűdöket, mint az 1990-es évekbeli migráció esetében.

(2. hipotézis)

A 2. számú hipotézisem feltevéseit a 2/a. és a 2/b. hipotézisemben feltárt összefüggésekkel kívánom bizonyítani, melyekben az integrált fenyegetettség tényezőinek az idegenellenességre gyakorolt együttes hatásait, valamint ezek esetleges attitűdváltoztató folyamatait vizsgálom.

Az idegenektől való félelem a történelem során mélyen beágyazódott az emberek köznapi érzéseibe, magatartásába, és a társadalmi közbeszéd által a „*korszellembé*” is.

A megszokottól eltérő társadalmi-kulturális képletek észlelése legalább annyira fontos meghatározói voltak eddig is az ellenséges beállítódásnak, mint a saját csoport értékrendjének és az idegenek csoportnormáinak egymástól távol eső különbözősége.

5.2.1 AZ ÖNKÉNTES SEGÍTŐK BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ATTITŰDJEINEK VIZSGÁLATA AZ 1990-ES ÉVEK MIGRÁCIÓS IDŐSZAKÁBAN

Feltételezem, hogy az 1990-es évekbeli bevándorlás során a soknemzetiségű együttlét etnikai összeütközések forrásaként jelentkezett, de a multikulturális együttélés alatt csak látenszen nyilvánult meg. Azonban a vizsgált segítő tevékenységet végzők ezeket az interetnikus konfliktusokat többnyire kezelni tudták, így azok jobbra megmaradtak a kulturális-, vallási különbözőségek mezején, nem váltottak ki általános fenyegetettség érzést.

(2/a. alhipotézis.)

Értekezésemben többszemponútú elemzést végeztem annak kapcsán, hogy a vizsgált minta nagyatádi helyi segítő közösségeiben a veszélyérzet esetlegesen jelentkező tényezőit feltárjam. Ehhez fontosnak tartottam kijelölni olyan sarokpontokat, melyek a bevándorlókat segítő közösségek nézeteinek és beállítódásának feltérképezésekor iránymutatóul szolgálhatnak.

Ilyen kulcskérdésként merült fel az esetleges lappangó idegenellenesség felszínre kerülése, a kultúrközi ellentétek és azok kezelése, a sokszínű kultúrközi térben az akkulturációs folyamatok alakulása, a sajátcsoport orientációjának a fontossága, mint az idegenek iránti attitűdök változását befolyásoló tényezők.

5.2.1.1 A menekülőkről kialakult kép

A nagyatádi sokszínű etnikai együttlét megannyi csoportközi nézeteltérés kiindulópontja lehetett volna, az ide menekülő délszláv háború üldözöttjeinek sorsa tragikus példák sorával szolgált erre. Egy 2007-ben végzett kérdőíves vizsgálat eredménye arra jutott, hogy önmagában a vegyes kulturális környezet nem csökkenti, hanem gyakran erősíti a befogadó közösség idegenellenes attitűdjeit. Viszont az etnikailag vegyes lakóhelyen nagyobb valószínűséggel alakulhatnak ki személyes kapcsolatok az ott élő befogadó-bevándorló

csoportok között, és a lakóhelyi közelség közvetve csökkentheti a negatív attitűdöket, ez az interakciós hatás. A kontaktus hipotézisre vonatkozó vizsgálatok néhány magyarországi vegyes etnikumú települést kutatva, azt mutatták, hogy a vegyes lakóhely önmagában is járhat előítélet-csökkentő hatással.²³⁸

Nagyatád népességének összlétszáma az 1990-es népszámlálás alapján 14034 fő volt.²³⁹ Etnikai kisebbség elenyésző számban élt ott, viszont a déli határ közelsége miatt élénk kereskedelmi kapcsolatok alakultak ki még a jugoszláviai időkből. Bár az 1990-es években a városka nem számított vegyes etnikumú településnek, a kereskedelmi tevékenységet végző, vagy a rokonait látogató idegen fogalma nem volt ismeretlen a helyiek számára.

Az 1990-es évek elejétől, a délszláv háború elől ide menekülők etnikai összetétele megváltoztatta a város etnikai összetételét is. (Az 1990-es évek kezdetétől több ezer menekülő érkezett, többségükben bosnyák muzulmán, de voltak közöttük magyarok, horvátok, szerbek, albánok, macedónok, cigányok is.)²⁴⁰

Jóllehet, a nagyatádi Átmeneti Szálláshely mellett más, ideiglenes és állandó menekültügyi intézményben is ellátták a migránsokat, az önkéntesek visszaemlékezései szerint a városka utcáin szinte csak idegen szót lehetett hallani. Valószínűleg a bevándorolt tömegek jelenléte és a város megszokottól eltérő mindennapi életének a felborulása lehetett annak oka, hogy a segítők szavaiban, beállítódásukban a bevándorlók iránti, halvány, de határozott nyomát éreztem a lappangóan megjelenő ellenségességnek.

Ennek bizonyítására szolgáltak a következő kérdések, melyekkel azt kívántam feltárni, hogy a bevándorlók tömeges jelenlétét miként viselték el az érintett közösségek, az milyen érzéseket hozott felszínre?²⁴¹

5. Az Ön tapasztalatai alapján milyen kép alakult ki az idegenekről a személyes környezetében?

²³⁸ BALASSA Szilvia, KOVÁCS András : *Kontextus és kontaktus. A kontaktus-hipotézis vizsgálata magyarországi vegyes lakosságú településeken.* In. : Alkalmazott Pszichológia.2010. 12. évf. 1–2. sz. p. 99.

URL:http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/APA_2010_1_2_BALASSA_KOVACS.pdf

Letöltési idő:2019.08.30.

²³⁹ *Magyarország településeinek népszámlálási-etnikai adatbázisa.*

URL:http://mtatki.ogyk.hu/nepszamlalas_adatok.php

Letöltési idő:2019.08.30.

²⁴⁰ HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon –a befogadók szemével.* In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák.* MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve. 1996. ISSN 1216 027X. p.30.

URL:https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/migracioalt/Taborlakok_diaszporak_politikak.pdf

Letöltési idő:2019.12.02.

²⁴¹ NAGY Boldizsár: *A magyar menekültjog és menekültügy a rendszerváltozástól az Európai Unióba lépésig.* Bp.: Gondolat Kiadó, 2012. ISBN 9789636934248. p. 143.

6. Hogyan jellemezné a helyi lakosok magatartását ebben az időszakban?

A humanitárius segítők beszámolójából kiderült, hogy a délszláv háború menekülteinek tömeges emberáradata inkább a gyanakvásra épülő, lappangó szorongásos érzelmeket hozta elő.

Károly, Nagyatád, 1991: *„A következő év nyarán több ezer főt meghaladó muzulmán csoport érkezett. Ez nemcsak a befogadó város lakosságának jelentett nagy meglepetést és okozott nehézségeket, de nyomasztók voltak az idegen tömegek.”*

Marika, Nagyatád, 1991: *„Amikor megérkeztek a bosnyákok tömegei, az emberek bizony hangot adtak aggodalmuknak. A hatalmas tömeg látványa nagyon nyugtalanító volt”.*

János, Nagyatád, 1991: *„Bár a lakosság kezdetben erős fenntartással fogadta a menekülők érkezését, mégsem lehetett azt mondani, hogy ellenszenvvel viseltettek irántuk és távozásukat követelték volna. Persze, először gyanakodva néztek rájuk.”*

László, Nagyatád, 1991: *„Igen, felreppentek rémhírek és kezdetben felmerült néhány ismerősömben a kétely, jó-e, hogy ez a hatalmas tömeg itt van?”*

János, Nagyatád, 1991: *„A családom részéről semmilyen ellenérzés nem volt. Egy barátom morgolódott a tömegeket nézve, de a többiek hozzáállásában semmi jele nem volt az idegenek kiebrudalási szándékának.”*

Károly, Nagyatád, 1991: *„Voltak emberek a városban, akik nem kedvelték az idegeneket, de eltűrték őket.”*

A nagyatádi vizsgált közegben az önkéntes segítők számos esetben próbálták leplezni mélyen megbúvó érzéseiket, számos erre utaló kifejezést rejtettek az interjúk, mint: *„aggodalom, szorongás, morgolódás, nyomasztó tömeg, nyugtalanító idegenek, meglepően nagy embertömeg, stb.*

Interjúalanyaimnak, -akikben önkéntes segítökként nagyobb együttérzés és segítőkészség lakozott, -meg kellett küzdeniük a korábban tanultak és az újabb, megismerésen alapuló tények között feszülő ellentmondásokkal. A megtapasztalt személyközi élményeik hatására némelyekben felszínre tört a lappangó formában megbúvó, de létező ellenséges érzület.

5.2.1.2 A kultúrközi különbségek észlelése

A következő kérdéseim feltevésének célja egyrészt az volt, hogy az 1990-es évek migrációs időszakát vizsgálva, fényt derítsek azokra a kultúrközi különbségekre, amelyek magukban hordozhatták az ingroup-outgroup disszonanciákat. Ezeknek a különbségeknek az észlelése számottevően befolyásolhatta a helyi segítségnyújtók bevándorlók iránti beállítódását.

A látható, hallható különbségek, a vallási eltérések, a szociális-, családi hierarchikus különbségek, vagyis az esetleges kultúrközi konfliktust generáló tényezők megjelenését és azok saját csoportbéli reakcióit a következő interjú kérdések válaszaiban tártam fel:

7. A bevándorló csoportok vallási, kulturális szokásai a mindennapokban milyen módon jelentek meg?

8. A kultúrközi különbségek kezelése milyen módon történt?

9. Adódtak e nézeteltérések, összeütközések?

A vizsgált 1990-es évekbeli migrációs időszakban a kultúrközi különbségek során a muzulmán vallási hagyományok, szokások gyakorlásában érzékelték az önkéntesek a másságot, az eltérő kulturális, vallási jellegzetességeket. Ezeken belül is a temetkezési rítusok szokatlansága, valamint a menekülők fizikai jellemzői, öltözködésük is az „idegenség” jelenlétét erősítette.

Károly, Nagyatád, 1991: *„Külön imaszobájuk volt, lábmossó helyiséget építettünk nekik, többször is imádkoztak ott naponta. Külön temetőjük is volt, Botvicának hívták. Furcsa temetkezési szokásaik voltak, szokatlan szertartásokkal.”*

Marika, Nagyatád, 1991: *1992 karácsonyára sajnos többen elhunytak. A külön ravatalozóhelyiségben a halottakat nem tudni, milyen folyadékkal, tetőtől talpig bekenték, majd ha nő volt az illető, sötétlila lepelbe, ha férfi volt, még sötétebb színű anyagba tekerték be. Ha hajadon volt, fehér színű öltözetet kapott. A temetésen csak férfiak vehettek részt, akik kelet felé fordulva imádkoztak a ravatal mellett. A magyar temetkezési munkásokat elküldték.”*

Margó, Nagyatád, 1991: *„Felfigyeltem az idegenek öltözködési szokásaira, melyek a vallási hagyományaikat követték, gondoltuk mi, mert teljesen más volt, mint a miénk. Furcsa volt látni a fejüket mindig eltakaró bosnyák asszonyokat és a férfiak, akik kis, kerek fejjedőt hordtak télen-nyáron.”*

A hallható különbségek Nagyatádon nem jelentettek komolyabb gondot, mert a segítők érdeklődéssel fordultak az idegen ajkúak szokásai iránt, akár azok nyelvének részleges elsajátítására is hajlottak. E szándék kölcsönös volt, a menekültek részéről is törekvés volt a helyieket megérteni, kommunikálni velük.

László, Nagyatád, 1991: *”Együtt szüreteltünk, közben megtanítottuk őket a magyar népdalokra, ők meg a saját nyelvükre. Aztán megfőzték a nemzeti ételeiket, meg mi is nekik, közben beszélgettünk kézzel-lábbal, amit sikerül.”*

A látható kulturális különbség szintén nem okozott gondot a segítőknek, tiszteletben tartották a menekülők hagyományait.

Júlia, Nagyatád, 1991: *„A csecsemőket máshogy gondozták, pelenkát nem nagyon használtak, inkább összevágott textilekbe burkolták őket. Segítettük őket a mi szokásainkban használatos eszközökkel, fürdető káddal, babaholmival. A nagyobb gyerekeknek a városban gyűjtöttünk ruhaneműt, játékot.”*

A segítők körében Nagyatádon nem kis aggodalomra adott okot a bevándorlók általi betegségek behurcolásának lehetősége, azonban a megértésnek és együttérzésnek köszönhetően az egészségügyi ellátás szükségességéről való véleménykülönbség nem fajult etnikai konfliktussá.

A jóteknő munkát végzőkben nem rendült meg a bizalom a magyar egészségügyi intézmények idegenek ellátása vonatkozásában, sőt az együttműködés csak segítette az ellenséges érzések feloldását egy-egy orvosi vizsgálatkor is.

Marika, Nagyatád, 1991: *„A muszlim nők nem vetkőznek le orvosi vizsgálatoknál, ez nagy gondja volt a magyar egészségügynek. A fiatal fiúk nem akarták alávetni magukat az orvosi ellenőrzésnek. Ki tudta, milyen betegségeket hoztak? Aztán csak-csak rávettük őket a vizsgálatra.”*

Gabriella, Nagyatád, 1991: *„Voltak emberek, akik nem kedvelték a városunkban az idegeneket. Ellenséges érzés az idegenekkel szemben nagyrészt csak tisztálkodási szokásaik és öltözködésük miatt volt.”*

Károly, Nagyatád, 1991: *„A dolgozóiban a későbbiekben érkező bosnyák menekültek esetében felvetődött kisebb bizonytalanság, behoznak-e betegségeket, de aztán megnyugodtunk, mert orvosi vizsgálaton estek át.”*

Margit, Nagyatád, 1991: *„Amikor megtudtuk, hogy csak negatív egészségügyi vizsgálat után hagyhatják el a tábor területét, a szorongásunk nagymértékben csökkent.”*

László, Nagyatád, 1991: *„Nem mindenki volt boldog attól, hogy én a táborban menekültekkel érintkezem az ebédosztásnál. A családomból eleinte többen elleneztek, mert betegséget szedhetek össze, vagy más rossz élmény fog érni. De nem bántam meg.”*

A segítség hatékonyabbá tételéhez elkerülhetetlen és szükségszerű az idegenek tájékoztatáshoz juttatása, vagyis a helyi szokások, a rend, a normák megismertetése. 1991-ben nem ütközött akadályba a nyelvi különbségek ellenére sem a kommunikáció, és a mindennapi életre vonatkozó ismeretek eljuttatása sem, mert volt kibocsájtó és volt fogadó közeg.

A bevándorló-befogadó kapcsolat igen jelentős és meghatározó dimenziója az idegenek gazdaságra, illetve a munkaerőpiacra gyakorolt hatása, amely gyakran válhat nézeteltérések forrásává. A nagyatádi multikulturális közegben az erőforrásokat a befogadó csoportok

birtokolták, ennek ellenére a gazdasági tevékenységben is a békés egymás mellett élés megteremtésére való több irányú törekvés volt tapasztalható.

Károly, Nagyatád, 1991: *„A bevándorlók dolgozni akartak, igaz, munkavállalási engedélyt nem kaptak, de a városban jól jött a dolgozós kéz, nekik pedig a fizetség.”*

Gabriella, Nagyatád, 1991: *„Az iskolákban, óvodákban a bosnyák asszonyok elvállalták a takarítást, mi meg örültünk a segítségnek. Nem volt semmi gond velük, beosztották maguk között a munkát.”*

Sándor, Nagyatád, 1991: *„A helyi vállalkozók idénymunkára hívták a menekülteket és szép számmal jelentkeztek is. Általában a helyi fafeldolgozóban vagy szüret idején a szőlőben dolgoztak és nagyon jól jött a segítség. Mi meg úgy fizettünk, hogy mindenki jól járt.”*

János, Nagyatád, 1991: *„Sok vállalkozó jelentkezett a táborba, munkásokért, ha segédmunkára volt szükség, pl. a laktanyában történő szükséges javításokra vagy átalakításra. Nem kellett magyarázni, dolgoztak a táborlakók, aztán kialakultak a barátságok.”*

5.2.1.3 A disszonanciák kezelése, az idegenellenes attitűdök változása

A kultúrközi disszonanciákat, melyek a soknemzetiségű együttlét etnikai forrásaként jelentkezhetnek volna, a migrációs szereplők kölcsönös akarattal és toleranciával többnyire kezelni tudták, azok jobbra feloldódtak, vagy megmaradtak a keletkezésük lokális szintjén, nem szélesedtek etnikai identitáskonfliktussá, és nem fenyegették a társadalmi lét egyéb szféráit.

A rendszeres érintkezések, kapcsolatok és azok tapasztalatai alapján a nagyatádi interjúk alanyaiban saját korábbi beállítódásukkal szembeni megküzdési stratégiájuk kedvező fordulatot vett, és a kezdetben lappangó ellenséges attitűdjeik az együttélés alatt csaknem eltűntek. Megtörtént a bevándorlók elfogadása, a kedvező irányba fordult megítélésük nem terhelte meg a kisebbség-többség viszonyát. Ha felmerültek is esetleges nézeteltérések azokat türelemmel és megértéssel tudták kezelni.

Sándor, Nagyatád, 1991: *„Beleillettek a városunk életébe, nem zavartak minket.”*

Margó, Nagyatád, 1991: *„Mivel a város jelenlétét különösebben nem befolyásolta a menedékesek jelenléte, így a város lakói elfogadták ezt a helyzetet és békésen éltek egymás mellett. Nem ítéltünk mi meg senkit a szokásai miatt.”*

Marika, Nagyatád, 1991: *„A történelem és a háborúk során hozzánk vetődtek, kiszolgáltatottan, csalódottan, de be tudtak illeszkedni közénk.”*

László, Nagyatád,1991: „*Nem kellett itt magyarázni az okokat, hogy a politika vagy történelem alakította így ezeknek az embereknek a sorsát. Át éreztük helyzetüket, elfogadtuk őket és örültünk, hogy a mi sorsunk nem a földönfutás.*”

A nagyatádi többnemzetiségű közegben az idegenek elutasításának mértéke gyakorlatilag nem volt észlelhető, ugyanakkor az 1990-es években mért országos reprezentatív kutatások szerint az 1992-től mért idegenellenesség arányai lassan, de biztosan felfelé kúsztak. Az 1992-es évi 15% 1993-ra 20%-ra kúszott, majd tovább növekedett 31%-ra és 1995-ben tetőzött 40%-on.

A reprezentatív kutatások eredményeként ebben az időszakban a magyarok több mint egyharmada nyíltan elutasított minden idegent,²⁴² szemben a nagyatádi önkénteseknél tapasztaltakkal. Az 1990-es évek migrációs időszakának atrocitásokkal terhelt, disszonáns felhangokat hallató társadalmi közhangulatában figyelemre méltónak ítélem a nagyatádi többnemzetiségű közegben, a mindkét migrációs szereplő egyesített akaratából történt – különböző etnikai identitású közösségek – békés egymás mellett élését.

Nagyatád esetében a bevándorlás évei alatt az együttélés során megindult az akkulturáció. Egy ilyen folyamat az eredeti kulturális minták mélyebb rétegeiben is változtatásokat indíthatott útjára, melynek végeredményeként a befogadó-befogadott viszonyban átformálódtak az idegenek iránti attitűdök. A városban és a táborban jelenlévő befogadó-befogadott viszonyjellemző vonása az egymás kultúrájának és azok különbözőségeinek kölcsönös tiszteletében és elfogadásában nyilvánult meg.

A menekültek és a befogadó közösségek viszonyát nem terhelte meg az idegen identitás és kulturális szokások saját csoporttól eltérő volta, az esetlegesen kialakult atrocitások nem fajultak társadalmi méretűvé. A nagyatádi segítők és a bevándoroltak kulturális-, vallási különbözőségeinek kölcsönös elfogadása eredményeként egy új multikulturális mintázat alakult ki, melynek lényege a különböző etnokulturális identitással rendelkező csoportok együttes akaratából létrejövő közös életvitel vállalása volt.

Az idegenellenes attitűdök alakulásának vizsgálatában a saját csoport orientációra és a csoportnormákhoz fűződő lojalításra utal az „*ingroup* (saját-, tagsági csoport), *outgroup*” (mások-, kívülállók csoportja) viszonyrendszerének a megjelenése az interjúkban. Az „*ingroup*” viszonyrendszerre vonatkoztatva az interjúk során kétfajta attitűd körvonalazódott.

A nagyatádi önkéntesek teljes mértékben elvonatkoztattak az általában előítéletes, a társadalmi közhangulatban felbukkanó idegenek iránti megnyilvánulásoktól. Az ilyen típusú

²⁴²SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság.* In. u. o
URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html
Letöltési idő:2019.12.11.

narratívákban jellemző az egyes szám, első személyű, és a többes szám első személyű névmás, az „én” és a „mi” gyakori használata, amely többnyire egy pozitívabb attitűd kifejezője, és a használójának lényegesen nagyobb mértékű empátikusabb hozzáállását tükrözi.

Margó, Nagyatád, 1991: *„Én nagyon boldog vagyok, hogy részese lehettem a tábor életének! Lehet, hogy nem minden itt élő látja így. Akik velem együtt ott részt vettek a migránsok segítségével, ugyanúgy éreztek, mint én.”*

Károly, Nagyatád, 1991: *„Én azóta is úgy emlékszem azokra az időkre, hogy egy kivételes időszak volt nekem. Én egy felejthetetlen hőskorként éltem meg azokat az eseményeket.”*

Sándor, Nagyatád 1991: *„Én kitartottam és nem bántam meg. Az egy olyan időszak volt, amelyet csak a történelmi filmekben látok. Nem bántam meg.”*

Júlia, Nagyatád, 1991: *„Azt az időt nem lehetett elfelejteni. Nem volt kérdés, hogy segíteni kell, és akiknek szóltam, mindegyikük jött. Jó kis közösségünk volt, mi nem vártunk elismerésre vagy pénzjutalomra. Szívből segítettünk.”*

A szakirodalomra utalva, az „én-mi” és az „ők” olyan identitásképző különbségtétel, mely a körülöttünk lévő világ dolgainak rendezőelve, meghatározza kategóriaalkotásunkat, és tudásunk konstrukciós folyamatait is.²⁴³

Az ingroup-outgroup csoportba való tartozásnak vannak feltételei, a csoportok közötti különbözőség nem jár minden esetben feszültség generálódásával. Ezzel együtt igaz, hogy a csoportok egymáshoz való viszonya sokkal több esetben azonban inkább különbségtevő, mint egymást kiegészítő, támogató.

Konklúzióként leszögezhető volt, hogy a bevándorlók és a befogadók kapcsolataiban megjelenő megértés és együttérzés vezetett ahhoz a többé-kevésbé kiegyensúlyozott multikulturális közhangulathoz, amelyben a nagyatádi Átmeneti Szálláshely tevékenységét segítő önkéntes személyek sem fenyegetettséget, sem veszélyérzetet nem éltek át a bevándorlókkal való együttlét során.

5.2.2 AZ ÖNKÉNTES SEGÍTŐK BEVÁNDORLÓK IRÁNTI ATTITÜDJEINEK VIZSGÁLATA A 2015-ÖS MIGRÁCIÓ IDŐSZAKÁBAN

A TÁRKI Omnibusz reprezentatív kutatási adatai szerint a rendszerváltozástól a 2014-es évig a magyarok idegenellenessége hullámzó arányokat mutatott. 2014-re azonban elérte a 41%-os

²⁴³ BARNÓCZKY Anita: *Különítés, különülés, különállás – az előítélet és identitásképzés egyes kérdéseinek megjelenése a cigány gyermekek hitoktatásában.* In. Sárospataki Füzetek, 2013.17. évf. 4. sz. p. 4.

URL: http://srta.hu/wp-content/uploads/2015/08/abarnoczki_sf1304-11.pdf

Letöltési idő: 2018.07.12.

mérési eredményt, amely nem számított csekélynek, mert a kérdezettek (1000 fő) több mint négytizede nyíltan elutasította az idegeneket. Ez az arány 2016-ra 53%-ra emelkedett, így a kérdezetteknek már jóval több, mint a fele képviselt idegenekkel szembeni ellenséges beállítódást.²⁴⁴

Kérdésként merült fel bennem, hogy vajon a saját kutatásomban kérdezettek véleménye változott-e a 2015-ös nagy menekülthullám után, és az az országosan mért eredményekhez viszonyítva milyen mértékben és milyen minőségben

A szakirodalom adatait alapul véve valószínűsítettem, hogy ahol gyakoribb az etnikumok közötti kapcsolatok száma, ott nagyobb eséllyel következtek be összeütközések is, és megtörtént a külső csoportok azonnali kategorizálása. Viszont ahol kevesebb a bevándorlói létszám, ott az összeütközések is személyesebbé és véleményformálónak váltak.²⁴⁵

A 2015-ös év folyamán közel 400 ezer²⁴⁶ vándor haladt át az országon, így a bevándorló-befogadott kapcsolatok száma óhatatlanul megnövekedhetett.

A 2/b. alhipotézisben a kérdezettek visszajelzéseiből arra szeretnék választ kapni, hogy a 2015-ös menekülthullám milyen jellegű- és mértékű fenyegetettség érzetet váltott ki, valamint ennek esetleges észlelése attitűdmozdító hatással bírt-e. Mind ezek mennyiben különböznek a 90-es évek délszláv menekülthulláma során érzett félelem/fenyegetettség érzet természetétől, valamint az akkori konfliktuskezelés kimenetelétől, az idegenellenesség változásától.

Úgy vélem, hogy a 2015-ös migrációs időszak konfliktusai túlléptek a kulturális-, és vallási különbözőség mezőjéről, és a feltörő integrált fenyegetettség érzése felülírta az egyéb – idegenellenességet kiváltó – faktorokat. A reális és szimbolikus vonatkozásokra utaló fenyegetés érzülete, valamint a saját csoport világfelfogására tartozó fenyegetés jelenléte egyaránt előmozdították az idegenellenes attitűdök mértékének növekedését.

(2/b. alhipotézis)

²⁴⁴ SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos féltelmek Magyarországon és a visegrádi országokban*. In. Régió, 2016. 24. évf. 2. sz.p.83.
URL:https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/114/pdf_95

Letöltési idő: 2020.01.12.

²⁴⁵ DENCŐ Blanka, SIK Endre: *Adalékok az előítéletesség mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon*. In. Educatio, 2007. 16. évf.1. sz. p.62.
URL:http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/dencsob_sike_0701.pdf

Letöltési idő:2019.02.24.

²⁴⁶ Táblák (STADAT):2014, 2015, 2016. Központi Statisztikai Hivatal
URL:http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wnvn001.html
Letöltési idő:2019.01.22.

5.2.2.1 Az idegenség dimenzióinak megjelenése

Az idegenek „*mássága*” olyan valami, amit egy többé-kevésbé homogén kultúrában felnőtt ember rendszerint észrevesz és tényként konstatál. A különbözőségek érzékelése terén az első lépés alighanem annak az azonosítása, hogy egy közösségen belül kik azonosak, s kik és miben különböznek – állítja a szakirodalom.²⁴⁷ A 2/b. alhipotézisem bizonyításához fontosak lehetnek olyan támpontok, melyek a személyes kapcsolatteremtés folyamán a kulturális tapasztalatok különbségeit tárják fel, és ami tapasztalatok a kérdezettek véleményalkotását befolyásolhatták. Ezért az 1990-es évekre emlékező- és a 2015-ös időszakra vonatkozó interjúkban elhangzó, a kulturális ellentéteket generáló tényezőket foglaltam táblázata. A vizsgálódásom centrumába a konfliktuskeltő tényezők interjúkban elhangzott említésének gyakoriságát állítottam.

12. számú táblázat: A két vizsgált időszak konfliktuskeltő tényezőinek említése az interjúkban, abszolút gyakoriság szerint

Sz.	Kultúrközi konfliktuskeltő tényező	1991	2016
1.	Látható idegenség (fizikai különbözőség)	6	4
2.	Hallható idegenség (nyelvi különbözőség)	5	16
3.	Szociális különbségek (egészségügyi)	11	18
4.	Vallási különbségek (muszlim, ortodox, keresztény)	18	0
5.	Családi hierarchia különbségei	0	12
6.	Egyéb (információ jellegű közlés)	25	8

Forrás: saját kutatás

A kulturális különbözőség tényezőinek felsorolása mellett az „*egyéb*” kategória csak az információ-közlő jellegű kijelentésekre utalt. 1991-ben az információ jellegű közlések említése (25 alkalommal) mellett a vallási idegenség csúcsosodott ki (18 alkalommal említették). A szociális-egészségügyi kulturális eltéréseket 11 alkalommal említették a nagyatyai segítők, viszont úgy tűnt, hogy a kérdezetteknel 2016-ra a kulturális összeütközésekben meghatározó tényezővé váltak az idegenek szociális szokásai (említési gyakoriság 18 alkalom).

²⁴⁷ GULYÁS Éva: *A migráció és az idegenellenesség fokozatai – egy xenofóbia-skála lehetősége*. In. Acta Humana, 2016. 4.sz. pp. 33-41.

URL: https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/04_Acta_Humana_2016_4_Gulyas_E.pdf

Letöltési idő:2020.01.17.

A hallható idegenségből fakadó kommunikációs tehetetlenség említésének száma az interjúkban több mint háromszorosára emelkedett az 1991-ben tapasztaltakhoz képest, vagyis a kérdezett segítők jóval kevesebb fogadó közeget észleltek, ha kommunikálni akartak az idegenekkel.

Pál, Vasalja, 2016: *„Angolul tudók voltak a faluban, kérdezték a vonulókat, honnan jöttek. Azok csak a saját nyelvükön és csak egymással beszéltek.”*

Kati, Mórahalom, 2016: *„Odamentünk a főtéren sátorozó családokhoz és mutattuk nekik a szállásukat. Vagy nem értették, vagy nem akarták meglátni a fedett helyet.”*

Irén, Bicske, 2016: *„Csoportokban jártak vásárolni és az asszonyok a hosszú ruha alatt lopták ki az élelmiszert. Nem lehetett őket felelősségre vonni, mert nem értettek semmit, vagy úgy csináltak.”*

A menekültek részéről a tájékoztatás iránti közömbösség hátterében az a feltevés is meghúzódhatott, hogy a bevándorlók tranzit-országgént kezelték hazánkat, ahol nem volt érdemes időt és energiát pazarolni az esetleges nyelvi megértésre, vagy az itt tartózkodás idejére a befogadói normák és értékei megismerésére.

A befogadók oldaláról pedig a fent említett okokból energiájuk pazarlásának tűnhetett a segítő tevékenység adott szintjéről való felemelése. Az alábbi szövegek azokat a kulturális különbségekből fakadó érzelmi reakciókat tárták fel, amely során az önkéntes segítség legkevesebb formájára sem volt befogadó igény a 2015-ös menekültek részéről.

Erzsébet, Vasalja, 2016: *„Szívesen segítettünk, játékokat és édességet vittünk a gyerekeknek, de nem fogadták el.”*

Zoltán, Mórahalom, 2016: *„Csak a sima vizet fogadták el, ha valaki élelmiszerfélét csomagolt a batyuba, eldobálták az úton.”*

Andrea, Bicske, 2016: *„A más szokások, az értetlenség, de maga az idegenek látványa is idegesítő volt. Haszontalannak és tehetetlennek éreztük magunka, mert visszautasították a jószándékunkat. Tulajdonképpen miért is vannak itt ezek az emberek, kérdezték sokan, és joggal.”*

Anna, Magyarnádalja, 2016: *„Azt gondoltuk, hogy ők is olyanok, mint mi, de nem. Minket úgy neveltek a szüleink – a Biblia is úgy diktálja, – hogy ha valaki bajban van, annak segíteni kell, és neki örülni kell, hogy segít valaki. Nem elutasítani.”*

A látható idegenség említése nem érte el az előbbi tényezők gyakoriságát, ennek oka feltehetően az volt, hogy az 1990-es évek határ menti településeinek kölcsönös kereskedelmi tevékenységében a volt jugoszláviai népcsoportok gyakran megfordultak. Ugyanakkor a 2015-ös migránshullám menekülőinek fizikai különbségei nyilvánvalók voltak, mivel az

ekkor érkezett menekülők többsége arab etnikumú volt. Érdekes, hogy nem a vallási különbözőség jelent meg az interjúkban, mint konfliktust generáló tényező.²⁴⁸

A migrációs vándorlás során hozzánk érkező nagyobb embertömeg lehetséges egészségügyi problémái miatti félelem az intézményesített szabályozások során csak részben oszlott el, és kimerítette az integrált fenyegetettség érzésének realiztikus jellegű észlelését, a betegségek esetleges behurcolásának okán.

Amíg Nagyatádon az egészségügyi szűrések után a helyi segítők kétségei megszűnőben voltak, addig a 2016-ban interjút adó segítők körében nőtt a szorongás a kötelező egészségügyi intézkedések megtagadása miatt, vagyis a veszély reális észlelése magával hozta az integrált csoportközi fenyegetés interperszonális tényezőjét, a szorongást.

Andrea, Bicske, 2016: *„A táborban élő migránsok közül a bicskei állomás bezárásáig összesen csak 166-an adtak ujjlenyomatot és az egészségügyi vizsgálatokra is csak erős meggyőzés után voltak hajlandók, akkor sem mindenki. A menekülőket igyekeztünk soron kívül vizsgálni, ez visszatetszést szült a helyiek között. Nagy nehézséget jelentett a védőoltások beadása, mert a családfők megtagadták. Ezért féltünk a járványok terjedésétől. De nem kényszeríthettük őket.”*

Anna, Magyarnádalja, 2016: *„A gyermekes családokat a kultúrházban, külön helyiségekben akartuk elszállásolni. Nem fogadták el a tisztálkodási lehetőségek kínálását sem.”*

A saját csoporttól eltérő családmodellek voltának észlelése, mint a kulturális különbségek esetleges összeütközést generáló harmadik tényezője, ugyancsak felmerült. 2016-ban a bevándoroltak családi hierarchiájának és a saját csoporttól eltérő értékrendjének szokatlansága, annak említése 1991-hez képest megsokszorozódott.²⁴⁹

Interjúalanyaim megdöbbenésüknek adtak hangot a saját kultúrájuktól eltérő, muszlim férfi-nő kapcsolatát látván, ugyancsak szokatlan volt számukra megismerni a muszlim házasságok eltérő formáját, a többnejűséget, a gyermekek családban betöltött szerepének a saját kultúrájukban megszokottól eltérő voltát.

²⁴⁸ Megjegyzendő, a döntő többség rövid itt tartózkodása következtében a vallásgyakorlás nem volt szembeötlő, a vallás különböző elemeinek megfigyelésére kevés mód nyílt.

²⁴⁹ Párhuzamot vonva a nők családban betöltött szerepéről az iszlám és a keresztény vallásban, teljesen különböző a családi szerkezet. Az iszlámvallásban a nők alárendelt viszonya természetes, a családfő kötelezettsége, hogy eltartsa őket és gyermekeiket. Ezzel szemben Nyugat-Európában a hagyományos családmódelldig élesen elkülönülő férfi-női szerepei kezdenek egyre inkább elmosódní és az apák családon belül betöltött szerepét egyre inkább az időszerű élethelyzet határozza meg. MURINKÓ Livia: *Gyermekgondozási munkamegosztás és a nemi szerepek megítélése*. In. SPÉDER Zsolt (szerk.): *A család vonzásában*. Demográfus Könyvtár, 2014. 2. sz. p.182. URL:<http://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografuskonyvtar/issue/view/535>
Letöltési idő:2020.01.12.

András, Pinkamindszent, 2016: *„A családfő nem engedte asszonyainak a velünk való beszélgetést. Nem engedte, hogy elvegyék a kezüinkből az ételt és italt. Nem engedték őket beszélni, ha kérdeztünk valamit. A gyerekek sírtak, mi meg nem tudtunk segíteni, mert a családfő nem engedte meg.”*

Erzsébet, Vasalja, 2016: *„Hívtuk őket, hogy fogadjanak el legalább egy kis gyümölcsöt, de meg sem moccantak.. Az apa nemet intett a fejével, a gyerekek gyümölcs nélkül maradtak. Úgy gondolom, ez túlzás volt.”*

Mária, Pinkamindszent, 2016: *„Én azt hiszem, még élek, nem felejttem el, hogy az apuka ment elől, mint egy király, aki hadba vezeti a népet. Utána ment az anya, aki egy pár hónapos csecsemőt vitt, majd három fiúgyermek. Ők két-két hatalmas zacskót, csomagot cipeltek, majd megszakadtak bele.”*

Irén, Bicske, 2016: *„Furcsa volt látni, hogy az asszonyoknak és a gyerekeknek, ha a családfő úgy rendelkezett, a tábori szobájukban kellett maradni. Nem vehettek részt semmilyen tevékenységben, ha a férj úgy rendelkezett.”*

5.2.2.2 A kulturális különbségek, ellentétek kezelése

A kulturális-, vallási különbségek kezelése eltérő igényeket generált a 2015 után érkező, túlnyomó részben arab migráns csoportok esetében, mint a nagyatádi délszláv háború elől menekülők vonatkozásában. A balkáni csoportok a volt Jugoszlávia, tehát Európa területéről érkeztek, nacionalista eszmék fellángolása által (is) okozott háborús helyzetekből.

A nagyrész boszniai muzulmánok alkotta, több tízezres balkáni muszlim közösségek jellemzője volt, hogy eredetüket tekintve hosszú évszázadokra visszamenőleg közös múlttal rendelkeztek az itt élő szomszédos keresztény népekkel, és a megszálló nagy birodalmak (oszmán, osztrák) gyengülése után előtérbe került a délszláv együttélést szorgalmazó, ún. Jugoszláv eszmeiség,²⁵⁰ mely jótékonyan ellepte (tiltotta) a területén élő etnikumok egymás iránti, esetleges disszonáns megnyilvánulásait. A szomszédi viszonyból kifolyólag ezek a népcsoportok nem számítottak ismeretlennek a déli határunkon.

Az arab országokból érkező bevándorlók vallásukat tekintve többségében muzulmánok voltak ugyan (akárcsak a bosnyákok), de ebben az esetben egyrészt a földrajzi távolság, másrészt az általuk képviselt (világvallás szerinti) világfelfogásról alkotott ideológiai különbség nemcsak érzékelhető, de az idegenség összes ismervét magában hordozó volt.

²⁵⁰ ROSTOVÁNYI Zsolt: *Európai (euro-) iszlám vagy iszlám Európában*. In: ROSTOVÁNYI Zsolt (szerk.): *Az iszlám Európában. Az európai muszlim közösségek differenciáltsága*. Bp.: Aula Kiadó, 2010. p.139.

URL:<http://docplayer.hu/4842326-Az-europai-muszlim-kozossegek-differencialtsaga.html>

Letöltési idő:2020.01.12.

Ugyancsak kulturális összeütközés okozója lehetett a szociológusok által familizmusnak nevezett felfogás, amely a saját családi, vérségi kötelekeket minden más társadalmi kötelezettség fölé helyezi, más közösségek iránt viszont bizalmatlan vagy ellenséges. Az arab (és sok más muszlim) társadalom alapvetően familiáris.²⁵¹ Ezek okán a 2015-ben beözönlő tömeg ismeretlen és félelmetes idegensége és a kulturális eltérések, ellentétek észlelése nagy kihívásként jelentkezett az önkéntes tevékenységet végzőknél.

Utalva a szakirodalomra, az önkéntesség olyan társadalmi cselekvés, amelynek megjelenését, minőségét egy adott társadalomban, nagyban befolyásolják a történelmi helyzetek, a kultúra, a politika, az állam és a civil társadalom feladatairól vallott nézetek.²⁵² A fentiek alapján az önkéntesség együtt járt egy nagyobb fokú társadalmi érzékenységgel, a hátrányos helyzetű, jelen esetben a háborús helyzetből menekülő, életüket mentő bevándorlók csoportjaival szembeni nagyobb felelősségvállalással is.

Az önkéntesek cselekvését mindkét vizsgált időszakban, elsősorban egy nagy horderőjűvé vált társadalmi ügy, a migráció motiválta, de mint az interjúkból kiviláglott, a saját csoport melletti elköteleződés is befolyással volt. A két tényező együttes hatása eredményezte azt a bevándorlás generálta, de minőségében és intenzitásában eltérő segítő magatartást, amely vizsgálatom középpontjába került.

Az önkéntes munka vonatkozásában az általános tapasztalatot alátámasztja az a tény, hogy a jótékony és önzetlen segítség erőteljesen egy érték, norma, hitrendszer alapján, belülről vezérelt cselekvés. A vizsgált önkéntesek bevándorlók iránti attitűdjeinek alakulásában a legfontosabb háttér-motivációjuk, a meggyőződésükből fakadó empatikus segítségben való elköteleződés. Azonban a felfokozott társadalmi közhangulat, a nem önkéntes csoportok másképp gondolkodásának, eltérő csoportnormáinak ismerete²⁵³ és a saját tapasztalataik során megélt disszonáns élmények megakadályoztak egy új, multikulturális mintázat kialakulását, és a menekültek helyzetébe történő beleélés hiányát eredményezték. A 2015-ben tevékeny helyi segítők emberbaráti együttérzésének hátrább szorulását még a jótékony segítség nemes gesztusainak öröme is csak valamelyest tudta ellensúlyozni.

²⁵¹ KÖRMENDY Lajos: *Váratlan találkozás: Európa és az iszlám*. In: Valóság, 2016.november. p. 17.
URL: http://epa.oszk.hu/02900/02924/00047/pdf/EPA02924_valosag_2016_11_001-028.pdf
Letöltési idő: 2019.12.21.

²⁵² BARTAL Anna Mária, KMETTY Zoltán: *A magyar önkéntesek motivációi – a Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív sztereotipizálásának eredményei alapján*. In: Civil Szemle, 2012. 4. sz. pp. 21-28.
URL: http://www.civilszemle.hu/downloads/Civil_Szemle_2011_4_web.pdf
Letöltési idő: 2019.12.23.

²⁵³ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság*. In: u. o.
URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html
Letöltési idő: 2020.01.14.

A kulturális különbözőségek találkozásakor nem hagyható figyelmen kívül az akkulturációs folyamat megindulásának a lehetősége sem. Ez a folyamat a magyarázata azoknak a változásoknak, melyek több, kulturálisan különböző csoport huzamosabb ideig való együttélésekor indulhatnak el. A folyamat két módon fejtheti ki hatását: vagy megindulhat, vagy teljesen elsorvadhat a kultúrák párbeszéde.

A 2015-ös menekülthullám tapasztalatairól szóló interjúkban nyoma sincs az akkulturáció jeleinek még ott sem, ahol a migránsok, átvonulásukat megszakítva huzamosabb ideig, kényszerből éltek a táborokban. A folyamat hiányának oka lehetett a menekülők részéről a magyarországi tartózkodás rövid és ideiglenes jellege, másrészt a helyi társadalmi szerveződések együttes ellenállása megakadályozta volna azt. A felfokozott közhangulatban az önkéntesek empatisz segítségnyújtása azonban sokat tompított környezetük idegenekhez való ellenséges hozzáállásán.

András, Vasalja, 2016: *“ Szóba került a menekültügyi hatóság részéről egy ideiglenes tábor felépítése itt a falunkban. A tábor létesítése ellen a lakosság tiltakozott, de más intézményekbe való elhelyezés szükségességét beláttattuk velük. A Községi Házat rendeztük be átmeneti szállásnak, mert a helyi iskolát és a templomot féltette a lakosság.”*

Mária, Pinkamindszent, 2016: *„A településen kizárólag átvonultak, nem volt itt másról szó csak az úttesten menetelésről. Ha néhány napot itt maradtak volna, a Művelődési Ház és az orvosi rendelő nyitva lett volna nekik.”*

Anna, Magyarnádalja, 2016: *„A lakosság szorongott az idegenek láttán, de meg tudtuk győzni őket, hogy segíteni kell, ezért a helyi közösségi otthont rendeztük be nekik.”*

Andrea, Bicske, 2016: *„A lakosságból szép számmal tiltakoztak a működő befogadó tábor ellen. Hiába magyaráztuk nekik, hogy a rendészeti szervek és az önkéntes civil segítők felügyelik a várost. Csoportok alakultak és egyöntetűen írták alá a tiltakozó leveleiket.”*

2015 után a befogadó közösségek saját kulturális mintái nem szolgáltak példaként az idegeneknek, ennek okán a segítők idegenek iránti attitűdjeinek mélyebb rétegeiben változások indulhattak el, de eltérő jelleggel, mint Nagyatádon. A másfajta viszonyulási módra jellemző a többes szám első személyű névmás gyakori használata, a „mi”.

Ez a fajta szóhasználat tükrözi a csoporthoz tartozást, lojalitást a közösséghez, az alapsokaság normarendszeréhez igazodást,²⁵⁴ de meghúzza a határokat a külső csoport esetleges integrációs törekvéseivel szemben is. A véleményekből kiviláglik a többségi kultúra iránti

²⁵⁴ BINDORFFER Györgyi: *Sztereotipizáció az interetnikus kapcsolatokban*. In. BAKÓ Boglárka, PAPP Richárd, SZARKA László (szerk.): *Mindennapi előítéletek. Társadalmi távolságok és etnikai sztereotípiák*. MTA Etnikai - Nemzeti Kisebbségkutató Intézet Évkönyve 5. Bp.: Balassi Kiadó, 2006. p. 9.

elkötelezettség és az identitáskonfliktusok jelenléte, mivel ez a névmás a szövegkörnyezetben 2016-ban főleg a negatív tartalmú események kapcsán fordult elő.

Erzsébet, Vasalja, 2016: *„Egy emberként lélegeztünk fel, amikor végeztünk a szemétszedéssel, de jó, hogy elmentek! Mi önkéntesként vállaltuk ezt a munkát, de azért arra nem számítottunk, ami várt ránk.”*

Mária, Pinkaminszent, 2016: *”Próbáltuk megérteni ezeket az idegen embereket, de a mi viselkedésünket, úgy látszik, hogy ők nem akarták megérteni. A mi közösségünket, és segítő munkánkat a falu lakói nagyon megbecsülték, ellentétben a menekültekkel.”*

Tibor, Mórahalom, 2016: *„Akikkel együtt voltunk járőrözni, azóta is rendszeresen összejövünk valamelyikünkénél, vagy a kocsmában és beszélünk az akkoriban történekről. Mert ez a helyzet nem volt embernek való, megviselte a mi közösségünket, de összetartottunk.”*

Interjúalanyaim beszámolóí alapján sarkalatos pontnak számítottak azok a cselekedetek, amelyek által az egyén bizonyította a csoport által elvárt lojalitását. A saját csoportnormák szerinti magatartásforma kívánalma adódhatott a sokszínű etnikai közegben az identitáskonfliktusok során közösen megélt nézeteltérések észleléséből, és/vagy a többségi kultúra iránti elköteleződésből.

A segítő tevékenységét tekinthetjük akár olyan vízvázasztó tényezőnek is, mely képes volt bármely irányú attitűdmozdulást létrehozni és maga a segítés ténye képes volt hatást gyakorolni a beállítódásuk minőségére és mértékére.

A tevékenység telve volt akadályokkal: idegen identitású és -nyelvű, kommunikációra csak korlátozottan képes (és hajlandó), hatalmas tömeg kezelése, az idegen kultúrkör szokásaival való szembesülés, az ebből adódó ellentétek, az önkéntesek által kínált segítség elutasítása, az emberbaráti cselekedetek szükségességébe vetett hit megkérdőjelezése. Ezek a tényezők képezték a gondok gyökereit.

Az emberbaráti cselekmények végzése közben megélnékülő, saját csoporton belül épülő intenzív személyközi kapcsolatok, az egyező közösségi akarat azonban mind egy ponton találkoztak: az idegenek általi fenyegetettség észlelésében.

5.2.2.3 A személyes kapcsolatok hatása

A következőkben azt vizsgáltam meg, hogy a menekültekkel való közvetlen személyes kapcsolat, hogyan hatott a megítélésükre, oldotta-e az általában idegenekkel szembeni, beidegződött ellenérzéseket, avagy más fejleményt eredményezett?

Az 1. számú hipotézisem igazolása során bizonyítást nyert, hogy az 1990-es évek nagyatádi multikulturális közegében a személyes kontaktusok létrejöttékor enyhültek az idegenséggel

kapcsolatosan felmerülő disszonanciák, ugyanis a személyes ismeretség a társadalmi tőke egyik formáját jelentette. A személyes kapcsolatok egy tágabb kapcsolathálózatba való beilleszkedést tettek lehetővé, akár eltérő kulturális minták között is.

A tágabb hálózatok léte befolyásolta az ismeretek, erőforrások elérhetőségét: egyrészt maga az interetnikus kapcsolat is jelenthetett erőforrást mindkét migrációs félnek (pl. segítséget, támaszt stb. nyújt), másrészt a kapcsolat által közvetített erőforrások (pl. társadalmi pozíció, státus) is hozzáférhetővé váltak.

Az alábbi, 13. számú táblázat a megkérdezettek idegenekkel való személyes kapcsolatainak alakulását mutatja a 2014-es valamint a 2016-os, kérdőíves felméréskor.

13. számú táblázat: Volt-e, vagy van-e személyes ismeretsége, kapcsolata a felsorolt népcsoportok tagjai közül? A kérdésre „igen”-nel válaszolók aránya²⁵⁵(%)

Sz.	Népcsoportok	2014	2016
1.	törökök	81	83
2.	ukránok	46	42
3.	afrikaiak	62	66
4.	délszlávok	71	78
5.	kínaiak	93	92
6.	arabok	18	73

Forrás: saját kutatás

A sorból kiemelkedő, kínai és török etnikum tagjaival való személyes kapcsolatok magas száma nem a két, migrációs hullámmal magyarázható, azok döntően a mindennapi élet során születtek. A többi népcsoport esetében – egy kivétellel – az ismeretségek száma jelentősen nem módosult, azok nagy része a 2014 előtti időszak emberbaráti munkája során születtek. A szembeötlő személyes kapcsolatváltozás az arab népeknél jelentkezik, amit magyaráz a 2015-ös menekült hullám, mely során az érkezők jelentős hányada arab etnikumú volt, így a segítők tevékenysége alapvetően az ő ellátásukat szolgálta. Egy nagymértékben idegenellenes beállítódású közegben a személyes ismeretségek élménye valószínűsíthetően csupán kevésbé alakíthatta a véleményeket, sőt a pozitív irányú elmozdulás helyett, akár az ellenségességre való hajlamot is növelhette.

Amennyiben a személyes kapcsolat negatív tapasztalattal járt, abban az esetben az idegenellenes társadalmi közeget befolyásoló hatása nagyobb erővel bírhatott. A társadalmi légkört jelzi a TÁRKI Omnibusz kutatása, mely szerint az idegenellenesség 2016 első hónapjaira drasztikusan megemelkedett a korábbiakhoz képest, vagyis a kérdezettek közül

²⁵⁵ Valamennyi válaszolónak – a kínai és török etnikumon kívül is – volt kapcsolata egy vagy több népcsoport tagjával.

minden második ember a bevándorlók elutasítása mellett foglalt állást. (2014-ben 39%, 2016-ra 53%).²⁵⁶ A pozitív találkozások jótékony hatásának beépüléséhez, az ehhez szükséges optimális feltételek megteremtése jelenthette a legnagyobb nehézséget ott, ahol a társadalmi közhangulat és a saját csoportnormák szoros, behatárolt korlátai ezzel ellentétes irányba hatottak. A vizsgált személyek véleménye azonban – az önkéntes humanitárius szolgálat vállalása miatt – vélhetőleg nem idomult teljes mértékben az általános közhangulatban megjelenő, idegenek iránti attitűdökhöz. Ennek feltárására megvizsgáltam, hogy a kérdezett önkéntesek véleményklímájának alakulására hogyan hatott a részükre hétköznapi valósággá váló, bevándorlókkal való törődés, ahol óhatatlanul létrejöttek eltérő intenzitású személyes kapcsolatok. A kérdezettek véleményváltozásának megismerésére szolgált az alábbi kérdés.

14. számú táblázat: Változott-e véleménye a felsorolt népcsoportok tagjairól az elmúlt két évben, s ha igen, milyen irányba? A válaszok megoszlása (%)

Sz.	Népcsoportok	Válaszalternatívák			Össz. %
		jobb lett a véleményem	változatlan maradt a véleményem	rosszabb lett a véleményem	
1.	törökök	11	62	27	100
2.	ukránok	7	59	34	100
3.	afrikaiak	8	49	43	100
4.	délszlávok	4	51	45	100
5.	kínaiak	22	59	19	100
6.	arabok	11	37	52	100

Forrás: saját kutatás

Az adatok azt jelzik, hogy 2016-ra a válaszolók mintegy felének mozdult a véleménye, és a változás döntően negatív irányba történt. Egyedül a kínaiakról mondták többen (22%), hogy jobb lett a véleményük, és kisebb arányban (19%), hogy rosszabb. A többi etnikum esetében mindnél nagyobb arányban voltak, akiknek a személyes ismeretség ellenére rosszabb lett a véleménye, mint akik azt jelölték, hogy kedvezőbb véleménnyel vannak az adott etnikumról. Ez leginkább az arabok esetében volt markáns, a velük személyes kapcsolatba kerülők 52%-ának rosszabb és csak 11%-nak lett jobb a véleménye.

A hazánkban élő kínaiak és törökök gazdasági tevékenysége töretlenül és népszerűen működött 2016-ban is, mégis a véleményklíma negatív változásának lehettünk tanúi velük szemben is. Ez nem magyarázható mással, mint hogy ők is elszenvedték a 2015-ös menekülthullám – attitűdformáló – következményét, akárcsak a többi népcsoport. Ugyanis

²⁵⁶ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság.* In: u. o. URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html Letöltési idő: 2020.01.14.

függetlenül attól, hogy a 2015-ös menekültáradatban a felsorolásban szereplő, adott népcsoport nem volt jelen, ennek ellenére a migrációval szembeni ellenérzés rájuk is rávetült. Figyelemre méltó az a különbség, ami a délszlávok megítélésben mutatkozott a korábbiakhoz képest. Ez részint fakadhatott az előzőkből, másrészt a délszlávokról 2016-ban alkotott képet az albán anyanyelvű muzulmán roma kisebbségek határozhatták meg, akik 2015. január-februárjában érkeztek, és akiket a média többségében képzetlen, nagycsaládos gazdasági bevándorlóknak mutatott be.²⁵⁷

Az arabok esetében látható a legerőteljesebb véleményváltozás, a válaszolók 52%-ának negatív irányba tolódott el a véleménye 2016-ra. Megnéztem, hogy akik az előző kérdésre adott válaszuk során személyes kapcsolatról számoltak be (válaszolók 73%-a) azok véleménye különbözik-e a minta többi tagjától. Nem jobb, sőt nagyobb arányban (58%) rosszabbodott körükben az arabok megítélése.

A minta véleményváltozásának oka lehetett, hogy az önkéntesek gyakorta végzett segítő tevékenységük, a kontaktusok során jobban megismerhették a muszlimok világképét, kultúráját, vallását, valamint átértékelték a hozzájuk köthető kulturális különbségekből adódó negatív eseményeket, konfliktusokat.

Ugyancsak oka lehetett a véleményklímájuk negatív irányba tolódásának az országosan felfokozott közhangulat és a nemzetközi híradásokból érkező, elrémisztő tudósítások megismerése. A társadalmi közhangulatban uralkodó nézetek és a média információinak a következményeként az iszlám világképhez szükségszerűen az erőszakos magatartás is hozzárendelődött, esetenként az iszlamista világfelfogás és terrorizmus összemosódott.

A minta viszonylag kis elemszáma miatt, a válaszoknál kemény változók szerinti tendenciáról nem beszélhetünk, azonban néhány kérdés esetében bizonyos megállapítások tehetők. A véleményváltozás nem azonos a különböző iskolai végzettségűeknél. A főiskolai, egyetemi, valamint a középiskolai végzettségű válaszolók véleménye változott legkevésbé. Értékkítéletük stabil alapokon nyugodhat, 60-70% jelölte, hogy változatlan a véleménye a felsorolt etnikumokról.

A szakmunkás képzettségű válaszolók felének véleménye megváltozott, de a legkevésbé szilárd értékítélettel, az általános iskolával rendelkezők bírtak, mert mindegyikének megváltozott a korábbi véleménye a 2015-ös menekülthullám alatt. A kínaiak és törökök

²⁵⁷JÁMBOR Orsolya: *Kosзовói menekültek a magyar médiában*. In: GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2015. XVI. p. 295.

URL: <http://www.pecshor.hu/periodika/XVI/jambor.pdf>

Letöltési idő:2020.01.14.

kivételével valamennyi népcsoportról rosszabb véleménnyel lettek. A válaszoknak az iskolai végzettség szerinti differenciálódása arra utal, hogy a kevésbé iskolázottak véleménye a különböző impulzusok hatására könnyebben válik változékonyabbá.

A fenti adatok alapján kijelenthető, hogy a 2015-ös menekültáradat még az altruista tevékenységet végzőknél is olyan hatást váltott ki, mely az idegenek megítélésének rosszabbodásához vezetett. Hogy mi volt ez a hatás, arra egyrészt az interjúkban kaptam választ, másrészt a kérdőív további kérdései is visszajeleztek. Az alábbi interjúk szövegeiben tetten érhető a félelem, a biztonság fenyegetettségének érzése, a szorongás jelenléte.

Andrea, Bicske, 2016: *„A városban az emberek elkerülték őket, a főtéren, a padokon csak idegeneket láttak, de mi is elmentünk onnan. Jó néhány napja tartózkodtak Bicskén, indulatosak voltak és félelmet keltőek.”*

Zoltán, Mórahalom, 2016: *„A balkáni migrációs útvonal magyarországi kapuját jelentették településeink. Tavaly (2015) Mórahalmon és Ásotthalmon 96 ezer körüli illegális migránst fogtak el. Itt tartózkodásuk alatt sok mindent láttunk és megéltünk. Hangoskodtak, sokszor fenyegetőnek tűntek, félték az emberek.”*

Kati, Mórahalom, 2016: *„Ezeket a térségeket többnyire tanyákon élnek és általában idősebbek az emberek, kb. 1500-an. Kénytelenek voltak elviselni az éjjel-nappal vonuló, mindenben átgázoló migránsokat, a letarolt kerítéseket hetente újíttatták. Bezárkóztak, mert jobb volt őket távolról szemlélni.”*

A vizsgált segítőknel általánosságban véve, a menekültekkel szembeni véleményklímájuk rosszabbodását lehetett tapasztalni, ami a 2015-ös menekültválság következményeként könyvelhető el. E változás összefüggött annak a veszélyérzetnek az észlelésével, melyet a másságot hordozó, összes idegen népcsoportnak tulajdonítottak a kérdezettek (azoknak is, akik nem voltak részesei a 2015-ös menekültáradatnak).

A másság a segítők érzületeiben és beállítódásában a saját csoport világfelfogására vonatkozó fenyegetésként is megjelent. Így az integrált csoportközi fenyegetettség észlelése felülírta az egyéb, addigi idegenellenességet kiváltó tényezőket. A veszélyérzet már nem csak szimbolikusan, a vallási-, kulturális területeket veszélyeztető tényezőkben nyilvánult meg, hanem azokon túllépve, a fenyegetettség teljes skáláját áthatotta. Egy adott kohorszhoz való tartozás, az ebből fakadó közös történelmi, kulturális, szociális értékrendszer és az így kialakuló értékorientáció különbözősége, az idegen csoportok iránti beállítódás akár nagyobb mértékű eltérést is eredményezhet a véleményekben.

Ha korcsoportonként vizsgálódunk, szinte biztos, hogy eltérő attitűdöket és véleményeket birtokló csoportokkal szembesülhetünk. Ezért a fenti kérdésre adott válaszokat korcsoportok

szerinti bontásban is megnéztem. A negatív irányú véleményváltozást mutatja a következő táblázat, melyben a „rosszabb lett a véleményem” választ adók korcsoportonkénti bontásban szerepelnek.

15. számú táblázat: Az adott népcsoportra „rosszabb lett a véleményem” választ adók aránya az egyes korcsoportokban. (%)

Sz	Népcsoportok:	Korcsoportok				
		18-25 év	26-35 év	36-45 év	46-60 év	61 év felett
1.	törökök	0	10	34	23	13
2.	ukránok	11	14	41	26	24
3.	afrikaiak	11	23	50	48	25
4.	délszlávok	11	33	56	42	25
5.	kínaiak	0	10	31	16	13
6.	arabok	22	47	59	61	37

Forrás: saját kutatás

A 18-25 év közöttiek körében nőtt legkisebb mértékben az ellenséges véleményalkotás. A fiatalok esetében ezt a mutatót alátámasztja más szakirodalmi kutatás is: a fiatalság csökkenti az ellenséges beállítódások növekedésének valószínűségét.²⁵⁸

A következő korosztályban (26-35 év) már lényegesen többen vannak az idegenekről a korábbiaknál rosszabb véleménnyel, hasonlóan a 60 év felettiekhez. Az önkéntesek jelentős hányada azonban nem e korosztályokból került ki.

A gyakorlatban a támasznyújtásban nagyobb részt vállaló középkorosztályok (36-60 éves) véleménye a leg elutasítóbb, köztük vannak legnagyobb arányban, akiknek valamennyi felsorolt népcsoportról a 2015-ös migráció után rosszabb véleménye lett. Ez valószínűleg összefüggésben van a munkaerő piaci lehetséges versennyel is, és a szociális jólétük csorbulásának a kilátásával.²⁵⁹

A szociális jólét Sik (2007) által jóléti sovinizmusnak²⁶⁰ nevezett jelensége Magyarországon sem ismeretlen. A jóléti sovinizmus kölcsönhatásainak nyilvánvaló léte a vizsgált kérdezetteknel a szociális biztonságérzetük esetleges megrendülésének féltésében és a

²⁵⁸ DENCSŐ Blanka, SIK Endre: *Adalékok az előítéletesség mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon*. In. Educatio, 2007. 16. évf. 1. sz. p. 19.

URL:<http://www.tarsadalomkutatás.hu/kkk.php?TPUBL-A-756/tpubl-a-756.pdf>

Letöltési idő:2019.01.22.

²⁵⁹ Erre utaltak az óriásplakátok figyelmeztetése, hogy nem vehetik el a magyarok munkahelyét.

²⁶⁰ Jóléti sovinizmus: A többségi társadalomban megjelenő félelem attól, hogy a kisebbségi csoportoknak juttatott szociális ellátások a jóléti rendszer egészét veszélyeztetik.. A hazai felnőtt lakosság több mint fele attól tart, hogy a bevándorlók elveszik az itt élő magyaroktól a munkahelyet. Hasonló aggodalmak az Európai Unióból érkező bevándorlókkal szemben is megfogalmazódtak. In. JUHÁSZ Attila, MOLNÁR Csaba (szerk.) *Szolidaritás és jóléti sovinizmus a magyar társadalomban*. Friedrich-Ebert Stiftung, Political Kapital, 2018. p.25.

URL:https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/fes_pc_szocialpolitika_tanulmany_181004.pdf

Letöltési idő:2019.12.12.

gazdasági helyzetük miatti szorongásban volt fellelhető (realisztikus veszélyérzet megjelenése) és kivetítődött az idegenek iránti attitűdjeik alakítására is.

A szakirodalom szerint a birtokolt információ ráadásul nem az egyetlen, de semmiképpen sem független összetevője a migrációval kapcsolatos álláspontnak. Az attitűdök, félelmek, bizonytalanságok csupán részben kiküszöbölhetők a növekvő információval, de akár ellentétes hatást is elérhetnek.²⁶¹

A gazdasági, szociális és kulturális vonatkozású kölcsönhatások tapasztalatai mellett a különböző információs forrásokból érkező hatások így erős befolyással lehettek a kérdezettek véleményére, azok alakulására.

A média egyre növekvő, migráció iránti aktivitása erősíthette a közösségek egységesítését és ezen keresztül befolyásolhatta az érzelmi attitűdjeiket is. Egy egységesülő közösségben már nagyobb jelentősége volt a civil társadalmat érintő kérdéseknek, azok a társadalmi érdeklődés és a közbeszéd középpontjává válhattak, befolyásolva a közösség migrációval kapcsolatos attitűdjeit.

Erre tekintettel, megvizsgáltam, hogy – a személyes tapasztalatokon túl – az egyes korcsoportok tagjai döntően, milyen forrásból szerezték ismereteiket a bevándorlókkal kapcsolatban. Napjainkra a tapasztalásban a közvetlen élmények szerepe mellett mind hangsúlyosabb a média ismereteket szolgáltató tevékenysége, ez által válik a társadalmi tapasztalat legfőbb forrásává és csomópontjává.

Az alábbi táblázatban a 2016-ban felvett adatok szerepelnek. Nem tartottam érdemesnek a 2014-es kérdőív adatainak feltüntetését, mivel a két adatfelvételben az információs csatornák használatának mutatói gyakorlatilag megegyeztek.

16. számú táblázat: A korosztályok tagjai körében az elsődleges információs források a menekültekről. (%)

Sz.	Korcsoportok	Honnan van elsődlegesen információja?		
		Mások (rokon, barát, ismerős) elmondása alapján	Médiából (TV, rádió, újság)	Internetről
1.	18-25 év	0	22	78
2.	26-35-év	14	62	24
3.	36-45-év	3	76	21
4.	46-60-év	6	82	12
5.	61 év felett	13	87	0

Forrás: saját kutatás

²⁶¹ KOUDELA Pál: Információ, nyilvánosság és a civil társadalom színtereinek és integráló erejének változása a nemzetközi migrációban. In. Civil Szemle, 2015.2. sz. p. 13.

URL:http://www.civilszemle.hu/downloads/43_Civil_Szemle_2015_2_web.pdf

Letöltési idő:2019.12.23.

Szembeötlő a külső tájékozódási források eltérő súlya az egyes korosztályba tartozóknál. A személyes környezetnél a média és az internet nagyobb hatással bír minden korosztálynál. A fiatalok az internetet részesítik előnyben, az idősebb nemzedékek (36 év felettiek) a hagyományos információhordozók többszínű forrásait.²⁶² A fiatal korosztály az olthatatlan információ-, és ingerigényét leginkább az internet nyújtotta szinte korlátlan virtuális világban tudja megtalálni, a szakirodalomra utalva, nem ők akarnak alkalmazkodni a médiához, hanem a médiától várják el, hogy alkalmazkodjon hozzájuk.²⁶³

Korban előre haladva, emelkedő tendencia figyelhető meg a médiára (döntően TV-re), mint elsődleges információforrásra történő hagyatkozásra (18-25 évesek 22%-a, 60 év felettiek 87%-a). Ezzel szemben fordított a tendencia az internet esetében, a legfiatalabbak döntően (78%) erre a forrásra támaszkodnak, majd egyenes arányban csökken az innen történő informálódás az idősebbek felé haladva. Az előző kérdésre adott válaszokkal összevetve ezeket az adatokat, elmondható: akiknek leginkább rosszabb lett a véleménye, azok döntően a TV-re, kis részben a rádióra és újságra támaszkodtak, mint elsődleges tájékozódási forrásra. Ők döntően a 36 év felettiek és a nyolc általános, vagy szakmunkásképzővel rendelkezők.

5.2.2.4 A konfliktusok terepe és jellemzői

Az információk véleményformáló szerepe mellett a személyes tapasztalások, kapcsolatok kimenetelétől stabilizálódhat vagy változhat az attitűd természete. A 2015-ös migrációs válság által közvetlenül érintett települések közösségei másképpen élték meg a környezetükben – sok esetben a saját ingatlanjaik területén – zajló, migrációval kapcsolatos eseményeket. Következésképpen a feszültségek átfogóan elsősorban gazdasági és kulturális törésvonalak mentén alakultak ki, viszont az idegenség tényéből fakadó, a másikkal való együttműködés gondolata ezzel összhangban, a legbanálisabb hétköznapi cselekedetekben jelentek meg. Az etnikumok között óhatatlanul előforduló identitáskonfliktusok okán arra voltam kíváncsi, hogy a kérdezettek véleményklímájának alakulásában mennyire játszott közre az a tényező, ha volt a felsorolt népcsoportok reprezentánsaival nézeteltérésük.

²⁶² A döntő többség a TV-t jelölte fő információforrásnak, a rádiót és az újságot mindössze 2-3%. Ezért e két utóbbira adott jelöléseket nem tüntettem fel külön, hanem összevontam a TV-vel, „Média” elnevezés alatt.

²⁶³ HACK-HANDA József, PINTÉR Róbert: *Generációs különbségek a magyar médiafogyasztásban*.

In. Információs Társadalom, 2015.15. évf. 2. sz. p. 15.

URL:http://epa.oszk.hu/01900/01963/00048/pdf/EPA01963_informacios_tarsadalom_2015_2_007-017.pdf

Letöltési idő:2019.12.13.

17. számú táblázat: *Volt-e már nézeteltérése, konfliktusa valamelyik népcsoport tagjával?(%)*

Sz.	Népcsoportok:	A válaszok megoszlása			Össz. %
		soha nem volt	egyszer volt	többször volt	
1.	törökök	87	10	3	100
2.	ukránok	87	10	3	100
3.	afrikaiak	85	9	6	100
4.	délszlávok	92	6	2	100
5.	kínaiak	92	5	3	100
6.	arabok	75	17	8	100

Forrás: saját kutatás

A táblázatban a „soha nem volt konfliktusom” válaszok dominanciája a szembetűnő, ami azért nem tekinthető szokatlannak, mert a segítők humanitárius tevékenységének jellege természeténél fogva egyrészt nagyobb toleranciát feltételez a támaszra szoruló idegenek iránt, másrészt a konfliktusok jellegüknél fogva valószínűleg nem terjedtek ki kritikus méretűvé.

A törökökkel a kérdezettek 87%-ának, a kínaiakkal a segítők 92%-ának semmilyen összetűzése nem volt. A multikulturális helyszíneken, vagyis a Befogadó Állomásokon a kínaiak igen ritkán, törökök is elvétve regisztráltak, tehát az önkéntesek, segítő tevékenységük folyamán elvétve találkozhattak csak velük.

Másrészt a konfliktusok hiányában valószínűleg szerepet játszhat, hogy e népcsoportok régebbi honi tartózkodásuk alatt valószínűleg megszokottá, gazdasági tevékenységük miatt pedig szinte nélkülözhetetlenné váltak. Akik az adott népcsoporttal kapcsolatban összetűzésről adtak számot, azok többsége csak egy-egy alkalommal és kisebb részük volt, akik több alkalommal kialakult nézeteltérést jelöltek.

A korábbi időszakhoz képest lényegesen több atrocitást generált a 2015-ös menekülthullám, amire utal, hogy a legtöbb konfliktust az arabokkal kapcsolatban tüntették fel. A 2015-ös menekültáradat szerkezetének meghatározó népcsoportja az arab országokból vándorlók voltak. (2015. január-februárban a koszovói népesség érkezett nagyobb számban, azt követően azonban a koszovóiak száma már elhanyagolható volt a sírek, az afgánok, és az irakiak számához képest.)²⁶⁴

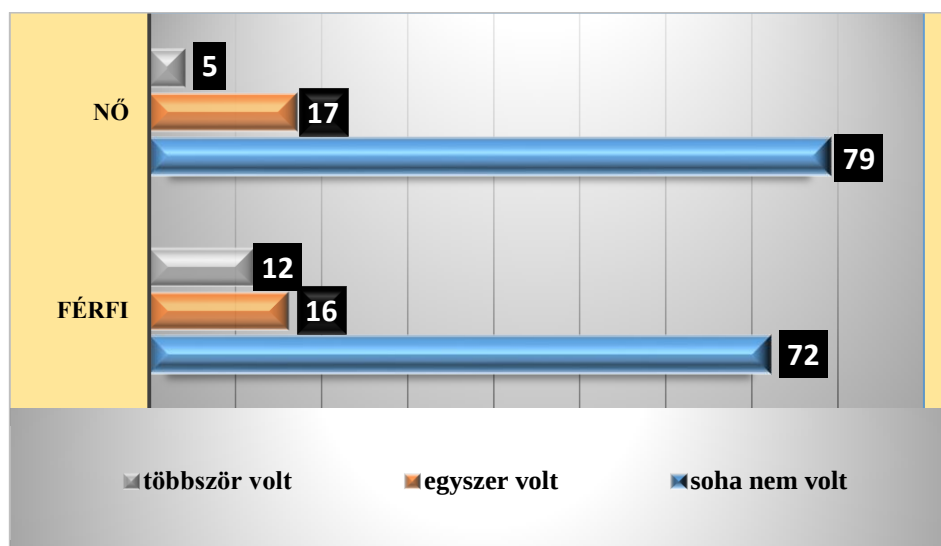
²⁶⁴ A 2015-ös bevándorlás szerkezete a regisztrációs adatok alapján a szíriai eredetű migránsok számának és arányának hirtelen emelkedését mutatja áprilistól. Relatív súlyuk 2015 nyarától indult gyors növekedésnek, mindenekelőtt a másik nagy bevándorló népcsoport, az afgánok visszaszorulása mellett. Az arányváltás tényezői között – bizonyítékok hiányában – csak sejtésként említhetjük, hogy az arab nyelvű bevándorlók egy része esetleg szíriai menekültként regisztráltathatta magát.

PAPP Z. Attila, KOVÁTS András, MORAUSZKI András: *A migrációs folyamat tényei 2015-ben*. In. TÖRÖK Ádám (szerk.): *Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai*. A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése, 2015. pp. 11-20.

URL: <https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/europabairanyulo.pdf>

Az önkéntesek 17%-a legalább egyszer nézeteltérésbe került velük, 8% pedig többször, amely összeütközések valószínűleg identitáskonfliktusokban és a kulturális különbözőségekből eredő nézeteltérésekben merültek ki.

Az arabokkal való nézeteltérések esetében a kemény változók közül a nemek tekintetében találtam érzékelhető különbséget a válaszokban. Az alábbi, 10. számú ábrán a nemek szerinti konfliktusok gyakorisága látható a két évet összehasonlítva.

10. számú ábra: Volt-e arab népcsoportba tartozó személlyel nézeteltérése?
A válaszok nemek szerinti bontásban. (%) Forrás: saját kutatás

A korábbi kutatások kimutatták, s az interjúk is ezt tükrözték, hogy a nőkre volt inkább jellemző a szorongás, nagyobb arányban nyomasztották őket a félelmek, úgy a bizonytalanságtól, mint az ismeretlentől. A férfiak alapvetően kevésbé féltek, ugyanakkor gyakrabban említették a bevándorlást, mint veszélyforrást.²⁶⁵ Így érthető volt, hogy nézeteltéréseik mértékét az idegenekkel ez a beállítódás határozta meg. Míg a férfiak gyakrabban konfrontálódtak, a nők inkább konfliktuskerülőbbnek tűntek a válaszaik alapján. Az önkéntesek közül lényegesen kevesebb nő élt át félelemkeltő atrocitást.

A női kérdezettek válaszaik mögött meghúzódhat a nézeteltérések előli kitérés, a konfliktuskerülés, a „szokatlan” iránti nagyobb mértékű türelem/ elfogadás attitűdje, ami

Letöltési idő:2019.12.22.

²⁶⁵ Az 1000 fős reprezentatív közvélemény-kutatás az ország hét helyszínén fókuszcsoporthoz tartozó interjúkat felhasználva zajlott, személyes megkérdezéssel. BOROS Tamás, LAKI Gergely: *A magyar rémálom. Milyen félelmek élnek a magyar társadalomban?* In: Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung, 2018.p. 20.

URL:https://www.policysolutions.hu/userfiles/elemzes/286/a_magyar_remalom.pdf

Letöltés:2019.02.06.

magyarázata lehet, hogy mindössze 5%-nak volt többszöri nézeteltérése, míg a férfiak közül háromszor ennyi konfrontálódott arabokkal 2015 során.

A szimbolikus fenyegetettség érzet, az idegen veszélyforrásként észlelése, mint az integrált csoportközi fenyegetettség mozzanatainak jellemzője, hogy a szimbolikus fenyegetés a saját közösség hagyományait, értékvonatkozásait, szemléleti orientációit érinti, azok változását helyezi kilátásba. A realisztikus veszélyérzet outgroup felől érkező tényezői esetében a munkaerő-piaci versenyhelyzet, a globalizációval kapcsolatos fenyegetettség-érzések, az „idegenség” megjelenésének a mindennapi élethelyzetre, életmódra való kihatásai jöhettek inkább szóba.

A TÁRKI (2015) ugyanezen évben végzett kutatása az integrált fenyegetettség formáit illetően ezzel a konklúzióval zárult: *„Továbbá a rendpárti bevándorlás-politika egyes elemeinek (határőrizet megerősítése, bevándorlással kapcsolatos törvények szigorítása) lakossági támogatása szintén erőteljes és elválaszthatatlanul összefügg a szimbolikus és reális fenyegetettség-érzettel.”*²⁶⁶

Az eddig elemzett válaszok alapján leszűrhető következtetés, hogy a 2015-ös menekülthullám során tapasztaltak következtében a kérdezett segítőknek általánosságban rosszabb lett a véleménye 2016-ra az idegenekről, néhány népcsoport esetében a személyes ismeretség még ronthatott is az idegenek iránti beállítódásukon. A megnövekedett számú, kulturális csoportközi összeütközéseket a 2015-ös menekülthullámban nehezen tudták kezelni, ehhez a szorongó érzéshez csapódott még a félelem, a veszélyérzet érzékelése is.

5.2.2.5 Az integrált fenyegetettség érzésének megjelenése

A 2015-ös évet választóvonalnak tartom a vizsgált minta bevándorlókkal kapcsolatos attitűdjeinek alakulásában, mert kutatási adataim szerint innentől számítható a bevándorlók által az ingroup csoportot érintő veszély észlelése. Az integrált csoportközi fenyegetettség volt az a tényező, mely az ingroup csoportidentitást, a társadalmi és kulturális beállítódást, a viselkedési mintáinak és normarendszerének fenyegetését generálták.

A szimbolikus és realisztikus fenyegetettség észlelése, a saját csoport világfelfogására vonatkozó veszélyek megjelenését hozta magával. A következő kérdésre adott válaszok alátámasztják mindhárom faktor megerősödését 2016-ra, tükrözve a válaszolók idegenek iránti attitűdjeinek változását.

²⁶⁶ *A migrációs válságra adott társadalmi reakciók: Elutasítás és szolidaritás Magyarországon 2015-ben.* In. TÁRKI, Kitekintő. 2016. p.4.
URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160330_pressrelease.pdf
Letöltési idő:2018.09.10.

18. számú táblázat: Ön szerint a felsorolt népcsoportok valamelyikére jellemzőek-e az alábbi állítások? Az adott népcsoportra adott „igen” válaszok %-os mutatói

Nép- csoport	Nem tisztelik a befogadók kultúráját		Egészségügyi kockázatot jelentenek		Veszélyeztetik a magyarok munkahelyeit		Az idegen- ellenesség nekik köszönhető		Veszélyt jelentenek a befogadók biztonságára	
	2014	2016	2014	2016	2014	2016	2014	2016	2014	2016
törökök	1	2	1	1	7	14	8	12	3	5
ukránok	2	3	9	25	10	26	19	22	8	15
afrikaiak	7	11	19	30	8	11	25	28	19	25
délszláv	8	18	10	25	7	10	13	23	15	23
kínaiak	0	2	0	3	14	31	12	15	5	8
arabok	13	47	13	47	8	14	32	49	20	43

Forrás: saját kutatás

A táblázat adataiból érzékelhető, hogy 2016-ra az összes állításra vonatkozóan, minden népcsoport esetében általánosan növekedett az igen válaszok aránya.

Az első: „Az idegenek nem tisztelik a befogadók kultúráját” állításra adott válaszok növekedését arra a szakirodalmi megállapításra vezetem vissza, mely a kulturális veszélyeztetettség fogalmában az idegeneknek az európai nemzetekkel való összeférhetetlenséget jelölte meg és morális, valamint kulturális okokra vezette vissza ennek okait.

Ugyanez a forrás állítja, hogy az idegenektől való félelmet, formáját tekintve a xenofóbia, lényegét tekintve azonban a rasszizmus logikája határozta meg. A szakirodalom xenorasszizmusnak nevezte ezt a jelenséget. A félelem, aminek a xeno-rasszista diskurzusok hangot adtak, nem volt tényleges tárgyhoz kötött, többnyire nem volt nyilvánvaló, hogy kitől és miért kell félni.

Az viszont számos vizsgálatból kiderült, hogy társadalmi szintű félelmek és elégedetlenségek álltak a jelenség mögött. Ezeknek többnyire társadalmi és gazdasági okai voltak, amelyek az idegenektől való félelem diskurzusába projektálódtak.²⁶⁷

Az önkéntesek véleményében is megjelent az etnikumok differenciálása a kultúra iránti tisztelet szerint. A török, kínai és az ukrán népcsoportnál látható a legkisebb emelkedés, ami betudható az ukránok vonatkozásában a szomszédsági viszonyoknak, a másik két népcsoport esetében vélhetően nem szereztek olyan tapasztalatot, hogy a – már huzamosabb idejű – hazánkban élésük során ne méltányolták volna a hazai (az európai) kulturális hagyományokat.

²⁶⁷ FLEISCHMIDT Margit: *Manipulált félelmek és dehumanizált idegenek*. In: Régió, 2016, 24. évf. 4. sz. pp. 7-9.
URL: http://real.mtak.hu/72959/1/felelem_dehumanizalt_idegen_regio20164.pdf
Letöltési idő: 2019.12.19.

Az arabok tűntek a saját csoport világképét a legkevésbé tisztelőnek, tehát fenyegetőnek, az önkéntes tevékenységet végzők feltehetően a személyes tapasztalataik során elszenvedett kulturális atrocitások alapján állították ezt.

Ennél a népcsoportnál, a két év viszonylatában három és félszeresére nőtt azon vélemények száma, mely szerint az arabok nem tisztelik az európai kultúrkör szokásait. E nézet, kiegészülve, hogy nem tudnak/akarnak illeszkedni, világosan tetten érhető az interjú során kérdezettek véleményében a 2015-ös vándorlásos hullám eseményeinek a hatására:

Andrea, Bicske 2016: *„A migránsok nem vették figyelembe, hogy nálunk tisztaság, rend van, a gyerekeiket nem engedték az iskoláinkba, egész nap a tábor udvarán szaladgáltak. Nem tiszteltek azokat semmit.”*

András Vasalja, 2016: *„Mi akármit felkínáltunk, semmi nem tetszett, semmiben nem alkalmazkodtak. Nem fogadták el azt sem, hogy illik viselkedni a közösségi helyeken, ebédlőben, mellékhelyiségbe. Zajongtak, kiabáltak, evés közben szemeteltek, csak a saját szokásaik szerint éltek.”*

Irén, Bicske, 2016: *„A város lakói minden lehetséges találkozásukkor megbeszélték, mennyire mások ezek, különösen az afgánoktól tartottunk, ők kimondottan nem vették figyelembe a mi szokásainkat és a jószándékunkat.”*

Erzsébet, Vasalja, 2016: *„Mi mindent megtettünk, és a tőlünk telhetően segítettünk. De olyan szokásaik voltak, amiket nehezen viseltünk nők lévén, és inkább elkerültük őket.”*

Pál, Vasalja, 2016: *„A falubeliek sokan inkább kitértek a migránsok csoportok elől, nem akartak semmilyen összeütközést velük. Pedig nagyon figyeltük és segítettünk nekik az osztrák határ felé menetben. De teljesen közömbösek és elutasítók voltak.”*

A szakirodalomra utalva bizonyossá vált, hogy a kulturális különbségeket még különösebb „hatalmi manipulációk és materiális érdekkülönbség” nélkül is fenntartással értjük meg. A másság észlelésekor viszonylag könnyen nézeteltérésbe keveredhetünk egyszerűen azért, mert emberi természetünk alapprogramozása nem a másik, a különböző elfogadására, hanem a saját kultúránk védelmére, megőrzésére és preferálására épült.²⁶⁸

A kép még tovább árnyalható: az integrált veszélyérzet szimbolikus tényezője a többségi identitásra jelentett veszélyt. Ez a fenyegetettség olyan formában jelent meg, amikor a saját

²⁶⁸ *Idegenellenesség, tolerancia.* In. HEGEDŰS RÉKA (szerk.): *Integráció önkéntes alapon –önkéntesség, mint menekültügyi integrációs eszköz.* Bp.: Menedék. Migránsokat Segítő Egyesület, Artemisszió Alapítvány, 2007.- ISBN 963879 2302. p.29.

URL:<https://menedek.hu/sites/default/files/article-uploads/integracio-onkentesalapon.pdf>.

Letöltési idő:2019. 02.27.

csoport kultúráját nem lehetett tetteleg veszélyeztetni, nem lehetett elvenni, csak olyan hatást lehetett gyakorolni rá, mely sértette a saját csoporton belüli norma-, és értékrendszert.

A saját kultúrát fenyegető veszély észlelése a multikulturális térben, a vegyes etnikumú csoportok találkozásakor kultúrközi disszonancia képében mutatkozott meg és rendszerint összeütközésbe torkollott.

Következésképpen a veszélyes összeütközések fennállásának lehetősége szorongással, rémülettel járhatott, ez pedig kerülendő volt, és a vizsgált segítők arra motiválta, hogy kissé visszahúzódjanak az idegenektől. A szorongásból fakadó ellenséges érzület gyakran meggátolta a konfliktust átélt személyt abban, hogy tovább lépjen a saját, távolságtartó beállítódásának enyhítése felé.

A menekültek részéről megnyilvánuló bezárkózás és elutasítás a 2015-ös menekülthullám alatt fokozott mértékben ösztönözte a segítők idegenek iránti attitűdjeiben a változást, ezért tartom a 2015. évet választóvonalnak a vizsgált minta bevándorlókat megítélő attitűdjeinek alakulásában. A fenyegetettség észlelése a vizsgált önkénteseknél a saját csoport világfelfogását veszélyeztető tényezőként jelent meg, saját világképük, identitásuk és kultúrájuk „*ellenségeként*” pedig az ismeretlen, bevándorolt idegent tekintették.

Feltevéseim szerint innentől számítható a bevándorlók kulturális, vallási, különbözőségének nézőpontjából a saját csoportot érintő fenyegetettség tudatosulása.

Konkrét gyakorlati példával szolgált a veszély kiiktatásának a lehetőségére az a kezdeményezés, melynek keretén belül a bicskei lakosság civil összefogást hívott létre biztonsága megóvása érdekében, elérve végeredményként a bicskei Befogadó Állomás felszámolását. (2016.dec.31.) Mórahalom ebből a célból megalkotta a nemzetközi érdeklődést kiváltó védelmi modelljét, a nyugat-magyarországi kistérségek civil szerveződései pedig hivatalos útra terelték a védelmet, a rendészeti szervek segítségét kérve.

A Befogadó Állomásokon és környezetükben tevékenykedő önkéntesek a 2015-ös migránshullám után szintén észlelték azt a társadalmi elhatárolódást és elutasítást, melyet az idegenellenesség országos szintű mutatói jeleztek.²⁶⁹

A helyi önkéntesek nézetei azonban nem minden tekintetben egyeztek meg a jótékony tevékenységet nem végző lakosság véleményével, hiszen az ő munkájukat a belülről jövő késztetésük vezérelte, melynek alappillére és motivációja a rászorulókat részére feltétel nélküli segítségnyújtás adása volt. Ebbe nem fért bele az elutasítás és a bezárkózás, hiszen a

²⁶⁹ A TÁRKI mutatói szerint a reprezentatív kutatás szerint 2015-ben a kérdezettek 41%-a volt idegenellenes, 2016-ra ez a mutató 53%-ra emelkedett.

SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság.* In. u. o. URL:http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html Letöltési idő: 2020.01.14.

tevékenységük természetéből fakadt az elesettek támogatása. Azonban egy területen a segítők is komoly dilemmával küzdöttek, ez az aggodalom a szociális szféra rendszerébe, az egészségügy dimenzióiba vezetett és kimerítette az integrált csoportközi fenyegetettség reális tényezőjének a fogalmát.

A táblázat „Egészségügyi kockázatot jelentenek a befogadókra” állítás mutatói szerint a kérdezett segítők már 2014-ben is egészségügyi kockázatot hordozónak gondolták a bevándorlókat, féltek az ismeretlen, behurcolt betegségektől.

Az Európán kívülről érkezők 2013 első félévében az összes menedékkérő 53,59%-át tették ki, 2014 első félévére már 88,26 %-ra emelkedett ez a mutató.²⁷⁰ A 2015-ös nagy menekülthullám alkalmával közel 400 ezer idegen²⁷¹ vonult át országunkon, amelynek észlelése hatással volt az önkéntesek véleményének alakulására is.

A kérdezettek majdnem egyötöde szerint 2014-ben az afrikaiak már magas egészségügyi kockázatot jelentettek. A kérdezettek véleményklímájának alakításában a média híradásai valószínűleg nagy szerepet játszhattak, ugyanis 2014 decemberében, a lekérdezéskor már híryanagyként szerepelt az ebben az időszakban terjedő afrikai fertőző betegség, az ebola.²⁷²

A koszovóiak érkezése 2015 első hónapjaira esett, így a 2014 decemberében végzett lekérdezés mutatói még nem tükrözték az esetleges egészségügyi veszély észlelését, mivel ebben az évben a kérdezettek csak 10%-a gondolta egészségügyi veszélyt hordozónak a délszláv területről érkezőket. 2016-ban azonban a válaszolók már egynegyede vélte úgy, hogy a Koszovóból érkező tömeg betegségeket hurcolhat be. Véleményüket valószínűleg a média tájékoztatásai is befolyásolhatták.

A szakirodalom és a hétköznapi tapasztalatok szerint is a média üzenetei nemcsak bemutatják, hanem torzítják is a valóságot. „Azok a benyomások, érzések, vélemények, amelyeket a média alakít ki a befogadóban, retorikailag megalkotott formák.”²⁷³ Ebben a vándorlásos időszakban a média egyes forrásai a koszovói menekülők közül az „askeliket ” (azaz albán

²⁷⁰ Statisztikai Füzetek. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2013.1. félév 2014.1. félév.

URL: http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu Letöltési idő: 2019.12.06.

²⁷¹ Táblák (STADAT): 2014, 2015, 2016. Központi Statisztikai Hivatal.

URL: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wvnv001.html Letöltés: 2019.01.22.

²⁷² WHO (World Health Organization) legfrissebb, 2014. augusztus 22-ei jelentése alapján, eddig összesen 2615 esetet (gyanús, valószínű és bizonyított esetet együtt) regisztráltak, melyből 1427 halálos kimenetelű volt. A járvány négy országot érint (összes eset/halálozás): Guinea (543/394), Libéria (834/466), Nigéria (15/4) és Sierra Leone (848/365). Dr. VAD Eszter: *Hogyan terjedt el az Ebola-járvány 2014-ben?* In. Dr. Portál, 2014.08.26.

URL: https://www.webbeteg.hu/cikkek/fertozo_betegseg/16558/ebola-virus-betegseg-evd-nyugat-afrikai-jarvany-2014 Letöltési idő: 2020.01.03.

²⁷³ ACZÉL Petra: *Médiaretorika*. In. Magyar Mercurius Kiadó, Gyomaendrőd, 2012. ISBN 978963872158. p.29.

anyanyelvű, muzulmán, roma kisebbségeket) mutatta be, többségében alulképzett embereknek, akik csak – angol kifejezéssel élve – 3Ds (Dirty, dangerous and demeaning) munkák elvégzésére alkalmasak és integrálódásra képtelenek.²⁷⁴

A kérdezettek azonban a legnagyobb egészségügyi kockázatot jelentőnek az arab népcsoportokat jelölték 2016-ban. Az ő esetükben a 2014-es 13%-os mutatók 2016-ra 47%-ra emelkedtek, valószínűsíthetően a 2015-ös nagy menekülthullám hatására, ahol a bevándorlók túlnyomó többségét az arab etnikum reprezentálta.²⁷⁵

Az ismeretlen kulturális-, és az eltérő szociális-egészségügyi tényezők észlelése okán a kérdezettekben az integrált fenyegetettség valós veszélye, mint az ismeretlen betegségek elterjedésének lehetősége jelent meg. A betegségek, járványok hazai megjelenésétől való félelem nemcsak a kérdőívek válaszaiban, hanem a 2016 januárjában készült interjúkban is tetten érhető volt.

Irén, Bicske, 2016: *”Sokat beszélgettünk, hogy engedjük-e a gyerekeket játszani az idegen gyerekekkel. Sok itt a fekete meg az arab. Féltünk, hogy elkapnak valamit.”*

Marika, Bicske, 2016: *„Kimondottan tartottunk a sok idegentől, mert fáradtak és elgyötörtek voltak. Úgy gondoltuk, hogy sokan nagyon betegek, mert úgy néztek ki.”*

Tibor, Mórahalom, 2016: *„A főtéren sátorban tartózkodók között betegek is voltak vagy lettek. Nem tudni, milyen betegséget kapunk el tőlük, tartottunk a járványoktól, még időben ellátta őket orvos, elkülönítették őket.”*

Az egészségügyi kockázat, mint realiztikus fenyegetettség magyarázata egy evolúciós örökségben keresendő a tudományos kutatások szerint, ugyanis a saját csoporton kívüli eső más, idegen közösségekhez társítjuk nagyobb mértékben a saját környezetünket veszélyeztető betegségeket.²⁷⁶

A kérdezettek környezetének tagjai a betegségek vélt-valós veszélye miatt távolságtartók, elkerülők lettek a potenciális veszélyforrással szemben, az attitűdöknek ez a sajátos elkerülő

²⁷⁴ JÁMBOR Orsolya: *Koszovói menekültek a magyar médiában*. In. GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2015. XVI. p.295. URL: <http://www.pecshor.hu/periodika/XVI/jambor.pdf>
Letöltési idő:2020.01.14.

²⁷⁵ 2015-ben a bevándorlók zömét a szírek (31,1%), az afgánok (25,7%) adták. (56,8%) A koszovóiakból (17,0%) a pakisztáni állampolgárokból (9,0%), az ötödik pedig az irakiakból (5,0%) került ki az MTA összesítése szerint.

Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai. In. TÖRÖK Ádám (szerk.) *A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése*. 2015. p.12.
URL:https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/_europabairanyulo.pdf
Letöltés.2019.12.22.

²⁷⁶ *Az idegenellenesség a génjeinkben van, de a környezetünkön múlik*. In. Interjú Berkics Mihállyal, az ELTE-PPK Pszichológiai Intézetének adjunktusával. Index,2015.10.07.
URL:https://index.hu/tudomany/2015/10/07/idegenellenesség_evolution_tarsadalom_pszichologia/
Letöltési idő:2019.02.27.

formája pedig nem más, mint az integrált csoportközi fenyegetés megjelenése csoportközi szorongás képében. Minél sebezhetőbbnek érzi magát a saját közeg a fertőzésekkel szemben, illetve minél nagyobb a kultúrközi különbség, annál inkább felléphet a távolságtartás a külső-belső csoportok között.

A szakirodalomban a kutatások nagy hangsúlyt helyeznek a migránsok egészségügyi ellátásának speciális voltára, a különbség jellegére és a specifikumából adódó problémákra, miszerint a migránsok egészségügyi ellátása – többek között nyelvi, kulturális, vallási okokból – sajátos technikákat, módszereket, készségeket igényel.

Makara (2012) szerint meghatározó lehet e jelenségben a feladat újszerűsége, az egészségügyben dolgozó orvosok és szakalkalmazottak interkulturális felkészületlensége és tájékozatlansága, ami azt eredményezi, hogy az egészségügyi szolgáltatók gyakran nem ismerik és nem értik a migránsok sajátos szükségleteit és elvárásait. Mindez ellenérdekeltséget hozhat létre és kölcsönös bizalomhiányhoz is vezethet abban az esetben, ha hiányzik a szociálisan érzékeny, empátikus, humanitárius szemlélet és a toleráns, a kulturális-vallási különbözőséget tiszteletben tartó, elfogadó magatartás.²⁷⁷

A vizsgált önkéntes segítők a saját környezetükben is észlelték az egészségügyi kockázat veszélyét, ennek ellenére mellőzték a vándorok elkerülését, belülről motivált karitatív segítő tevékenységük jellege és késztetése okán. 2015-ben számos olyan cselekmény fordult elő, amely célszerűtlennek, megmagyarázhatatlannak tűnt, kezelésük valóban különleges igényeket kívánt volna, de sok esetben az önkéntesek emberbaráti gesztusai sem jelentettek megoldást, segítő tevékenységük visszautasítása miatt. A kérdőív válaszaival párhuzamosan az alábbi interjúk is említést tesznek a kulturális szokások különbözőségein belül az egészségügyi, higiéniai természetű gondokról.

Andrea, Bicske, 2016: *„Nagy gondot jelentett az angol WC használata és általában a higiénia. Ezért piktogramokat helyeztünk a mellékhelyiségek közelébe.”*

Anna, Magyarnádalja, 2016.: *„Sok furcsa és nem éppen gusztusos tulajdonságuk volt. Minden formában szerettük volna a járványokat elkerülni, adtunk nekik egészségügyi felszereléseket, szappant, papírt, stb., de csak kevesen fogadták el. Teljesen visszahúzódtak a sajátjaik közé, úgy láttuk, hogy a kapcsolatfelvétel főleg a nőknek volt tiltott.”*

²⁷⁷ Dr. MAKARA Péter: *Migránsok és a magyar egészségügy. Kutatási zárótanulmány.* In: Pantha Rei Társadalomkutató Bt. 2012. p. 33.

URL: <https://docplayer.hu/16079633-Migransok-es-a-magyar-egeszsegugy-kutatasi-zarotanutmany-kutatasvezeto-dr-makara-peter-a-tanulmany-t-keszitetek.html>

Letöltési idő: 2020.01.03.

Tibor, Mórahalom, 2016: *“A lakosságnak feltűnt az asszonyok és gyerekek látványa, gyűröttek, piszkosak voltak, vizet és szappant régóta nem láthattak, de nem fogadták el a felajánlott tisztálkodási lehetőséget.”*

A befogadók többségének körében gyakran felmerül az a félelem, hogy a bevándorlók elveszik a munkájukat, jóllehet sok esetben éppen azokat a teendőket végzik el, amelyeket a többségi társadalom tagjai nem vállalnak el. A csoportközi összeütközéseket nagymértékben befolyásolja az erőforrásokból való részesedés illetve az a tény, hogy a bevándorlók lehetséges veszélyt jelentenek-e azok megszerzésére a munkaerőpiacon.

A korábbi kutatásokat idézve a különböző bevándorló csoportok demográfiai és emberi tőke jellemzői csak részben magyarázták hátrányos munkaerő-piaci helyzetüket. Sokkal nagyobb szerepük volt bizonyos szociokulturális jellemzők hiányának: a fogadó ország nyelvi ismeretének, a befogadók nyelvén történő médiafogyasztásnak, a többségi népességgel fenntartott társadalmi kapcsolatoknak azok anyanyelvén.²⁷⁸

Kutatások sora vizsgálja, hogy a gazdaságot kedvezően befolyásoló bevándorlók nem veszélyeztetik a hazaiak munkaerő-piaci helyzetét, a munkaerőpiacon dolgozó külföldiek inkább munkahelyeket teremtenek, mint elvesznek. A menekültválság 2015 őszéig Magyarországon nem okozott munkaerőpiaci kínálati nyomást – amint a korábbi gyakorlat sem: *„úgyis tovább mennek, nem akarnak itt maradni.”*²⁷⁹

A hazai munkahelyek veszélyeztetésének megítélését kívántam feltárni a következő állítással: *“A bevándorlók veszélyeztetik a magyarok munkahelyeit”*. A kérdezettek szerint a 2014-es évre vonatkozó mutatókban a kínai (14%) és az ukrán (10%) népcsoport bizonyult a munkaerőpiacon veszélyesnek. 2016-ban valamennyi népcsoport által nagyobb mértékben látták fenyegetve a magyar munkahelyeket.

A törököknél a két év elteltével duplájára (7%-ról 14%-ra), a kínaiaknál több mint kétszeresére (14%-ról 31%-ra) növekedett azoknak a válaszolóknak az aránya, akik a két népcsoporttól munkahelyek elvesztését féltik. Ebben az esetben a népcsoportok eddig elutasításának sorrendje megfordult, ugyanis azok az etnikumok váltak munkahelyet

²⁷⁸ GÖDRI Irén: *A bevándorlók munkaerőpiaci integrációja Magyarországon – népszámlálási helyzetkép*. In. Közelkép. p.122.

URL:http://econ.core.hu/file/download/mt_2015_hun/kozelkep_31.pdf

Letöltési idő:2019.02.27.

²⁷⁹ HÁRS Ágnes: *A magyarországi munkaerőpiac migránsokat felszívó képessége. Korábbi tapasztalatok és a menekültválság dilemmái*. URL:https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/_hars.pdf

Letöltési idő:2019.02.27.

veszélyeztető tényezőkké, akiknek egyébként a gazdasági tevékenységük eddig népszerű és elismert volt.²⁸⁰

Az ukrán népcsoportot is két és félszer többen tartották veszélyesnek a munkahelyekre 2016-ban. 2014-ben a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint hazánkban munkát vállaló ukrán állampolgárok alkották az európai térségből érkező bevándorlók harmadik legnépesebb csoportját. Többségük a másodlagos munkaerőpiacon, elsősorban az építőiparban és a mezőgazdaságban helyezkedett el, és viszonylagosan magas volt közöttük az engedély nélkül („feketen”) foglalkoztatottak aránya,²⁸¹ így reális veszélyforrást jelentettek a magyar munkavállalókra nézve, főleg a másodlagos munkaerőpiacon.

2016-ra a kérdezettek már 26%-a nem értett egyet az ukrán munkaerő jelenlétével, potenciális veszélyforrásnak tartották őket, olcsó munkaerőjük miatt. Nemcsak a kérdőív válaszadóinál, de az interjú szövegrészeleiben is megjelenik az integrált fenyegetés realisztikus veszélye, a munkahelyek féltése okán.

Pál, Vasalja, 2016: *„Alig találtam munkát, pedig jó szakmám van, nem szeretném, ha a bevándorlók elvennék a kenyeremet.”*

Irén, Bicske, 2016: *„Ha hosszabb ideig itt lennének, biztos, hogy jóval kevesebért is elvállalnának munkákat, mint a magyarok. Valamiből élniük kellene. Könyvtáros vagyok, én nem érzem magam veszélyeztetve. De hallom a barátaimtól, hogy egyre nyílnak a vendéglátóhelyek, a magyar éttermek meg bezártak Bicskén.”*

Andrea, Bicske, 2016: *„A városunkban a kínai üzletek szépen aratnak, pedig ők is bevándoroltak, persze soha nem laktak táborokban. Nagyon ügyesen terjeszkedtek.”*

Tibor, Mórahalom, 2016: *„Hallottam a munkatársaimtól, hogy olcsóbb pénzért is vállalnak munkát. Én a kereskedelembe dolgozom, és nem biztos az állásom. Sok magyar üzlet már bezárt, mert a kínaiak nyitottak helyettük. Igaz, jóval olcsóbb ott minden.”*

Aki menekülőként érkezett és pozícióját véglegesítette, az mielőbb dolgozni is akar, így előbb-utóbb szereplője lesz a munkaerőpiacnak.²⁸² A Központi Statisztikai Hivatal 2015

²⁸⁰ A kínai kereskedők tevékenysége mondhatni hiánypótló szerepet tölt be bizonyos társadalmi rétegeknél.

²⁸¹ BORBÉLY Sándor: *„Az ukrán, utolsó cigány” A külföldi bevándorlás mikropolitikája egy határvidéki településen, Kispaládon.* In. Tér és Társadalom, 2015. 29. évf.3. sz. p. 4.

URL:<http://real.mtak.hu/25985/1/2708-7842-1-PB.pdf>

Letöltési idő:2020.01.15.

²⁸² A 2015-ben regisztrált menedékkérők között – saját bevallásuk alapján – a szír állampolgárok alkották a legnagyobb csoportot (31,1%), őket az afgánok (25,7%) és koszovóiak (17,0%) követik. E három csoport adta a menedékkérők csaknem háromnegyedét (73,8%-át). A negyedik legnagyobb csoportot a pakisztáni állampolgárok (9,0%), az ötödiket pedig az irakiak (5,0%) adták.

Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai. In. TÖRÖK Ádám (szerk.)

A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése. 2015. p.12.

URL:<https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/europabairanyulo.pdf> Letöltési idő:2019.12.22.

januárjától decemberéig 177 135 fő bevándorlót regisztrált központilag. Ebből menekült és oltalmazott státuszt kapott 502 fő, országosan befogadást nyert 6 fő.²⁸³

A menekült és az oltalmazott állapotot elnyerő 520 fő a „2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról” rendelkezése szerint nem tölthetett be olyan munkakört, feladatkört, tisztséget, amihez magyar állampolgárság szükséges.²⁸⁴ A befogadott 6 fő pedig a munkahelyek veszélyeztetésére nézve elhanyagolható volt.

A vizsgált évek tapasztalatai alapján nem tekinthető indokoltnak a félelemérzet a magyar munkaerőpiacon, mégis jelen volt a veszélyeztetettség érzete már 2014-ben is, ami a minta tagjai körében szintén jelentkezett. Jóllehet a 2015 előtti kutatások kimutatták, hogy tartja magát az a képzet, hogy a bevándorlók elveszik a munkát a Magyarországon születettek elől, függetlenül a migránsok számától, képzettségétől és a státuszuktól. A bevándorlás pozitív hatásaira vonatkozó állításokkal a lakosság többsége nem értett egyet.²⁸⁵

A menekültek nyílt elutasítása összefügg a bevándorlás társadalmi hatásainak percepciójával. Az idegentől félünk, nem ismerjük, az ismeretlen attitűdjei bizonytalansággal és frusztráltsággal tölt el minket. Az idegen szükségszerűen magával hozza az összeütközés lehetőségét, az eltérő etnikumok kulturális, vallási és világról alkotott képének, érték-, és normarendszerének különbözősége okán. A saját csoporttól eltérő világkép észlelése a társadalmi közhangulatban prioritást nyerve egy olyan különleges helyzetet teremthetett, amelyben fokozott érzékenységgel reagáltak a kérdezettek a munkahelyeiket esetlegesen fenyegető, realisztikus veszélyre.

A saját csoport kultúrája iránti tiszteletlenség, az egészségügyi kockázatok megjelenése és a magyar munkahelyek idegenek által történő esetleges veszélyeztetése mind olyan tényezők bizonyult, mely befolyásolhatta az önkéntesek idegenek iránti attitűdjeinek alakulását. A fent említett tényezők összeadódásából nagyon könnyen az összes népcsoportra vetülő fokozott ellenségesség alakulhatott ki.

A 18. számú táblázat negyedik állítása arra a kérdésre várta a választ, hogy vajon az idegen népcsoportok közül a kérdezettek melyik etnikumot vélték leginkább az idegenellenesség

²⁸³ A Magyarországra érkezett menedékkérők és a nemzetközi védelemben részesülők száma. Központi Statisztikai Hivatal Kiadványfüzetei.

URL: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wnvn001.htm

Letöltési idő:2019.12.23.

²⁸⁴ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról. URL:<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0700080.TV>

Letöltési idő:2019.12.23.

²⁸⁵ ENYEDI Zsolt, FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre: *Nőttek-e az előítéletek Magyarországon?* In. Társadalmi Riport 2004. KOLOSI Tamás, TÓTH István György, VUKOVICH György (szerk.). TÁRKI, 2004. p.387. URL:<https://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a809.pdf>

Letöltési idő:2019.12.23.

forrásának. A *”Nekik köszönhető az idegenellenesség”* állítás mutatói egységesen emelkedést jeleztek a két év viszonylatában, vagyis a 2015-ös menekülthullám nem maradt nyom nélkül a kérdezettek idegenek iránti beállítódásában.

Az arab népcsoportok szenvedték el legnagyobb mértékben a hibáztatást, egyrészt az önkéntesek személyes tapasztalatainak köszönhetően, másrészt vélhetőleg ehhez járult a közvéleményben tapasztalható megnövekedett idegenellenes hangulat és a média felfokozott, érzelem-dús tudósításai.

Jóllehet, az arab népcsoportok tömeges megjelenése 2015 nyárára keltezhető, így a kérdezettek helyi szinten kevés valószínűséggel segíthettek arabokat. A válaszolók 32%-a mégis ennek az etnikumnak tulajdonította leginkább már 2014-ben is az idegenellenességet, ami két év múlva már 49% álláspontja lett. Nem volt elhanyagolható a kérdezettek véleményklímájának az alakításában a média nem lanyhuló figyelme a világban történt terrortámadásokról. (Boston, 2013.ápr.15.)²⁸⁶

Az idegenség képi megjelenítésének módjában, vagyis az elkövetők erősen felismerhető etnikai, fizikai jellemzőinek bemutatásakor a társadalom többsége párhuzamot vont a migrációs nyomás és a terrorfenyegetettség között, és az iszlámvallást és a terrorcselekményeket összemosta. (Brüsszel, 2014. május 14.)²⁸⁷

Az afrikaiak mellett a délszlávok és ukránok felelőssé tétele 22-28% közötti értékre ugrott. Az afrikaiak mutatóinak 25%-ról 28%-ra emelkedését nagy valószínűséggel a betegségekől való félelem gerjesztette, az ukránok esetében pedig a saját csoport munkahelyeinek féltése generálta a vélemények elmozdulását. A délszlávok is a hibáztatás áldozatai lettek, a mutató 13%-ról 23%-ra emelkedett, valószínűleg a 2015-ös menekülthullám koszovói tömegeinek látványa okán.

A bevándorlás eseményeinek 2015-ös nagymérvű felgyorsulása és a bevándorlás iránti megnövekedett médiaérdeklődés, a világból érkező terrorcselekményekről történő azonnali információhoz jutás következtében a humanitárius segítők interjúiban is tetten érhető a

²⁸⁶ *Robbanások rázták meg a Boston Maratont, többen meghaltak.* In. Magyar Nemzet.2013.április 15.

URL: <https://magyarnemzet.hu/archivum/kulfold-archivum/robbanasok-raztak-meg-a-boston-maratont-tobben-meghaltak-4183982/>

Letöltési idő:2020.01.15.

²⁸⁷ *2014. május 14. Brüsszel.* Egy fegyveres személy tüzet nyitott a belga zsidó múzeumnál, meggyilkolva három embert, illetve súlyosan megsebesített egy negyediket, majd elmenekült a helyszínről. Az ügy azért kiemelt jelentőségű, mert ez volt az első európai területen elkövetett terrortámadás, amelyet az Iszlám Állam nevű terrorszervezet vállalt magára. In. MTI, HVG. hu, 2019. márc.11.

URL:https://hvg.hu/vilag/20190311_Iteletet_hoztak_a_brusszeli_zsido_muzeumban_elkovetett_terrortamadas_u_gyeben

Letöltési idő:2020.01.15

véleményük változása, azonban ezt az érzést a támasznyújtás belülről jövő igénye és az együttérzésből fakadó jótékony cselekvés öröme tompította.

Tibor, Mórahalom, 2016: *„2015 nyarán, a falu utcáin, a határban, a kertek alatt nagy csoportokban feltűnő embereknek a hétköznapi életet megzavaró látványa kezdetben szánalmat ébresztett a mórähalmi emberekben.”*

Mária, Pinkamindszent, 2016: *„Amikor kevesebben jöttek, akkor sajnálta a nép, és segített, ahogy tudott. De ahogy a tömeg növekedett, egy idő után nem tudtuk mire vélni az idegeneket, akik a faluban mindenhová leültek, befészkeltek magukat a parkokba.”*

Erzsébet, Vasalja, 2016: *„Leroskadva a földre, ott ültek ezek az emberek. Akkor beszéltek a társaimmal, hogy lehet, hogy kéne nekik vinni teát, kitalálni, hogy s mint, hogy tenni kell valamit, mert ez rémületes volt.”*

Jóllehet a TÁRKI kutatások szerint a migránsok kiemelkedően nagy tömege csak a 2015-ös év nyári hónapjaira érte el hazánkat, a reprezentatív mérések szerint a kérdezettek 39%-a vallotta magát idegenellenesnek a 2014-es évben. Ehhez képest 2015 áprilisában egyre többen vállalták fel nyíltan menekültellenes véleményüket, 2016 januárjára pedig az idegenellenesség mutatói meghaladták az 50%-ot.

A mérlegelők aránya visszaesett, az idegenbarátság elfogyott. Sik (2015) a fenti tendenciának egy lehetséges magyarázatát adta: mivel a menekülők száma csak májusban kezdett rohamosan nőni, az idegenellenesség 2015 áprilisában mért kiemelkedő aránya elsősorban a média és a közbeszédben célirányosan prioritást élvező migráció terméke lehetett.²⁸⁸

A közbeszéd központi helyére a biztonság fogalmának célirányos beemelése történt, mely nemcsak biztonságpolitikai értelemben hozott létre rendkívüli állapotot, hanem a társadalmi percepciók és beszédmódok szintjén is. Megnövekedett az *“in-group”*-ba tartozás, a *„hasonszőrűség”* jelentősége, mely egy vélt vagy valós veszély ellen a szubjektív biztonságérzet kapaszkodójaként szolgálhatott.

A 18. számú táblázat utolsó állítása az idegenek jelenléte és a saját csoport biztonságérzete közötti összefüggéseket kívánja megvilágítani. Az utolsó állításra: *„Veszélyt jelentenek a befogadók biztonságára”* adott válaszok összefüggést mutattak az előző, idegenellenességet mérő állítással. A kérdezettek szubjektív biztonságérzetére irányuló realisztikus és szimbolikus fenyegetettség együtthatóit a segítők szerint leginkább az arabok hordozták. Az

²⁸⁸ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság.* In. u. .o.

URL:http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html

Letöltési idő:2019.01.21.

első lekérdezés időpontjában, 2014 decemberében a hírportálok tudósításainak kiemelt témája volt az ISIS terrorszervezet brutalitása.²⁸⁹

A 2014-től fokozott cselekvési kedvet mutató Iszlám Állam által közzétett videók és képek főleg a lefejezésekre és brutális támadásokra összpontosítottak, és a közösségi fórumokon keresztül a világ minden tájára eljutottak.²⁹⁰ A terrorcselekmények a magyar politikai és médianapirendet hónapokon át uraló téma volt, így valószínűleg nem független ettől, hogy a TÁRKI minden korábbinál magasabb idegenellenességet mért Magyarországon 2015 áprilisában.²⁹¹

A kérdezettek és a társadalom véleményklímájának alakításában az információ közlés módjai széleskörű változtatást tudtak minden időben előidézni. A közösségi média a kommunikációnak, az információ cserének és gyakran a politikai aktivitásnak is a közös terévé nőtte ki magát. 2014-ben már érződött a biztonság féltése a vizsgált segítők válaszaiban is, mert a kérdezettek 20%-a vélte úgy, hogy az arab népcsoportok a többi etnikumnál jóval veszélyesebbek lehetnek. 2016-ra az általuk való veszélyeztetettség, félelem mutatói növekedtek a legjelentősebb mértékben, több mint duplájára, 43%-ra.

Valamennyi többi etnikummal szembeni veszélyérzet is növekedő tendenciát mutatott. Az afrikaiak viszonylag magas mutatóit (25%) valószínűleg befolyásolhatta az ebben az időben a Boko Haram, nigériai terrorszervezet által elkövetett leányrablás is, amelyet a magyar média hírportáljai egyértelműen az iszlámhoz kötöttek.²⁹² A folyamat tovább gyűrűzött, a média hatása ebben az esetben sem volt figyelmen kívül hagyható, és két év elteltével már a kérdezettek 29%-a félt a vélhetően terrorizmust hozó araboktól.²⁹³

²⁸⁹ ISIS: Islamic State in Iraq and Syria, majd 2014. június végétől Iszlám Állam (Islamic State-IS). NAGY Milanda: *Az Iszlám Állam felbukkanása – stratégiaváltás Izrael biztonság-politikájában*. In. KARLOVITZ János Tibor (szerk.): *Társadalom, kulturális háttér, gazdaság*. Komarno. 2016. ISBN 9788089691333. pp. 203-205. URL: <http://www.irisro.org/tarstud2016aprilis/44NagyMilada.pdf> Letöltési idő: 2020.01.17.

²⁹⁰ *Terrorcselekmények Európában az utóbbi 13 évben*. In. Kitekintő. hu. 2017.június 04. URL: <https://kitekinto.hu/2017/06/04/europan-kivul/terrorcselekmények-europaban-az-utobbi-13-evben/> Letöltési idő: 2020.01.17.

²⁹¹ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság*. In. u. o. URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html Letöltési idő: 2019.01.21.

²⁹² *Egy éve rabolták el a nigériai diáklányokat*. In. Magyar Hírlap, 2015.ápr. 14. URL: https://www.magyarhirlap.hu/kulfold/Egy_eve_raboltak_el_a_nigeriai_diaklanyokat Letöltési idő: 2020.01.16.

²⁹³ *Az Európai Parlament 2014. július 17-i állásfoglalása Nigéria – a Boko Haram legújabb támadásairól* (2014/2729) URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2014-0008_HU.html Letöltési idő: 2020.01.16.

A délszlávokkal szembeni korábbi attitűd is változott, a 90-es évek támogatásra szoruló menekültjei helyett, a befogadók biztonságára nézve veszélyt jelentő népcsoporttá léptek elő. Ekkortájt gyakori vitakérdés volt a közmédia fórumain, hogy a koszovóiak, mint mohamedán vallást gyakorlók, mennyire hozzák magukkal a szélsőséges iszlamista nézeteket, vagy hány közöttük alvó ügynök.²⁹⁴ A törökök és a kínaiak veszélyességét jelző mutatók is emelkedtek, ők is beleestek abba a folyamatba, amely a kérdezetteknek *általában* a menekültekkel szembeni attitűdjét negatív irányba mozdította.

Összegezve, a táblázat adataiból az a következtetés vonható le, hogy a szubjektív biztonságot veszélyeztető fenyegetettség észlelése a két év alatt változtatott a kérdezettek idegenek iránti beállítódásán. A menekültek felől érkező fenyegetettség az egyes etnikumok esetében eltérő természetű veszélyeztetés képében bukkant fel, és világosan jelezte a vélemények alakulásában az integrált csoportközi fenyegetettség egyes tényezőinek attitűdmozdító hatását. A korábban idegenellenességet generáló tényezőkre 2015 után ráakódott az integrált csoportközi fenyegetettség összetevői által gerjesztett veszélyérzet. Így az idegenellenesség 2015 után egy bonyolult összefüggéseken nyugvó fogalommmá vált. A fizikai, nyelvi, kulturális különbségek mellé felsorakoztak azok az új, tartalmukban veszélyt hordozó jelenségek, melyek a népcsoportok megítélését súlyosbították.

A 2015-ös migrációs események után a kérdezettek idegenek iránti beállítódásában a veszélyérzet felülírta a korábbi, egyéb (látható, hallható, láthatatlan) idegenellenességet kiváltó faktorokat. Az egységes elutasítás a 2015-ös fordulópontot jelentő migrációs időszak után minden etnikumra rávetült.

A válaszolók véleményéből leszűrtem, egyik legfontosabb következtetésem, hogy a segítők egyöntetűen, a mindennapjaikat érintő tapasztalások során érezték a saját, szubjektív biztonságuk veszélyeztetését, akár kultúrájukról, világképükről, egészségükről vagy munkahelyükről volt szó. Az integrált csoportközi fenyegetettség észlelése mély strukturális attitűdváltozásokat hozott létre a vizsgált személyekben, a befogadó-befogadott kapcsolatban a megosztó konfliktus volt túlsúlyban az egységesítő kontaktus kialakulásával szemben, köszönhetően az idegenek hordozta vélt-, vagy valós veszélyérzetnek. A strukturális változás pedig megszabta az idegenek iránti attitűdjeik elmozdulásának irányát.

²⁹⁴JÁMBOR Orsolya: *Koszovói menekültek a magyar médiában*. In.GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2015. XVI. p. 295. URL: <http://www.pecshor.hu/periodika/XVI/jambor.pdf>
Letöltési idő:2020.01.14.

A vizsgált minta idegenek iránti attitűdjeiben történt elmozdulásra és annak ok-okozati összefüggéseire –a fentiek mellett – magyarázatul szolgálhatott az a fokozottan megnövekvő migráció iránti érdeklődés, amely ebben az időben a társadalmi közhangulatot jellemezte, és amely érdeklődés, össztársadalmi hatásait tekintve a morális pánik elméletéhez kapcsolható.²⁹⁵

A morális pánik kiindulópontja az volt, hogy egy-egy csoportnak tulajdonított cselekvést vagy jellegzetességet a társadalom szélesebb köre veszélyként érzékelt, így a kérdezettek a saját csoportba tartozásuk okán észlelhették a morális pánik veszélyt jelentő tényezőit. A bevándorlás ténye maga volt az a cselekvés, mely a veszélyforrást jelentette 2015-ben.

A bevándorlás tömegeinek Magyarországra érkezésekor, a 2015-ös év nyarán 177 ezer regisztrált és ennél jóval több nem regisztrált menedékkérő haladt át az országon, közel 400 ezer ember.²⁹⁶

A morális pánik egyik ismérve, hogy a veszély beazonosításában kiemelt szerepet játszott a fenyegetés mértékének téves felmérése, vagyis az az aránytalanság, ami a jelenség súlya és a fenyegetettség mértéke között húzódik. A veszély méretének és a fenyegetettséghez hozzárendelt csoport beazonosításában, illetve a várható problémák előrejelzésében kiemelt szerepet játszottak a média tömegeket befolyásoló információi.²⁹⁷

A morális pánik újabb feltétele, hogy a befogadók között minimális mértékű egyetértésnek kellett uralkodnia az idegen csoportok megítélését illetően, és az így kialakult ellenséges hangulat igazolta a közös szemléletmód révén a közös véleményklíma azonosságát és jogosságát is. A szakirodalom szerint az eleve szembe állítás, vagyis az ingroup-outgroup elnevezés a szembenállás kifejezője volt, és a jó-rossz ellentéppárral azonosítva megkezdődhetett az idegenek bűnbakként kategorizálása. A morális pánik utolsó ismérve a változékonyság, azaz egy hirtelen kitörő – és gyakran gyorsan elpárolgó – közérdeklődésről

²⁹⁵ BERNÁTH Gábor, MESSING Vera: *Bedarálva. A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőle független megszólalás terepei*. In: Médiakutató, 2016.16. évf.4. szám. p. 7.

URL:http://epa.oszk.hu/03000/03056/00061/pdf/EPA03056_mediakutato_2015_t%C3%A9l_007-017.pdf

Letöltési idő:2019.01.21.

²⁹⁶ Táblák (STADAT):2014, 2015, 2016. Központi Statisztikai Hivatal

URL:http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wnvn001.html

Letöltési idő:2019.01.22.

²⁹⁷ BERNÁTH Gábor, MESSING Vera: *Bedarálva. A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőle független megszólalás terepei*. In: u. o. pp. 8-9.

URL:http://epa.oszk.hu/03000/03056/00061/pdf/EPA03056_mediakutato_2015_t%C3%A9l_007-017.pdf

Letöltési idő:2019.01.21.

van szó,²⁹⁸ azonban a 2015-ös menekülthullám után a fokozott társadalmi érdeklődés és a közbeszéd a bevándorlás iránt több éven keresztül tartotta magát.

A vizsgált közegben a morális pánikra okot adó érintettség nyilvánvaló volt, hiszen a segítők azoknak nyújtottak támasz, akiknek észlelése során a jelenség kialakult. Tevékenységük során észrevették azokat a kultúrközi különbségeket is, amelyek okot adhattak volna a veszély mértékének eltúlzására. Bár – mint a 18. számú táblázat adatai jelzik – az idegenek iránti ellenérzés minden tekintetben megnőtt 2016-ra, (köszönhetően többek között a morális pániknak)²⁹⁹

A segítőkhez eljutottak ugyan az idegen csoportokról a média általi szenzációkeltő és leegyszerűsítő tudósításai, azonban lokálisan nem alakult ki az „in-out” szembenállás, valószínűleg azért, mert a kérdezettek a belülről jövő emberbaráti támasznyújtást tekintették feladatuk első és legfontosabb szempontjának. Az alábbi interjúkból idézettek nyújtanak alátámasztást a feltevésem igazolására.

András, Pinkaminszent, 2016: *„A tömbben érkező csoport, kb. 200 fő, 90 %-ban férfiakból álló menet félelmetes és fenyegető volt, de megállapítottuk, hogy ez még kezelhető.”*

Andrea, Bicske, 2016: *„Akkor kezdett félelmet keltővé válni a menekültek jelenléte, amikor a tábor regisztrált létszáma meghaladta a kb. 1000 fő felettit, a hivatalos férőhelyek száma pedig csak 450 fő körüli volt. Ekkor kért a vezetőség segítséget a menekültügyi szervektől, mert a kialakult helyzetet emberhez méltóan meg akarátuk oldani.”*

Tibor, Mórahalom, 2016: *„Mindenki látta, hogy itt komoly segítség kell, az önkéntesek itt már kevesek. Megszerveztük a rendészeti szervekkel a felváltott járőrözést és erőszak nélkül sikerült megoldást találni a kialakult migrációs helyzetre.”*

Marika, Bicske, 2016: *„Biztonságba azért nem éreztük magunkat 100 százalékig, mert ez a nagy tömeg bizony nagyon fenyegető volt. Szorongott a lakosság, mi fog történni. Szerencsére a rendőrség állandóan ott volt az utcákon és tulajdonképpen jól kezelték a helyzetet.”*

²⁹⁸ KITZINGER Dávid: *A morális pánik elmélete* In Replika. 2000. 4. évf. pp. 24.

URL: http://www.replika.hu/system/files/archivum/replika_40-02_kitzinger.pdf

Letöltési idő: 2019.12.16.

²⁹⁹ A 2015 januárjában két esemény: a párizsi Charlie Hebdo szerkesztősége elleni terrortámadás, illetve a Magyarországon menedékkérelmet benyújtók számának emelkedése minden korábbinál erősebben vetette fel a migráció kérdését. E két fejlemény kiindulópontjaként szolgált a magyar politikai és médianapirendet hónapokon át uraló témának és a morális pánik előtörésének. Valószínűleg nem független ettől, hogy a TÁRKI minden korábbinál magasabb idegenellenességet mért Magyarországon 2015 áprilisában.

BERNÁTH Gábor, MESSZING Vera: *Bedarálva*. In. u. o. p. 8-9.

URL: https://mediakutato.hu/cikk/2015_04_tel/01_menekultek_moralis_panic.pdf

Letöltési idő: 2020.01.28.

Andrea, Bicske, 2016: „*Határozottan szorongtak az idegenektől a városlakók. A migránsok létszáma a városunk 12 ezres lakosságához képest érezhetően magas volt. Ez nem túlzás, ez volt a realitás.*”

Kati, Mórahalom, 2016: „*Mórahalomnak ezen a szakaszán kb. 1500 ember él a tanyákon és kénytelen volt elviselni az éjjel-nappal vonuló migránsokat. Egyetértettünk abban, hogy tennünk kell valamit.*”

Erzsébet, Vasalja, 2016: „*Mivel átmenő forgalomról beszélünk, nem kellett megszokni a tömeget, de mindenki arra várt, hogy mihamarabb vége legyen, tennünk kell valamit.*”

A kérdezettek szövegrészeiből kitűnik a morális pánik egyes összetevőinek észlelése, azonban a helyi pánik kitörését megakadályozta az interjúkban említett válságkezelés megszervezése. Nem jelentkezett az az aránytalanság, ami a jelenség súlya és a fenyegetettség mértéke között húzódott meg, a veszély felmérése a realitást tükrözte. A segítőkben egyöntetű véleményazonosság alakult ki a lakóhelyükön fennálló migrációs helyzet kezelésének szükségességére vonatkozóan.

Elmondható, hogy az országos méretűvé duzzadó morális pánik eljutott ugyan a helyi önkéntesek tudatáig, de ők a migrációs helyzet eszkalálódásának megakadályozására a megoldás keresésére törekedtek. A sarkalatos pontokat itt azok a közös cél érdekében történt összefogások képezték, melyek elejét vették a helyi válságok kiszélesedésének. Az idegenellenesség alakításában az integrált veszélyérzet mellett egy sor olyan további tényező is befolyásoló szerepet játszhatott, mint a közvetlen csoport-, és médiabefolyás és nem utolsósorban a sokszerű események sorozata, a világ különböző pontjain.

A nyugati kultúrkört képviselő népekben megjelenő európai identitástudat, a hasonló vallás, a csoporton belül egyfajta familiáris légkör, az összetartozás-tudat kialakítása olyan szubkulturális szerepfunkcióknak bizonyultak, melyek tulajdonképpen megteremtették az egymáshoz tartozás, egymással törődés szándékát, erősítve a csoport összetartó erejét a közös veszély ellen.³⁰⁰

Vizsgálatom következtetéseként világossá vált, hogy az elmúlt két évtized európai integrációs folyamatának, a szabad mozgásnak, a média, az internet által a „világra nyitott kapunak” köszönhetően a lehetőség adva volt a kulturális különbségek megismerésére, ennek folyamányaként az idegenek iránti beállítódás változtatására.

³⁰⁰ LŐWI Ildikó: *A stigmatizáció hatása a társadalmi szerepváltozásokra*. In: Hadtudományi Szemle, 2018.11. évf. 1.sz. pp. 220.
URL:http://archiv.uninke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2018/2018_1/18_1_tt_lowi.pdf
Letöltési idő:2019.09.03.

A beállítódás egy része a korosztályos áthagyományozódott világképből származott, a saját csoport kognitív szférájában berögzült társadalmi normákkal és értékekkel. A másik része pedig az adott kor történelmi körülményeire, a közbeszéd és a közhangulat időszerű üzeneteire, illetve a közvetlen személyes tapasztalatokra adott válaszreakció volt.

S bár a migráció által érintettek az érdekeik és értékeik, racionális megfontolásaik és érzéseik szerint helyezték előtérbe attitűdjeik alakításakor az egyik vagy a másik tényezőt, a különböző faktorok végső soron összefonódtak egymással, az integrált csoportközi fenyegetettség érzületében egyesültek.

5.2.3 ÖSSZEGZÉS

A 2. hipotézis kapcsán megnéztem, hogy a két vizsgált migrációs időszakban hogyan történt a kultúrközi különbségek kezelése, és hogyan hatott a személyes kapcsolatok alakulására az etnikai identitások különbözősége. Megvizsgáltam azt is, hogy az integrált csoportközi fenyegetettség tényezőinek megjelenése milyen változásokat indított el a vizsgált minta idegenek iránti attitűdjeiben.

Az adatok elemzése kapcsán arra a megállapításra jutottam, hogy az 1990-es migrációs időszakban a vizsgált önkéntes személyeknek nem volt ismeretlen az idegenség, a volt Jugoszlávia közelsége okán, így a délszláv háború menekülői által képviselt kulturális különbözőség Nagyatádon nem jelentett kezelhetetlen problémát, mert a személyes kapcsolatok alakulását is az együttérzés, a sajnálat és a segíteni akarás határozta meg. Voltak ugyan kulturális és vallási területen nézeteltérések, de azok maradtak a megjelenésük területén és nem szélesedtek ki más, pl. gazdasági, vagy biztonságpolitikai, esetleg szociális terepre.

A kutatásomból leszűrt eredmények világossá tették számomra, hogy a migráció elutasítottságát befolyásoló tényező lehetett az a félelem is, mely 2015-ben az idegen tömegek megjelenését kísérte. A bevándorlók nagy számban érkezésének jellemző vonása a hirtelenség, és az abból adódó kezelhetetlenség volt, mely bizonytalanságot, gyanakvást váltott ki a vizsgált önkéntesekben is.

A 2. hipotézisemben feltártak alapján azt állapítottam meg, hogy a 2015-ös migrációs időszak interetnikus konfliktusai túlléptek a kulturális- és vallási különbözőség területén és kiszélesedtek más társadalmi közeget érzékenyen érintő területre is.

A vélt-, vagy valós veszély tényezői egyesültek az interperszonális csoportközi fenyegetettség észlelésében. A befogadó önkéntesek nemcsak szubjektív jólétüket és biztonságukat érezték

fenyegetve, de a veszélyérzetük kiterjedt a saját csoportjuk értékrendjének, kultúrájának és normarendszerének megóvásának törekvésére is.

A feltárt eredményekből azt a megállapítást tettem, hogy a 2015-ös év minden tekintetben fordulópontot jelentett a vizsgált társadalmi közeg idegenek iránti beállítódásában, amelyet befolyásolt a közvélemény és a média által megjelenített, az idegeneknek tulajdonított fenyegető hiedelmek felbukkanása és az azoktól való rettegés is.

Az adatok elemzésekor azt a megállapítást tettem, hogy az integrált csoportközi fenyegetettség hatásainak észlelése maga után vonta 2016-ra az önkéntesek gondolkodásában az idegen népcsoportokkal szembeni nagyobb mértékű elutasítást, a 2014-es évhez viszonyítva. Az összes vizsgált területen kiemelkedően az arab népcsoportok szenvedték el a legnagyobb véleményklíma változást. A menekültek iránti megengedőbb attitűdök hiánya összefügghet a bevándorlás társadalmi hatásainak észlelésével, következésképpen a veszélyérzet felnagyításával.

A folyamat során a befogadók az idegen csoportok magatartását, a saját csoportnormáktól való óriási különbségeket és azok következményeit a valóságnál súlyosabbnak, és mélyrehatóbbnak érzékelték. A morális pánik elmélet tényezőire visszacsatolva, az aránytalanság az, ami a jelenség súlyának, a fenyegetettség mértékének sajátos jellegére utal.

Következtetésem szerint a feltörő integrált fenyegetettség érzése felülírta az egyéb, a korábban jellemző (látható, hallható) idegenellenességet kiváltó faktorokat. A reális és szimbolikus vonatkozásokra utaló fenyegetés érzülete, a szorongás és az aggodalom az idegen csoportok jelenléte miatt, valamint a saját csoport világfelfogására vonatkozó fenyegetés jelenléte egyaránt előmozdították a vizsgált önkéntesek attitűdjeiben az idegenek iránti beállítódás megváltozását.

Következésként levonható tehát, hogy a két vizsgált időszakban az önkéntes karitatív segítők idegenek iránti beállítódása, idegenellenes attitűdjeinek intenzitása nagymértékben eltért egymástól. A nagyatádi segítők idegenek iránti pozitív attitűdjeinek a túlsúlya nem volt hasonlítható a 2015-os önkéntes segítők attitűdjeiben megnyilvánuló érzésekhez.

A 2015-ös év hónapról hónapra felgyorsuló menekülthulláma egy olyan fogékony, a rendszerváltás óta fokozatosan emelkedő mértékű idegenellenessé váló közeget érintett meg, mely a korábbi években sem szűkölködött az elutasító attitűdökben.

A 3. hipotézisemben arra a folyamatra keresek igazolást, hogy az integrált fenyegetettség faktorainak észlelése mennyiben változtatta, enyhítette vagy szigorította az önkéntesek által megszabott beengedési kritériumokat és az idegenek elutasításának mértékében történt-e változás a 2015-ös migrációs események után.

5.3 AZ INTEGRÁLT FENYEGETTSÉG HATÁSA A BEENGEDÉSI KRITÉRIUMOK VÁLTOZÁSÁRA

Feltételezésem szerint, minél erősebb volt az adott befogadó önkéntes segítőkben a realisztikus illetve szimbolikus fenyegetettség képze, annál inkább fokozódott a beengedési kritériumok szigorodása körükben. Feltételezem, hogy a korábbi idegenbarátság gyakorlatilag eltűnt és a vizsgált személyek előítéletes attitűdjeiben elmozdulás történt. Feltételezhető, hogy a 2015-ös migránshullám után a vizsgált önkénteseknél az összes idegen csoporttal szembeni elutasítás globálisan növekedett.

(3. hipotézis)

A befogadó-befogadott viszonyban sarkalatos pontként jelentkeztek azok a beengedési feltételek, melyeket a befogadó közösségek mértékként állítottak fel a bevándorlók számára. A beengedési feltételek esetében nem létezett egy általános, időtől, helyszíntől, körülményektől független társadalmi modell, így a befogadási feltételek a saját csoportnorma szerint alakultak. Más szempontok alapján történt a befogadás a '90-es évek délszláv menekülőinél és más szempontok szerint a 2015-ös bevándorlók esetében. A korábbi országos vizsgálatok azokra a jellemzőkre kérdeztek rá, amelyek a beengedési ismérvek alapvető sajátjai voltak: magyar nyelvismeret, keresztény kulturális háttér, fehér bőrszín, a magyarországi szokások, és -kultúra elfogadása.³⁰¹

Az említett individuális feltételeknek kevés menekülő felelhetett meg 2015-ben, az etnikumok speciális külső fizikai tulajdonságai azonnal láthatóak voltak, a nyelvi különbségek pedig hallhatók, a jogi státusz ebben az esetben nem volt releváns.

A beengedési ismérvek vizsgálatánál kulcskérdésnek bizonyult a bevándorlók társadalmi hasznosságának észlelése és az idegenekről kialakult kép. Az ebben az időszakban elvégzett országos mérés szerint a befogadó társadalom kérdezettjeinek 82%-a szigorítaná a bevándorlással kapcsolatos szabályozást,³⁰² amely azt mutatta: a társadalom többsége veszélyben érzi magát, vélhetőleg a 2015-ös nagy migránshullámnak tulajdonított vélt vagy valós fenyegetettség okán.

³⁰¹ KAKUK Gabriella: *A bevándorláshoz való viszonyulás a mai Magyarországon*.

In. GULYÁS Éva (szerk.): *Migráció és bevándorlókhoz való viszony Németországban és Magyarországon*. Tanulmányok. SZE Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Jogelméleti Tanszék, 2018. ISBN 9786155837388.p.113.

URL:<https://jet.sze.hu/images/Tansz%C3%A9ki%20Kiadv%C3%A1nyok%202017-18/MIGR%C3%81CI%C3%93%20%C3%89S%20INTEGR%C3%81CI%C3%93.pdf>

Letöltési idő:2019.02.28.

³⁰² *Szigorúbb bevándorláspolitikát!* In. Századvég, 2015.09.16.

URL:[https://szazadveg.hu/hu/kutatasok/az-alapitvany-kutatasai/piackutatas-kozvelemenyn-kutatas/szigorubb-bevandorlaspolitikat-a-kozvelemenyn-82-szazaleka-a-kormany-mellett](https://szazadveg.hu/hu/kutatasok/az-alapitvany-kutatasai/piackutatas-kozvelemenyny-kutatas/szigorubb-bevandorlaspolitikat-a-kozvelemenyn-82-szazaleka-a-kormany-mellett)

Letöltési idő:2019.01.22

Nagy jelentőségű attitűdváltoztató hatása lehetett annak, hogy a bevándorolt népcsoportokat mennyire érzik a befogadók a társadalomra nézve hasznosnak. A külső csoportok idegen világképet hozva, fenyegetőnek tűntek a saját csoport világfelfogására, erkölcsi beállítódására, kulturális értékeikre, valamint munkahelyeikre nézve, tehát ebben az értelemben véve nem voltak hasznosak. A „*haszontalan lét*” ilyen jellegű, elutasítást hordozó nézőpontja pedig előre vetítette a befogadási feltételek szigorításának valószínűsíthető bekövetkezését is.

A fent említett ismérveket mintának tekintve, megvizsgáltam a helyi válaszadók által támasztott befogadási kritériumok alakulását a népcsoportok hasznosságának szempontjából. A 19. számú táblázat a két időszak mutatóit hasonlítja össze, ahogyan a kérdezettek az idegenek hasznosságát értékelték.

19. számú táblázat: Ön szerint a felsorolt népcsoportok melyikére igaz, hogy hasznára válhatnak a befogadó országnak? A válaszok %-os megoszlása

Sz.	Népcsoport	Hasznára válhatnak a befogadó országnak			
		2014		2016	
		igen	nem	igen	nem
1.	törökök	78	22	69	31
2.	ukránok	46	54	32	58
3.	afrikaiak	38	62	22	78
4.	délszlávok	47	53	17	83
5.	kínaiak	80	20	75	25
6.	arabok	32	68	11	89

Forrás: saját kutatás

A migrációt követően létrejött új kapcsolatok jellege, minősége és a belőlük áramló erőforrás transzferek nagymértékben meghatározták a bevándorlók megítélését hasznosságuk tekintetében. A válaszok összevetésekor, a 2016 januárjában végzett felmérés esetében a „*nem*” válaszok mutatóinak emelkedése észlelhető. A felsorolt népcsoportok közül a kínait és a törököt ítélték leghasznosabbnak mindkét adatfelvétel idején. Azonban ők is „*elszenvedték*” a 2015-ös bevándorlás kiváltotta fenyegetettség érzet következményét, 2014-ről 2016-ra a hasznosság tekintetében a kínaiakra adott 80 % lecsökkent 75 %-ra, a törökök esetében 78%-ról 69%-ra.

A többi népcsoport esetében szintén általános csökkenés mutatkozott az igen válaszoknál, de sokkal nagyobb mértékben, mint a kínai vagy török etnikumnál.

Meglepő az afrikaiak „*haszontalanságának*” magas aránya mindkét évben, (2014-ben 62%, 2016-ban 78%). A magas elutasítottsági arányszám valószínűleg összefügg a 2/b. hipotézisben található 18. számú táblázatának azon állításaival, melyek szerint az afrikaiak

magas egészségügyi kockázatot jelenthettek a befogadó csoportok számára, valamint veszélyt hordoznak a befogadó ország biztonságára nézve, valamint ők is okai az idegenellenességnek. Az arab etnikumúak vonatkozásában a „*nem hasznosak*” vélemény már 2014-ben 68%-ra rúgott, amely azt jelezte, hogy a kérdezett önkéntesek kétharmada nem tartotta szerencsésnek hazánkba vándorlásukat, 2016-ra e válaszok még tovább emelkedtek csaknem kilenctizedre, mely mutatók tulajdonképpen az irántuk tanúsított elutasításnak és az idegenellenesség feléjük való megnyilvánulásának is tekinthető.

Az arab népcsoportok ilyen arányú „*nem hasznosak*” a befogadókra válaszok okainak keresésekor visszautalok a 2/b. hipotézisemben található állításokra (18. sz. táblázat). Azok sorában a kérdezett önkéntes segítők (43-49%-a) úgy vélekedtek, hogy az arabok egyfelől veszélyt jelentenek a magyar kultúrára, másfelől veszélyt jelentenek a magyar emberek biztonságára, harmadrészt egészségügyi kockázatot jelentenek, negyedrészt nem tisztelik a befogadó ország kultúráját, sőt minden hetedik válaszoló (14%) még a hazai munkahelyeket is veszélyeztetve látta általuk.

A 2015-ben Európába menekülők túlnyomó többsége közel-keleti volt, a kialakult közvélemény nemcsak a potenciális bűnözőt látta bennük (mint majdnem az összes muszlim bevándorlóban), hanem potenciális terroristát is.

Ez a félelem érthető volt, legalábbis abból a szempontból, hogy az utóbbi években a média által bemutatott híradásokban a nyugati világ elleni terrorcselekmények nagy részét ilyen származású emberek követték el.

Összességében elmondható, hogy a vizsgált népcsoportok közül, a hasznosságuk szempontjából nézve, a kérdezettek szerint kiváltképp az arab etnikumok voltak nemkívánatosak.

A táblázat eredményei nagymértékben összezsengenek a 2016 januárjában készült interjúkban elhangzott véleményekkel. A városba tömegesen érkező vándorok között túlsúlyal bírt a látható és hallható idegenség tekintetében az arab származási országokból érkezettek sokasága, akik nemcsak a bicskei Befogadó Állomás területén, de a város utcáin vagy az internetes kávézókban töltötték idejük nagy részét. Gyakoriak voltak az atrocitások, amelyekben a város lakói a szubjektív biztonságérzetük fenyegetettséget vélték észlelni. A fentiek láttán a befogadó segítséget nyújtó egyének valószínűleg fölösleges tehernek érezték a bevándoroltak városi és tábori jelenlétét.

Irén, Bicske, 2016: „*A lakosság nehezen tűrte a parkokban csoportosan üldögélő, semmittevő idegeneket, telefonáltak, dohányoztak. Határozottan rossz érzésekkel néztük őket.*”

Andrea, Bicske, 2016: „Az ingyenes nyelvórák biztosítása gyakorlatilag fölöslegesnek bizonyult, a sportfoglalkozásokat nem látogatták. A szobájuk takarítása nem mindig történt meg. De igényeik voltak a jobb ellátásra.”

A fenti interjúk szövegrészleteiből és a táblázat adataiból egyaránt az a megállapítás volt levonható, hogy az idegenbarátság fogatkozásával egyenes arányban csökkent az idegenek, legfőképpen az arab népcsoportok hasznosságának megítélése is. Ezt a negatív szerepet sugallta, erősítette a kérdezettek környezete, az interetnikus összeütközések közvetlen észlelése, és a közvélemény (benne a média) is.

A 2015 nyarán kibontakozott menekülthullám okozta válsághelyzetre az önkéntesek ezrei példa nélküli segítőkészséggel reagáltak. Azonban a kialakult helyzetben a média szenzációkeltő és szinte megállás nélküli híradásaival, a közbeszédben állandósult migrációs probléma fenntartásával és a közhangulat át politizálttá válásával kirajzolódott a társadalomban egyfajta törésvonal: a menekülőket elutasító csoportok és a bevándorlókkal empatikus, őket segítő csoportok közötti véleménykülönbség.

A karitatív támaszt nyújtók bevándorlókról kialakult képe nem mindig egyezett meg a saját kapcsolati hálózatukban szereplők véleményközösségével, vagyis azokkal, akik kívülről szemlélték a támasznyújtás folyamatát.

Ezért a következő kérdésben azt tudakoltam, hogy mennyiben alakult másképp az idegenekről alkotott kép azokban, akik nem végeztek karitatív tevékenységet, viszont a mindennapjaik részévé vált a bevándorlók észlelése.

Az ő véleményüket a kérdezett önkéntesek tapasztalatai alapján kívánom feltárni a 20. számú táblázat adatai alapján.

20. számú táblázat: Mit tapasztalt, milyen kép alakult ki az idegenekről az Ön személyes környezetében (családjában, lakóhelyén, munkahelyén)?

A lekérdezés éve	Válaszok megoszlása:		Összesen %
	inkább pozitív	inkább negatív	
2014	59	41	100
2016	25	75	100

Forrás: saját kutatás

Az önkéntes segítők környezetének (család, munkahely, ismerősök, stb.) vélemény változása 2016-ra az „inkább negatív” válaszok közel kétszeresére emelkedésében mutatkozott meg. Az adatok jelzik, hogy a menekültügyi intézmények környezetében élő és nem támasznyújtó tevékenységet folytató lakosok idegenekkel kapcsolatos beállítódása legnagyobb mértékben a percepcióik szintjén változott.

Az idegenkép ilyen arányú negatívvá válásának oka egy korábbi országos felmérés következtetéseivel magyarázható, mely a magyar lakosság kisebbségi csoportokkal szembeni erős előítéletességét és a magyarok rendkívüli mértékű intoleranciáját fedte fel.³⁰³

2015 után a vizsgált minta tagjai a válaszaikban, a környezetükben tapasztalt vélemények alapján és a környezet ellenséges beállítódásának észlelésével igazolta a két tényező, az intolerancia és az előítéletesség erősödését.

A segítők környezetében tapasztalt, idegenekkel szemben megnövekedett mértékű ellenérzés, türelmetlenség valószínűleg összefüggött a saját csoport világfelfogására vonatkozó fenyegetettség érzékelésével és a miatta bekövetkező félelem kialakulásával. Ezt követően megnéztem, hogy az önkéntesek idegenképe hasonló, vagy eltérő-e a környezetükben tapasztaltakhoz képest.

*21. számú táblázat: Milyen kép alakult ki a menekülőkről Önben?
A válaszok százalékos megoszlása*

A lekérdezés éve	Válaszok megoszlása:		Összesen %
	inkább pozitív	inkább negatív	
2014	67	33	100
2016	58	42	100

Forrás: saját kutatás

A táblázatok adatait összehasonlítva (mint várható volt), az önkéntesek környezetének idegenképe sokkal negatívabb volt, mint az emberbaráti segítőké. Az önkéntesek véleménye a két év elteltével sem mutatott akkora kilengést, mint ahogy az a környezetük véleményklímájában történt. Az „inkább pozitív” válaszok mintegy 9%-kal csökkentek, szemben a környezetükben észleltekhöz képest (34%-os csökkenés).

Az önkéntes tevékenység tökéletes esetben olyan közösségépítő erő, melyben a bizalom meghatározó tényezője a befogadó-bevándorló viszonyoknak. Ha nincs bizalom, akkor a bevándorlás személyes tapasztalása, a migrációs hatások, a veszélyérzet át szötte a magánéletet, és az együttérzés hiánya fokozott ellenségességet szülhet.

A jótekonyság és az önkéntesség legfőbb motivációja még mindig a szolidaritás érzése volt, amely tevékenységet az emberekkel való foglalkozás és az embereken való segítség vágya jellemez.

³⁰³ SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegen barátság*. In. u. o.

URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=SIK+Endre%3A+Cs%3Bacsot+d%C3%B6nt%C3%B6tt+az+idegenelleness%C3%A9g%2C+%C3%A9s+elfogyott+az+idegenbar%3A+ts%C3%A1g.+In.+T%C3%A1rki+Omnibusz+Kutat%C3%A1sok%2C+1992-2016>.

Letöltési idő:2020.01.16.

Azonban a bizalom mellett az idegenek iránti ellenségességet enyhítheti a közös véleményalapú identitás kiépülése is, mely a saját csoport által elszenvedett hátrány ellen léphetett fel. A véleményidentitás lényege, ha a közös értékeken és a kultúrközi kapcsolatok során megélt közös interakciók tapasztalatain osztozik a saját csoport.

A szakirodalom szerint a „*kapuőr attitűdök*” fajtái közül a szerzett bevándorlási feltételek azok, amelyekre a menekülő egyénnek van hatása, amin ő maga is változtathat. (például végzettség, nyelvtudás, kultúra tisztelete, stb.)

Ezek a beengedési feltételek tartalmazzák a bevándorlóktól elvártakat, vagyis a befogadó ország értékeinek elfogadását és az asszimiláció elvárását, ami már magában is előítéletes attitűdre enged következtetni.³⁰⁴

Ezért a bevándorlókról alkotott kép 2015 utáni megváltozása okán megnéztem, hogy a kérdezettek hogyan viszonyultak az idegenek beengedéséhez az országos átpolitizált közhangulat közepette, és hogy beemelték-e a vándorok részére megszabott befogadási ismérvek közé az ún. „*kapuőr attitűdöket*.”

Az alábbi táblázatban két év viszonylatában azok a beengedési feltételek láthatók, amelyek teljesítésével megvalósulhatna az önkéntesek igényei szerinti betelepedés.

22. számú táblázat: Ön szerint kik kapjanak lehetőséget országunkba való letelepedésre?
A válaszok megoszlása %

Sz.	Válaszalternatívák	2014	2016
1.	Mindenki, aki kész arra, hogy a magyar társadalomba beilleszkedjen, megtanulja a nyelvet és kultúrát	71	55
2.	Csak a más országokban élő magyar kisebbség tagjai	7	18
3.	Egyetlen más ország állampolgára sem	12	21
4.	Mindenki, aki erre rászorul, függetlenül az egyéb tényezőktől	10	6

Forrás: saját kutatás

A kérdezettek többsége a magyar társadalomba való beilleszkedést tartotta az alapvető beengedési feltételnek. 2014-ben és 2016-ban is azoknak adnának lehetőséget a letelepedésre országunkban, akik a nyelvünk és a kultúránk megismerését teljesítették. Ugyanakkor 2016-ban 16%-kal kevesebben voltak ezen az állásponton.

³⁰⁴ BARNA Ildikó, KOLTAI Júlia: *A bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök belső szerkezete és az attitűdök változása 2002 és 2015 között Magyarországon a European Social Survey (ESS) adatai alapján.*

In. Socio.hu. 2018. 8. évfolyam, 2. szám. p. 6.

URL:https://socio.hu/uploads/files/2018_2ess/28_barna_koltai.pdf

Letöltési idő:2019.12.23.

A szakirodalom szerint az etnikai identitásnak a szociális identitás az egyik meghatározó dimenziója a csoport-hovatartozást meghatározó tényezők között, mely befolyásolja mind a többségi, mind a kisebbségi közösségek csoport-hovatartozásának tudatosodását, az etnikai identitásuk alakulását.³⁰⁵

Szép példája és egyben igazolása is az állításnak az, hogy 2016-ra a más országokból érkező magyar kisebbségek befogadása pártolóinak száma megnőtt, a nemzeti identitás felértékelődött. A kérdezett önkéntesek közül 2014-ről 2016-ra két- és félszer annyian fogadtak volna be külföldi magyarokat. A külföldi magyarok hazánkban való lehetséges letelepedésének pártolása, annak emelkedő mutatói feltehetően azoknak az individuális kritériumoknak szóltak, amelyek kimerítették a saját csoporthoz tartozás elvárásait.

A más kultúrából érkezettek természetesen nem rendelkeztek ezekkel: eltérő etnikum, eltérő külső fizikai jegyek, a nyelv közös voltának hiánya és a kulturális különbségek miatt. Őket nem tartották a saját csoportjukhoz tartozónak, és identitásukban hozzájuk hasonlónak, a hagyományos etnikai és kulturális alapú nemzetfelfogás szerint.

2015 után nem minden menekülő volt fehér bőrű, magyar nyelvet ismerő és keresztény kultúrkörből való és nem minden migráns élt a magyar társadalmi értékrendszerbe való beilleszkedés lehetőségével sem, annak okán, hogy országunkat a döntő többség tranzitállomásnak tekintette.

Egy bizonyos csoport elutasítása további csoportok elutasításával járhat együtt. A mindenkit elutasítók esetében az attitűd forrása egyrészt abban az általános beállítódásban kereshető, amely a személyiség sajátja (melyet a személyes tapasztalat is megalapoz), másrészt a saját csoporttól való különbség és az ahhoz való hasonlóság keretei között értelmezhető.

Az „*egyetlen más ország állampolgára sem*” alternatíva 2014-ről 2016-ra erőteljesen növekedett (12%-ról 21%-ra), így a harmadik feltétel válaszai igazolták, hogy a kérdezett önkéntesek még a nagyobb arányú személyes ismeretség és az esetleges rokonszenv ellenére sem gondolták úgy, hogy megengednék valamennyi idegen etnikumnak a letelepedést.

A segítő tevékenységet végzők befogadást ellenző beállítódása egyértelműen azt jelezte, hogy a 2015-ös menekültválság következményei az idegenellenesség növekedésével együtt, magával hozták a beengedési feltételek szigorodását is, a látható, hallható másságot képviselő bevándoroltak esetében és felértékelődött az egy nemzethez való tartozás.

³⁰⁵ NEMÉNYI Mária: *Interetnikus kapcsolatok hatása az identitásra*. In: Szociológiai Szemle 22/2. p. 50.
URL:http://szociologia.hu/dynamic/szocszemle_2012_2_nemenyi.PDF
Letöltési idő:2019.12.12.

2014-ről 2016-ra csaknem felére (10%-ról 6%-ra) esett vissza azoknak az aránya, akik azt vallották, hogy mindenki jogosult a letelepedésre, aki rászorult, függetlenül az egyéb tényezőktől. Ez a mutató 2014-ben még feltételezett némi idegenek iránti barátságot, de a pozitív válaszok aránya már akkor sem volt számottevő.

A kérdezettek válaszaiból az a következtetés vonható le, hogy a befogadási hajlandóság vonatkozásában a többség a 2015-ös menekülthullám után változtatta meg jelentős mértékben a véleményét és állított fel szigorúbb beengedési kritériumokat.

A vizsgált önkéntesek véleményklímájában és csoportnormájában a „*kapuőr attitűdök*” kaptak prioritást, vagyis azokat a feltételeket szabták meg a külső csoportok számára a letelepedés engedélyezéséhez, amelyeken a bevándorlók saját maguk is változtathattak volna, nagymértékben igazodva a befogadó ország igényeihez (például a magyar kultúra, vallás nyelv megismerése és elfogadása).

A bevándorlókkal szemben támasztott beengedési feltételek sajátos igény szintje magában foglalta a bevándorlótól elvártakat, a befogadó ország kultúrájának nemcsak megismerését, hanem elfogadását, és a bevándorlók erre való igényét is. Ezek hiánya láttán a 2014-ben még meglévő alacsony mértékű, de észlelhető idegenbarátság gyakorlatilag alig érzékelhetővé vált. A beengedési ismérvek tükrözték az arányváltozást, a vizsgált minta attitűdjeiben változás történt, mely a beengedési feltételek szigorodásában öltött testet. Ez alól csak a határon túli magyarok megítélése volt kivétel, ugyanis 2015-re a határon túli magyarok befogadására való hajlandóság több mint duplájára nőtt. (7%-ról 18%-ra)

A nemzeti identitás és az idegenellenesség mértéke bonyolult összefüggést rejtett, ha abból indulunk ki, hogy a saját csoport otthonosság érzetében a nemzet és a nemzeti összetartozás kiemelt szerepet játszik. Ebben az esetben feltételezhető volt, hogy a bezárkózó és egyneműsítő törekvéseket mutató társadalmi befogadási hajlam az idegenekkel szemben szükségképpen és megváltoztathatatlanul elutasító maradt.

Ha azonban a bevándorlás a modern közösségi értékeket, a gazdasági sikereket, az általános jólétet, a társadalmi szolidaritás a politikai nyitottságot eredményezné, akkor a társadalmi közhangulat nyitottá válhat az idegenekkel szemben, vagyis az attitűdök barátságosak, befogadók és toleránsak lesznek.

Általában elmondható, hogy a magyar lakosság a bevándorlók megítélése tekintetében inkább az elutasítás irányába húzott, és a válaszadók többsége is egyetértett a bevándorlókról közszájon forgó negatív állításokkal. A bevándorlással kapcsolatos attitűd, mint közvetlenül nem mérhető, de lappangó formában jelen lévő tényező, a két vizsgált migrációs időszakban meglehetősen nagy különbségeket mutatott az eddigi kérdések eredményeiben.

Az 1./b. hipotézisemben feltártak alapján a kérdezettek 2016-ban nem tudták elfogadni a tömeges migrációt kiváltó, olyan súlyos okokat, mint a háborús környezetet, és az abból érkezők migrálását sem. Köztudott volt, hogy sokan a saját és családjuk túlélése érdekében hagyták el háború sújtotta szülőföldjüket, azonban a kérdezettek körében ez a menekülési kényszerhelyzet nem jelentett feltétlenül migrációra súlyos okot adó körülménynek.

A következőkben arra a kérdésre vártam a választ, hogy megmaradt-e a befogadási szempontokban az etnikai szelekció, vagy bekövetkezett az összes népcsoport egyöntetű elutasítása egy újabb, az idegenellenesség egyéb összetevőinél is fenyegetőbb tényező észlelésének a hatására. Ez a mindent felülíró veszélyérzet az integrált csoportközi fenyegetettség 2015 utáni megjelenése volt. (2/b. hipotézis)

A 23. számú táblázatban arra kaptam választ, hogy az önkéntesek beengednének-e bevándorlókat az un. saját szférájukba, az otthonukba.

23. számú táblázat: *Befogadna-e bevándorlókat az otthonába?*
A válaszok megoszlása (%)

2014		2016	
igen	nem	igen	nem
59	41	44	56

Forrás: saját kutatás %

Koltai és Barna két időszakot hasonlítottak össze a beengedési kritériumok és a társadalmi távolságtartást kutató felmérésükben. Azt tapasztalták, hogy minél fontosabbnak tartja valaki a beengedési feltételeket, minél nagyobb társadalmi távolságot érez a bevándorlók felé, minél erősebbnek érzékeli a bevándorlással járó realisztikus és szimbolikus fenyegetettséget, annál bevándorlás-ellenesebb lesz.³⁰⁶

Saját kutatásom hasonló eredményeket igazolt, mert 2015 után a bevándorlással járó fenyegetettséget észlelők aránya jelentősen növekedett. A táblázat adatai az ennek következtében létrejött attitűdváltozást jelzi az idegenek befogadási hajlandóságában. 2016-ra a befogadásra vonatkozó kérdésre adott nemleges válaszok 15%-kal emelkedtek, tehát ők is óvatosabbak és gyanakvóbbak lettek. Vagyis a növekvő elutasítás maga után vonta a befogadási hajlandóság szigorodását is. A népcsoportok megítélése már nem szelekció alapján történt, hanem „általában az idegen” globális elutasítást szenvedett el. Ebből adódóan levonható az a következtetés, melyet a fent említett kutatás is igazolt, hogy a csoportközi

³⁰⁶ BARNA Ildikó, KOLTAI Júlia: *A bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök belső szerkezete és az attitűdök változása 2002 és 2015 között Magyarországon a European Social Survey (ESS) adatai alapján.* In. Socio.hu. 2018. 8. évfolyam, 2. szám. pp. 16-19.
URL: https://socio.hu/uploads/files/2018_2ess/28_barna_koltai.pdf
Letöltési idő: 2019.12.

fenyegetettség és a beengedési kritériumok szigorodása összefüggött. Így a feltétlenül teljesítendő, de megszigorodott beengedési ismérvek felállítása és a bevándorlás elutasítása között ok-okozati összefüggést találtam.

Miután a beengedési kritériumok meghatározása összefügg az idegenekkel szemben érzett társadalmi távolsággal, megnéztem, hogy a felsorolt etnikumokkal kapcsolatban a korábbiakban kifejtett ellenérzésük milyen mértékben magyarázható az irántuk érzett társadalmi távolsággal, és a távolságtartás differenciálta-e az egyes etnikumok szerint az idegenek iránt érzett attitűdöket. A következő kérdés a munkahely megóvásának szándékát járta körül. mivel a munka Magyarországon a legérzékenyebb a közjavak közül.³⁰⁷

Egy kutatás a büntetés-végrehajtásban dolgozók körében, az idegenellenesség kapcsán vizsgálta a kérdést, hogy megosztanák-e munkahelyüket és dolgoznának-e együtt migráns személlyel.

A megkérdezettek több mint négytizede (42%) nyilatkozott bizonytalanul, vagyis nem tudta megítélni saját szándékát. A válaszadók 35%-a egyértelműen elutasította a közös munkát (leginkább az arabokat 49% és az afgánokat 50%) és a vizsgált mintában szereplők mindössze 9%-a dolgozna együtt szívesen bevándorlóval.³⁰⁸

Kérdésem a 2015-ös menekültválság utáni időszakra vonatkozik, a válaszokat az alábbi táblázatban tüntettem fel.

24. számú táblázat: Mit érezne, ha munkahelyén az alább felsorolt népcsoportok valamely tagjával együtt kellene dolgoznia? Válaszok megoszlása (%)

Népcsoport	Válaszalternatívák			Összesen %
	szívesen dolgoznék velük, nem zavarva	nem szívesen dolgoznék velük, de belenyugodnék	nem dolgoznék velük, más munkahelyet keresnék	
törökök	23	42	35	100
ukránok	21	42	37	100
afrikaiak	15	37	48	100
délszlávok	13	36	51	100
kínaiak	27	42	31	100
arabok	6	25	69	100

Forrás: saját kutatás

³⁰⁷ GÖRBE Attiláné Dr. ZÁN Krisztina: *Idegenellenesség kutatás a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalnál.*

In. Migráció és Társadalom. Budapest, 2015.1. sz. p.95.

URL:http://bmbah.hu/jomla/images/Migracio_es_tarsadalom_2015_1.pdf

Letöltési idő:2019.12.23.

³⁰⁸ GÖRBE Attiláné Dr. ZÁN Krisztina: *Migráció – előítélet – idegenellenesség. Előítélet-kutatás a belügyi ágazatban.* In. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Nemzeti Kiválósági Program, 2014. p. 30.

URL:[http://m.ludita.uni-](http://m.ludita.uni-nke.hu/repositorium/bitstream/handle/11410/8574/Teljes%20sz%C3%B6veg!?sequence=1&isAllowed=y)

[nke.hu/repositorium/bitstream/handle/11410/8574/Teljes%20sz%C3%B6veg!?sequence=1&isAllowed=y](http://m.ludita.uni-nke.hu/repositorium/bitstream/handle/11410/8574/Teljes%20sz%C3%B6veg!?sequence=1&isAllowed=y)

Letöltési idő:2020.01.21.

Az önkéntesek nem egész egyötöde (18%) dolgozna együtt menekülttel, úgy, hogy az nem zavarja. Azonban etnikumok szerint igencsak differenciáltak a válaszok. A kínai, török és még az ukrán nemzetiségű személy, akivel szívesen dolgoznának együtt, és legkevésbé az arabokkal. A kérdezettek több mint nyolctizedét frusztrálná a bevándorló munkatárs.

A „*nem szívesen dolgoznék velük, inkább más munkahelyet választanék*” válaszalternatívát valamennyi etnikum esetében több mint háromtized választotta, még a két, korábban leginkább rokonszenvesebbnek tűnő (kínai, török) csoport esetében is. A csaknem teljes elutasításra utaló mutató az arabok esetében látható (69%), de az afrikai és a délszláv etnikum tagjával sem lenne hajlandó együtt dolgozni majdnem minden második kérdezett.

A táblázat második állítása tulajdonképpen csatlakoztatható a harmadik, azaz a teljes elutasítást jelentő állításhoz. Az állítás első része „*nem szívesen dolgoznék velük*” burkolt idegenellenességet takart, de a kérdezett segítők „*belenyugodnék*” nézőpontja a hivatalos állásuk, munkahelyük féltését tükrözi, vagyis az integrált fenyegetettség realisztikus észlelése a munkahelyeik elvesztése miatt inkább készítette őket belenyugvásra.

Összességében tehát levonható a következtetés, hogy akik nap, mint nap találkoztak a bevándorlókkal, azoknak a döntő többsége nem szívesen dolgozna együtt egyik népcsoporttal sem. Az elutasítást tükröző többség mutatói a frusztrációt/feszélyezést érzők és a határozott „*nem dolgoznék*” válaszok összesítéséből tevődtek össze.

Az önkéntesek válaszaiból kitűnt, hogy észlelték a saját és a csoportjuk munkahelyét veszélyeztető fenyegetettséget. Az újabb kutatások ugyanakkor azt hangsúlyozták, hogy az érdekvezéreltség és a vélt vagy valós megélhetési félelmek kevésbé vagy nem játszanak szerepet az idegenek és bevándorlók elutasításában,³⁰⁹ jelen kutatás eredményei azonban ebben a vonatkozásban visszavezethetők az összes népcsoport iránt megnövekedett elutasításra, a beengedési kritériumok szigorodásával.

5.3.1 ÖSSZEGZÉS

A 3. hipotézisem igazolásakor feltártam, hogy 2015 után az idegenség és a fenyegetettség fogalma összekapcsolódott, és a népcsoportok reprezentánsainak elutasítása a korábbi szelekció nélkül, egyöntetűen történt meg. Az elutasítás tényezői között jelentős helyen állt, hogy a bevándorlók hasznossága a társadalomra nézve milyen megítélés alá esett a vizsgált

³⁰⁹ ÖRKÉNY Antal: *Az idegenekkel szembeni attitűdök Európában*. In. CSEPELI György ÖRKÉNY Antal (szerk.): *Nemzet és migráció* ELTE Társadalomtudományi Kar, 2017. p.18.
URL:<https://www.yerushaonline.com/content/?v=06e005e710>
Letöltés:2019.02.25.

minta által. A társadalmi hasznosság elismerésének hiánya 2015 után növelte az idegenellenesség mértékét.

A bevándorlók „*hasznos*”, illetve „*nem hasznos*” nézőpontú kategorizálása után bemutattam, hogy az önkéntes segítők idegenképe változott-e a két év viszonylatában.

Itt már az önkéntesek környezetének véleménye is kiderült, mely azt mutatta, hogy a környezetük idegenképe sokkal kedvezőtlenebbnek bizonyult, mint az emberbaráti segítőké. A válaszokból levonható volt az a tanulság, hogy az emberbaráti munkát nem végző lakosok véleményklímáját más befolyásoló tényezők alakították, mint a karitatív támaszt nyújtókét. Az önkéntesek idegenekről alkotott képe a két év elteltével sem rosszabbodott olyan mértékben, mint ahogy az a környezetük véleményklímájában történt.

A segítő személyek a saját jólétüket fenyegetve látták, következésképpen ez az érzület befolyásolta és elmozdította a bevándorlás iránti attitűdjeiket, mely mozdulás következtében csaknem felszámolódott a korábbi idegenbarátság. Az adatok alapján az derült ki, hogy a karitatív tevékenységet végzőkben a realiztikus illetve szimbolikus fenyegetettség erős a szorongás váltottak ki, mely maga után vonta a beengedési kritériumok szigorodását az outgroup felé.

Következtetésként levonható volt, hogy minél erősebb volt az adott befogadó önkéntes segítőkben a realiztikus illetve szimbolikus fenyegetettség észlelése, annál inkább fokozódott az idegenek iránt támasztott beengedési kritériumok szigorodása, és annál inkább csökkent a befogadási hajlandóságuk.

A folyamatok ismeretében az is valószínűvé vált, hogy 2015 után a befogadási kritériumok szempontjából prioritást nyertek a külföldi országokból, szomszédos országokból érkező magyar menekülők, mely az összetartozást, és a sajátcsoporthoz tartozás fontosságát bizonyította.

Az adatok megismerése után világossá vált, hogy a kérdezettek döntő többsége nem szívesen dolgozna együtt egyik népcsoporttal sem. Az elutasítás köszönhető az integrált csoportközi fenyegetettség realiztikus tényezőjének, mely a munkahelyek elvesztésétől való szorongást vonta maga után. A társadalmi távolságtartás a népcsoportok között megnövekedett, ami ugyancsak fontos jelzője lehetett a segítő személyek idegenek iránti attitűdjeiben történt elmozdulásnak.

Végül az az összefüggés tárható fel az elemzett adatokból, hogy az integrált fenyegetettség észlelésének következtében csökkent a segítő személyek befogadási hajlandósága és az idegenek felé állított beengedési kritériumokat sokkal szorosabban húzták meg.

5.4 AZ ÖNKÉNTESOK KARITATÍV MUNKÁJÁNAK MOTIVÁCIÓI, A CSELEKVÉSEK FORMÁI A VIZSGÁLT IDŐSZAKOKBAN

Kétségtelen, hogy a tömeges bevándorlás gazdasági, társadalmi, kulturális, vallási feszültségek forrása lehet, állítja a szakirodalom.³¹⁰ Ennek okán a bevándorlás jelenségei iránti kiemelt odafigyelés volt észlelhető mind a társadalmi közbeszédben, mind a közvélemény érdeklődésében. A két időszak migrációs kontextusai eltérő jellegűek voltak, ennek okán a bevándorlók felé irányuló önkéntesek támasznyújtásának jellegében, módjában és kivitelezésében is adódhattak különbözőségek.

Értekezésem további részeiben az hasonlítottam össze, hogy az 1990-es évek nagyvárosi multikulturális közegében és a 2015-ös évi menekültválság ideje alatt az altruista segítők hasonló vagy eltérő formáját, módját választották a segítségnyújtásnak. 4. hipotézisem ezt a kérdéskört járja körül.

Feltételezem, hogy az 1990-es években a vizsgált nagyvárosi segítők az altruista segítségnyújtásban a habermasi kommunikatív cselekvéscsélés kölcsönös megértésen alapuló formáját helyezték előtérbe, míg a 2015-ös menekültválság esetében a habermasi stratégiai formájú cselekvés vezérelte a karitatív tevékenységet nyújtó önkénteseket. A vizsgált migrációs időszakokban az önkéntes karitatív munkát végzők tevékenységébe eltérő módon épült be a segítség formája. (4. hipotézis)

5.4.1 A SEGÍTSÉGNYÚJTÁS FORMÁI A MIGRÁCIÓS KONTEXTUSOKBAN

A jótékony cselekvésben és a karitatív segítségnyújtásban az önkéntesek, tanúbizonyságot adva a közéletre való nyitottságuknak és felelősségtudatuknak, mindkét vizsgált migrációs időszakban megnövekedett mértékben és intenzitással vettek részt. Ezt a jelenséget a szakirodalom a jótékonyosság politizálódásának (politicization of charity) nevezte.³¹¹

Értekezésem további részében azt, a fentiekben említett jelenséget tartottam vizsgálándónak, hogy az altruista emberbaráti segítségnyújtás tekinthető-e a jótékonyosság át politizálódásának. Ennek okán megnéztem, hogy a segítő tevékenységek fajtái közül melyik, milyen gyakorisággal szerepelt a vizsgált időszakokban, valamint újabb táblázatban tüntettem fel azokat a segítő tevékenységeket, melyek a kérdezettek szerint az adott migrációs helyzetben a leghasznosabbnak bizonyultak.

³¹⁰ KIS Judit: *Tényekkel a migrációs tévhitek ellen*. Magyar Tudomány, 2019. 180. évf.1. sz. p.63.
URL:https://mersz.hu/mod/object.php?objazonosito=matud_f16527_i11. Letöltési idő:2019.12.23.

³¹¹ FLEISCHMIDT Margit, ZAKARIÁS Ildikó: *Jótékonyosság és politika. A menekülteknek nyújtott közvetlen segítség közéleti hatásai*. In. Politikatudományi Szemle, 2018/2. XXVII. évfolyam, 2018/2. sz. p. 56.
URL:http://www.poltudszemle.hu/szamok/2018_2szam/fz.pdf Letöltési idő:2019.01.23.

A segítési tevékenység megjelenésének adott módját az interjúkból kinyert említési gyakoriság szerint csoportosítottam. A 2016-os évszám alatt az önkénteseknek a 2015-ös migrációs hullám ideje alatti aktivitásuk mértékét tüntettem fel, az 1991-es évszám pedig azokat a visszaemlékezéseket takarja, melyek a segítők 1990-es évekbeli karitatív tevékenységéről szóltak.

A karitatív munkát végzők többféle segítő tevékenységet is végeztek, akár egyidejűleg is, ez ad magyarázatot a táblázatban megjelenő, egy-egy magasabb mutatójú cselekvésformának. A 25. számú táblázatban a karitatív tevékenységeket hasonlítottam össze egyrészt jellegük szerint, másrészt gyakoriságuk szerint a két vizsgált időszakban.

Az erre szolgáló adatok feltárására az alábbi interjúban feltett kérdés válaszai nyújtottak lehetőséget:

10. Ön a támasznyújtó tevékenysége során, milyen gyakorisággal, egyszer vagy több alkalommal nyújtott segítséget?

25. számú ábra: A karitatív tevékenység interjúkban megjelenő említése az egyes állítások gyakorisága szerint

Sz.	A migrációs időszakok idején folytatott aktivitási tevékenység	A tevékenység gyakorisága					
		egy alkalommal		több alkalommal		egyszer sem	
		1991	2016	1991	2016	1991	2016
1.	Logisztikai szerepet vállaltam, szállítottam az élelmiszert, vizet	-	2	13	6	2	2
2.	Részt vettem a segítségnyújtásban pályaudvaron	4	3	26	6	3	1
3.	Részt vettem az ebéd és vacsora-osztásnál, és konyhai háttér munkát végeztem	4	8	28	5	2	-
4.	Összegyűjtöttem otthon a ruhaneműket a menekültek részére	15	3	10	7	1	-
5.	Menekülteknek szállást adtam, ill. annak biztosításában segítettem	-	-	14	-	2	-
6.	Gyermekeknek foglalkozásokat, programokat, nyaralást szerveztem	22	-	12	-	1	-
7.	Anyagi segítséget nyújtottam és gyűjtést szerveztem	10	2	16	2	4	3
8.	Járőröztem, társaimmal fenntartottuk a rendet	2	6	4	18	10	1
9.	Irányítottam a többi önkéntes jelentkező munkáját	2	-	1	-	2	8
10.	Oktatási (angol tanítási), tolmácsolási, fordítási feladatot végeztem	7	2	7	5	9	5
11.	Menekülteknek programok (sport, zene, stb.) szervezésében vettem részt	25	-	17	-	4	10
12.	Egészségügyi, ápolási feladatban vettem részt	18	1	26	2	4	9

Forrás: saját kutatás

Az aktivitási formák megnevezései elsősorban azt bizonyították, hogy a migrációs hullámok során a segítő tevékenységek módjai nagyban eltértek egymástól. Az alapvető különbség volt, hogy a rendszeres altruista tevékenység művelése legfőképpen 1991-ben virágzott.

Az önkéntesség ténye valószínűleg jobban illeszkedett a női szerepekhez, ami lehetséges magyarázatot nyújt arra, hogy miért említették a gyermekekkel való foglalkozást, a szervezést, az egészségügy és a konyhai kisegítő tevékenységgel kapcsolatos segítségnyújtást a legtöbben. Az „*egyszer sem*” válaszalternatíva mutatószáma nem a közömbösséget mutatta, hanem azt, hogy az önkéntes tevékenység gyakorlása speciális nehézségű volt a feladatokat tekintve, ugyanis a női segítőik valószínűleg nem vettek részt az esetleges éjszakai járőrözésben, és a nehezebb fizikai munkákban, mint az élelmiszer és az ásványvíz göngyölegek szállítása. Ugyancsak differenciálta az emberbaráti tevékenységnyújtást az iskolai végzettség is, mint ahogy az angol nyelv ismerete.

Feltűnő különbséget mutatott a szállásadási hajlandóság adásának mértéke a két időszakban. A nagyatádi önkéntes segítőik részéről a szálláshely felkínálásának gyakoriságát egyrészt indokolta a menekülők több éves, periodikus ott tartózkodása (a nyugatra távozó bevándorló családok, személyek helyét mások foglalták el), míg a 2015-ös események alatt az emberséges bánásmódra való szándék megvolt ugyan, de inkább a közösségi helyeket kínálták fel a migránsoknak, magánszférájuk igénybe vétele szállás céljából nem volt említve. A két segítségi forma különbözősége előre vetíti a tevékenységek cselekvésorientáltsága szempontjából is az idegenek iránti attitűdök alakulását.

Az „*irányítottam a többi önkéntes jelentkező munkáját*” válaszalternatíva, a tevékenység jellege miatt csak elvétve került említésre, mert a menekültügyi intézmények struktúrája lefedte a szervezetséget, tehát 1991-ben összehangoltan került sor az önkéntesek segítő tevékenységének irányítására is.

2015-ben is hasonló módon a nagyatádihoz, az önkéntesek munkáját egy-egy kistérség önkormányzatai fogták össze (Mórahalom, Vasalja), a vizsgált bicskei, a debreceni, a főtí Befogadó Állomásokon pedig az akkori Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal munkatársai irányítása által történt ugyanez.

A társadalmi lét alapvető tartozékai azok a köznapi élethelyzetek és bennük a saját csoport lehetőségeinek a felismerése, melyek a cselekvéseik irányát, jellegét alakítják. Míg az előítéleteket és az idegenellenességet a másik csoporttól való pszichológiai és gyakran fizikai különbözőség, a szorongás és az idegenségtől való félelem táplálta, addig az együttérzés révén felismerhetővé váltak a hasonlóságok, és érthetőbbé az ismeretlen idegenség lényege.

A multikulturális programokban a legfontosabb pszichológiai tényező a másik csoport tagjainak helyzete iránti együttérzés és szenzitivitás, amely attitűdök előre vetítik az együttérzés képességének megjelenését és annak jótékony gyakorlását.

5.4.1.1 A habermasi célorientált, kommunikatív cselekvés a '90-es évek segítségnyújtása során

Az előzőekben bemutatam a többféle segítő tevékenységet, mely a két vizsgált migrációs időszakban eltérő mértékben, de előfordult. További vizsgálódásom során abból a szakirodalomból megismert megállapításból indultam ki, hogy a rászoruló csoportok részére az érzelmi segítségnek és támasznyújtásnak nagyobb szerepe van, mint az instrumentális segítségnyújtásnak (javak, pénz, szolgáltatás).³¹² Erre a megállapításra rímelt a saját vizsgálatomban az alábbi kérdések feltevése:

11. Milyen fajta segítségnyújtásban részesítette a menekülőket?

12. Véleménye szerint a segítségnyújtásnak melyik formája volt a leghasznosabb?

Az alábbi táblázatban a bevándorlók részére nyújtott segítő tevékenység formáit tüntettem fel, az interjúk alapján, az említés gyakorisága szerint.

26. számú táblázat: A menekültek részére nyújtott segítség formáinak megnevezése az interjúkban. Az említés gyakorisága szerinti mutatók

Sz.	A segítségnyújtás formái	1991	2016
1.	Alapszükségletek juttatása (víz, élelmiszer)	6	18
2.	Szociális jellegű segítség (egészségügyi, higiéniai és ruházati cikkek)	10	6
3.	Érzelmi támasznyújtás (beszélgetés, vigasz, együttérzés)	34	2
4.	Munkalehetőség biztosítása (idénymunkák, táboron belüli tevékenységek)	10	0
5.	Képzési segítség (oktatás, nyelvtanulás)	16	2
6.	Más jellegű támogatás (játék, édesség, eszközök, imaszoba, stb.)	18	4
7.	Szálláshelyt nyújtottam	11	0

Forrás: saját kutatás

³¹² ZSÁKAI Szilvia: *Társas kapcsolathálók és alkoholizmus. Társadalmi támogatás szerepe az Anonim Alkoholisták felépülésében és visszaesésében*. Corvinus Egyetem, Budapest, 2008.44. p.

URL:http://phd.lib.uni-corvinus.hu/326/1/zsakai_szilvia.pdf

Letöltési idő:2020.01.28.

Az említés gyakorisága alapján az érzelmi segítségnyújtás adása csak az 1990-es években tűnt a leghasznosabbnak. A támasznyújtás a vigasztaló beszélgetésekben (gyakran tolmáccsal), érzelmi támaszt nyújtó cselekedetekben, pl. biztatásban, és a jövőbe vetett bizalom hitében merült ki.

Az emberbaráti segítő tevékenység jellege ezen a helyszínen azonosult a batsoni empátia-altruizmus kritériumaival, mivel az altruista segítő közösségek átértékelték a bevándoroltak nézőpontjait, mégpedig oly módon, hogy azok gondolatait, érzéseit a magukénak vélték és a segítségnyújtás során együttérzést és gyengédséget mutatva, empátiás törődést produkáltak.

Az önkéntes segítők érzelmeinek ilyen nagyfokú megjelenése okot adhatott a feltételezésre, hogy az érzések által szabályozott kölcsönhatások és az érzelmi befolyásoltság az idegenellenesség csökkentésében domináns szerepet játszhatott-e. Az együttérzés erejével párhuzamosan erősödött a segítségre való késztetés, a motiváció, és a helyzetből való kilépés lehetősége nem állt fent.

Károly, Nagyatád, 1991.: „*Sokan alig-alig tudták feldolgozni az átélt borzalmakat, főleg az öregek sokat sírtak. Egy fiatalabb még nem élt annyit, így veszteni valója sem volt annyi, de őket is megviselte az új helyzet. Nagyon sajnáltuk őket és amennyire lehetséges volt, igyekeztünk elterelni a gondolataikat, jó szóval, együttérzéssel.*”

László, Nagyatád, 1991: „*A felnőtteket nagyon megviselte, hogy földönfutóvá váltak. Szerveztünk nekik külön foglalkozásokat, ahol az egészségügyben és a lelki segítségnyújtásban jártas helyi szakemberek próbáltak segíteni nekik.*”

Júlia, Nagyatád, 1991: „*A gyerekeket egyszer egy héten elvittem rajzóra. Csupa fekete, szürke figura és kémény nélküli házak, gyökér nélküli fák kerültek a rajzlapra. Nem nagyon használtak színeket.*”

A fenti, 26. számú táblázat adatai szerint az 1991-es nagyatádi multikulturális közegben a második leggyakoribb tevékenységnek legtöbbször a cselekvési dimenziókban megjelenő konkrét tranzakciókat emlegették. A „*más jellegű támogatás*” jelentette a menekülők számára az új otthon megteremtésének reményét. (Lehetőség nyílt egy imaszoba létrehozására is, mellyel hozzásegítették a többségében muzulmán menekülőket a vallásuk mindennapi gyakorlásához, a menekülő családok gyermekeinek különleges tejkonyha kialakítása és kis ajándékokkal való ellátása az empátiás szándék része volt.)

Az önkéntes segítők az 1990-es évek multikulturális közegében nem a megszokott „*kliensekkel*” találkoztak, még csak részben állt rendelkezésükre a későbbi jogi, gazdasági, szociális vonatkozásban alátámasztott és intézményesített, jól működő menekültügyi ellátó mechanizmus.

Az 1990-es évek nagyatádi Átmeneti Szálláshelyén a visszaemlékezések szerint mégis sikerült együttes erővel, vagyis a menekülők és a helyiek közös akaratával megoldást találni a kultúrközi különbözőségekből fakadó igények teljesítésére, az iszlám vallású befogadottak sajátos kívánságait is figyelembe véve.

Marika, Nagyatád, 1991: *„Akkor találtuk ki és az adott körülmények között akkor tanultuk meg, hogy mit is jelent a más vallású, nyelvünket nem beszélő nagy tömeget ellátni. Szerencsére az ide érkezett háborús menekültek segítettek nekünk az átmeneti életvitelük megszervezésében.”*

János, Nagyatád, 1991: *„A bosnyákok választottak vezetőt maguknak, aki imaszobát kért. Kőműves vagyok, segítettem munka után nekik a laktanya egyik romos szobáját rendbe hozni.”*

A további emberbaráti segítség kumulálódott az olyan jellegű tevékenységekben, mint a nyelvoktatás, a munkalehetőség megteremtése, higiéniai feltételek biztosítása, vagyis az esetleges várható integráció lehetőségére való felkészítésben.

Gabriella, Nagyatád, 1991.: *„A táboron belül zajlott oktatáshoz a városból is jöttek tanárok órákat tartani. Ezért ők nem kértek fizetést, munkájukat önként ajánlották fel.”*

Károly, Nagyatád, 1991: *„A kezdetektől nagy volt a segítőkészség. A magyarul tudó gyerekek a helyi iskolába jártak, a bosnyák gyerekeknek bent a táborban szerveztünk iskolát, amit a Zágrábban működő bosnyák Konzulátus Oktatási Hivatala is elismert.”*

A nagyatádi lakosság örömmel fogadta a bevándorlók gazdasági tevékenységét, akár az időnymunkákban, akár a vállalkozásokban. A város gazdasági életében, a munkaerőpiaci verseny, a munkahelyek féltése fel sem merült a helyi munkaadók részéről.

Sándor, Nagyatád, 1991: *„A táborlakók közül többen dolgoztak akkoriban feketén. Sok vállalkozó alkalmazta őket időnymunkára.”*

Júlia, Nagyatád, 1991: *„A befogadottak nem jelentettek veszélyt a városi munkahelyekre. Miután elszállt a városiak bizalmatlansága, hívták a táboriakat dolgozni.”*

Károly, Nagyatád, 1991: *„A város lakói jelentkeztek a tábor vezetőségénél, ha mesterembereket kerestek. Valóságos munkaerő közvetítés jött létre. A hatóságok szemet hunytak a feketemunka felett.”*

Legkevésbé történt említés az olyan, élethez alapvetően szükséges feltételekről, mint a víz és az élelmiszer.

A segítségnyújtás szerkezete akár lehetővé tette volna a menekültek magyar társadalomba való integrálódását is, mert *„A bevándorlók Európai Unión belüli integrációjára vonatkozó politika közös alapelvei”* című ENSZ dokumentum 10. számú alapelve az integrációt *„a*

bevándorlók és a tagállamok polgárai egymáshoz való alkalmazkodásának dinamikus, kétirányú folyamataként“ definiálja. A okmány elismeri, hogy szükség van a migránsok alkalmazkodására is, de ugyanakkor kiemeli, hogy szükséges a befogadó társadalom bevonása, mert „*meg kell teremteni a bevándorlók teljes körű gazdasági, társadalmi, kulturális és politikai részvételének lehetőségét.*”³¹³

A nagyatádi multikulturális közeg altruista segítői elsősorban a kölcsönös megértésre törekedtek. A racionális alapon nyugvó igények kielégítése, mint a migránsok lakhatása, egészségügyi ellátása, munkavállalása, oktatása csak akkor valósulhatott meg érdemlegesen, ha a befogadó és befogadott viszonyban a kölcsönös megértés dominált. Egyetértés csak racionális alapon nyugvó feltételek mellett jöhetett létre, és a feltételek teljesítésének szükségességét a migrációs szereplők közös meggyőződése alapozta meg.

A célracionális cselekvésre való törekvésük elősegítette az emberbaráti munka sikerorientáltságát és kizárta az egocentrikusságát, ezzel a tevékenységük kimerítette a habermasi kommunikációs cselekvéelméletben foglalt ismérveket. Támasznyújtó tevékenységüket a kölcsönösség, az emberiség, a megegyezési készség és az idegenek iránti pozitív beállítódás határozta meg.

Az altruizmus a korábbi vizsgálatokban a társadalmi kirekesztés és befogadás lehetséges indikátoraként szerepelt. A kirekesztés okaként olyan társadalmi tényezők említhetők, mint az ingroup csoportközi kapcsolatok meggyengülése, a kultúrközi különbségekből fakadó ellenségességet tükröző attitűdök (előítéletek, idegenellenesség stb.), valamint a szimbolikus referenciák, mint az identitás.³¹⁴

Az 1990-es évek segítői nem szenvedték el a saját csoportközi kapcsolatok gyengülését, sőt, a csoportidentitást a jó célért való összefogás erősítette is. Idegenellenességük és előítéleteik a nagyfokú érzelmi és egyéb jellegű támasznyújtásban csökkenő tendenciát mutattak, a különbségek megismerése és elfogadása okán.

³¹³ A menekültek integrációja és a „mainstreaming.” In. Menekültintegráció Közép-Európában. ENSZ Menekültügyi Főbiztosság. Háttéranyag. p. 6.

URL:http://www.unhcr.org/hu/wp-content/uploads/sites/21/2016/12/UNHCR-Integration_note-HUN_version-screen.pdf

Letöltési idő:2018.06.21.

³¹⁴ FÜLEKI Dániel: A társadalmi kirekesztés és befogadás indikátorai. In. Szociológiai Szemle. 2. sz. pp.84–95.

URL:<http://szociologia.hu/dynamic/0102fuleki.htm>

Letöltési idő:2020.01.28.

5.4.1.2 A habermasi célorientált, stratégiai cselekvési forma 2015-ben

A 2015-ös év menekülthullámának alapvető jellemző segítői tevékenysége az emberi alapszükségletek kielégítésére szolgáló élelem és ivóvíz adása volt (18 alkalommal került említésre).

A habermasi cselevélmélet alapján ez a segítő tevékenység is célorientált cselekvési forma volt, de jellegében nem a kommunikatív, kölcsönös megértésre alapuló, hanem pusztán stratégiai cselekvés volt. A segítő aktivitás célját ebben az esetben nem az érzelmi támasznyújtás képezte, hanem a vélt vagy valós, az idegeneknek tulajdonított migrációs veszélyhelyzet felszámolásának a szándéka. A cselekvés motivációs indítéka egocentrikus (a saját csoport részére a migránsok jelenlétéből fakadó kényelmetlen helyzet mielőbbi felszámolása) és individualista (a saját csoportidentitás és kulturális rezisztencia erősítése) jelleget öltött, az emocionális segítségnyújtás teljes mértékben háttérbe szorult.

Ugyancsak kevésszer került említésre az oktatás, tanítás lehetősége, mely a migránsok esetlegessé integrációjának elengedhetetlen feltétele. A helyi önkéntes segítők kezdeti pozitív érzelmektől fűtött attitűdjei a migránsokkal való városi/falusi együttélés és a vonulás tapasztalatai során átalakultak. A részükről nyújtott stratégiai jellegű cselekvések példái kerültek említésre az alábbi interjúrészletekben.

Tibor, Mórahalom, 2016: *„Amikor a határtól gyalogoltak, éhesek, fáradtak és indulatosak voltak. A lakosságunk segíteni akart nekik, kenyeret, vizet és élelmiszereket adott nekik. Aztán, amikor a városunk főterén sátorozni akartak, ezt már nem engedték.”*

Mária, Pinkamindszent, 2016: *„A falu központjában standokat állítottunk fel és vizet és élelmiszert osztottunk annak, aki elfogadta. A víz nagy részét a Katolikus Karitásztól kaptuk, ha elfogyott, mentünk és hoztunk új csomagokat. Aztán másnap összeszedtük a félig teli palackokat. El voltak dobálva az út mentén. Gondoltam, ennyit ér a segítségünk?”*

Az egészségügyi gondoskodás szintén célracionális stratégiai cselekvés volt, elsősorban a betegségektől és az esetleges, higiéniai feltételek elégtelenségéből fakadó járványok eszkalálódásától féltették a lakosságot.

Tibor, Mórahalom, 2016: *„Minden nap összegyűjtöttük a parkokban élő embereket, ha sebesültek voltak, bekötöttük őket, ha tovább akartak indulni, autóbuszokat biztosítottunk nekik. A szülő nőket kórházba vittük a legidősebbet, egy 95 éves kerekesszékes bácsit a rendelőintézetben láttunk el.”*

Más jellegű támogatásra (játékok, ruhaneműk, stb.) az önkormányzatok szervezésében került sor, legfőképpen azokban a helységeket, ahol a menekültügyi intézményekben hosszabb idejű várakozásra szorultak a bevándorlók.

Andrea, Bicske, 2016: „Szükség volt a helyi összefogásra is. Ez 100 százalékban megvalósult véleményem szerint. Azért tudom ezt mondani, mert munkatársaim a központi utasítások elvégzése mellett önkéntes segítő cselekedetbe is kezdtek. Gyermekük kinőtt ruháit, megunt játékait ajándékozták a táborban élő nőknek, gyerekeknek. Aki csak tudott, önkéntes munkára jelentkezett, hogy végre rend legyen a városban. Lehet, hogy ez az önkéntesség csak néhány órára, és csak pl. takarításra vonatkozott, de nagy segítséget jelentett.”

Mária, Pinkamindszent, 2016: „Munkatársaim száz százalékon túl is helyt álltak és nem csak a kijelölt munkákat végezték el, hanem önkéntes adományokat is hoztak.”

Fentiek alapján megállapítható, hogy a vándorlásos időszakok támasznyújtási tevékenysége úgy céljaiban, mint a cselekvési formáiban nagymértékben egymástól eltérő tendenciát mutatott. Elmondható, hogy az altruista önkéntesek a feladathoz választották a migrációs tevékenységük segítő formáit.

Az 1990-es évekbeli támasznyújtást a társadalmi beágyazottsága szerint a habermasi kommunikatív cselekvési forma jellemezte, mely a racionális alapon nyugvó igények kielégítését szorgalmazta, a kölcsönös megértésre alapozva a befogadó és befogadott viszonyban. Egyetértés csak racionális alapon nyugvó feltételek mellett jöhetett létre, és a feltételek teljesítésének szükségességét a vándorlás szereplőinek a közös meggyőződése alapozta meg.

A migrációs kontextusban tapasztaltak Nagyatádon a batsoni empátia-altruizmus harmadik feltételének teljesülését vetítették előre: az együttérzés fokozta a segítségnyújtási késztetés motiváltságát, majd a saját csoportnorma felülírta a társadalmi közösségi norma értékrendszerét és nagymértékű attitűdváltozást hozott.

A 2015-ös év migrációs segítségnyújtására ugyancsak a célorientáció volt a jellemző, de a segítségnyújtás a habermasi cselekvésemélet szerint stratégiai cselekvési forma volt. Az altruista önkéntesség strukturális változáson ment át. Míg a nagyatádi segítőik esetében a karitatív tevékenység egy kulcsfontosságú, belülről fakadó motiváltságot feltételezett, addig a 2015-ös migrációs időszak önkénteseinek humanitárius tevékenysége projekt orientálttá vált. Az altruista támasznyújtás célja elsősorban a bevándorlóknak tulajdonított, fenyegetőnek észlelt veszélyek a saját csoporttól való elhatárolása volt, másrészt azoknak az alapvető emberi szükségleteknek a biztosítása, melyek lehetővé tették a bevándorlók tovább indulását.

A segítőkézség a 2015-ös időszakban is jelen volt, azonban hatékonyság észlelésének hiánya és a karitatív segítség hasznosságának dilemmája végig kísérte az önkéntesek támasznyújtó szándékát. A második vizsgált időszakban a migrációs eseményeken önkéntes munkát vállalók stratégiai cselekvési motivációja a másik csoport döntéseire gyakorolt befolyás

hatásfokának hiánya és annak észlelése volt. Ennek fényében a választott cselekvési forma a társadalmi kirekesztés vagy a befogadás előre jelzőjévé vált.

Összességében megállapítható tehát, hogy a humanitárius segítők tevékenységére mindkét vizsgált migrációs időszakban a célorientált segítségnyújtás volt jellemző. Azonban míg az 1990-es évek nagyatádi önkéntesei ezen belül a habermasi kommunikatív cselekvésemélet kölcsönös megértésen alapuló formáját helyezték előtérbe, addig a 2015-ös menekültválság esetében a habermasi stratégiai formájú cselekvés vezérelte a karitatív tevékenységet nyújtó önkéntesek szándékait. A vizsgált két történelmi időszakban tehát eltérő cselekvési formában, és eltérő módon épült be a segítség az önkéntesek támasznyújtó tevékenységébe.

Az altruizmus jelenségének vizsgálata gyakorta csak az interperszonális érintkezésekre, vagyis elsősorban az emberek közti kölcsönös viszonyokra helyezi a hangsúlyt.

A 4./a hipotézisemben az altruista önkéntesek tevékenységét, egységesült véleményklímájának és cselekvési aktivitásuknak a fejlődése szempontjából vizsgáltam, melyeknek véleményem szerint komoly befolyása lehetett a szövetségi altruista aktivizmus dimenzióira is.

5.4.2 A SZÖVETSÉGI ALTRUIZMUS KIALAKULÁSA

Feltételezhető, hogy a két vizsgált migrációs időszakban az altruista segítségnyújtást végző önkéntesek véleményközössége és a cselekvési aktivitása más irányban fejlődött, de mindenképpen változott. Feltételezem, hogy a közössé váló véleményidentitás más mértékben dimenzionálta a szövetségi altruista aktivizmust és az előítéletes attitűdök mozgását is. (4/a. alhipotézis)

A modernitás időszakától kezdve, a nemzetközi migrációval való szembesülés és annak érintettsége okán az egyes társadalmakban a többségi csoportidentitás megerősítésének igénye lépett fel. Olyan jelképes referenciák váltak fontossá, mint a társadalmi hovatartozás, a vallási, nemzeti, ideológiai, területi önazonosság.

A csoportidentitást erősítő szocializációs tényezők iránti igény nemcsak az osztálytársadalmi közegben, hanem az egyén mikroközösségeiben, úgy, mint a család, a barátok, a munkahely is jelentkezett. A vizsgált segítők személyes és csoportidentitás viszonyának a feltárásakor kiviláglott, hogy ha az egyén választ adott az őt körülvevő világra, és kialakította a saját identitását, eközben a társadalmi identitása is felépült és jelentős kapcsolati hálózatokat tudott a magáénak.

A társadalmi hálózatoknak értéke van, fontos erőforrásként szolgálhatnak a saját csoportidentitás erősítésében. A civil életben való közös tevékenység, jelen esetben az önkéntes karitatív tevékenység nyújtása a menekülőknek, akár a kapcsolati hálózatok keretein belül is, olyan erős, közösségépítő érzelmeket volt képes a felszínre hozni, mint az egymás munkája iránti nagymértékű bizalom, kölcsönösség, kötelességtudat, amelyek a közösen kitűzött együttes célok eléréséhez elengedhetetlenek voltak.

A segítség kultúrája, az önkéntes munka értéke nem csak kifelé irányuló üzenet, hanem fontos csoportorientációs tényező is lehetett. A szakirodalom szerint az altruizmusnak létezik egy olyan típusa, amikor a segítő tevékenység véghezvitele egyrészt nem feltételez viszonzást, másrészt nem korlátozódik egy társadalmilag behatárolt, foglalkozáshoz vagy demográfiai változókhoz, vagy iskolai végzettséghez köthető, szűkebb csoportra. Másrészt ez a fajta altruizmus azon csoport szelekcionista felfogásnak is tekinthető, mely szerint az altruista cselekedet költséges, de hozzájárul a csoport belső összetartásának erősítéséhez.³¹⁵

5.4.2.1 Az empátia alapú szövetségi aktivizmus

A nagyatádi helyszínen való altruista segítségnyújtás cselekvési tevékenysége kimerítette az altruizmus azon ismervét, miszerint a segítő cselekvés elsődlegesen a menekültekre irányult, viszonzás feltétele nélkül, másodlagosan, a segítők csoport-orientáltságára és csoport identitására irányuló volt.

Ilona, Nagyatád, 1991.: „1990 őszétől sokan szerettek volna a menekülttábor munkájában részt venni. Csak jöttek, jöttek a csomagok és az önkéntesek. Rangot jelentett ez a munka, egy fajta tisztelet övezte őket. Aki bekerült, büszke volt, hogy ott dolgozhatott.”

Károly, Nagyatád, 1991.: „A magyar ember segít, ha baj van.”

Júlia, Nagyatád, 1991.: „A magyar ember jó és befogadó és emberbarát.”

Sándor, Nagyatád, 1991.: „Jó volt akkor magyarnak lenni.”

László, Nagyatád, 1991.: „Itt mindenki látta, még külföldre is eljutott a sajtón keresztül, hogy a magyarok jó szándékúak, segítőkészek. Ma is segítjük a szerencsétlen sorsúakat, akár magyar, akár más népből való. Büszkén gondolok azokra az időkre.”

Ugyanakkor az altruista segítő tevékenység által fejlődő kapcsolati hálózat az azonos csoportidentitás okán egységes véleményazonosságot feltételezett, mely a közös célok elérésének egyetértő akaratan nyugodott.

A véleményklíma egységesülése eltérő célok kitűzését vonhatta maga után: erősíthette a közös csoportakaratot és a cselekvési hajlandóságot valaminek az érdekében, mely az 1990-es

³¹⁵ BEREZKEI Tamás: *Evolúciós pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. p. 45.

években egy jó célt szolgált. De az egységesült véleményklíma jelezhetette azt a folyamatot is, amikor a véleményközösség az idegenek iránti elutasítás irányába indult el, mint a 2015-ös migránshullám segítő tevékenysége alatt és az altruista, jószándékúnak indult támasznyújtás valami ellen lépett fel.

Az altruista emberbaráti segítő tevékenység társadalmi elismertsége általában pozitív. A szakirodalom a segítségnyújtás formáinak választásában azokra a legfontosabb összetevőkre utalt, mint a szükséghelyzet felismerése és a hasonlóság.

Az altruista önkéntesség legfontosabb immanens értékeleme az alulról szervezettségben és az egyén, csoport érvényesülésében rejlő kohéziós erőben rejlett,³¹⁶ mely normatív szabályozó erő, jelentős motiváló szereppel bírhatott a külső csoportba tartozók tagjai helyzetének javítási szándékában.

Ehhez a törekvéshez egy-egy migrációs kontextusban azonban egy meglehetősen eltökélt, empátia-altruizmussal felruházott önkéntes személyekre, az általuk nyújtott karitatív segítő szándékra és az altruista tevékenység szükségességének csoportnormákba való beépülésére volt szükség.

Egy nemzetközi reprezentatív mintán végzett kutatás eredményeként megállapították, hogy a szerep és személyiség közötti azonosulás, függetlenül a társadalmi normáktól, befolyásolja az altruista viselkedést.³¹⁷ A nagyatádi altruista önkénteseknél megtörtént a szerepek és személyiség közötti azonosulás, jóllehet a migránsok nagyatádi tartózkodása alatti években az országos reprezentatív kutatásokban az idegenellenesség lassan, de biztosan kúszott felfelé.³¹⁸

Bár számítottak a szerzett ismeretek és a bizalom, az együttérzés, a saját csoport attitűdjeiben mégiscsak a csoportközi szorongás oldódása és a külső csoport tagjai iránti empátia növekedése fejthetett ki elmozdító hatást a vizsgált segítő előítélet-képzésében.

Az így létrejövő, szorongásmentes, a kultúrközi disszonanciától sok szempontból mentesült légkör befolyásolhatta a saját csoport normáinak változását, következésképpen a saját csoportnorma pozitívvá alakulása felülírta a társadalmi közösségi norma értékrendszerét.

³¹⁶ KOUDELA Pál: *Információ, nyilvánosság és a civil társadalom színtereinek és integráló erejének változása a nemzetközi migrációban*. In. Civil Szemle, 2015/2. p. 6.

URL: http://www.civilszemle.hu/downloads/43_Civil_Szemle_2015_2_web.pdf

Letöltési idő:2019.12.18.

³¹⁷ PILIAVIN, J., CHANG, H., W.: *Altruism. A review of recent theory and research*. Annual Review of Sociology. vol.16. pp.27-65.

³¹⁸ 1992-ben a kérdezettek 15%-a, míg 1995-ben már 40%-a utasította el az idegeneket. Az idegenbarátság a kezdeti 12%-ról 5%-ra esett vissza. In. SIK Endre: *Csúcsot döntött az idegenellenesség, és elfogyott az idegenbarátság*. In. u. o.

URL:http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160404_idegen.html

Letöltési idő:2019.12.28.

A nagyatádi altruista önkéntesek a bevándorlókkal történt többéves együttlét alatti jó irányba változott véleménye, lényegi változást hozott az idegenek iránti ellenséges attitűdjeikbe. Következésképpen először a saját csoportbéli véleményazonossága jött létre, majd az egyező gondolatok alapján a véleményalapú csoportidentitás épülhetett fel, mely a korábban említett identitást jelző tényezőket is magába foglalta (nemzeti, kulturális, vallási identitás). A hasonló tendenciát mutató véleményklíma pedig az együttes cselekvési hajlandóság növekedését eredményezte.

Többségi csoporttagként valamely kisebbségi csoport érdekérvényesítésében rész venni, nem megszokott attitűd, kiváltképp a migrációs időkben, ám nem lehetetlenség. A szakirodalom utal arra az altruizmushoz kapcsolható jelenségre, amikor az együttérzés és az empátia megjelenésével egyidejűleg megjelenik a háború elől menekülő migráns csoport tagjait érintő igazságtalanságokkal való azonosulás.³¹⁹

A kisebbségi csoportok érdekeinek érvényesítését szolgáló segítségnyújtás pedig az altruista önkéntesek szövetséges aktivizmusát formálta. A szövetségi aktivizmus (az outgroupot érintő igazságtalanság befogadása) és az altruista cselekedetek sorozatának összefonódása fejezte ki a szövetségi altruizmus lényegét. A nagyatádi multikulturális közegben megtörtént a bevándorlókat érintő igazságtalan bánásmóddal való azonosulás, annak lehetőség szerinti orvoslása, mely az altruista önkéntes munkát vállalók szövetségi altruizmusának a lényegét jelentette.

5.4.2.2 A védelemalapú szövetségi aktivizmus

A 2015-ös év nagy migránshulláma a hirtelen fellángoló bevándorlás iránti közéleti érdeklődést, a migrációs folyamatok permanens napirenden tartását, a társadalmi mozgalmak aktivitásának növekedését hozta magával. A magyar társadalomban egy újszerű jelenség ütötte fel a fejét: a bevándorlók iránti rendkívüli mértékben megnövekedő, jótékony ösztársadalmi segítségnyújtás.

A 2015-ös év sajátos társadalmi folyamatai azonban önellentmondó jelenségeket is megteremtettek, ugyanis a magyar többségi társadalomban a segítőkészség támogatottsága mérhető volt ugyan, a közvélemény kutatások mégis azt bizonyították, hogy Magyarországon sohasem látott mértéket öltött az idegengyűlölet.³²⁰

³¹⁹ THOMAS, E.F., MCGARTY, C., MAVOR, K.I.: *Transforming "apathy into moveent : the role of prosocial emotions in motivating action for social change*. In: *Personality and Social Psychplogy*. vol. 48. no 1. pp.115-124.

³²⁰ Országos reprezentatív lekérdezések az idegenellenesség csúcspontját 2015 áprilisában (46%), azonban 2016 januárjára 53%-ra kúszott fel a mutató. SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség*

A 2015-ös menekültválság kapcsán kialakuló társadalmi közhangulatot a morális pánik ismérvei határozták meg, melyek az altruista önkéntesek idegenek iránti beállítódására is több-kevesebb hatást gyakoroltak. Szociálpszichológiai közhely, hogy annál jobban felerősödik a saját csoport összetartása és annál nagyobb szerepet kap a csoportidentitás, minél több fenyegetettségre utaló jel mutatkozik a kapcsolatok során a külső csoport, (jelen esetben a bevándorlók) közösségei felől. A felfokozott társadalmi közhangulatban az altruista önkéntesek segítő tevékenysége során más jellegű csoportidentitás alakult ki, mint a nagyatádi közösségekben.

A kialakuló identitás struktúrájában ugyanúgy benne foglaltattak az identitást meghatározó lényegi elemek (kultúra, vallás, nyelv, terület), de új jelenséggént kiegészültek a projektidentitással. A szakirodalomra utalva, projektidentitásról akkor beszélünk, amikor a társadalmi csoportok-egyének egy új helyzettel szembesülnek, annak elemeit befogadva vagy elutasítva a saját világképükben új identitást építenek fel. Azok az identitások, amelyek valaminek az ellenében jöttek létre, az idők folyamán legitimáló identitássá is válhatnak.³²¹

Ha egy saját csoport egységesen valamivel szemben tanúsít ellenállást, az kimeríti a saját csoporton belüli szolidáris attitűd-ismérveit.

Az ilyen jellegű viselkedésnek az alapját képezi az az előíró norma (*prescriptive norm*), mely azt várja el, hogy az egyéni önérdekek háttérbe szorulásával az önkéntes csoportok ilyen jellegű normája szerint, azaz a közösségi érdekeket figyelembe véve (veszély észlelése és elhárítása) valósuljon meg a segítő tevékenység.

A 2015-ös migránsválság tapasztalatainak okán az altruista segítőkből a saját csoport védelmére szolgáló projektidentitás épült be, a külső csoportokat ért igazságtalanságokkal való azonosulás helyett. A kiegészült csoportidentításban a helyi szolidaritás új formái alakultak ki, mert az országba tömegesen érkező menekülők okán észlelt veszély elleni összefogás egyidejűleg összekapcsolódott az idegeneknek nyújtott altruista jótékony segítségnyújtás valamilyen mértékű, de létező tevékenységével is.

alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban. In. Régió, 2016, 24. évf. 2. sz. p.84.

URL:https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/114/pdf_95

Letöltési idő:2019.12.29.

³²¹ KÁKAI László: *Útkereső önkormányzatok Magyarországon*. Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Államtudományi Műhely. Budapest, 2019. pp. 78-79.

URL:https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12947/Utkereso_onkormanyzatok_Magyarorszagon_2018.pdf;jsessionid=00C27CC57BD70DC005B0F9FA44210F2D?sequence=3

Letöltési idő:2019.12.30.

Az együttes segítség motivációja között számos hasonlóság van az 1990-es évek és 2015-ös év migrációs időszakában. Mindkettőnél megjelenik az együttérzés, a segítség szándékának belülről jövő kényszere, de eltérő jelleggel.

Nagyatádon az előíró norma az emberbaráti közösségi egyetértésen alapuló együttérzéses támasznyújtás volt, 2015 után viszont az előírt csoportnorma a fenyegetettség érzetéből fakadó veszélyek mielőbbi elhárításának igénye volt, ennek megvalósulása érdekében nyújtott jótékony cselekedetekkel kiegészítve.

Az elesett emberek sajnálat alapú támogatása továbbra is megmaradt minden vizsgált helyszínen, de eltolódtak a hangsúlyok. A karitatív támasznyújtás során 2015-ben az információk és az alapvető, emberi léthez szükséges (víz, élelmiszer, néha ruhanemű) feltételek adására került sor.

Anna, Magyarnádalja, 2016: *„Csak a sajátjaikkal beszéltek, pedig a faluból az angolul tudó falubeliek és a nagyobb diákok is kimentek tájékoztatást adni nekik.”*

Tibor, Mórahalom, 2016: *„A híradásokból látottak miatt főleg az idősebbek sokan bezárkóztak. Nekem és a segítőtársaimnak az almaszállítás jutott, kisteherautónkkal fordultunk párszor. De eldobálták a gyümölcsöt.”*

Anna, Magyarnádalja, 2016: *„Ha eldobták az ajándék ételt, vagy ruhaneműt, a munkatársaim hangosan méltatlankodtak. Sőt, néha bántó megjegyzéseket is tettek. Szerintem jogosan.”*

A helyi altruista önkéntesek jótékony segítő cselekedetei csak részleges sikerrel jártak, s a siker ebben az esetben inkább az önkéntesek kiterjesztett kapcsolathálózataiba beépülő, egymás iránti bizalmi viszony és a szolidaritás érzése volt, melyekre példát szolgáltattak az alábbi szövegrészek:

Erzsébet, Vasalja, 2016: *„Emlékszem, szólt a telefon, hogy menni kell segíteni, mert elindultak Körmendről a menekültek. Mindenki sietett a templomhoz, a körmendi evangélikus lelkész, a Katolikus Karitás és a mi papunk gyümölcsöt és vizet hozott a szomszéd faluból. Eldobálták a zacskóval együtt.”*

Pál, Vasalja, 2016: *„Bizalommal vártuk őket, jószívvel adtuk, amire szükségük lett volna, de nagyot csalódtunk. Hamar kiderült, hogy ők mások, egy idő után nem néztük őket jószívvel.”*

Kati, Mórahalom, 2016: *„Azt nem értettük, hogy tudtak eljutni idáig, együtt éreztünk velük a sok szenvedés miatt. Ennek ellenére nem fogadtak el semmit tőlünk, esetleg csak vizet. Úgy nézett ki, hogy a mi segítségünkre nem volt szükségük. Egyáltalán nem úgy viselkedtek, mint a segítségre szorulóknak.”*

Zoltán, Mórahalom, 2016: *„A település minden intézménye és szervezete jelen volt. Beosztottuk magunkat a nap 24 órájában, azért, hogy mindig legyenek férfiak a segítők között.”*

Élelmiszer csomagokat egy-egy család összekészített és elhozta. Nem kellett senkinek, a menekülők nem fogadták el tőlünk.

Andrea, Bicske, 2016: *„Határozottan kiálltunk az érdekeink mellet, semmiféle hőzöngést nem tűrtünk. Ha kellett, rendőri segítséggel, de megfékeztük a támadó táborlakókat.”*

Zoltán, Mórahalom, 2016: *„Munkatársaimat rengeteg rossz benyomás érte, de ők tudomásul vették ezeket. A gond inkább a helyiekkel volt, csitítani kellett őket, nehogy saját szubjektív véleményük alapján meghozzanak olyan döntéseket, melyek erőszakra erőszakot szülhetnek. Gondolok itt arra, hogy haragjukban olyat tesznek, ami önbíráskodásnak számítana.”*

Az altruista önkéntesek és kapcsolathálózatuk idegenek iránti véleményének formálódását a morális felháborodásuk alapozta meg, és az interjúban fellelhető szókapcsolat, a „szóbeszéd elindulása” az egységesülő véleményközösség kialakulását előlegezte meg. Morális meggyőződésen a személy számára jelentős és abszolútnak gondolt álláspontot ért a szakirodalom.³²²

Pál, Vasalja, 2016: *„Néhányan indulatosan méltatlankodtak a körülmények miatt, mert fel akarták állítani a sátraikat, de a rendőrök nem engedték. Ekkor már elindult a szóbeszéd a faluban.”*

Anna, Magyarcsanád, 2016: *„Minden rendes embert befogadunk, aki a mi környezetünket és életünket nem akarja megváltoztatni. Ebbe nem fér bele az ordítózás és az agresszív viselkedés. Beszéltük, hogy nálunk a faluban más a rend.”*

Irén, Bicske, 2016: *„Nem a jó irányban változott a segítő munkatársaim véleménye. Mindenfélét mondtak a menekültekről.”*

Zoltán, Mórahalom, 2016: *„A rengeteg idegen jelenléte a városban, az idegenek heverészése, az önkéntesek munkájának kifütyülése oda vezetett, hogy a korábban segítőkész lakosság nem szorgalmazta a további emberbaráti tevékenységet.”*

Az egységes gondolkodásmód volt tehát annak a véleményalapú csoportidentitásnak a lényege, mely a közösen meg-, és átélt migrációs élmények hatására létrehozta a csoport önazonosságának egységesülését. A csoportidentitás létrejöttében nagy jelentőséggel bírt még az a közös karitatív tevékenység, mely a szűkebb környezetükben kialakult migrációs helyzet

³²² CSABA Sára, BELINSZKY Anna, LUKÁCS Zsófia Anna, LANTOS Nóra Anna, KENDE Anna: *Menekültek Magyarországon: a politikai attitűdök és a morális felelősségvállalás szerepe a kollektív cselekvésben.* In. Alkalmazott Pszichológia 2017. 17. évf. 2. sz.p.32.

URL:https://pdfs.semanticscholar.org/e97d/72a45180e1ec3d1246602bab0b440d8fd311.pdf?_ga=2.12731454.864953825.1577721542-225344769.1574

Letöltési idő:2019.12.29.

emberibbé tételére irányult, még akkor is, ha az dimenzióiban nem volt összeegyeztethető a bevándorlók fogadókészségével.

2015-ben a vizsgált segítő önkéntesek véleményklímájának az egységesülése, a saját csoportot érintő hátrány megszüntetésére irányuló szolidáris, együttes cselekvés mind egy irányba mutatott: arra a kívánatos célra, hogy az önkéntes támaszt nyújtó altruisták helyreállítsák a migráció okozta kedvezőtlen helyzetből adódó önazonosságukat.

A folyamatban kulcsszerepet játszott, hogy a segítők felismerték a közösen elszenvedett sérelmeket, azonosította a sérelmek forrását, és a csoportok között fennálló viszonyt kultúrközi konfliktusként élték meg. Ehhez mértén alakították a cselekvési aktivitási irányukat is.

Kimondható tehát, hogy a szerep és személyiség közötti azonosulás hiánya befolyásolta az altruista önkéntesek cselekvési aktivitását, nem függetlenül a társadalmi normáktól.

A korábbiakban utaltam a szakirodalom nyomán, arra az altruizmusához kapcsolható jelenségre, amikor az együttérzés és az empátia megjelenésével egyidejűleg megjelenik a kisebbségi csoport tagjait érintő igazságtalanságokkal való azonosulás. 2015-ben ez az attitűd elem benne volt ugyan az önkéntesek véleményében, hiszen a lerongyolódott, többgyermekes, szociális gondokkal küzdő, vándorló családok látványa iránt a támasznyújtás szándéka mindegyik vizsgált önkéntes személynél fellelhető volt.

Azonban ezzel egyidejűleg ugyanezen bevándorló csoportoknak volt tulajdonítható az a többszintű fenyegetettség érzése, mely felülírta az altruista segítségadásra vonatkozó íratlan szabályokat. Nem történt tehát meg az a fajta, a menekülteket érő igazságtalan bánásmóddal való azonosulás, mely a kisebbségi csoportok érdekérvényesítését segíthette volna elő. Viszont létrejött az altruista személyek szövetséges aktivizmusának az a formájára, mely az integrált csoportközi fenyegetettség elhárítására szolgált, a saját csoportidentitás és a kapcsolati hálózatok védő ernyője alatt.

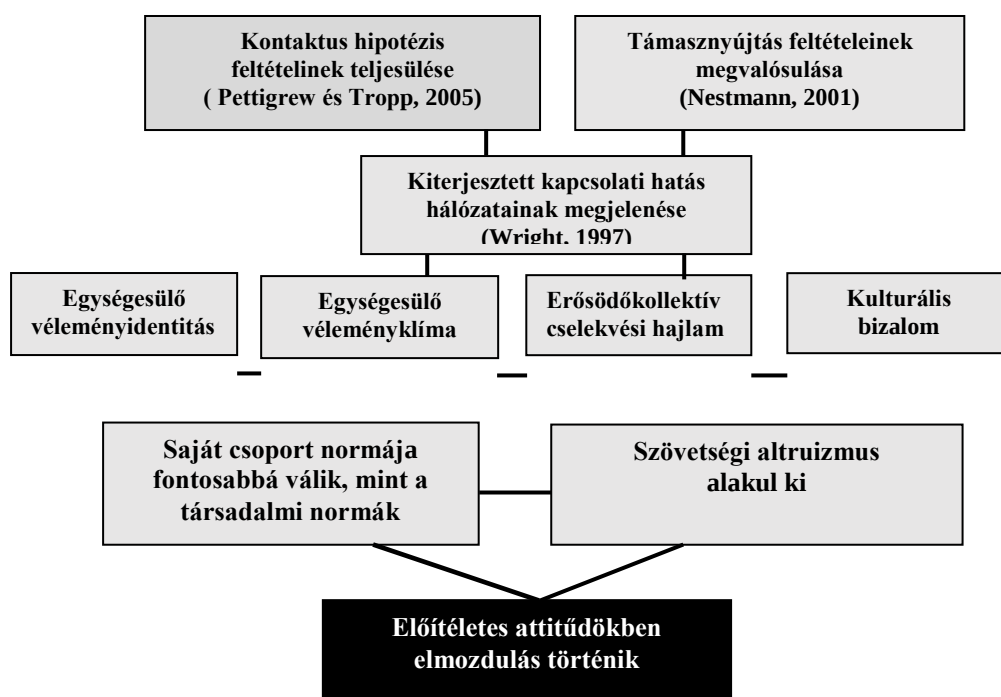
A közös nehézségekkel szembesülő segítők, migrációs érintettségükre különböző válaszokat adtak. Az egyik esetben, 2015-ben a védelemalapú identitás, a morális felháborodás és a segítség észlelt hatékonyságának hiánya hozta létre a szövetségi aktivizmust, a másik vizsgált időszakra pedig az empátialapú szövetségi aktivizmus volt jellemző.

A védelmi szövetségi aktivizmus és a veszélyt észlelő altruista cselekedetek sorozatának összefonódása fejezte ki a 2015-ös menekültválság más típusú szövetségi altruizmusának lényegét és okozott a 2015-ös vizsgált önkéntesekben más típusú attitűd elmozdulást, mint a nagyatádi közeg segítőiben.

Összességében elmondható tehát, hogy a két vizsgált migrációs időszakban az altruista segítségnyújtást végzők véleményközössége és a cselekvési aktivitása más irányban fejlődött. Az első vizsgált helyszínen, Nagyatádon az empátia alapú szövetségi aktivizmus jellemezte az altruista önkéntesek karitatív tevékenységét, melynek gyakorlása közben kultúrközi értékek cseréje történt, konfliktusmentesen.

2015-ben a védelemalapú identitás, a morális felháborodás és az észlelt hatékonyság hiánya hozta létre a szövetségi aktivizmust, saját kulturális értékeik megóvása érdekében. Az értékek cseréje nem valósult meg, viszont megtörtént az idegenek iránti attitűdök negatív irányú elmozdulása. A migrációs helyzetek kontextusában tehát a közössé váló véleményidentitás más-más mértékben dimenzionálta a szövetségi altruista aktivizmust és az előítéletes attitűdök mozgását is.

Az alábbi, 11. számú ábra a szövetségi aktivista altruizmus lépéseit hivatott bemutatni, mely csak a szakirodalmakból megismert pozitív végkifejletre, vagyis az előítéletesség csökkenésének lehetőségeire koncentrálnak.

11 számú ábra: A szövetségi altruizmus kialakulásának folyamata.
Készítette a szerző az idézett szakirodalmak alapján

Az önkéntesség olyan társadalmi cselekvés, amelynek megjelenését, minőségét egy adott társadalomban, nagyban befolyásolják a történelmi helyzetek, a kultúra, a politika, valamint az állam és a civil társadalom szerepéről, feladatairól vallott nézetek.

Értekezésem következő részében hasonló gondolatmenet mentén vizsgáltam, mert hipotézisem szerint azt feltételeztem, hogy a vizsgált két időszakban a szövetségi cselekvési altruizmus eltérő intenzitásban és mértékben nyilvánult meg, valamint más-más motiváltságon alapult a vizsgált helyszínek többségi/kisebbségi kontextusában.

5.4.3 A SZÖVETSÉGI CSELEKVÉSI AKTIVIZMUST MOTIVÁLÓ TÉNYEZŐK

Feltételezem, hogy a vizsgált két, migrációs hullám idején a többségi-kisebbségi kontextus keretein belül a szövetségi cselekvési aktivizmus intenzitása eltérő mértékű volt és más-más motiváltság határozta meg. (4/b. alhipotézis.)

Értekezésemben az altruista önzetlen segítségnyújtás módozatait az előítéletességet előrejelző indikátorként tekintettem, amelynek sajátossága volt, hogy a segítség intenzitása és motivációi attól a többségi-kisebbségi kontextustól függték, amelyben helyi szinten a segítségnyújtás megvalósult.

Az 1990-es évek nagyatádi Átmeneti Szálláshelyén és a városban az önkéntesek segítő tevékenysége a háború elől menekülő migránsok helyzetének igazságtalan voltába vetett erkölcsi meggyőződésük eredményeként, belső motiváltságból valósult meg. A segítők sajátja volt egy olyan altruista cselekvési forma megválasztása, az empátia-altruizmus támasznyújtó formája, amely elősegítette a segítő tevékenység szükségességének saját csoportnormákba való beépülését. A kisközösségekben az együttérzés erejével párhuzamosan erősödött a támasznyújtásra ösztönző motiváció, és a helyzetből való kilépés lehetősége fel sem merült a több éves segítségnyújtás folyamán.

Az altruista önkéntesség közösségi élményeket, kapcsolati lehetőségeket is adott, ösztönözte az önkéntesség mögöttes dinamikáját befolyásoló közösségi igényt, melyben a legfontosabb háttérmotiváció egy jó társadalmi ügy szolgálata volt. Ugyancsak motivációt jelentett az önkéntes tevékenység öröme, a közösségre találás, valamint a támasznyújtó tevékenységük hatékonyságának észlelése.

A segítség céljának (a békés egymás mellett élés) és tárgyának (a bevándorló csoportok) vonatkozásában az önkéntes munka támasznyújtásából merített érzelmi és morális attitűdök elégségesnek bizonyultak olyan értékek fenntartására, mint a szolidaritás vagy a könyörületesség. A nagyatádi önkéntes segítők altruista magatartása hozzájárult a szövetségi cselekvési aktivizmus magas szintre emeléséhez, a bevándorlók helyzetének tevékeny javításához és az eltérő kulturális hagyományokból fakadó nézeteltérések békés úton való rendezéséhez.

A közössé váló véleményidentitás és az egységesült csoportidentitás olyan tényezők voltak, amelyek mindegyike a szövetséges altruista aktivizmus fokozódását segítették elő egy jó ügyért, következésképpen az előítéletes attitűdök pozitív irányba mozdulását eredményezték. Az önkéntesek jó ügyért való összefogása a véleményklíma egységesülését hozta magával, így a saját csoport önkéntesei között különösebb erőfeszítés nélkül létrejött a csoport által képviselt normák saját identitásukba való beépülése, ennek fényében pedig megszilárdult az a struktúra, mely a befogadó-befogadott viszony keretén belül meghatározta a szövetségi altruista aktivitás intenzitását és motiváltságát.

A 2015-ös évek altruista segítői szintén a szülőföldjüket elhagyó, menekülő migránsokkal találkoztak, de egy meglehetősen felfokozott, a bevándorlásra érzékenyen reagáló társadalmi közhangulatban. A 2015-ös menekültválság idején is megjelent az a belülről fakadó empátikus késztetés, mely a nagyatádiaknál kiválóan működött és a migrációs szereplők kölcsönös egyetértésén alapuló, hatékony megoldásokhoz vezetett. Azonban a 2015-ös önkéntesek körében a bevándorlással kapcsolatosan megjelenő érzelmek motiváló oka az, a kapcsolati hálózataikra is kiterjedő morális felháborodás volt, amelyet akkor éreztek, amikor a számukra fontos kulturális értékeiket veszélyeztetve látták.

Támasznyújtó tevékenységük motivációja a veszélyérzet észleléséből fakadt, így a fenyegetettség elhárításának érdekében a legcélravezetőbb, az alapvető emberi szükségleteket kielégítő stratégiai cselekvési formát választották. Az önkéntesek véleményklímájának alakulásában szintén a veszély megszüntetésére irányuló akarat volt az a motiváció, mely lehetővé tette a beállítódásuk egységesülését. Erős befolyásoló hatása lehetett a közössé váló véleményidentitásnak az a tény is, hogy a saját csoport normája 2015-ben sok hasonlóságot mutatott a felfokozott társadalmi hangulatban kialakult nézetekkel.

2015-ben a védelemalapú identitás, a morális felháborodás és az észlelt hatékonyság hiányának az összeadódása hozta létre azt a szövetségi aktivizmust, melynek intenzitása más mértékű volt, mint a nagyatádi önkéntes támaszt nyújtó személyeké.

A 2015-ben tevékenykedő altruista önkéntesek cselekvési aktivizmusát kisebb részben az altruista támasznyújtás megadása, nagyobb részben az integrált fenyegetettség tényezőinek észleléséből fakadó veszélyérzet elhárítása jellemezte. Ennek okán a támasznyújtó munkát vállaló önkéntesek cselekvési aktivitása a tevékenységük hatékonysága észlelésének teljes vagy részleges hiányának tudatában más irányba fordult, mint a nagyatádiaké.

A megkérdezett önkéntesek számára 2015-ben a saját kulturális és nemzeti értékeket és a saját csoportidentitásukat védő motivációk bizonyultak a legfontosabbaknak, és mint fundamentum, határozták meg a 2015-ben segítő altruista cselekvési aktivitását.

A fenyegetettség elleni védekezés épült be tehát 2015-ben a tevékenykedő önkéntesek segítő tevékenységébe, olyan módon, hogy a szövetség cselekvési aktivitásuk intenzitása elsősorban a veszély elhárítására, másodsorban a támasznyújtás minimalására redukálódott.

Összegezve tehát elmondható, hogy mindkét migrációs időszak segítőinél prioritást kapott a migrációs helyzet javítására tett erőfeszítés, bár eltérő intenzitással és más-más motiváltsággal.

A vizsgált helyszíneken kifejlődött a közös, csoportorientált véleményklíma és kialakult a szövetségi cselekvési aktivizmus, de más irányultsággal. Az 1990-es években a kulturális értékek kölcsönös átadása és az elköteleződés valami mellett, míg 2015-ben a saját kulturális, nemzeti értékeinek védelmére irányuló attitűd és a saját csoportidentitás melletti kiállás valami ellen, határozta meg a szövetséges altruista aktivitást.

Az 1990-es években a nagyatádi önkéntes altruista segítők érték vezérelt cselekvését elsősorban egy társadalmi ügy és az igazságtalanságot elszenvedett migráns csoportokkal való együttérzés motiválta. A 2015-ös segítő személyek vezérlő motivációi, a kellemetlenné vált migrációs helyzet miatti morális felháborodás, és az „in-group” normarendszertől vezérelt viselkedés védekező reakciói és az integrált fenyegetés elhárítása voltak.

Az alábbi, 27. számú táblázatban a vizsgált minta idegenek iránti attitűdjeit befolyásoló folyamatainak az összehasonlítása látható, a két különböző időszakban.

27. számú táblázat: Az idegenellenesség változását alakító tényezők összehasonlítása a két vizsgált migrációs időszakban

Sz.	Idegenek iránti attitűdök változásában közreható tényezők	1991	2016
1.	Kontaktus hipotézis 4 feltétele	Megvalósult	Részből valósult meg
2.	Kiterjesztett kontaktushatás	Megvalósult	Megvalósult
3.	Történelmi helyzettel azonosulás	Megvalósult	Nem valósult meg
4.	Altruista segítségnyújtás	Megvalósult	Megvalósult
5.	Véleményközösség a kisebbséggel	Megvalósult	Nem valósult meg
6.	Cselekvési közösség a kisebbséggel	Megvalósult	Nem valósult meg
7.	Altruista cselekvési aktivitás	Megvalósult	Megvalósult
8.	Kisebbség érdekérvényesítésének segítése	Megvalósult	Nem valósult meg
9.	Segítségnyújtás típusa	Kommunikatív	Stratégiai
10.	Idegenellenes attitűdök elmozdulása	Pozitív irányú	Negatív irányú
11.	Attitűdváltozás jellemző tendenciája	Csökkenő	Növekvő

Forrás: saját kutatás

Mind ezek a tényezők egyesültek az önkéntesek idegenek iránti beállítódásának alakulásában, és migrációs időszakonként más irányultságba terelték az önkéntesek idegenek iránti attitűdjeit. Az empátia magasabb szintje egalitáriusabb vélekedésekkel járt együtt, mind

gazdasági, mind kulturális téren és hozzájárult az idegenek iránti előítéletes attitűdök csökkenéséhez. Összességében megállapíthatjuk, hogy az előítéletesség változásában egymásra ható tényezők sorozata játszott szerepet, melyben kiemelkedő fontossággal bírt az altruista viselkedésmód előítéletességet csökkentő szerepe. Ennek az attitűdnek az intenzitása, motivációi, megvalósulásának hatékonysága azonban az adott migrációs kontextus tapasztalataitól függött.

5.5. ÖSSZEFOGLALÁS

A negyedik hipotézisemben feltártak alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a segítségnyújtás formáit a migrációs kontextusokban tapasztalt és átélt interakciók határozták meg. Rámutattam, hogy a közösségi véleményklíma más-más irányba fordult a két időszakban, és fordulás irányultsága határozta meg a cselekvési aktivitás mértékét.

A kiterjesztett kontaktushatás mindkét esetben megvalósult, vagyis az önkéntes segítők kapcsolati hálózatának véleménye azonosult a támasznyújtók véleményével. A segítő személyek belső készítésre hallgatva jótékony segítséget nyújtottak a menekülőknek, de eltérő cselekvési formát választva.

Ennek fényében rávilágítottam, hogy az 1990-es évek vizsgált nagyvárosi mintája az emberbaráti segítségnyújtásban a célracionális habermasi kommunikatív cselekvésmélet kölcsönös megértésen alapuló formáját helyezte előtérbe. Ez a cselekvés a nagyvárosi multikulturális segítők és a segítségre szorulóak racionális alapon nyugvó igényeinek a kölcsönös kielégítését szolgálta és mindkét migrációs szereplő egyetértésével történt.

Az önkéntesek véleményének tükrében világossá vált előttem, hogy a nagyvárosi közeg multikulturalitásában a batsoni empátia-altruizmus jótékony hatásának megjelenése elősegítette a habermasi kommunikatív cselekvési forma beépülését a karitatív jellegű támasznyújtásba. A segítők kommunikatív cselekvésre való törekvése hozzájárult az emberbaráti munka sikerorientáltságához, és kizárta annak egocentrikusságát, támasznyújtó tevékenységüket a kölcsönösség, az emberiség, a kompromisszum készség és az idegenek iránti pozitív beállítódás határozta meg.

2015-ben az önkéntes karitatív tevékenység strukturális változáson ment át, a kommunikatív cselekvés szándéka háttérbe szorult, helyébe a célracionalitást tükröző, de már stratégiai cselekvési formájú, altruista támasznyújtás lépett. A 2015-ben nyújtott stratégiai cselekvés az alapvető emberi alapszükségletek kielégítésére szolgált.

Feltártam azt a tény is, mely szerint a második vizsgált időszakban a migrációs események kapcsán önkéntes karitatív tevékenységet vállalók cselekvési formájának a megválasztása, a

külső csoportok döntéseire gyakorolt befolyásuk hatásfokának mértékétől és észlelésétől függött.

Szintén tanulságként szolgálhatott az a megállapítás is, hogy a 2015-ös időszakban a támaszt nyújtó önkéntesek humanitárius tevékenységét elsődlegesen az idegenek felől fenyegetőnek észlelt veszélyek elhárítása vezérelte, mely egybeesett a segítők csoportorientáltságára és csoportidentitására irányuló törekvések erősödésével.

Ennek okán az is világossá vált számomra, hogy a 2015-ben létrejött önkéntes kapcsolati hálózatok jelentős erőt képviseltek az egymásba ágyazottságuk révén, amely szintén az egymás iránti bizalomra, a kölcsönösségre és az együttműködésre alapult, de a 2015-ös nagy migránshullám időszakában a cél valamilyen veszélynek az elhárítása volt és nem a valamilyen nemes célért való összefogás.

A továbbiakban a szövetségi altruista aktivizmus megvalósulását és annak különböző formáit mutattam be. Az 1990-es években tevékenykedő önkéntes segítők esetében a menekülőkkel történt igazságtalanság érzése építette fel az altruista szövetségi altruizmust.

2015-ben pedig az etnikai csoportok jelenléte a vizsgált segítők személyek releváns problémájává vált, az ismeretlentől való félelem, a vélt vagy tényleges egzisztenciális fenyegetettség, az idegen etnikumok másfajta gondolkodásmódja, a saját csoportok világképének fenyegetettsége, mind olyan jelentős tényezőknek bizonyultak, melyek a második vizsgált időszakban nagymértékben megterhelték a migrációs szereplők viszonyát. A szövetségi altruizmusuk jellege ezeknek a tényezőknek köszönhetően merőben más képet mutatott, mint az 1990-es évek vizsgált közegének.

Rámutattam ezek után, hogy a 2015-ben a bevándorlók iránti kezdeti együttérzést és empátiát az önzetlen karitatív tevékenység gyakorlása közben tapasztalt kulturközi disszonanciák nagymértékben csökkentették. Az idegenek iránti attitűdjeikben elmozdulás történt, de a beállítódásuk eltérő minőségben és irányba mozdult, mint a nagyatádi segítők személyeké.

Itt következésként azt tudtam levonni, hogy az önkéntes segítők tevékenység, migrációs kontextustól függően, képes volt olyan, a társadalmi kirekesztést vagy befogadást befolyásoló tényezővé válni, mely meghatározhatta a segítők tevékenységet végzők cselekvési formáját.

A fenti tényezők alapján kimondható, hogy a nagyatádi etnikai sokszínűségben az emberi kapcsolatoknak egy olyan áttételeken és kölcsönös függőségeken alapuló láncolata fejlődött ki, amely a nagyatádi önkéntesek cselekvési tevékenységében jelentős motivációs erőforrásként volt értékelhető, és tanúbizonyságul szolgált egy jó ügy támogatására.

A 2015-ös menekültválsághoz kapcsolódó segítségnyújtás motivációi között is megjelentek olyan, az együttes cselekvésre sarkalló szempontok, mint a védelemaalapú identitás, és a

segítés hatékonyságának az észlelt hiánya, ám ezek merőben más jelleget öltöttek, mint az 1990-es évek segítő tevékenysége.

2015-ben tehát az 1991-es attitűdöktől merőben más jellegű, más mértékű és más erősségű szövetségi cselekvési aktivizmus alakult ki, mely dimenzióiban szorosan kötődött a veszélyek észleléséhez és elhárításához, és melyben fel sem merült a kultúrközi értékek cseréje következtében esetlegesen létrejövő előítéletesség enyhítésének igénye. Közös célként a migrációs helyzet megszüntetésére irányuló törekvések határozhatók meg a 2015-ös migrációs kontextusban.

A 4. hipotézisem záró következtetéseként azt vontam le, hogy a vizsgált migrációs hullámokban a többségi-kisebbségi kontextus keretein belül létrejött ugyan a szövetségi cselekvési aktivizmus, de a migrációs kontextustól függött a jellege, mértéke, intenzitása és a segítő önkéntesek tevékenységét más-más motiváció indukálta.

6. ÖSSZEGZÉS

6.1 ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

Korunk demokratikus társadalmi a különbségtétel, a megkülönböztetés minden formájának elutasítását kinyilatkoztatták. Országunk földrajzi adottságaiból és Európai Unió tagságunkból adódóan az Európába áramló migrációs folyamatban a tranzitország szerepét élte meg, célszághként más nyugati államokba tartottak a vándorok. Európai összehasonlításban nominálisan alacsony volt hazánkba a bevándorló száma, ennek ellenére az irántuk érzett ellenségesség és előítéletesség mértéke meglepő módon magas mutatókat produkált, kiváltképp a 2015-ös migrációs hullám utáni időszakban.

Az idegenekkel szembeni nyilvánosan nem vállalt, vagy nyíltan hangoztatott előítéletes értékelő differenciálás az általam vizsgált történelmi időszakokban a kutatott helyszíneken is jelen volt, és annak megnyilvánulási formái az idegenek felé mutatott attitűdökben voltak tetten érhetők.

A 2015-re kialakult helyzetben átélta migrációs folyamatok tapasztalatai a többségi társadalom bevándorláshoz fűződő attitűdjeinek formálásában előkelő helyet kaptak.

Fokozta a bevándorlás megítélését a menekülthullámmal párhuzamosan felerősödő fundamentalista iszlám terrorizmus, mely a közvéleményben jelentősen radikalizálta a bevándorlással, és különösen a menekültekkel szembeni attitűdöket.

A sokszínű, soketnikumú, többféle identitású, vagy eltérő kulturális hagyományokkal rendelkező népcsoportok kulturális és civilizációs állapota, látható vagy hallható mássága, vagy éppen gazdasági hasznosságának a hiánya nagymértékben hozzájárult a bevándorló csoportok kategorizációjához és a saját csoporttól való megkülönböztetéshez.

A sajáttól valamilyen szempontból eltérő népcsoportokkal szembeni ellenséges beállítódás, és a kultúrközi disszonanciák észlelése a befogadók beállítódásában egymással összefüggő, egységes gondolkodási sémává és attitűddé váltak, és ezek összeadódásának eredményeképpen jött létre az idegenellenesség jelensége, illetve általánosabban az előítéletes gondolkodásmód, mint egyfajta kollektív érzület.

A migráns, a bevándorló a menekülő, vagyis az idegen egy másik kultúra képviselője, ezért alapvető kérdésnek tűnt, hogy a vizsgált önkéntesek idegenképében milyen megjelenési formát öltött az ismeretlen. Ennek okán bizonyossá vált, hogy mély hatást gyakorolhattak a személyiség idegenek iránti beállítódására az autentikus, a saját meg tapasztaláson alapuló

észlelések, melyekhez hozzáadódott a kognitív szférában már korábban lerakódott, a bevándorlókról kialakult séma és kategória.

A fenti tényezők egymásra hatásából, nagyfokú emocionalitástól kísérve, fokozatos építkezéssel alakult ki az idegenkép minősége. Elmondható, hogy a saját csoport idegenek iránti beállítódása, annak irányultsága nagymértékben függött az etnikai csoportok kulturális sajátosságain keresztül *“bemutakozásuktól.”*

Az idegenellenesség attitűdjét nem célszerű egysíkú kategóriaként kezelni, mert az idegenek elfogadásának és elutasításának számtalan, fokozata létezik, melyeket az adott vándorlásos kontextusokban észlelt tényezők egymásra hatása befolyásolhat, ahogy a saját vizsgált migrációs időszakokban is különböző elfogadási-, és elutasítási attitűdök jelentek meg, a vizsgált önkéntes személyeknél.

A kutatásom feltárta, hogy legyen szó bármelyik bevándorló etnikai csoportról, ha azok valamelyike által veszélyeztetve érezné a saját csoport a világképét vagy kulturális hagyományait, a velük szembeni rokonszenv megvonás azonnal magával hozza az elutasítást és előtűnik az idegenellenes attitűdök következménye, a megnövekedett előítéletesség.

Az elutasítás lehet a személyiség sajátos jellemzőjéből fakadó érzelmi válasz, lehet félelem a másságtól, szorongás az idegenségtől. Adódhat a bizonytalanság, a bizalmatlanság, a csoportközi fenyegetettség észlelésének a kifejezéséből. Lehet szociológiai meghatározottságú, mint például státuszfeltét, elégedetlenség, érdekmotívum, vagy éppen következhet a jóléti sovinizmus fenyegetettségének észleléséből is.

A kutatott 1990-es évekbeli bevándorlás és a 2015-ös menekültválság által érintett időszak jellegében teljesen más képet mutatott az idegenek iránti beállítódás elfogadási vagy elutasítási dimenzióban.

Jóllehet, mindkét időszakban a háború okán szülőföldjüket elhagyó menekülők kerültek a támasznyújtó önkéntesek figyelmének és karitatív tevékenységének a középpontjába, azonban a segítő személyek befogadó vagy elutasító attitűdjeinek hátterében lappangó folyamatok húzódtak meg, melyek megléte a két vizsgált migrációs időszakban más irányultságot adott az idegenek iránti beállítódásuknak.

Amíg a nagyatádi segítők képesnek bizonyultak a menekülők történelmi helyzetével és nézőpontjaival való azonosulásra, és a kontaktus hipotézis összes feltételének teljesülése révén csökkenteni tudták az ellenséges beállítódásukat a menekülők helyzetébe való beleérzéssel, azok nézőpontjainak magukévá tételével, amely folyamatok az előítéletességük enyhülését hozta, addig ez a folyamat a 2015-ös vizsgált támaszt nyújtó személyeknek csak

részben sikerült, mely magával hozta attitűdjeik más irányba mozdulását, mint az 1990-es évekbeli volt.

A kulturális üzenetek fontos forrásai közé tartoznak az általános viselkedési rutinok és az élet mindennapi szerveződése, melyet a saját csoport hajlamos csak a saját kultúrájának szemszögéből, saját érdekei és érzelmei alapján szemlélni, holott az idegenek kultúrájában hasonló dimenziók léteznek.

A kialakuló idegenellenességet okozó tényezők közül számos a kultúrközi különbségekben észlelt disszonanciákra vezethető vissza. Az interetnikus eltérések a saját csoportnormákat érintő veszélyei, a sajátcsoport világgképének vélt-, vagy valós fenyegetése, a bevándorlók iránti bizalmatlanság, a szubjektív biztonságérzet esetleges hiánya, valamint az idegenekkel szembeni távolságérzet voltak azok a tényezők, melyek az idegenellenesség alakulásának folyamatában nagy szerepet játszottak.

A számos akadály ellenére a kultúrák találkozása és a kulturális különbségekkel való szembesülés jelenthet erőforrást is, ugyanis a társas viselkedés mintázatainak elsajátítása a különböző közegekben és a különböző személyekkel folytatott interakciók során történik, legyen az akár a bevándorlókkal való kapcsolatteremtés. Ezt érzékeltette a kutatás, amikor felszínre hozta, hogy a közvetlen környezet társas viselkedést befolyásoló ereje befolyással lehet az adott idegen kultúrák elfogadására is, így olyan általános mintázatokat alakíthat ki, mint a barátkozás és a rokonszenv.

Az idegenekkel szembeni etikus viselkedés közösségi normává emelése lehetőséget adhat arra, hogy a saját csoportban megteremtődhessen a nyílt diskurzus lehetősége a kultúrközi különbségek kérdéseinek feltárására, és az idegenek elkerülése, és az előlük való bezárkózás helyett megindulhasson a – mindkét migrációs fél részére kedvező helyzetet teremtő – előítéletességtől mentes kapcsolatteremtés.

Az 1990-es évek migrációs közegében az etnikai sokszínűség kedvezett a személyes kultúrközi kapcsolatok létesítésének és a vizsgált önkéntesek kapcsolati hálózatainak épülésének és kiterjesztésének.

Amíg a délszláv menekülők láttán a humanitárius segítőkben a bevándorlókkal létesített kontaktusok elsősorban az előítéletességük érzelmi komponensére gyakoroltak hatást, – utat nyitva ezzel előítéletes attitűdjeik megváltozására, – addig a másik vizsgált időszakban, a 2015-ös menekülthullámban a bevándorlókat érintő előítéletesség racionális komponensei kerültek előtérbe.

Az 1990-es évek nagyváradi helyszínén a többségi csoportközi viszonyokban a tudatosított igazságtalanság felismeréséből fakadó morális motiváció – mely a kontaktus hatás

következményeként is értékelhető – és az ezt követően megvalósult véleményidentitás egységesülése voltak azok a tényezők, melyek a kulcselemeit jelentették a menekülők segítése melletti elköteleződésnek. A két folyamat tényezőinek egybeolvadása nagymértékben hozzájárult az 1990-es évek segítőinek idegenek iránti attitűdváltozásához és egyben eszközül szolgált a szövetséges kollektív cselekvési hajlam fejlesztésére.

Elmondható tehát, hogy a saját csoport morális értékeire való büszkeség, a tagjaiba vetett bizalom, a saját csoport kohéziójának erősödése, valamint a segítő tevékenységben elért eredmények észlelése nagymértékű türelmet és együttérzést eredményezett az idegenek felé és enyhítő és szabályozó hatással bírt a nagyatádi segítőik idegenellenességének alakulására.

Ugyancsak serkentő tényező lehetett a kollektív segítségnyújtás motiválásában a helyzet javítására tett erőfeszítések eredményessége és az erőfeszítések észlelt hatékonysága is. A multikulturális együttélés folyamán kialakuló személyes kapcsolatok tehát szerencsés esetben együtt járhattak az addig érzékelt külső-belső csoporthatárok lebontásával, és ösztönözték a kontaktusban résztvevőket a csoportok közötti távolságtartás csökkentésére.

A 2015-ös vándorlásos hullám menekülői és a segítőik között a feltételek hiányos megvalósulása ellenére folytatódott az emberbaráti jótékony segítségnyújtás, de jóval korlátozottabb formában, mivel ebben az időszakban a cselekvésük motivációját nem a migrációs helyzet javítására tett erőfeszítések, hanem a vándorlásos helyzet megszüntetésének szándéka hatotta át. A cselekvő aktivitás így racionális keretek közé szorult és kimerült a menekülőknek nyújtott alapvető emberi igények kielégítésében.

A 2015-ös időszakot a migráció okán felfokozott közhangulat, a saját csoportnormák iránti kizárólagos ragaszkodás, a kulturális sokszínűség tagadása, a bezárkózás és az etnikai-vallási alapú homogenizáció jellemezte. Ennek a migrációs időszaknak az interetnikus tapasztalatai egy megváltozott idegenképet alakítottak ki a segítő személyekben, ami szükségképpen kizárta a csoporthatások lebontását, a másság elfogadását, a kisebbségi etnikai csoportok elismerését.

A 2015-ös időszakra az a vélt-, vagy valós veszélyérzet nyomta rá a bélyegét, melyet a vizsgált segítőik az idegeneknek tulajdonítottak, és mindenkinek, aki migráns, bevándorló vagy menekült képeben érkezett. Az előítélet képzés folyamatában, ebben a vizsgált időszakban nagy szerepet játszott az a morális pánik, ami a 2015-ös migrációs események tapasztalatai után a közhangulatban kialakult, és közvetített értékrendszerével nagy hatást gyakorolt a kultúrközi személyes kapcsolati hálózatok kiépülésére.

Ha csak felületes a csoportok közötti interetnikus kontaktus, és csak a minimális interakciókra szűkül a támasznyújtás tevékenysége, és a kontaktus hipotézis feltételei nem, vagy csak részben teljesülnek, a kiterjesztett kontaktushatás ellenkező pólusú attitűdváltozást eredményez.

A segítő attitűdjeinek alakulásában ugyancsak nagy jelentőséggel bírt a sajátcsoport vélemény identitásiának egységesülése, amelyet a 2015-ben kialakult migrációs helyzet megszüntetésére irányuló törekvések határoztak meg.

Az idegenek felé irányuló előítélet képzés összetett kölcsönhatásait igazolta a személyközi érintkezésben tapasztalt kultúrközi disszonanciák elfogadhatatlansága, és azok kezelése a vizsgált önkéntesek cselekvési hajlandóságának motiváltsága szerint.

A második vizsgált migrációs időszakban tehát az 1991-es attitűdöktől merőben más jellegű, más mértékű és más intenzitású szövetségi cselekvési aktivizmus alakult ki, mely elsősorban a migrációs veszélyek észleléséhez és elhárításához volt köthető és melyben fel sem merült a kultúrközi értékek cseréje következtében esetlegesen létrejövő előítéletesség enyhítésének a lehetősége.

Az ingroup normáktól eltérő, idegen és összeegyeztethetetlennek titulált kisebbségi kulturális értékeket lehet fenyegetőnek észlelni, de bele is lehet illeszteni a saját világfelfogásunkba, akár összeütközések nélkül is. Az előtörő integrált csoportközi fenyegetettség-érzet, az idegenség, a „*mátság*” ijesztő jelenléte, valamint a sajátcsoport orientáció meghatározó normáival való azonosulás, olyan tényezőknek bizonyultak, melyek kezelésére szintén különböző dimenziók nyíltak meg, mely perspektívák választását a vizsgált önkéntesek a migrációs kontextusokban észlelt és átélt kultúrközi tapasztalataiktól tették függővé.

A feltárt tények alapján körvonalazódni látszanak tehát az idegenek iránti előítéletesség csökkentésének a dimenziói: út a másik ember iránti bizalmatlanságból a bizalom felé. Út a saját csoportnormákon belül az önzéstől az önzetlenségig, a tekintélyelvűségtől az érzelmek tudatos megéléséig.

Út a saját identitás védelmétől a másokért való felelősségvállalásig és út a félelem levetkőzésén keresztül a másik identitás a más kultúra, vallás, etnikum tiszteletéig. Végül út kell, hogy vezessen az elhárítástól, elkerüléstől és elzárkózástól a másik ember érzelmeinek megéléséig. Ezek hiánya, vagy az esetlegesen kialakuló markánsabb, idegengyűlöletbe átcsapó érzület, az egyes társadalmi közegek cselekedetein keresztül befolyással lehet annak az identitásnak a formálódására is, amely végső soron az államok külpolitikai cselekedeteit vezérel.

6.2 HIPOTÉZISEK IGAZOLÁSA

A doktori disszertációmban a mindennapokban megjelenő szociálpszichológiai attitűdre, az előítéletelességre és annak mérőjére, az idegenellenesség fontosságára hívtam fel a figyelmet. A hipotéziseimben azokat az összefüggéseket fogalmaztam meg, majd bizonyítottam, melyek rávilágítottak a bevándorlás alanyaival szembeni ellenséges érzület mechanizmusára és a változásuk dinamikájára.

A következőkben elméleti háttérük rövid összefoglalásával értékelem az egyes hipotéziseket. Hipotéziseim vizsgálendő kérdéskörét a két migrációs időszakban, az 1990-es években és 2015-ben karitatív támasznyújtó tevékenységet végző személyek idegenek iránti attitűdjeinek a változása adta. A vizsgált önkéntesek jellemzően meghatározó tevékenysége az a sok szempontból alapvető, a menekülők részére lelki, testi, anyagi, erkölcsi segítség volt, mely során jótékony segítséget tudtak nyújtani.

Az 1. számú hipotézisemben a kutatott migrációs időszakok során a kontaktus hipotézis elméletében foglaltak gyakorlati megvalósulásait vizsgáltam meg.

Azt a kérdést jártam körül, hogy az 1990-es évek migrációs hulláma esetében a vizsgált önkéntes segítő személyek gondolkodásmódjában és attitűdjeiben hogyan nyilvánult meg az idegenellenesség. A délszláv háború menekülőire és fogadtatásukra vonatkozó szakirodalmakat az elméleti alapvetésben ismerttettem. Ezeket beépítve a feltevéseim igazolásába, a következő eredményre jutottam:

Igazoltam, hogy az első, az 1990-es évekbeli vizsgált bevándorlási időszakban, a kontaktus hipotézis feltételeinek teljesülése után, nagymértékben csökkent a menekülők iránti ellenséges beállítódás. Az 1990-es évek délszláv háborús menekülői és a nagyatádi befogadó önkéntesek között az egyenlő státusz kialakulása a közös fölérendelt célokért folytatott együttműködés olyan mértékben valósult meg a személyközi kapcsolatok elmélyülése során, hogy az egyének képessé váltak a másik perspektívájának felvételére, a „*másság*” nézőpontjainak kölcsönös meg-, és elismerésére.

A befogadó-bevándorló viszony, jellemző vonásává vált a külső csoportok megismerése, és a kulturális sajátosságok átadása, melyek jótékony hatásai következtében az önkéntes tevékenységet végző személyek attitűdjei alapvetően az idegenek pozitív megítélésének irányban tolódtak el.

Rámutattam, hogy az 1990-es évek vizsgált közegében a személyközi kapcsolatok minősége lehetővé tett előítélet mozdító hatású, mivel az adott multikulturális környezetben kialakult kultúrközi bizalom képesnek bizonyult jó irányba fordítani a csoportközi kapcsolatok jellegét.

Ebben a befogadó-befogadott viszonyban az előítéletesség pozitív irányú érzelmi komponense volt az uralkodó. Következésképpen **bizonyítható volt**, hogy a vizsgált helyszínen létrejövő helyi interetnikus kapcsolatok minősége döntötte el az önkéntes támaszt nyújtók bevándorlók iránti attitűdjeinek elmozdulási irányát, minőségét, mértékét és jelentős befolyással bírt előítéletes beállítódásukra is.

Megállapítottam az 1990-es évekbeli migrációs időszakról készült interjúk vizsgálatának eredményeként, hogy a bevándorló-befogadó viszonyt az idegenellenes attitűdök mértékletes volta jellemezte, a többségi-kisebbségi kapcsolatot nem terhelte meg fokozott mértékű ellenségesség. Így az 1990-es évek vizsgált nagyatádi segítő közegében az idegenek iránti előítéletesség nagymértékű csökkenését tártam fel.

Az 1/a hipotézisem feltételezéseit teljesültnek látom, mivel az 1990- es évek körüli migrációs hullám esetében az általam vizsgált önkéntes személyek gondolkodásmódjában és attitűdjeiben kevésbé nyilvánult meg az idegenellenesség, ezzel pozitív változást hozva a vizsgált önkéntesek előítéletességében is.

1/b. hipotézisemben dolgoztam fel a második vizsgált migrációs időszak, a 2015-ös év tapasztalatait. Ebben a migrációs időszakban is azt néztem meg, hogy a 2015-ös évben érkezett menekülők és az általam vizsgált önkéntesek kapcsolatai során a kontaktus hipotézis feltételei teljesültek-e. A feltárt eredmények bizonyították, hogy nem valósult meg az egyenlő státuszú kulturális kapcsolatápolás, -valamint a segítő és a bevándorlók közötti hierarchiában jelentős mértékben nőtt a társadalmi távolság. A 2015-ös év önkéntes segítőinek attitűdjeiben megnyilvánuló érzések a befogadó-befogadott viszony terheltségéről árulkodtak, és jellemző érzelmi reakciójukban az együttérzés hiánya dominált. Az atrocitásokkal megterhelt befogadó-bevándorló viszony, jellemző, meghatározó vonása a fokozatosan kibontakozó, növekvő mértékű idegenellenesség volt.

Igazolódott feltételezésem, miszerint, nem valósult meg a közös fölérendelt célokért való együttműködés, mivel a migráció szereplőinek nem volt mindkét fél részéről elfogadott, közös célkitűzése. Az együttműködés feltételeinek megteremtését a vizsgált segítő a támogató tevékenységük során szorgalmazták, de csak egyoldalúan. Így ennek a feltételnek a teljesülését csak részben teljesítettnek látom.

Rámutattam, hogy a mindkét fél részéről elismert intézményi támogatás is csak részben valósult meg, mert a bevándorlók az intézményi erőforrásokat nem minden esetben vették

igénybe, így az önkéntes segítők intézményekben való támasznyújtási lehetősége erősen leszűkült.

Igazolva látom, hogy a helyi segítők attitűdjeiben nyomot hagyott a menekülők történelmi helyzetével való azonosulás hiánya. A kulturális különbségek észlelése, és az önkéntesek humanitárius jellegű segítő szándékának megghiúsulása az érintett segítőkben belső feszültséget okozott, és a személyközi kapcsolatokban előadódott disszonancia és a beteljesületlen segítő tevékenység kudarcélményei következtében az eddigi hallgatólagos előítéletesség nyíltan megjelenő attitűddé változott.

Igazolva látom, hogy a vizsgált migrációs kontextusban, tehát a 2015-ös év menekülthullámának multikulturalitásában a karitatív tevékenységet végző személyek bevándorlók iránti attitűdjei több tényező együttes kölcsönhatásának köszönhetően, negatív irányba fordultak, és az idegenellenességük mértékének arányában növekedett az előítéletességük is.

A fentiek fényében az 1/b.hipotézisemet bizonyítotttnak látom.

A 1. számú hipotézisemben feltártakat összegezve, **igazoltam**, hogy a két vizsgált migrációs időszakban a karitatív segítők idegenek iránti beállítódása, idegenellenes attitűdjeinek intenzitása nagymértékben eltért egymástól és a nagyatádi segítők pozitívvá váló attitűdjeinek mértéke nem volt hasonlítható a 2015-ös migránshullám esetében feltárt attitűdökhöz.

Az 1990-es migrációs hullám alatti nagyatádi önkéntes segítők gondolkodásmódjában és attitűdjeiben kevésbé nyilvánult meg az idegenellenesség, mint a 2015-ös migránshullám önkénteseinek esetében.

Elmondható tehát, hogy míg az 1990-es időszakban a helyi segítők bevándorlók iránti attitűdmozdulása pozitív irányú volt, addig a 2015-ös menekülthullám multikulturalitásában a karitatív tevékenységet végző személyek bevándorlók iránti attitűdjei több tényező együttes kölcsönhatásának köszönhetően, negatív irányba mozdultak el, és az idegenellenességük mértékének arányában növekedett az előítéletességük is.

Az 1. számú fő hipotézisem vizsgálata tehát az 1/a. és az 1/b. alhipotézisen keresztül megtörtént, és bizonyítást nyert, hogy az 1990-es évekbeli, a délszláv háború elől menekülő migrációs hullám esetében a befogadók gondolkodásmódjában és interakcióiban kevésbé nyilvánult meg az idegenellenesség, mint a 2015-ös migrációs hullám esetében.

A 2. számú hipotézisem feltevéseit az integrált csoportközi fenyegetettség problémakörére építettem, szintén a fent említett migrációs időszakok vonatkozásában.

A kutatásban megvizsgáltam, hogy hatást gyakorolhatott-e az integrált csoportközi fenyegetettség észlelése a vizsgált önkéntesek idegenek iránti attitűdjeinek alakulására. A kérdések vizsgálatát két alhipotézisben végeztem el.

Igazoltam a 2/a alhipotézisemben, hogy az 1990-es évekbeli bevándorlás során a soknemzetiségű együttlét alatt léteztek ugyan etnikai nézeteltérések a vizsgált nagyatádi multikulturális közegben, azonban az interetnikus összeütközések által generált, a bevándorlók felé mutatott ellenséges érzület a sokszínű etnikai együttlét alatt csak lappangóan, és csak csekély mértékben nyilvánult meg.

Kimutattam, hogy a vizsgált önkéntesek jól kezelték a főleg szociális területen jelentkező etnikai jellegű különbözőségeket, azok észlelésénél nagyfokú toleranciát tanúsítottak a bevándorlók iránt, átértékelték a menekülők történelmi nyomorúságát, azonosulni tudtak a menekülőkkel élt igazságtalansággal és példás emberbaráti segítőkészségről és együttérzésről tettek tanúbizonyságot.

Következésképpen **bizonyítva látom** azt a feltevésemet is, hogy a pozitív irányba mozduló attitűdök eredményeként a kultúrközi disszonanciák nem torkollottak markáns idegenellenességbe, és kezelésük lehetővé tette, hogy megmaradhassanak a kulturális-vallási különbözőségek mezején, ne eszkalálódhassanak nagyobb méretű konfliktussá.

Rámutattam, hogy a nagyatádi segítők sikeres konfliktuskezelő stratégiája miatt a kezdeti időszakban érzett, az idegen nagy tömeg észleléséből fakadó szorongásnak a multikulturális együttélés alatt fokozatosan nyoma veszett, sem szimbolikus, sem realisztikus fenyegetettség érzet nem jelent meg, vagyis az interetnikus, több évig tartó együttlét nem generált integrált fenyegetettség érzést.

A fenti állítások tükrében a 2/a alhipotézisemet bizonyítottanak látom.

A 2/b. alhipotézisem igazolásakor merőben más irányultságú összefüggéseket tártam fel a vizsgált segítők idegenek iránti attitűdjeiben, melyek elmozdulásában a 2015-ös menekültválság tapasztalatai fordulópontot jelentettek.

Bizonyítottam, hogy 2015 után az idegenek iránti beállítódás alakulásának vezérlő elve az integrált csoportközi fenyegetettség tényezőinek észlelése volt.

Igazoltnak tekintem, hogy az integrált csoportközi fenyegetettség összesített hatásaként a 2015-ben érkezett népcsoportok, az önkéntesek szubjektív biztonságát fenyegetőknek, kultúrájukat nem tisztelőknak, munkahelyeiket veszélyeztetőknek, betegségeket

behurcolóknak, tehát alapjában véve az idegenellenességgel kapcsolatos társadalmi probléma alapvető felelőseinek tűntek és a bűnbakkeresés ideális alanyainak bizonyultak, mely veszélyek észlelése rányomta a bélyegét a karitatív segítők idegenek iránti beállítódására is.

Bizonyítottam, hogy 2015 után a kultúrközi ellentétek toleráns kezelése a vizsgált önkéntesek részéről a próbálkozások szintjéig jutottak el, fogadó készség híján. Ebből kifolyólag a nézeteltérések nem maradtak csak a kulturális-vallási különbözőség mezején, hanem eszkalálódtak a segítők társadalmi létének más területeire is, pl. és szociális szféra dimenzióiba, és a veszélyérzet kiterjedése következtében megjelent a mindennapok gazdasági gondjaiban, a munkahelyek féltésében.

Feltártam és igazoltam, hogy a fenyegetettség reális és szimbolikus vonatkozásaiból fakadó veszélyérzet a vizsgált személyekben felülírta a korábbi, egyéb, idegenellenességet kiváltó tényezőket. A realiztikus és szimbolikus fenyegetettség együttes jelenléte az integrált fenyegetettség interperszonális faktorának, vagyis a szorongásnak a megjelenését is maga után vonta. Leképződését az a saját csoportban megjelenő ijedelem jelentette, mely a segítő személyek saját kultúrájuk és világképük veszélyeztetettségének észleléséhez volt kapcsolható. A veszélyérzet észlelése ugyanakkor erősítette a saját csoportidentitást, a migrációs problémák mielőbbi megoldásának keresésére ösztökélve a válaszolókat.

Beigazolódott, hogy a vizsgált segítők, tevékenységükből fakadóan, eltérő érzületeket produkáltak az idegenek iránti beállítódásukban, a társadalmi közhangulatban észleltektől. A 2015-ös vándorlásos események következményeként a hazai társadalmi közhangulatban az idézett kutatások szerint az idegenellenesség érzülete megemelkedett, mely 2016-ra még nagyobb mutatókat produkált. Azonban a vizsgált segítő személyek attitűdjeiben a segítségnyújtás igényének belülről jövő készítése és a segítségnyújtás okozta jóérzés felülírta a társadalomban tapasztaltakhoz hasonló ellenségesség nagymértékű növekedésének az eshetőségét.

Igazolása történt annak a feltevésnek is, hogy 2015 után a külső csoportok etnikai szelekciója következtében, az önkénteseknél egyértelműen az arab csoportok szenvedték el a legnagyobb megkülönböztetést, ők váltották ki a legnagyobb mértékű szorongást, és félelemérzetet, mely egyrészt a segítők saját kultúrközi tapasztalatain alapult, másrészt annak a társadalmi közhangulatnak a következménye volt, melyben az iszlám világkép és a terrorizmus általi fenyegetettség összemosódott.

Bizonyítást nyert az a tény is, hogy 2015 után a bevándorlók részére nyújtott humanitárius segítségnyújtás megvalósult ugyan, de személytelenebb jelleget öltött. Az arab népcsoportok által generált realiztikus és szimbolikus veszélyérzet, tetézve a csoportközi szorongást

kiváltó disszonáns élményekkel, rávetült az összes vizsgált etnikumra, nagymértékben befolyásolva az önkéntesek idegenek iránti beállítódását. A véleményklíma egységesülése és a közössé váló véleményidentitás maga után vonta a segítő személyek idegenek iránti attitűdjeinek változását.

Bizonyossá vált a kutatásomból leszűrt eredmények alapján, hogy a reális, szimbolikus és interperszonális vonatkozásokra utaló fenyegetés érzülete, valamint a saját csoport világfelfogását érintő fenyegetés jelenléte egyaránt előmozdították az idegenellenes attitűdök mértékének növekedését, következésképpen a fokozott idegenkedést. A folyamatot mindenek előtt befolyásoló és minden egyéb okot felülíró tényező az integrált fenyegetettség összetevőinek komplex észlelése és a veszélyt generáló tényezőktől való félelem volt.

A 2. hipotézisemet a fenti állításokat tekintetbe véve bizonyítottaknak tekintem. a 2/a és 2/b. alhipotézisemben részletesen bemutatott elemzéssel.

A 2. számú főhipotézis komplexen került igazolásra, mely során világosan előtűnt, hogy 2015 után az integrált fenyegetettség faktorainak a prioritása volt a meghatározó a bevándorlással kapcsolatos attitűdök alakításában és erősebben határozta meg az idegenek iránti attitűdöket, mint az 1990-es évekbeli migráció esetében.

A 3. hipotézisem feltevései az integrált csoportközi fenyegetettség elméletében foglaltak megvalósulása következtében, mint annak következménye fogalmazódtak meg.

Bizonyítottam, hogy a népcsoportok hasznosságának hiánya a szimbolikus fenyegetettség tényezőjeként jelent meg. A vizsgált segítőik véleményében az egyes népcsoportok tagjai „nem hasznosoknak” jelentek meg, vagyis veszélyessé válhattak, és fenyegetést jelenthettek. Következésképpen minél erősebb volt a realiztikus illetve szimbolikus fenyegetettség észlelésének képzete a segítő személyekben, és a két faktor együtthatói minél inkább kiváltották a szorongást, annál inkább fokozódott a beengedési kritériumok szigorodása az outgroup felé. Az a tény is nyilvánvalóvá vált, hogy minél nagyobb realiztikus vagy szimbolikus veszélyt éreztek a kérdezettek, annál inkább bevándorlás-ellenesebbek lettek.

Igazoltam, hogy 2015 után az összes népcsoport, megkülönböztetés nélkül elutasítást szenvedett el, ha nem tudta teljesíteni a vizsgált közeg által megszigorított, a magyar kultúra tiszteletére, a nyelvre és a kulturális közeg elfogadására vonatkozó beengedési feltételeket.

Feltártam a beengedési hajlandóságról, hogy 2015 után felértékelődött a külföldi országokból, szomszédos országokból érkező magyar menekülők megítélése, mely az összetartozást, de egyben az önvédelmet is generálta az integrált csoportközi fenyegetettség észlelésével

szemben. Az integrált csoportközi veszélyérzet összetevőinek hatására a korábbi idegenbarátság gyakorlatilag eltűnt, és a sajátcsoport orientáció fontossága megnövekedett.

A 3. hipotézisem a fenti állítások igazolásával bizonyítottnak látom.

A 3. számú főhipotézisem feltételezései teljesültek, minél erősebb volt az adott befogadó közeg reprezentánsai által a szimbolikus és realiztikus fenyegetettség képzete, annál inkább fokozódott a bevándorlókkal szemben felállított beengedési kritériumok szigorodása. A veszélyérzet következményeként az összes népcsoport rokonszenv megvonás áldozata lett, a barátságosság a minimálisra csökkent és a vizsgált személyek attitűdjeiben elmozdulás történt. A 2015-ös nagy migránshullám után a vizsgált önkénteseknél globálisan növekedett az összes idegen etnikai csoporttal szembeni elutasítás.

A 4. számú hipotézisemben azt a kérdést jártam körül, milyen módon és milyen motiváltság alapján történt az önkéntesek karitatív tevékenységének a gyakorlása.

Feltételezésem volt, hogy a segítségnyújtás a vizsgált migrációs időszakokban más-más jelleget öltött, és úgy véltem, hogy a bevándorlási események tapasztalati tényezőitől függött a támasznyújtás formája és a személyközi kapcsolatok alakulása.

Feltártam, hogy a nagyatádi multikulturális közeg befogadó-befogadott viszonyában a racionális alapon nyugvó igények kölcsönös kielégítése mindkét migrációs szereplő egyetértésével történt. Az önkéntes segítők által képviselt batsoni empátia-altruizmus jótékony hatásának megjelenése elősegítette a habermasi kommunikatív cselekvési forma beépülését az altruista önkéntesek karitatív jellegű támasznyújtásába.

Bizonyítást nyert továbbá, hogy a segítők kommunikatív cselekvésre való törekvése hozzájárult az emberbaráti munka sikerorientáltságához, és kizárta annak egocentrikusságát, támasznyújtó tevékenységüket a kölcsönösség, az emberiesség, a kompromisszum készség és az idegenek iránti pozitív beállítódás határozta meg.

Ezzel igazoltam, az 1990-es évek önkéntesei az altruista segítségnyújtásban a habermasi célracionális, kommunikatív cselekvésemélet kölcsönös megértésen alapuló formáját helyezték előtérbe.

Igazolva látom a 4. hipotézisben szereplő feltevéseimet a 2015-ös migrációs időszakra, mert a 2015-ös menekültválság során az önkéntes karitatív tevékenység cselekvési formája strukturális változáson ment át, a kommunikatív cselekvés szándéka háttérbe szorult, helyébe

szintén a célracionalitást tükröző, de már stratégiai cselekvési formájú altruista támasznyújtás lépett, mely a segítségnyújtás alapvető formáira korlátozódott.

Feltételezésemet igazolta az a feltárt tény is, mely szerint a második vizsgált időszakban a migrációs események kapcsán humanitárius tevékenységet vállalók stratégiai cselekvési formájának alkalmazása a külső csoportok döntéseire gyakorolt befolyásuk hatásfokának mértékétől és észlelésétől függött.

Bizonyítottam tekintem, hogy a támasznyújtók tevékenységében a migrációs helyzetben lévőkkal való erkölcsi azonosulás volt az az attitűd, mely az 1990-es időszakban a segítők idegenek iránti előítéletes beállítódását meghatározta, csoportnormáikat szabályozta és vélemény identitásukat egységesítette.

Igazoltam, hogy a választott cselekvési forma képes volt a társadalmi kirekesztést vagy befogadást befolyásoló egyik lehetséges indikátorává (jelzőjévé) válni, mely meghatározhatja a segítő tevékenységet végzők cselekvési formáját, előre vetítve az idegenek iránti attitűdök alakulásának irányát is. Ha a saját csoport normái fontosabbakká váltak, mint a társadalomban uralkodó értékrend, bekövetkezett a csoport véleményében a pozitív irányú paradigmaváltás, megtörtént a véleményklíma egyesülése utáni szövetségi aktivista altruizmus felépülése, mely az előítéletesség csökkenését hordozta magában.

Igazoltam, hogy a nagyatádi helyszínen való segítségnyújtás cselekvési tevékenysége kimerítette az altruizmus azon ismervét, miszerint a segítők támasznyújtási szándékát elsődlegesen a menekülők részére történő, viszonzási feltétel nélküli, önzetlen segítés, másodlagosan a segítők kultúrközi értékközvetítésére irányuló törekvések határozták meg.

A fenti tényezők alapján **kimutattam**, hogy a vizsgált nagyatádi multikulturalitásban az emberi kapcsolatokban egy kölcsönös függőségeken alapuló, több tényezőből összetevődő folyamat fejlődött ki, amely a nagyatádi önkéntesek cselekvési aktivitásában erős összetartó erőként volt értékelhető, és tanúbizonyságot szolgált egy jó ügy támogatására.

Ugyancsak igazoltnak tekintem, hogy a 2015-ös migrációs időszak altruista önkénteseinek humanitárius tevékenységében elsődlegesen az idegenek felől fenyegetőnek észlelt veszélyek elhárítása jelentkezett motivációként, mely egybeesett a segítők csoportorientáltságára és csoportidentitására irányuló törekvések erősödésével.

Bizonyítottam azt is, hogy a 2015-ös időszak migrációs nyomásának hatására a közösségi véleményidentitás egységesült, de nem a menekülők helyzetének javítására irányuló motiváltsággal, hanem a vélt- vagy valós veszéllyel szemben. A kiterjesztett kapcsolati hálózatok jellegét a veszéllyel szembeni összefogás határozta meg.

Bebizonyosodott az a feltevés is, hogy a 2015-ös a kapcsolati hálózatok jelentős erőt képviselő tényezője szintén az az egymásba ágyazottság volt, amely magában foglalta a saját csoportban az egymás iránti bizalom, a kölcsönösség és az együttműködés attitűdjeit. A vizsgált 2015-ös időszakban azonban a fenyegetettség közös észlelése volt az a tényező, mely az önkéntesek saját csoport normáit, véleményidentitását és következésképpen az idegenek iránti előítéletes beállítódásuk alakulását meghatározta.

A fentiek fényében **igazoltnak látom** a 4/a hipotézisem azon feltevését, hogy a két vizsgált migrációs időszakban az altruista segítségnyújtást végzők attitűdjeiben a véleményközösség és a cselekvési aktivitás más-más irányban fejlődött, de mindenképpen változott. Az is bebizonyosodott, hogy a közössé váló véleményidentitás más mértékben dimenzionálta a szövetségi altruista aktivizmust és az előítéletes attitűdök mozgását is.

Feltárt tény a 4/b hipotézisem azon feltevése, hogy a közössé váló véleményidentitás eltérő mértékű és intenzitású közös cselekvési aktivitást hozott létre, melyen belül a segítő önkéntesek tevékenységét más-más motiváció indukálta.

Kimutattam, hogy az 1990-es évekbeli migrációs helyzetben a motiváltság abból az erkölcsi meggyőződésből fakadt, mely azonosult a háborús menekülők által elszenvedett igazságtalanságokkal. Következésképpen a migrációs helyzet megoldása és a menekülők részére nyújtott hathatós és eredményes támasznyújtás vált a legfontosabb közüggé a nagyatádi önkénteseknél. Ennek okán megjelentek a kollektív segítségnyújtásban az aktív cselekvésre sarkalló motivációk, mint az egységesült véleményalapú identitás, jó ügyért való egységes morális meggyőződés és az észlelt hatékonyság feletti öröm.

Rávilágítottam, hogy az 1990-es időszak segítőinek motivációját az őszinte támasznyújtás és a menekülőkkel történő igazságtalan helyzet javítására való törekvés vezérelte, melybe a kulturális értékek átadása is helyet kapott, enyhítve ezzel az idegenellenes attitűdök mértékét.

Bizonyítottam, hogy a 2015-ös migrációs helyzetben a segítő tevékenység cselekvési aktivizmusa projekt orientálttá vált, a motivációk más formában és más céllal jelentek meg, mint 1991-ben. A cselekvési aktivizmus a kényelmetlen migrációs helyzet megszüntetésére irányult, ez a szándék jelentett a csoportorientációban megjelenő alapvető normát.

Ugyancsak bizonyítva látom, hogy a 2015-ös menekültválságban a morális felháborodás és a saját csoport normájának és a kulturális értékeinek a veszélyeztetése, annak észlelése voltak azok a motivációs tényezők, melyek a szövetségi cselekvési altruizmust mozgatták.

Beigazolódott, hogy a 2015-ös menekültválsághoz kapcsolódó segítségnyújtásban más volt a motiváltság, mint az 1990-es évekbeli segítség adásában. A második migrációs időszak vizsgálata feltárta, hogy megjelentek ugyan a kollektív cselekvésre sarkalló szempontok, mint a védelemalapú identitás, de a segítség hatékonyságának az észlelt hiánya nem serkentette tevőlegesen a cselekvési aktivitást. A 2015-ös év tapasztalatainak az alapján a legfőbb törekvés a vándorlás okozta kényszerű helyzet megszüntetésének szándéka volt.

A 2015-ös időszak karitatív segítőinek a motiváltságát a migrációs helyzet megszüntetésének szándéka irányította, mely szorosan kötődött a veszélyek észleléséhez és elhárításához, és melyben fel sem merült a kultúrközi értékek cseréje következtében esetlegesen létrejövő előítéletesség enyhítésének lehetősége.

4. hipotézisemet igazoltnak látom a 4/a és a 4/b hipotézisben részletesen feltárt eredményekkel.

Bebizonyosodtak a 4. főhipotézisem állításai, melyek szerint az 1990-es évek vizsgált nagyatádi önkéntesei az altruista segítségnyújtásban a habermasi kommunikatív cselekvésemélet kölcsönös megértésen alapuló formáját helyezték előtérbe, míg a 2015-ös menekülthullám esetében a habermasi stratégiai formájú cselekvés vezérelte a karitatív tevékenységet nyújtó önkénteseket. Bizonyossá vált, hogy a két vizsgált történelmi időszakban az önkéntes humanitárius tevékenységet végzők munkájába eltérő módon épült be a segítség formája.

6.3 ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. A hazai előítéletességet vizsgáló kutatások közül elsőként készítettem elemzést a magyar menekültügyi intézmények környezetében élő, a bevándorlók részére önkéntes karitatív tevékenységet nyújtó segítő személyek idegenellenes attitűdjeinek változásáról, a személyes percepcióik vizsgálatán keresztül. Igazoltam, hogy az önkéntesek idegenek iránti beállítódása mindkét vizsgált migrációs időszakban eltért a társadalomban tapasztalt attitűdöktől. Kimutattam, hogy a vizsgált migrációs időszakokban attitűdjeiknek a társadalomban tapasztaltaktól eltérő elmozdulási irányát a támasznyújtó tevékenységükben domináló érzelmi beállítódásuk határozta meg.
2. Kimutattam, hogy az 1990-es években, a hagyományosnak mondható, látható és hallható kulturális különbségek nem váltottak ki az önkéntes személyeknél idegenellenességet,

mert a befogadó-bevándorló viszonyt nem terhelte meg az integrált csoportközi fenyegetettség tényezőinek észlelése és az azoktól való szorongás. Ugyanakkor bizonyítottam, hogy a 2015-ös menekülthullám során a vélt-, valós fenyegetettség érzet háttérbe szorította az egyéb – a korábban idegenellenességre okot adó – tényezőket, mint a nyelv, a vallás, és a további összetevők. A bevándorlók megjelenésekor nem a másságot utasították el a vizsgált önkéntes személyek, hanem az integrált csoportközi fenyegetettség tényezőinek kiterjedése miatt a világképüket, a létüket látták fenyegetve.

3. Bizonyítottam, hogy a személyes kapcsolatok csak akkor csökkentik az idegenellenességet, ha a saját csoport tagjai képesekké válnak a menekülők nézőpontjával való azonosulásra és az ebből eredő érzelmi támogatásra. Ha a kulturális bizalom létrejön, akkor a csoportnormákban is módosulás történik jó irányban, attitűd elmozdulást eredményezve. Azonosulás hiányában a személyes kultúrközi kapcsolatok ellenkező előjelű attitűd elmozdulást eredményeznek, növelve az idegenellenességet.
4. Bizonyítottam, látom, hogy a 2015-ös év menekülthullámának tapasztalatai fordulópontot jelentettek mind az önkéntesek idegenképének változásában, mind az idegenek felé támasztott beengedési kritériumok szigorításában, melyek következményeként megkezdődött az idegen népcsoportok megkülönböztetés nélküli elutasítása. Igazoltam, hogy a 2015-ben a segítők idegenek iránti egyöntetű globális elutasítását a vélt, vagy valós fenyegetést hordozó etnokulturális identitáskonfliktusok gyakorisága, mértéke, minősége.
5. Igazoltam, hogy ha az önkéntes segítőknel megvalósul a segítő szerep és a személyiség közötti azonosulás, akkor létrejön a közös véleményklíma, a véleményidentitás egységesül és a cselekvési aktivista altruizmust az emocionális komponens határozta meg. Bizonyítottam ennek ellenkező pólusú felépülő folyamatát is, vagyis ha nincs meg a szerep és a személyiség közötti azonosulás morális szempontból, akkor ennek hiányában az önkéntesek cselekvési aktivitásának jellegét a racionális komponens határozta meg.
6. Feltártam, hogy az önkéntes tevékenységet inspiráló motivációktól függ a cselekvési aktivitás formája és mértéke. Amennyiben az azonosulásból fakadó érzelmi és morális attitűdök a motiválók, azok az azonosulás tárgya melletti elköteleződésben nyilvánulnak meg, ami célracionális, kommunikatív cselekvés formájában történő segítséget eredményez.

Ha a tevékenység motivációja a fenyegetettség elhárítása, akkor a védekező motivációk az azonosulás hiányát elszenvedők elleni kiállást hoznak létre, ami célracionális, stratégiai cselekvési formában ölt testet.

7. Bizonyítást nyert, hogy a kultúrközi értékek megismerése és cseréje attitűdváltoztató hatással járhat. Az értékek átadása azonban csak akkor válhat lehetségessé, ha a saját csoporthatárok megnyitásával a segítő személyek empátikus magatartása és toleranciája következtében megtörténik az értékek el –, és befogadása, tisztelete, és kiépül a kultúrközi bizalom. Ez egy pozitív folyamat lesz, mely maga után vonja az előítéletesség csökkenését. A bizalom kölcsönös megvonása és a bezárkózás kizárja a kultúrközi értékek cseréjét és ellentétes irányú attitűdváltozást hozhat létre.

6.4 A KUTATÁSI EREDMÉNYEK HASZNÁLHATÓSÁGA

A támasznyújtás nemes gesztus, mely nem tesz kivételt a rászorulóknak között. Van azonban az előítéleteknek egy olyan szegmense, mely a bevándorlók iránt fokozottan érzékeny. A téma érzékenysége, megosztó jellege, érzelmi átszínezettség a magyar társadalom sajátja.

Ennek szellemében meglátásom szerint a multikulturalitás világában a konfliktusmentes egymás mellett éléshez szükséges kompetenciává kellene válnia a kulturális sokféleség megértésének és természetes cselekedetté kellene válnia a rászorulóknak segítségének, tekintet nélkül a származási országukra, etnikai hovatartozásukra.

Ennek ellenére kevés az olyan érzékenyítő program, amely kifejezetten a többségi társadalom előítéleteinek csökkentésére irányul, holott az előítéleteknek nagy szerepe van a társadalmi problémák fenntartásában. A kulturálisan vegyes csoportok sok szempontból jobban működnek, mint a homogének, hiszen a kultúrák különbözőségeinek megismerése, hasonlítása serkenti az elfogadást és csökkenti az ellenséges érzületeket.

A heterogenitás elindíthat egy olyan megismerő és elfogadó, előítéletességet csökkentő folyamatot, melyben fokozódhat a társadalmi aktivitás, az idegenekbe vetett bizalom, valamint a tolerancia megerősödhet.

Ezért a többségi társadalom megszólítása elengedhetetlenül szükség lenne az olyan érzékenyítő programok népszerűsítésében, amely lehetővé tenné a kultúrközi különbözőségek megismerésén keresztül az őszinte, emberbaráti segítségnyújtást.

A migráns háttérű emberek, egyének találkozása gyakran olyan konfliktusokat eredményezhet, melynek eredményeként nő a befogadó társadalom diszkriminációs hajlandósága. Az „*érzékenyítés*” leginkább szemléletformálást jelent, amely folyamat során a résztvevők gondolkodásmódjában érzékenységük és elkötelezettségük alakul ki a menekülők helyzetének megértésével kapcsolatban.

A bevándorlók másságának kezelése, a segítő tevékenység hatékonysága és a szakmai önismeret mélyítése érdekében az interkulturális, konfliktuskezelő és egyéb érzékenyítő kompetenciafejlesztő képzések szervezése és kiterjesztése válhat szükségessé az olyan területen dolgozók számára, mint a **bevándorlókkal foglalkozó ügyintézők, egészségügyben és rendvédelemben dolgozók, a menekülteket befogadó állomások és őrzött szállások alkalmazottai**. Ezért kutatásom eredményei a felsorolt munkakörökben érzékenyítésre adhatnak lehetőséget.

A fentiekből már nyilvánvaló, hogy ezeken a területeken lényeges a politikamentes érzékenyítés, és az előítéletek sztereotípiák elkerülése.

Ezért a kutatásom eredményeit elsősorban azoknak ajánlom, akik munkájukból kifolyólag érzelmi tapasztalatokon keresztül ismerik meg a másságot. Az oktató-nevelő tevékenységet ellátó szakintézmények érzékenyítő programjaiban a saját élmény megszerzése és a más kultúrájú személyekkel történő megismerkedés szervezése lehetne az empatikus együttérzés felé vezető útnak.

A mindennapi élethelyzetek során fény derülne azokra a kultúrközi eltérésekre, melyek megoldása nélkül nem lehet sikeres az előítéletesség csökkentése. A siker érdekében új, funkcionális kezdeményezések, szervezeti megoldások révén kapcsolódhassanak be az érzékenyítő programok résztvevői a humán segítség szisztémájába, felépítve az érintettek részvételével egy kiszélesedő, a világra nyitottabb kapcsolatrendszert, melyben az idegenek észlelésére már nem elutasítás és bezárkózás lesz a válasz.

A menekülőkkel foglalkozó és őket ellátó célcsoportok vonatkozásában olyan érzékenyítő tréningekre lenne szükség, melyek távol esnek a tankönyv ízű elméleti megoldásoktól, és a valóságos helyzetek konfliktusait célozzák meg. A célcsoportokra szabott, lépcsőzetes felépítésű és intenzitású képzések több oldalról is megvilágítanák azokat a speciális helyzeteket, amelyek lehetővé tennék akár az egészségügyi, akár a szociális, vagy kulturális különbözőségek emberbaráti kezelését.

Kutatásomat továbbá ajánlom azoknak az érzékenyítő programokat szervező **civil szervezeteknek**, akik a feltárt eredményeimet be tudják illeszteni kiegészítésként a saját csoportjukban tevékenykedő önkéntes segítőik munkatapasztalatába. A kutatásom eredményei

támpontot adhatnak menekülők ellátásában résztvevő önkénteseknek arra, hogyan nyújtsanak válsághelyzetbe került embertársaiknak pszicho-szociális segítséget.

Az önkéntesen vállalt karitatív tevékenység népszerűsítése során a másság elfogadása, az előítélet, a sztereotípiák, a kirekesztés felismerése, kezelése sikeresen csökkenthetné az ellenségességet. Ezért az altruista önkéntesség gyakorlásában látom annak a lehetőségét, hogy a társadalom többségének idegenek iránti beállítódása változhat és a jövőben csökkenő mértékű előítéletességet fog eredményezni.

Reményeim szerint az értekezésemben feltárt tudományos eredményeimmel hozzá tudok járulni a bevándorlókkal foglalkozó, de az „idegen másságát” nem toleráló egyének, közösségek előítéletességének csökkentéséhez, hozzásegítve őket ahhoz, hogy toleranciájuk és nyitottságuk az idegenekkel szemben képessé tegye őket a kétoldalú kapcsolatok felvételére, bezárkózás, elkerülés és előítéleteik megjelenése nélkül.

A kutatásom során feltárt eredmények alapot szolgáltathatnak a későbbi, hasonló jellegű és témájú vizsgálatok lefolytatásához, mindazon szociológiai, szociálpszichológiai terület részére, mely az előítéletesség csökkentésére szolgáló megoldásokat keresi.

Ugyancsak ajánlom a tudományos eredményeim felhasználását azokra a területekre is, amelyek a bevándorlást, mint szociológiai-társadalmi kihívást értelmezik és ezen kereteken belül keresik a jelenségből adódó kérdések, mint az idegenellenesség, előítéletesség csökkentésére az eszközöket és válaszokat.

Megjegyzendő, a kutatásom korlátait jelentették, hogy kevés volt az esetszám, ezért lehetséges, hogy egy nagyobb minta elemzése során olyan összefüggésekre is rá lehetne világítani, amelyek jelen tanulmány keretein belül nem voltak megvalósíthatók. A kutatás korlátai közé tartozott az olyan interjúk közlésének a tilalma, amelyek intézményvezetőkkel készültek és csak mint magánbeszélgetés hangozhattak el. Ugyancsak a kutatásom korlátai közé sorolható a vizsgálat témája, az előítéletesség és az idegenellenesség, mert a kérdőívek kiosztása után többen visszaléptek a kitöltésétől.

6.5 JAVASLATOK TOVÁBBI KUTATÁSRA

A témával szoros összefüggésben további vizsgálatokat ajánlok, amelyeknek a jelen értekezésben történő elemzése a kutatási tevékenység lehatárolása és az értekezés terjedelmi korlátai okán nem volt mód.

Mivel eddig még nem készült hasonló jellegű kutatás, mely a bevándorlókat segítő önkéntesek menekülők iránti attitűdjeinek változását vizsgálja a karitatív támasznyújtásuk

folyamán, ezért jelen dolgozat jó kiindulópontot jelenthet a jövőben a hasonló jellegű kutatásokhoz.

Ugyancsak szükség lenne azoknak a folyamatoknak a tovább gondolására is, melyek lehetővé tennék, hogy az elméleti ismeretek a gyakorlatban is felhasználható eredményekké válhassanak.

Kutatásom kiterjesztése vonatkozhat arra a folyamatra is, mely a fiatal korosztály szövetségi cselekvési aktivitását vizsgálná, egy valóban multikulturális közeg és egy zártabb környezet összehasonlításának keretein belül.

A kutatásom tovább gondolására és vizsgálódásra ajánlom annak a folyamatnak a részletes feltárását is, hogyan lehetne az idegeneknek nyújtott támogató segítséget a mindenki érdekét szolgáló közjó részévé tenni, a saját csoporton belüli együttműködés keretein belül. Ez a fajta szemléletformálás csökkentené azokat az előítéletes felhangokat, és ellenséges attitűdöket, melyek demoralizáló hatása nem vitatott.

Kutatásra ajánlom még azt a szociológia-szociálpszichológia szempontjából érdekes és izgalmas folyamatot, amelyben a szövetséges altruista aktivitás felépül. Ajánlom a téma vizsgálatát abból a szempontból is, hogy a folyamat létezik nevesítés nélkül is a hétköznapi cselekedeteinkben. A segítő tevékenységből felépülő speciális kapcsolatépítő folyamatot nem csak az önkéntes személyek támasznyújtó munkája szempontjából lenne érdemes vizsgálni, hanem abból a nézőpontból is, hogy a társadalom más szegmensében található, és segítségre szoruló emberek és gondozóik között kiépülhet-e ez a fajta előítéletesség csökkentő folyamat. Véleményem szerint az önkéntes szövetséges cselekvési tevékenység valamilyen nemes cél érdekében össze tudja kövácsolni a mai világunkban felszínesnek bizonyuló emberi kapcsolatokat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ABRAMS, D.: *Processes of prejudice: Theory, evidence and intervention*. In. Equality and Human Rights Commission Research Report Series 2010. University of Kent. pp. ISBN 978 1 84206 270 8. pp.52-67.

URL: <https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/research-report-56-processes-of-prejudice-theory-evidence-and-intervention.pdf>

Letöltési idő: 2019.09.08.

ACKERMAN, N. W. : JAHODA, M.: *Antisemitism and emotional disorder*. In. ALLPORT W.G.: *Az előítélet*. Bp.: Osiris Kiadó. 1999. p.41.

ACZÉL Petra: *Médiaretorika*. In. Gyomaendrőd, Magyar Mercurius Kiadó, 2012. ISBN 978963872158. p.29.

ALLPORT W.G.: *Az előítélet*. Bp.: Osiris Kiadó, 1999. p.33.

ALTEMEYER, B.: *The other „authoritarian personality.”* In: KOVÁCS Mónika (szerk): *Az előítéletek okai és mérséklésük lehetőségei: a szociálpszichológiai nézőpont*. Alkalmazott Pszichológia 12. évf. 1-2. sz. p.8.

URL: http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/APA_2010_1_2_KOVACS.pdf

Letöltési idő: 2018.06.24.

Állóháború a bicskei vasútállomáson. Bicskei Újság, 2015. szeptember. 1-2. pp.

A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése. 2015. p.12.

URL: <https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/ europabairanyulo.pdf>

Letöltési idő: 2019.12.22.

A Magyarországra érkezett menedékkérők és a nemzetközi védelemben részesülők száma. Központi Statisztikai Hivatal Kiadványfüzetei.

URL: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wnvn001.html

Letöltési idő: 2019.12.23.

A migrációs válságra adott társadalmi reakciók: Elutasítás és szolidaritás Magyarországon 2015-ben. In. TÁRKI, Kitekintő. 2016. p.4.

URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160330_pressrelease.pdf

Letöltési idő: 2018.09.10.

A menekültek integrációja és a „mainstreaming.” In. Menekültintegráció Közép-Európában. ENSZ Menekültügyi Főbiztosság. Háttéranyag. p. 6.

URL: http://www.unhcr.org/hu/wp-content/uploads/sites/21/2016/12/UNHCR-Integration_note-HUN_version-screen.pdf

Letöltési idő: 2018.06.21.

ANTÓS Judit: *Miért fontos a bevándorlók médiareprezentációja?* In. Községi Értékek Műhelye. 2014.

URL: https://egylenlites.blog.hu/2014/03/10/miert_fontos_a_bevandorlok_mediareprezentacioja

Letöltési idő: 2019.01.02.

Asylum statistics. Statistics explained. In. Eurostat, 2015. 05. 21,

URL:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics
Letöltési idő:2020.01.14.

A visegrádi országok lakosságának véleménye a menekültek befogadásáról. In. TÁRKI Kutatások, 2015.október.

URL: http://old.tarki.hu/hu/news/2015/kitekint/20151118_befogad.html
Letöltési idő:2018.12.11.

Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai. In. Török Ádám (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése. 2015. p. 12.

URL:<https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/ europabairanyulo.pdf>
Letöltési idő 2019.12.22.

Az idegenellenesség a génjeinkben van, de a környezetünkön múlik. Interjú Berkics Mihállyal, az ELTE-PPK Pszichológiai Intézetének adjunktusával. In.Index,2015.10.07.

URL:https://index.hu/tudomany/2015/10/07/idegenellenesseg_evolucio_tarsadalom_pszichologia/
Letöltési idő:2019.02.27.

BAH Befogadó Állomás, Debrecen

URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=105&Itemid=888&lang=hu
Letöltési idő:2020.01.17.

BALASSA Szilvia, KOVÁCS András: *Kontextus és kontaktus. A kontaktus-hipotézis vizsgálata magyarországi vegyes lakosságú településeken.* In. Alkalmazott Pszichológia. 2010. 12. évf. 1-2. sz. p.99.

URL:http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/APA_2010_1_2_BALASSA_KOVACS.pdf
Letöltési idő:2019.08.30.

BATSON, C. D., DUNCAN, B. D., ACKERMAN, P., BUCKLE, T. , BIRCH, K.: *Is empathic emotion a source of altruistic motivation?* In. Journal of Theoretical Psychology, 40. pp. 290-299.

URL:<https://greatergood.berkeley.edu/images/uploads/Batson-EmpathySourceAltruism.pdf>
Letöltési idő:2019.11.18.

BARASH, D., P.: *Szociobiológia és viselkedés.* Bp.: Franklin Nyomda, 1980. ISBN 9632330625. p. 65.

BARCZY Magdolna: *Konfliktusok és előítéletek.* Bp.: Oriold és Társai Kiadó és Szolgáltató Kft, 2012. ISBN 978 963977168 0. p.10.

URL:https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412a/2010-0011_konfliktusokeloiteletek/lecke15_lap2.html
Letöltési idő: 2018.11.10.

BARGH, J. A.: *A mindennapi élet automatizmusa.* In: HUNYADI György (szerk.): Jelentörténeti szociálpszichológia. ELTE Eötvös Kiadó. 2016.p. 55.

URL:<https://docplayer.hu/107493076-Hunyady-gyorgy-jelentorteneti-szocialpszichologia.html>

Letöltési idő: 2020.01.10.

BARNA Ildikó, KOLTAI Júlia: *A bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök belső szerkezete és az attitűdök változása 2002 és 2015 között Magyarországon az European Social Survey (ESS) adatai alapján.* In. Socio. hu. 2018.8. évf. 2. szám. pp. 4-23.

URL: https://socio.hu/uploads/files/2018_2ess/28_barna_koltai.pdf

Letöltési idő: 2019.08.20.

BARNÓCZKY Anita: *Különítés, különülés, különállás – az előítélet és identitásképzés egyes kérdéseinek megjelenése a cigány gyermekek hitoktatásában.* In. Sárospataki Füzetek, 2013.17. évf. 4. sz.-p.4.

URL: http://srta.hu/wp-content/uploads/2015/08/abarnoczki_sf1304-11.pdf

Letöltési idő: 2018.07.12.

BARTAL Anna Mária, KMETTY Zoltán: *A magyar önkéntesek motivációi a Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív sztemerdizálásának eredményei alapján.* Civil Szemle, 2011.4.évf.- p.4.

URL:<https://docplayer.hu/795608-A-magyar-onkentese-k-motivacioi-a-magyar-onkent-es-motivacios-kerdoi-v-sztenderdizalasanak-eredmenyei-alapjan-bartal-anna-maria-kmetty-zoltan.html>

Letöltési idő: 2019.11.19.

BATSON, C. D., TURK, C.L., SHAW, L.L., KLEIN, T. R: *Information function of empathic emotion: learning that we value the other's welfare.* In. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus.* Bp.: Eötvös Kiadó, 1999. ISBN. 9634633129. pp. 427-448.

Bekamerázzák a debreceni menekülttábor környékét. In. Magyar Hírlap. 2015.július 01.

URL: https://www.magyarhirlap.hu/belfold/Bekamerazzak_a_debreceni_menekulttabort

Letöltési idő: 2020.01.17.

BERECZKEI Tamás: *Evolúciós pszichológia.* In. Bp.: Osiris Kiadó, 2008. ISBN 9789632760063. pp. 367-370.

BERENCSI Zsuzsa: *Gazdasági stratégiák, belső hatalmi viszonyok egy menekülttáborban és hatásaik a tábor belső életére, külső kapcsolataira.* In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák.* MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, Budapest, 1996. p.23.

BERMAN, Y., DAVID, P.: *Indicators of social quality and social exclusion at national and community level.* In. Social Indicators Research, 2000. vol. 50., no. 3. pp. 329–339.

URL:<https://link.springer.com/article/10.1023/A:1007074127144>

Letöltési idő: 220.01.12.

BERNÁTH Anikó: *A bevándorlókkal szembeni feszültségek.* In. SIK Endre, SIMONOVITS Bori (szerk.): *Migráns esélyek és tapasztalatok.* Társadalomkutató Intézet, Budapest, 2012. p. 35.

URL:https://www.academia.edu/1317712/Migr%C3%A1ns_es%C3%A9lyek_%C3%A9s_tapasztalatok

Letöltési idő:2019.11.28.

BERNÁTH Anikó: *Etnikai-nemzeti sokszínűséggel kapcsolatos nézetek Magyarországon a rendszerváltás óta*. In. Szabó Ágnes (szerk.): *Identitás a kultúrák keresztútjában*. ELTE Eötvös Kiadó. 2012. p. 21.

BERNÁTH Anikó, KERTÉSZ Anna, TÓTH Fruzsina Márta: *A segítségnyújtás evolúciója és a szolidaritás új formái a migrációs válság idején. Új önkéntes és régi civil szervezetek 2015-ben*. In. Társadalmi Riport, 2016. 13. évf. 1. sz. p. 286.

URL:<http://old.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/14bernat.pdf>

Letöltési idő:2019.11.24.

BERNÁTH Gábor, MESSING Vera: *Vágóképként, csak némában. Romák a magyarországi médiában*. Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal, 1998. p. 7.

URL:<http://mek.niif.hu/00100/00144/00144.pdf>

Letöltési idő:2020.01.03.

BERNÁTH Gábor, MESSING Vera: *Bedarálva. A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőle független megszólalás terepei*. In. Médiakutató, 2016.16. évf.4. szám. p. 7.

URL:http://epa.oszk.hu/03000/03056/00061/pdf/EPA03056_mediakutato_2015_t%C3%A9l_007-017.pdf

Letöltési idő:2019.01.21.

BERRY, John W.: *Immigration, Acculturation and Adaptation*. In. Applied Psychology. In International Review, 1997. vol. 46, no.1. pp. 12-34.

URL:<http://www.ucd.ie/mcri/resources/Dermot%20Ryan%20Reading.pdf>

Letöltési idő:2019.11.27.

Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, Statisztikai Füzetek. 2014 júniustól-2015. augusztusig.

URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu

Letöltési idő:2019.12.06.

BIGAZZI Sára: *Előítélet*. In. VARGA Aranka (szerk.): *Esélyegyenlőség a mai Magyarországon*. Pécsi Tudományegyetem Nevelésszociológia Tanszék, Pécs, 2013. p.26.

URL:<http://www.kompetenspedagogus.hu/sites/default/files/03-varga-aranka-szerk-eselyegyenloseg-a-mai-magyarorszagon-pte-btk-nti-2013.pdf>

Letöltési idő:2019.07.23.

BINDORFFER Györgyi: *Sztereotipizáció az interetnikus kapcsolatokban*. In: BAKÓ Boglárka, PAPP Richárd, SZARKA László (szerk.): *Mindennapi előítéletek. Társadalmi távolságok és etnikai sztereotípiák*. MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet Évkönyve 5. Bp.: Balassi Kiadó, 2006. p. 9.

BOGNÁR Adrienn: *Az önbecsülés és a társadalmi tőke egyes elemeinek hatása a kirekesztő nézetekre*. In. Acta Sociologica, 2013.6. évf.1. sz. pp.9-31.

URL:http://szociologia.btk.pte.hu/sites/default/files/Acta_Sociologia/01_Bognar_Adrienn.pdf

Letöltési idő:2019. 03. 20.

BOJTÁR Endre: *Idegen és saját a történelemben*. In.2000.Irodalmi és társadalmi havi lap. 2016,28. évf. 1-2. sz. p.72.

URL: http://epa.oszk.hu/03100/03134/00006/pdf/epa03134_2000_2016_01-02_072-078.pdf
Letöltési idő:2019.03.06.

BOLGÁR Judit: *A reintegrációban részt vevők elégséges (kívánatos) pedagógiai-pszichológiai paraméterei.* In. Hadtudományi Szemle, 2018. XI. évf. 1. sz. p. 145.
URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00038/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2018_01_142-156.pdf
Letöltési idő:2020.01.30.

BOLGÁR Judit: *A reintegráció fogalmi megközelítése a deviancia jelentéstartalmán keresztül.* In. Börtönügyi Szemle, 2018.1. sz. p.7.
URL:http://epa.oszk.hu/02700/02705/00113/pdf/EPA02705_bortonugyi_szemle_2018_1_005-018.pdf
Letöltési idő:2020.01.30.

BORBÉLY Sándor: „Az ukrán, utolsó cigány.” *A külföldi bevándorlás mikro politikája egy határvidéki településen, Kispaládon.* In. Tér és Társadalom, 2015. 29. évf. 3. sz. p. 4.
URL:<http://real.mtak.hu/25985/1/2708-7842-1-PB.pdf>
Letöltési idő:2020.01.15.

BORECZKY Ágnes, NGUYEN L.L.A.: *Budapesti tanárok nézetei a migrációról és a multikulturalizmusról Szükség van-e a diverzitásra és a multikulturalizmusra?* In. Educatio, 2017. 26. évf. 3. sz. pp. 404-417.
URL:<https://akademiai.com/doi/pdf/10.1556/2063.26.2017.3.7>
Letöltési idő: 2020.01.08.

BOROS Tamás, LAKI Gergely: *A magyar rémálom. Milyen félelmek élnek a magyar társadalomban?* In. Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung, 2018.p. 20.
URL:https://www.policysolutions.hu/userfiles/elemzes/286/a_magyar_remalom.pdf
Letöltés:2019.02.06.

BROWN, R.: *Régi és új előítéletek.* In. ERŐS Ferenc (szerk.): Megismerés, előítélet, identitás. Bp.: Új Mandátum Könyvkiadó,1998. ISBN 9639158003. p. 220.

BŐHM Antal: *Előítélet és xenofóbia a helyi vezetők értékrendjében. Egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat tapasztalatai alapján.* In: TAMÁS Pál, INOTAI András (szerk.): Új exodus. A nemzetközi munkaerő-áramlás új irányai. MTA Társadalmi Konfliktusok Kutató Központja, Budapest.1993. p.180.

BULLINGER, H.,NOWAK, J.: *Soziale netzwerkarbeit.* München, Lambertus Verlag. 1998.- ISBN 978-3784109602. pp. 104-108.
MARSHALL, P. D.: *Celebrity and Power.*- In: Munk Veronika (szerk.): *Sztárság, elméletben.* Médiakutató, 2009. 10. évf.1. szám.
URL:https://www.academia.edu/4891287/Munk_Veronika_Szt%C3%A1rs%C3%A1g_elm%C3%A9letben
Letöltési idő:2019.11.14.

BURGESS, M., GORDON, M.S., SHEVLIN, M., MORGAN, K.: *Would you save an uncaring relative from a burning building? Considerations of relatedness and previous care in prediction of altruism current research.* In. Social Psychology, 2004 15. pp.209-216.

URL:https://www.researchgate.net/publication/286950827_Would_you_save_an_uncaring_relative_from_a_burning_building_Considerations_of_relatedness_and_previous_care_in_predictions_of_altruism

Letöltési idő: 2020.01.11.

BURKE, D.G. *A Davis - Moore féle rétegződéselmélet gazdasági elemzése.* In. Angelusz Róbert (szerk.): *A társadalmi rétegződés komponensei.* Bp.: Új Mandátum Kiadó, 2004. ISBN 9639494542 -pp.31-33.

BURNSTEIN, E., CRANDALL, C. KITAYAMA, S.: *Some Neo-Darwinian rules for altruism: Weighing cues for inclusive fitness as a function of the biological importance of decision.* In. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67. pp. 773-789.

URL:https://www.researchgate.net/publication/232588081_Some_Neo-Darwinian_Decision_Rules_for_Altruism_Weighing_Cues_for_Inclusive_Fitness_as_a_Function_of_the_Biological_Importance_of_the_Decision

Letöltési idő: 2020.01.11.

COMTE, A.: *A pozitív szellem.* (ford.: Berényi Gábor). Bp.: Magyar Helikon Kiadó, 1979. pp. 304-306

CRIPS, J. R., TURNER. R.: *Can imagined interactions produce positive perceptions? Reducing prejudice through simulated social contact.* In. *American Psychologist*, 2009. vol. 61. no.4. pp.16-19.

UHR:https://www.researchgate.net/publication/24434840_can_imagined_ineractions_produce_positive_perceptions_reducing_prejudice_through_simulated_social_contact

Letöltési idő:2019.11.10.

CSABA Sára, BELINSZKY Anna, LUKÁCS Zsófia Anna, LANTOS Nóra Anna, KENDE Anna: *Menekültek Magyarországon: a politikai attitűdök és a morális felelősségvállalás szerepe a kollektív cselekvésben.* In. *Alkalmazott Pszichológia* 2017. 17. évf. 2. sz.p.32.

URL:<https://pdfs.semanticscholar.org/e97d/72a45180e1ec3d1246602bab0b440d8fd311.pdf?ga=2.12731454.864953825.1577721542-225344769.1574>

Letöltési idő:2019.12.29.

CSALOG Zsolt: *A cigánykérdés Magyarországon 1980 előtt.* In. *Magyar Füzetek*, 1984.14-15.sz. pp. 108-129.

URL:http://epa.oszk.hu/02200/02201/00013/pdf/epa02201_magyar_fuzetek_1984_1415_093-137.pdf

Letöltési idő:2018.05.31.

CSEPELI György: *A megismerés szögesdróttjai: az előítélet.* In. *A hétköznapi élet anatómiája.* Kossuth Kiadó, 1986. pp. 75-89.

CSEPELI György: *Előítéletek.* In. *Szociálpszichológia.* Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

URL:https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_szociálpszichologia/ch09s05.html

Letöltési idő:2019.11.12.

CSEPELI György, FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre: *Xenofóbia és a cigányságról alkotott vélemények*. In. KOLOSI Tamás, TÓTH István, VUKOVICS György (szerk.): Társadalmi riport, 1998. Társadalomkutató Intézet, 1998. p. 461.

DAVIS, K., TROPP, L.R., ARON, A., PETTIGREW, T.F., WRIGHT, S.C.: *Cross-group friendships and intergroup attitudes. A meta-analytic review*. In. Personality and Social Psychology Review. University of Cape Town. 2011.15. pp.4-8-
URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/a4f4/ed313b93365be850d3f95c159916ac8fbe03.pdf>
Letöltés idő: 2019.11.17.

DAVOS, T., BANAJI, M.R.: *Implicit szelf és identitás*. In. DAVOS, T., Banaji, M.R. (szerk.): Rejtőzködő attitűdök és sztereotípiák. Bp.: Osiris Kiadó, ISBN: 9633894158 pp.498-499.

DENCŐ Blanka, SIK Endre (2007): *Adalékok az előítéletesség mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon*. In: Educatio, 16/1.2007. p.62.
URL: http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/dencsob_sike_0701.pdf
Letöltési idő: 2019.02.24.

DEVIN, P.: *Sztereotípiák és előítélet: automatikus és kontrollált komponensek*. In. HUNYADI György, HAMILTON, N., NGUYEN L.A. (szerk.): A csoportok percepciója. Bp.: Akadémiai Kiadó, 1999. ISBN 963-05-7595-7. pp. 379-406.

DILLEHAY, R.: *The authoritarianism*. In: FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre (szerk.): Előítéletesség és tekintélyelvűség. Társadalmi Riport, 1996. TÁRKI, Századvég, Budapest, 1996.-p. 396.
URL: <http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a895.pdf>
Letöltési idő: 2018.06.21.

Diszkrimináció az EU-ban 2015-ben. Eurobarométer, 2015.05.30.-06.08.-ig tartó felmérése.
URL: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/resultdoc/download/documentky/68108>
Letöltési idő: 2018.11.20.

DIXON, J., DURRHEIM, K., TREDoux, C.: *Beyond the optimal strategy: a reality check for the contact hypothesis*.- In: Crips, J.C., Turner, R. (szerk.): Can imagined interactions produce positive perceptions? Reducing prejudice through simulated social contact. American Psychologist, 2009. vol. 64. no. 4. pp.7-16
URL: https://www.researchgate.net/publication/24434840_can_imagined_interactions_produce_positive_perceptions_reducing_prejudice_through_simulated_social_contact
Letöltési idő: 2019.11.10.

DOBÓ István: *10 év a menekültekért*. In: Menekültek Magyarországon 4. IV. n. MMH Bicskei Befogadó Állomás, Bicske 1999.6-11.p.11.

Dr. KERÉKES Viktória: *A társadalmi stigmatizáció vizsgálata a fiatalok delinkvenciája tekintetében*. In. Sectio Juridica et Politica, 2011. 29. évf. 2. sz. p.416.
URL: https://matarka.hu/koz/ISSN_0866-6032/tomus_29_2_2011/ISSN_0866-6032_tomus_29_2_2011_405-419.pdf
Letöltési idő: 2018.07.12.

Dr. MAKARA Péter: *Migránsok és a magyar egészségügy. Kutatási zárótanulmány.* In. Pantha Rei Társadalomkutató Bt. Budapest, 2012.p.6.

URL: <https://docplayer.hu/16079633-Migransok-es-a-magyar-egeszsegugy-kutatasi-zarotanutmany-kutatasvezeto-dr-makara-peter-a-tanulmany-keszitetek.html>

Letöltési idő:2020.01.03.

Dr. VAD Eszter: *Hogyan terjedt el az Ebola-járvány 2014-ben?* In. Dr Portál, 2014.08.26.

URL:https://www.webbeteg.hu/cikkek/fertozo_betegseg/16558/ebola-virus-betegseg-evd-nyugat-afrikai-jarvany-2014

Letöltési idő:2020.01.03.

Egy éve rabolták el a nigériai diáklányokat. In. Magyar Hírlap, 2015.ápr. 14.

URL:https://www.magyarhirlap.hu/kulfold/Egy_eve_raboltak_el_a_nigeriai_diaklanyokat

Letöltési idő:2020.01.16.

Egy követ fúj a magyar és a szlovákiai társadalom Brüsszel bevándorlási politikája ügyében. Körkép sk. 2017.11.29.

Eine Umfrage zur politischen Stimmung im Auftrag der Ard-Tagesthemen und der Tageszeitung die Welt. ARD-Deutschlandtrend, Berlin, 2015. 1. pp. 5-7.

URL:https://www.infratest-dimap.de/fileadmin/user_upload/dt1511_bericht.pdf

Letöltési idő:2018.11.18.

EINWACHTER János állomásigazgató tájékoztatója a menekülteket befogadó Bicskei Állomásról. In. Bicskei Napló.1990.június 25. p. 3.

EISENBERG, N. , FABES, R. A. , SCHALLER, M.MILLER, P. CARLO, G.,POULIN, R.,SHEA,C.,SHELL,R.: *Personality and socialization correlates of vicarious emotional responding.* In. Journal of Social Psychology. vol. 61. pp.459-470.

URLhttps://www.researchgate.net/publication/21213511_Personality_and_Socialization_Correlates_of_Vicarious_Emotional_Responding

Letöltési idő:2020.01.12.

ENYEDI Zsolt: *Érték, értelem, érzelem. Politikai pszichológia Bibó nyomán.* In. Politikatudományi Szemle, 2004. 13. évf. 4. sz. pp. 10-15.

URL:http://www.poltudszemle.hu/szamok/2004_4szam/2004_4_enyedi.pdf

Letöltési idő:2018.06.10

ENYEDI Zsolt, FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre: *Nőtt-e az előítéletek Magyarországon?* In. KOLOSI Tamás, TÓTH István György, VUKOVICH György (szerk.). Társadalmi riport, 2004. TÁRKI, 2004. p.387.

URL:<https://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a809.pdf>

Letöltési idő:2019.12.23.

ERŐS Ferenc: *A vágy ideológiái. Előítélet.* Magyar Filozófiai Szemle 2017.1.sz. p. 68.

ERŐS Ferenc: *Az előítélet-kutatás dilemmái. Történeti előzmények.* In. NEMÉNYI Mária, SZALAI Júlia (szerk.): Kisebbségek kisebbsége. A magyarországi cigányok emberi és politikai jogai. Felsőoktatási tankönyv. Új Mandátum Könyvkiadó, 2005.

ERŐS Ferenc: *Irányok és tendenciák az előítélet kutatásban*. Educatio, 2007.1. évf. p. 5.
URL:<http://epa.oszk.hu/01500/01551/00039/pdf/>
Letöltési idő:2018.10.10.

ERŐS Gábor, GÁRDOS Judit: *Az előítéletek kutatások bírálatához*. Educatio.1. p. 26.
URL:[file:///d:/felhasznaloi_adatok/ildiko/downloads/eross_gardos_0701%20\(23\).pdf](file:///d:/felhasznaloi_adatok/ildiko/downloads/eross_gardos_0701%20(23).pdf)
Letöltési idő:2018.06.24.

Európa továbbra sem kér a bevándorlókból! In. Magyar Idők, 2017. 11. 29.
URL: <https://magyaridok.hu/belfold/europa-tovabbra-sem-ker-bevandorlokbol-2510944/>
Letöltés.2018.12.06.

FARAGÓ Laura, KENDE Anna: *Az elnyomás támogatása vagy az egyenlőség ellenzése? Az új szociális dominancia orientáció skála vizsgálata*. In. Alkalmazott Pszichológia, 2017. 17 évf. 1.szám. p. 130.
URL:http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2017/10/ap_2017_1_farago_kende.pdf
Letöltési idő:2018.07.24.

FÁBIÁN Zoltán: *Tekintélyelvűség és előítéletek a mai Magyarországon*. In. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 1999. pp.82-85.

FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre: *Előítéletesség és tekintélyelvűség*. In: ANDORKA Rudolf, KOLOSI Tamás, VUKOVICH György (szerk.): Társadalmi Ríport, 1996. TÁRKI, Századvég.1996. pp. 396-397.
URL:<http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a895.pdf>
Letöltés: 2017. 12. 23.

FÁBIÁN Zoltán, SIK Endre, TÓTH Judit: *Unióra várva: Előítélet, xenofóbia és európai integráció*. In: LUKÁCS Éva, KIRÁLY Miklós (szerk.): Migráció és Európai Unió. Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest, 2001. p. 396.

FELKAI Gábor: *Az idegen megjelenítése Sombard, Simmel és Schütz munkáiban*. In. HERNÁDI Miklós, SZALAI Pál, ZEMPLÉNYI Ferenc (szerk.): A fenomenológia a társadalomtudományban. Gondolat Kiadó. 1984. ISBN 9632814541. p.3.
URL:http://www.csepele.hu/csepele_com/kotet/csepele60_felkai_gabor.pdf
Letöltési idő: 2020.01.08.

FELKAI Gábor: *Kritikai megjegyzések a habermasi cselekvésmélethez*. In. Szociológiai Szemle,1993.3. évf. 4.sz. pp.45-59.
URL:<http://szociologia.hu/dynamic/930304felkai.htm>
Letöltési idő:2119.11.19.

Felvidék, ma. 2018.02.12.
URL:<https://felvidek.ma/2018/02/a-v4-ek-lakossaga-nem-szivesen-fogadja-be-a-menekulteket/>
Letöltési idő:2019.12.11.

FLEISCHMIDT Margit, ZAKARIÁS Ildikó: *Jótékonyág és politika. A menekülteknek nyújtott közvetlen segítség közéleti hatásai.* In. Politikatudományi Szemle, 2018/2. XXVII. évfolyam, 2018/2. sz. p. 56.

URL:http://www.poltudszemle.hu/szamok/2018_2szam/fz.pdf

Letöltési idő:2019.01.23.

FLEISCHMIDT Margit: *Manipulált félelmek és dehumanizált idegenek.* In. Régió,2016, 24. évf.4. sz. pp.7-9.

URL: http://real.mtak.hu/72959/1/felelem_dehumanizalt_idegen_regio20164.pdf

Letöltési idő:2019.12.19.

FONS. J.R.,Van de VIJVER. L., Leug K. : *A kultúra pszichológiai kutatásának módszertani kérdései.* In. FÜLÖP Márta és NGUYEN L.L.(szerk.): Kultúra és pszichológia. Bp.: Osiris Kiadó, 2003. ISBN 9789633894804. pp.123-124.

FORBES, H. D.: *Ethnic Conflict and the Contact Hypothesis.* In. LEE, Y., MCCAULEY, C., MOGHADDAM, F.,WORCHEL, S.:The Psychology of Ethnic and Cultural Conflict, 2004. pp. 69–88.

FUCHS S. , CASE C.: *Az előítélet, mint életforma.* In. MURÁNYI István, SZABÓ Ildikó (szerk.): Középiskolások előítéletességének egy lehetséges magyarázata: az életforma. Előítéletek, 2007.1. sz. ISSN 1216–3384 p.4.

URL:https://szociologia.unideb.hu/sites/default/files/upload_documents/muranyi_istvan_es_szabo.pdf

Letöltési idő:2020.01.09.

FULLERTON, M.: *Menekültek Magyarországon, betelepülés az anyaországba.* In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): Migráció és politika. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1996 pp. 140-159.

FÜLEKI Dániel: *A társadalmi kirekesztés és befogadás indikátorai.* Szociológiai Szemle, 2001.2. sz.- pp.84-95.

URL:<http://szociologia.hu/dynamic/0102fuleki.htm>

Letöltési idő:2020.01.12.

GAERTNER, S. L., DOVIDIO, J. F.: *The aversive form of racism.* In. F. LASSÚ Zsuzsa, ELEKÉ SZARVAS Anett (szerk.): Jane Elliott nyomában –az előítéletek csökkentése a tanárképzésben. Magyar Pedagógia, 2000. 100. évf. 2. sz. p.231.

URL:http://www.magyarpedagogia.hu/document/f.lassu_1002.pdf

Letöltési idő:2018.11.11.

GERHARDT, G.: *Netzwer orientierung in der Sozialarbeit.* In. UDVARDI Kersztin: Kapcsolathálózati megközelítés a szociális munkában. In. Esély, 2011. sz.5. p.106.

URL:http://esely.org/kiadvanyok/2011_5/06udvari.indd.pdf

Letöltési idő:2019.11.15.

GIMES Gergely, JUHÁSZ Attila, KISS Kálmán, KREKÓ Péter, SOMOGYI Zoltán: *Láttelet 2008.Kutatási összefoglaló az előítéletesség és intolerancia hazai helyzetéről.* In. Magyar Antirasszista Alapítvány, Budapest, 2008. p.38.

URL:http://www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/eloteletereseg_tanulmany_081016.pdf

Letöltés idő:2018.06.10.

G. MÁRKUS György: *Előítéletesség Európában, intolerancia Magyarországon. Recenzió és reflexió.* In. Tudományos Közlemények, 2013. 27. szám. pp.73-77.

URL:http://epa.oszk.hu/02000/02051/00027/pdf/epa02051_tudomanyos_kozlemenyek_27_2012_aprilis_073-084.pdf

Letöltési idő:2019.11.28.

GÖDRI Irén: *A bevándorlók munkaerőpiaci integrációja Magyarországon – népszámlálási helyzetkép.*

In. Közelkép. p.122.

URL:http://econ.core.hu/file/download/mt_2015_hun/kozelkep_31.pdf

Letöltési idő:2019.02.27.

GÖNCZ Borbála, JUHÁSZ Pál, KISFALUSI Dorottya, LENFYEL György, SZANYI Eleonóra, TÓTH Lilla, VÉPY-SCHLEMMER Éva: *Felmérés a bevándorlók civil integrációjáról.* In. Pro Publico Bono. Állam- és Közigazgatástudományi Szemle.2011. 1. évf. 2. sz.. pp. 1-21.

GÖRBE ATTILÁNÉ dr. ZÁN Krisztina (2016): *Nemzetközi xenofóbia kutatások.* In. A toll sokszor erősebb, mint a kard. DEÁK József, GAÁL Gyula, SALLAI János (szerk.) Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 2016. p.95.

GÖRBE Attiláné Dr. ZÁN Krisztina: *Idegenellenesség kutatás a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalnál.*

In. Migráció és Társadalom. Budapest, 2015.1. sz. p.95.

URL:http://bmbah.hu/jomla/images/Migracio_es_tarsadalom_2015_1.pdf

Letöltési idő:2019.12.23.

GÖRBE Attiláné Dr. ZÁN Krisztina: *Migráció – előítélet – idegenellenesség. Előítélet-kutatás a belügyi ágazatban.* In. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Nemzeti Kiválósági Program, 2014. p. 30.

URL:<http://m.ludita.uninke.hu/reposzitorium/bitstream/handle/11410/8574/Teljes%20sz%C3%B6veg!?sequence=1&isAllowed=y>

Letöltési idő:2020.01.21.

GULYÁS Éva: *A migráció és az idegenellenesség fokozatai – egy xenofóbia-skála lehetősége.* In. Acta Humana, 2016. 4. sz. pp. 33-41.

URL: https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/04_Acta_Humana_2016_4_Gulyas_E.pdf

Letöltési idő:2020.01.17.

GULYÁS Éva: *Etnikai konfliktusok és válsághelyzetek a nemzetállamban. Állam, xenofóbia, genocídium.* Doktori értekezés. In. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2018. p.65.

URL: https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/gulyas-eva_doktori-ertekezes_2018.pdf

Letöltési idő:2019.02.12.

GYUROK János: *Jugoszláviai menekültek Magyarországon*. In. Régió. Kisebbség, politika, társadalom, 1994. 5. évf. 4. sz. pp. 36-40.

URL:http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/regio_EPA00036_1994_04.pdf

Letöltési idő: 2018.08.19.

HABERMAS, J. : *Cselekvésméleti alapok*. In. BAUER, E. , MELEGHDY, T. , NIEDENZU, H. J. PREGLAU. M., STAUBMANN, H.(szerk.): Szociológiaelmélet. Bp.: Osiris Kiadó, 2000. ISBN 9633799570. pp. 256-260.

HABERMAS, J. : *A kommunikatív cselekvés elmélete*. In. HELLER Mária (szerk.): A Filozófiai Figyelő és a Szociológiai Figyelő külön kiadványa. Pécs. Szikra Nyomda. ISSN 963-461-932 0. p. 88. URL:<https://www.scribd.com/document/439809044/Jurgen-Habermas-A-kommunikativ-cselekves-elmelete>

Letöltési idő:2020.01.12.

HABERMAS, J: *Magyarázatok a kommunikatív cselekvés fogalmához*. In. Magyar Filozófiai Szemle, 1986. 30. évf.1-2. sz. pp. 192-198.

URL:http://real-j.mtak.hu/5917/1/FilozofiaiSzemle_1986.pdf

Letöltési idő:2020.01.09.

HACK-HANDA József, PINTÉR Róbert: *Generációs különbségek a magyar médiafogyasztásban*.

In. Információs Társadalom, 2015.15. évf. 2. sz.p.15.

URL:http://epa.oszk.hu/01900/01963/00048/pdf/EPA01963_informacios_tarsadalom_2015_2_007-017.pdf

Letöltési idő:2019.12.13.

HALÁSZ László, SIPOS János: *Cigányok. Faji előítéletek változása általános iskolai tanulók színházi élményében*. In. Világosság, 1970. 1. szám. p. 59.

HALPERIN,E., CANETTI-NISIM, D., PEDAHZUR, A.: *Contrybutory factors to political xenophobia in a multicultural society:the case of Israel*.

In. International Journal of Intercultural Relations, 2003.27. pp.307-318.

https://www.researchgate.net/publication/223290598_Contributory_Factors_to_Political_Xenophobia_in_a_Multi-Cultural_Society

Letöltési idő:2020.01.08.

HALPERIN,E.,CANETTI-NISIM,D.,PEDHAZUR, A. : *Threatened by the uncontrollable :psychological and socio-economic antecedents of social distance towards labor migrants in Israel*. In. International Journal of Intercultural Relations, 2007, vol. 31. sz. pp. 459-468.

URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000484>

Letöltési idő:2020.01.08.

HANKISS Elemér: *Értékszociológiai kísérlet Az ipari dolgozók néhány rétegének értékrendjéről*. In. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest,1976. pp.70-74.

HARAI Dénes: *Keresztény kultúra – önmeghatározás*. In. Tanulmányok. Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2018. p.5.

URL:<https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/%C3%B6nmeghat%C3%A1roz%C3%A1s-kereszt%C3%A9nys%C3%A9g.pdf>

Letöltési idő:2019.03.03.

HÁRS Ágnes: *Mi korlátozza a külföldi munkavállalók keresletét?* In. TÓTH Pál Péter, ILLÉS Sándor (szerk.): *Migráció*, 2. KSH Népeségtudományi Kutató Intézet, Budapest., 1999. pp. 66-69.

HÁRS Ágnes: *A magyarországi munkaerőpiac migránsokat felszívó képessége. Korábbi tapasztalatok és a menekültválság dilemmái.* URL:https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/_hars.pdf

Letöltési idő:2019.02.27.

HEGEDŰS RÉKA: *Idegenellenesség, tolerancia. Integráció önkéntes alapon –önkéntesség, mint menekültügyi integrációs eszköz.* In. Bp.: Menedék. Migránsokat Segítő Egyesület, Artemisszió Alapítvány, 2007. ISBN 9638792302. p.29.

HELLER Ágnes: *Az idegen.* In. Bp.: Múlt és Jövő, 1997 ISBN: 9638569735. pp. 10-18.

HELLER Ágnes: *Társadalmi szerep és előítélet. Két tanulmány a mindennapi élet köréből.* Akadémiai Kiadó, 1966. p. 90.

HENRICH,J., HENRICH, N. : *Why humans cooperate: A cultural and evolutionary explanation.* In. Oxford University Press. New York, 2007.pp. 232-234.

HOFFMAN, M.L.: *Interaction of affect and cognition in empathy.* In. IZARD, C. E. KAGAN, J. ,ZAJONC,R.B. (szerk.): *Emotions, cognitions and behavior.* Cambridge University Press. pp. 47-67.

URL:https://www.researchgate.net/publication/11042864_Emotion_Cognition_and_Behavior

Letöltési idő:2020.01.12.

HOLROYD, J.: *Responsibility for Implicit Bias.* In. Réz Anna: *Implicit előítéletek és az egyéni felelősség korlátai.* In. Magyar Filozófiai Szemle, 2017. 61. évf. 1.sz. p. 52.

URL:<http://filozofiaiszemle.net/wp-content/uploads/2018/01/r%c3%a9z-anna-implicit-el%c5%91%c3%adt%c3%a9letek-%c3%a9s-az-egy%c3%a9ni-felel%c5%91ss%c3%a9g-korl%c3%a1tai.pdf>

Letöltési idő:2018.06.12.

HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon –a befogadók szemével.* In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák.* MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve. 1996. ISSN 1216 027X. pp. 31-38.

URL:https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/migracioalt/Taborlakok_diaszporak_politikak.pdf

Letöltési idő:2019.12.02.

Horvát menekültek Nagyatádon. In. Somogyi Hírlap, 1991. 08. 29. p. 1.

URL:https://library.hungaricana.hu/hu/view/SomogyMegyeiHirlap_1991_08/?pg=264&layout=s

Letöltési idő:2020.01.03.

HORCHEIMER, P.: *The authoritarian personality*. In: Erős Ferenc (szerk.): Az előítélet kutatás dilemmái. Történeti előzmények. A magyarországi cigányok emberi és politikai jogai. Mandátum Kiadó, Budapest, 2005.

URL:http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/romak/kisebbsegek_kisebbsege/pages/kk_11_eros.htm

Letöltési idő:2018.06.21.

HUNYADI György: *Jelentörténeti szociálpszichológia*. ELTE Eötvös Kiadó, 2016. p. 209.

URL:http://ppkteszt.elte.hu/file2/hunyadyjelentortenet_final_online.pdf

Letöltési idő: 2019.07.12.

HUNYADI György: *Sztereotípiák a változó közgondolkodásban*. Bp.: Akadémia Kiadó, 1996.-ISBN 963-05-7344-X p.65.

HUNYADY György: Rendszerigazolás és rendszerkritika. In. Magyar Pszichológiai Szemle, 2018. 73. évf. 2. sz.

URL: https://mersz.hu/hivatkozas/matud_f4530_p17#matud_f4530_p17

Letöltési idő: 2019.07.15.

HUNTINGTON, S. P.: *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*. In. ARA-KOVÁCS Attila (szerk.), Budapest, Európa Könyvkiadó, 2006. p.343.

JÁMBOR Orsolya: Koszovói menekültek a magyar médiában.-In. GAÁL Gyula, HAUTZINGER Zoltán (szerk.): Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 2015. XVI.-p. 295.

URL:<http://www.pecshor.hu/periodika/XVI/jambor.pdf>

Letöltési idő:2020.01.14.

JENSEN, K., PER, O.A.: *Moral motivation and the battle for students: The case of studies in nursing and social work in norway*. In. Higher Education, 2002. vol. 44, no.3-4. pp. 361-378.

URL:<https://link.springer.com/article/10.1023/A:1019817601131>

Letöltés idő:2019.11.13.

JOST, J. J: *Önalávetés a társadalomban: a rendszerigazolás pszichológiája*. Bp.: Osiris Kiadó, 2003, ISBN 9633894166 p. 381.

JUHÁSZ Attila, MOLNÁR Csaba (szerk.) *Szolidaritás és jóléti sovinizmus a magyar társadalomban*. Friedrich-Ebert Stiftung, Political Kapital, 2018. p.25.

URL:https://politicalcapital.hu/pcadmin/source/documents/fes_pc_szocialpolitika_tanulmany_181004.pdf

Letöltési idő:2019.12.12.

JUHÁSZ Attila, KREKO Péter, MOLNÁR Csaba: *Attitűd-szélsőségesek Magyarországon–nemzetközi kontextusban*. In. Friedrich Ebert Stiftung. Political Capital. Budapest, 2012. p.4-11.

URL: http://www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/fes_derex_20120229.pdf

Letöltési idő:2019.11.29.

JUHÁSZ Attila, MOLNÁR Csaba, ZGUR Edit: *Magyarország sajátos helyzete az európai menekültválságban*. In. Heinrich-Böll-Stiftung, Political Capital, Budapest, 2017. p. 26.
URL:[https://www.google.com/search?q=Juh%C3%A1sz-Moln%C3%A1r-Zgut+\(2017\)%3A+Magyarorsz%C3%A1g+saj%C3%A1tos+helyzete+az+eur%C3%B3pai+menek%C3%BCltv%C3%A1ls%C3%A1gban&rlz=1C1GGRV_enHU751HU751&oq=Juh%C3%A1sz-Moln%C3%A1r-Zgut+\(2017\)%3A+Magyarorsz%C3%A1g+saj%C3%A1tos+helyzete+az+eur%C3%B3pai+menek%C3%BCltv%C3%A1ls%C3%A1gban&aqs=chrome..69i57j69i59.4694j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?q=Juh%C3%A1sz-Moln%C3%A1r-Zgut+(2017)%3A+Magyarorsz%C3%A1g+saj%C3%A1tos+helyzete+az+eur%C3%B3pai+menek%C3%BCltv%C3%A1ls%C3%A1gban&rlz=1C1GGRV_enHU751HU751&oq=Juh%C3%A1sz-Moln%C3%A1r-Zgut+(2017)%3A+Magyarorsz%C3%A1g+saj%C3%A1tos+helyzete+az+eur%C3%B3pai+menek%C3%BCltv%C3%A1ls%C3%A1gban&aqs=chrome..69i57j69i59.4694j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8)
Letöltési idő:2019.12.11.

KAKUK Gabriella: *A bevándorláshoz való viszonyulás a mai Magyarországon*. In. GULYÁS Éva (szerk.): *Migráció és bevándorlókhoz való viszony Németországban és Magyarországon. Tanulmányok*. SZE Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Jogelméleti Tanszék, 2018. ISBN 9786155837388. p. 113.
URL:<https://jet.sze.hu/images/Tansz%C3%A9ki%20Kiadv%C3%A1nyok%202017-18/MIGR%C3%81CI%C3%93%20%C3%89S%20INTEGR%C3%81CI%C3%93.pdf>
Letöltési idő: 2019. 02. 28.

KAPITÁNY Ágnes, KAPITÁNY Gábor: *Magyarság-szimbólumok*. In. Európai Folklor Központ, Teleki László Alapítvány, Budapest, 1999. p. 59.

KAPOSÍ Dániel: *Lábjegyzetek egy vicchez. A diszkurzív pszichológia gyakorlatáról*. In: ERŐS Ferenc, GÁRDOS Judit:(szerk.): *Az előítéletkutatások bírálatához. A rasszista nyugdíjastól a kirekesztő iskoláig*. Educatio, 2007, 16. évf.1. sz. p.27.
URL:<http://epa.oszk.hu/01500/01551/00039/pdf/411.pdf> [bemásolni](#)
Letöltési idő: 2018. 06. 21.

KASZÁS Veronika: *A magyarországi „alternatív szervezetek” fellépése az erdélyi menekültek ügyében 1988–1989-ben*. In. *Múltunk* 2014. 1.sz. p. 3.
URL:http://epa.oszk.hu/00900/00995/00037/pdf/EPA00995_multunk_2014_01_221-266.pdf
Letöltési idő:2019.07.24.

KATZ, D.: *Az attitűdök tanulmányozásának funkcionális megközelítése*. In. HALÁSZ László, HUNYADY György, MARTON László: *Az attitűd pszichológiai kutatásának kérdései*. Bp.: Akadémia Kiadó1998. ISBN 9630514354 pp. 110-114.

KÁKAI László: *Útkereső önkormányzatok Magyarországon*. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Államtudományi Műhely. Budapest, 2019. pp. 78-79.
URL:https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12947/Utkereso_onkormanyzatok_Magyarorszago_n_2018.pdf;jsessionid=00C27CC57BD70DC005B0F9FA44210F2D?sequence=3
Letöltési idő:2019.12.30.

KELMAN, C. H.: *A szociális befolyás három folyamata*. In. ERŐS Ferenc (szerk.): *Megismerés, előítélet, identitás*. Bp.: Új Mandátum Könyvkiadó,1998. ISBN 9639158003 pp. 30- 31.

KENDE Anna, LANTOS Nóra, MACHER Judit: *Előítélet csökkentés és mobilizáció a romák érdekében. A tollfosztás workshop hatásvizsgálata*. Alkalmazott Pszichológia, 2018.18. évf. 4 sz. pp.35-38.

http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2019/01/AP_2018_4_Lantos_etal.pdf

Letöltési idő:2020.01.12.

KENDE Anna, LANTOS Nóra Anna: *A kontaktusalapú előítélet-csökkentés lehetőségei és korlátai*. In. TAKÁCS Judit, TÓTH P. Tamás (szerk.) *Kisebbség, többség, többszörösség. Kisebbségi–többségi viszonyok a magyar társadalomban. Neményi Mária tiszteletére 70. Születésnapja alkalmával*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézete, 2016. p. 81.

Url:<http://mek.oszk.hu/15900/15947/15947.pdf>

Letöltési idő: 2019. 11. 28.

KIS Judit: *Tényekkel a migrációs tévhitek ellen*. Magyar Tudomány, 2019. 180. évf.1. sz. p.63.URL:https://mersz.hu/mod/object.php?objazonosito=matud_f16527_i11.

Letöltési idő:2019.12.23.

KITZINGER Dávid: *A morális pánik elmélete* In Replika. 2000. 4. évf. pp. 24.

URL:http://www.replika.hu/system/files/archivum/replika_40-02_kitzinger.pdf

Letöltési idő:2019.12.16.

KOLOZSI Ádám, SZÉMANN Tamás: *Kelet-Európa rosszabbnak látja a bevándorlást*. In. Index. hu. 2017. 08. 04.

URL:<https://index.hu/chart/2017/08/04/kelet-europa-sokkal-rosszabbnak-latja-a-bevandorlast-mint-ahol-tenyleg-sok-bevandorlo-van/>

Letöltési idő:2018.12.29.

KOSIC, A., PHALET, K.: *Ethnic categorization of immigrants: The role of prejudice, perceived acculturation strategies and group size*. In. Intercultural Relations, 2006. 30. vol.6. pp. 769-779.

URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000496#!>

Letöltési idő:2020.01.15.

KOUDELA Pál: *Információ, nyilvánosság és a civil társadalom színtereinek és integráló erejének változása a nemzetközi migrációban*. In. Civil Szemle, 2015.2. sz. p. 13.

URL:http://www.civilszemle.hu/downloads/43_Civil_Szemle_2015_2_web.pdf

Letöltési idő:2019.12.23.

KOVÁCS András: *The stranger at hand. Antisemitic Prejudices in postcommunist Hungary*. In. CSEPELI György, MURÁNYI István, PRAZSÁK Gergő (szerk.): *Társadalmi csoportok hierarchiájának látásviszonyai*. Bp.: Apeiron Kiadó, 2011. ISBN 9630820363 p. 348.

KOVÁTS András: *Bevezető*. In. ÖRKÉNY Antal, SZÉKELYI Mária (szerk.): *Az idegen Magyarország*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete. ELTE Eötvös Kiadó, 2010. pp.8-9.

URL:<http://mek.oszk.hu/16900/16941/16941.pdf>

Letöltési idő:2019.01.17.

KOVÁCS Mónika: *Az előítéletek okai és mérséklésük lehetőségei*. In. *Alkalmazott Pszichológia*. 2010. 12. évf.1 2. sz. p.10.

URL: http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2012/09/apa_2010_1-2.pdf

Letöltési idő:2018.11.11.

KÖRMENDY Lajos: *Váratlan találkozás: Európa és az iszlám*. In. Valóság, 2016.november. p. 17.

URL:http://epa.oszk.hu/02900/02924/00047/pdf/EPA02924_valosag_2016_11_001-028.pdf
Letöltési idő:2019.12.21.

Lady Diana Magyarországon. In. Új Dunántúli Napló, 1992. 03. 25.p. 2.

LAHTEENMAA, J.: *The hedonistic altruism of young voluntary workers*. In. BARTAL Anna Mária, SARÓDY Zita: Körkép az önkéntesség helyzete és szerepe az Európai Unió egyes tagállamaiban az önkéntesmotivációs kutatások tükrében. Civil Szemle, 2010. 2. pp. 22-42.

URL:<http://volunteermotivation.info/downloads/3.pdf>
Letöltési idő:2019.11.13.

LÁSZLÓ János, Fülöp Éva: Az érzelmek reprezentációja történelmi regényekben és történelemkönyvekben. In. MTA Pszichológiai Kutatóintézet, Szeged. p. 220.

URL:http://acta.bibl.u-szeged.hu/58679/1/msznykonf_005_219-226.pdf
Letöltési idő:2020.01.09.

LAHTEENMAA,J.:*The hedonistic altruism of young voluntary workers*. In. BARTAL Anna Mária, SARÓDY Zita: Körkép – az önkéntesség helyzete és szerepe az Európai Unió egyes tagállamaiban az önkéntesmotivációs kutatások tükrében. In. Civil Szemle, 2010. 2. pp. 22-42.

URL <http://volunteermotivation.info/downloads/3.pdf>
Letöltési idő:2019.11.13.

Láttelelet 2008. Kutatási összefoglaló az előítéletek és intolerancia hazai helyzetéről. In. Political Capital Institut, 2008. pp. 36-42.

URL:http://www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/eloteletesseg_tanulmany_081016.pdf
Letöltési idő: 2018.10.24.

LEE, T. , FISKE, S. T. :*Not an outgroup, not yet an ingroup:immigrants in the stereotype content model*. In. International Journal of Intercultural Relations, 2006. vol. 30. pp.754 761.

URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176706000526?via%3Dihub>
Letöltési idő:2019.10.30.

LEONG, C.H. : *A multilevel research framework for the analyses of attitudes toward immigrants*. In. International Journal of Intercultural Relations, Vol.32. pp. 118-124.

URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147176707000788>
Letöltési idő:2019.11.28.

LEONG, C.H. ,WARD,C.: *Cultural values and attitudes toward immigrants and multiculturalism: the case of the eurobarometer survey on racism and xenophobia*. In. International Journal of Intercultural Relations, 2006. 30. pp.799-810.

URL:https://www.researchgate.net/publication/248437226_Cultural_values_and_attitudes_toward_immigrants_and_multiculturalism_The_case_of_the_Eurobarometer_survey_on_racism_and_xenophobia
Letöltési idő:2020.01.09.

Lewin, K.: *Csoportdinamika*. In: VÁRÓNÉ Tomori Viola (szerk.): *Lewin és a mezőelmélet*. Korunk, 32. évf. 2. sz. 312-316.
URL: http://epa.oszk.hu/00400/00458/00428/pdf/epa00458_korunk_1973_02_312-316.pdf
Letöltési idő: 2017.12.22.

LŐWI Ildikó: *A stigmatizáció hatása a társadalmi szerepváltozásokra*. In. *Hadtudományi Szemle*, 2018.11. évf. 1.sz. pp. 220.
URL: http://archiv.uninke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2018/2018_1/18_1_tt_lowi.pdf
Letöltési idő: 2019.09.03.

LŐWI Ildikó: *Információs hadviselés hatása az idegenellenességre*. In. *Hadtudományi Szemle*, 2016. 11. évf. 1. sz. pp. 249-250.
URL: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00030/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_01_249-259.pdf
Letöltési idő: 2018.06.21.

MACKIE M. D.: SMIDT R. E.: *Csoportközi érzelmek és a társas én*. In. FORGÁCS József: *A társas érintkezés*. Bp.: Kairosz Kiadó, 2007. ISBN 9789639137714 pp. 360-374.
Magyarország településeinek népszámlálási-etnikai adatbázisa.
URL: http://mtatkki.ogyk.hu/nepszamlalas_adatok.php
Letöltési idő: 2019.08.30.

Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003. p.37.

MARSHALL, P. D.: *Celebrity and Power*. MUNK Veronika: *Sztárság, elméletben*. In. *Médiakutató*, 2009. (10. évf.) 1. sz.
URL: https://www.academia.edu/4891287/Munk_Veronika_Szt%C3%A1rs%C3%A1g_elm%C3%A9letben
Letöltés: 2019.11.14.

MÁRKUS Mária: *Büszkeség és előítélet*. In. *Valóság*, 1967. 10. sz. pp. 63-65.

MAUREEN, S., VADER-BOURST. N.: *Stereotypes and Prejudices: Whose Responsibility?* In. BROWNSTEIN. M., SAUL. N., (szerk.): *Implicit Bias and Philosophy*. Oxford University Press, vol.2. pp. 90–94.

MCDUGAL, W. *An introduction to social psychology*. In. Kulcsár Zsuzsa (szerk.): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus*. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. ISBN 9634633129. p.400.

MEDGYESI Márton: *A kereseti egyenlőtlenségekkel kapcsolatos attitűdök változása a rendszerváltás során*. In. *Szociológiai Szemle*, 1997. 4. szám. pp. 87-108.
URL: <http://www.szociologia.hu/dynamic/9704medgyesi.htm>
Letöltési idő: 2018.10.30.

MESSING Vera, SÁGVÁRI Bence: *Looking behind the culture of fear. Cross-national analysis of attitudes towards migration*. In. Fridrich Ebert Stiftung, Regional Projekt, Budapest, 2018. pp. 3-7.
URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/14181-20180815.pdf>
Letöltési idő: 2019.12.27.

MEULEMAN, B., DAVIDOV, E. , BILLIET, J.: *Changing attitudes toward immigration in Europe, 2002-2007: A dynamic group conflict theory approach*. In. Social Science Research, 38.- pp.352-358.

URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19827179>

Letöltési idő: 2019.11.28.

Menekülthelyzet a vízumkényszer első napján. In. Népszabadság, 1992. 07.03. 50. évf.156.sz. p.1.

Menekültek Bicskén. In. Bicskei Újság, 2015.július-augusztus. pp.1-2.

MÉSZÁROS György, BOGDÁN Péter, CSEREKLYE Erzsébet: *Társadalmi sokféleség, interkulturalitás Az ifjúságsegítő képzés interprofesszionális fejlesztése*. Támop.5.4.4.-09/2-c-2009-0002 2012.p. 14.

URL: http://real.mtak.hu/32171/1/meszaros_gyorgy_bogdan_peter_csereklye_erzsebet_tarsadalmi_sokfelesseg_interkulturalitas_u.pdf

Letöltési idő: 2019. 07. 19.

MONTREUIL, A. , BOURHIS, R. Y.: *Host majority acculturation orientations towards „valued” and „devalued” immigrations*.-In. Journal of Cross-cultural Psychology, 2001. vol. 32. no. 6. pp. 718-729.

URL: https://www.researchgate.net/publication/313553891_Host_majority_acculturation_orientations_towards_valued_and_devalued_immigrants

Letöltési idő: 2020.01.08.

MTI, HVG. hu, 2019. márc.11.

URL: https://hvg.hu/vilag/20190311_Iteletet_hoztak_a_brusszeli_zsido_muzeumban_elkovette_t_terrortamadas_ugyeben

Letöltési idő: 2020.01.15

MURÁNYI István: *Előítéletesség és demokrácia-értelmezés a fiatalok körében*. .Educatio, 2012. 2. sz. pp. 262-263.

URL: http://epa.oszk.hu/01500/01551/00060/pdf/educatio_epa01551_1202-tan7.pdf

Letöltési idő: 2018. 03. 20.

MURÁNYI István: *Identitás és előítélet*. Bp.: Új Mandátum Könyvkiadó, 1999. ISBN 97896391-582832006. pp. 149-154.

URL: http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/muranyii_szaboi_0701.pdf

Letöltési idő: 2020.01.10.

MURÁNYI István, SÍPOS Flórián: *Nemzeti radikálisok tekintélyelvűsége: szociális dominancia orientáció és ellentörténelem*. In. Metszetek. 1. évf. 1. sz. p. 33.

URL: http://metszetek.unideb.hu/files/metszetek_1201_0.pdf

Letöltési idő: 2018. 07. 18.

MURÁNYI István, SZABÓ Ildikó: *Középiskolások előítéletességének egy lehetséges magyarázata*. In. Educatio 2007.1.sz. pp.2-3.

URL: <http://epa.oszk.hu/01500/01551/00039/pdf/412.pdf>

Letöltés idő: 2018. 04.07.

MURINKÓ Livia: *Gyermekgondozási munkamegosztás és a nemi szerepek megítélése*.

In. SPÉDER Zsolt (szerk.): A család vonzásában. Demográfus Könyvtár, 2014. 2. sz.p.182.
URL:<http://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografuskonyvtar/issue/vie/3>
Letöltési idő:2020.01.12.

NAGY Boldizsár: *A magyar menekültjog és menekültügy a rendszerváltozástól az Európai Unióba lépéig*. Bp.: Gondolat Kiadó, 2012. ISBN 978963693 424 8. p. 143.

NAGY Milanda: *Az Iszlám Állam felbukkanása – stratégiaváltás Izrael biztonságpolitikájában*. In. KARLOVITZ János Tibor (szerk.): Társadalom, kulturális háttér, gazdaság. Komarno, 2016.ISBN 978-80-89691-33-3.pp.203-205.
URL:<http://www.irisro.org/tarstud2016aprilis/44NagyMilada.pdf>
Letöltési idő: 2020.01.17.

NEMÉNYI Mária: *Interetnikus kapcsolatok hatása az identitásra*.
In. Szociológiai Szemle 22/2. p. 50.
URL:http://szociologia.hu/dynamic/szocszemle_2012_2_nemenyi.PDF
Letöltési idő:2019.12.12.

NESTMANN, F. : *Soziale netzwerke – soziale unterstützung*. In. HANS-UWE, O., THIERSCHE, H. (szerk.): Handbuch sozialarbeit sozialpädagogik. Hermann Luchterhand Verlag, München, 2001. pp. 1683-1687.

Nő a feszültség. In. Népszava, 2015, 08. 01. p. 3.

NYÍRI Pál (2003): *Új kisebbségek Magyarországon: a kínaiak*. In. Barátság, 2003. 10. évf. 2. sz. p. 3860.
URL:<http://epa.oszk.hu/01200/01259/00005/pdf/bar04.pdf>
Letöltés: 2019. 01. 15.

ODA, R., HIRAISHI, K., MATSUMOTO-ODA, A :*Does an altruist-detection cognitive mechanism function independently of a cheater-detection cognitive mechanism?* IN. Studies. Evolution and human Behavior, 2006. 27.pp. 366-370.

OTTEN, S. *Én pozitív vagyok, és mi is. Az én, mint az új saját csoportok iránti elfogultság meghatározója*. In. FORGAS, P., KIPLING, D.(szerk.): A társas én. Az önmegismerés szociálpszichológiája. Bp.: Kairosz Kiadó, 2006. ISBN 9789639642102. p. 319.

O' ROURKE, L., SINNOTT, C.: *The determinants of individual attitudes towards immigration*. In. Article in European Journal of Political Economy 22 (4).-pp.853-858.
URL:https://www.researchgate.net/publication/4912013_The_Determinants_of_Individual_Attitudes_Towards_Immigration
Letöltési idő:2019.11.28.

OROSS Dániel, PATKÓS Veronika: *Magyarországi társadalmi változások az ESS adatainak tükrében. Bevezető a második European Social Survey különszámhoz*. Socio.hu 2018. 1. évf. 6. sz. p.1.
URL: <http://real-j.mtak.hu/11273/6/28szam.pdf>
Letöltési idő:2019.11.28.

ÖRKÉNY Antal: *Az IDEGEN és az idegenekkel szembeni attitűdök Európában.* In. Yerusha: Zsidóság és kulturális antropológia. 2018.4. évf. 11. sz. p. 4.

URL:<http://yerushaonline.com/content/?v=06e005e710>

Letöltési idő: 2019. 01. 07.

ÖRKÉNY Antal, SZÉKELYI Mária: *Az idegen Magyarország – bevándorlók társadalmi integrációja.* MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézete. Budapest, Eötvös Kiadó, 2010. pp. 49-96.

ÖRKÉNY Antal, VÁRADI Luca: *Az előítéletes gondolkodás társadalmi beágyazottsága, nemzetközi összehasonlításban.* In. Alkalmazott Pszichológia, 2010. 12. évfolyam 1 2. szám. p. 30.

URL:http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2015/07/apa_2010_1_2_orkeny_varadi.pdf

Letöltési idő: 2018. 06. 12.

Összefogtak a menekültekért. In. Somogyi Hírlap, 1991. 12. 20. 3. p.

PAPP Z. Attila, KOVÁTS András, MORAUSZKI András: *A migrációs folyamat tényei 2015-ben.* In. CSUKA MAGDOLNA, TÖRÖK ÁDÁM (szerk.): *Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai.* A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése, 2015. pp. 11-20.

URL:<https://mta.hu/data/cikkek/106/1060/cikk-106072/europabairanyulo.pdf>

Letöltési idő: 2019.12.22.

PATAKI Ferenc: *Rendszerváltók és bűnbakok.* Bp.: Osiris Zsebkönyvtár, 2000. ISBN. 9633797136. pp. 59-71.

PETTINGREW, T. F.: *Intergrup contact theory.* In. Annual review of psychology, 49. pp. 73-80.

URL:https://www.researchgate.net/publication/5282610_Intergroup_Contact_Theory/link/0912f51046c6dac2f1000000/download

Letöltési idő: 2020.01.09.

Pettigrew, T. F, Tropp. L.R (2006): *A meta analytic test of intergroup contact theory.* In. Journal of Personality and Social Psychology, vol. 90. no. 5 pp. 766-783.

URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/03cb/097c70c5cd2edc1b1911fc2acf2b3de8f51b.pdf>

Letöltési idő: 2019.11.17.

PILIAVIN, J. A. , CHARNG, HONG-WEN: *Altruism: a review of recent theory and research.* In. Annual Review of Sociology, vol.16. pp. 27-65.

URL:https://www.researchgate.net/publication/234838366_Altruism_A_Review_of_Recent_Theory_and_Research

Letöltési idő: 2019.11.20.

PILIAVIN, J.A, DOVIDIO, J.F., GAERTNER, S.L., Clark, R.D: *Emergency intervention.* In. Kulcsár Zsuzsa (szerk.): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus.* Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. ISBN 9634633129 p.414.

PÓCZIK Szilveszter: *A bevándorlás intézményrendszerének alakulása Magyarországon a 20. században.* In: PÓCZIK Szilveszter, DUNAVÖLGYI Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi*

migráció – nemzetközi kockázatok. Bp.: HVG-ORAC. Lap,-és Könyvkiadó, 2008. pp. 178-179.

PÓCZIK Szilveszter: *Nemzetközi migráció, kisebbségek, társadalmi kockázatok és megoldások*. In. Polgári Szemle, 2006. 2. évf. 12. sz.

URL:http://epa.oszk.hu/00800/00890/00021/EPA00890_Polgari_Szemle_147.html

Letöltési idő: 2019.11.24.

PRAZSÁK Gergő: *Kultúrák közötti meg (nem) értés*. In. 2012 május 25-én, az ELTE TáTK által szervezett „Kulcskérdések a társadalomkutatásban – Kánon és Apokrif” konferencián, megtartott előadás jelentősen bővített változata. p. 294.

URL:http://real.mtak.hu/16241/7/jav_prazsak_kulcskerdesek.pdf

Letöltési idő:2019.11.11.

Quo vadis? Magyar Nemzet, 1992. július 07. 55. évf. 159. sz. p.1.

REHBERG, W.: *Altruistic individualists: Motivations for international volunteering among young adults in Switzerland*. In. International Journal of Voluntary and Nonprofit Organization, 2005. vol. 16. no. 2. pp.109-118.

URL:https://www.researchgate.net/publication/226774783_Altruistic_Individualists_Motivations_for_International_Volunteering_Among_Young_Adults_in_Switzerland

Letöltési idő:2020.01.12.

RÉZ Anna: *Implicit előítéletek és az egyéni felelősség korlátai*. In. Magyar Filozófiai Szemle, 2017. 61. évf. 1.sz. p.53.

URL:<http://filozofiaiszemle.net/wp-content/uploads/2018/01/r%c3%a9z-anna-implicit-el%c5%91%c3%adt%c3%a9letek-%c3%a9s-az-egy%c3%a9ni-felel%c5%91ss%c3%a9g-korl%c3%a1tai.pdf>

Letöltési idő: 2018. 06. 12.

Robbanások rázták meg a Boston Maratont, többen meghaltak. In. Magyar Nemzet.2013.04.15.

URL: <https://magyarnemzet.hu/archivum/kulfold-archivum/robbanasok-raztak-meg-a-boston-maratont-tobben-meghaltak-4183982/>

Letöltési idő:2020.01.18.

ROKEACH, M., RESTLE,F.: *A nyílt és zárt gondolkodási rendszerek közötti alapvető különbségtevés*. In. CSEPELI György (szerk.): *Előítéletek és csoportközi viszonyok*. Bp.: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1980. ISBN 9632209249. pp. 296-315.

ROSTOVÁNYI Zsolt: *Európai (euro-) iszlám vagy iszlám Európában*. In: ROSTOVÁNYI Zsolt (szerk.): *Az iszlám Európában. Az európai muszlim közösségek differenciáltsága*. Aula Kiadó, 2010. p. 139.

URL:<http://docplayer.hu/4842326-Az-europai-muszlim-kozossegek-differencialtsaga.html>

Letöltési idő:2020.01.12.

SANFORD, N. : *Az autoriter személyiség elmélete*. In. Hunyady György (szerk.): *Szociálpszichológia* . Bp.: Gondolat Kiadó, 1984. ISBN 963281424X. p. 395.

Se visszaút, se úti cél. Néma vagonok a fényes pályaudvaron.

In. Népszava, 1992. 07. 03. 120. évf. 156. sz.

SCHIAPPA, E. GREGG, P., HEWES, E. D.: *A parasocial contact hypothesis*.

In. Communication monographs, vol. 72. no.1, 2005. pp. 92-115.

URL:https://www.researchgate.net/publication/254948662_the_parasocial_contact_hypothesis Letöltési idő:2019.11.10.

SCHWARTZ, S. J., UNGER, J. B., ZAMBOANGA, BYRON L., SZAPOCZNIK, J.

:*Rethinking the Concept of Acculturation: Implications for theory and research*. In. KOVÁTS András (szerk): *Bevándorlók integrációja Magyarországon, korábbi kutatások adatai alapján*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet, 2013. p. 9.

URL:https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/archive/bevandorlas_e%cc%81s_integracio_minden.pdf

Letöltési idő:2019.11.26.

SCHÜTZ, A.: *Az idegen*. In. FELKAI Gábor (szerk.): *Az idegen megjelenítése Sombard, Simmel és Schütz munkáiban*. Gondolat Kiadó, 1984, p.3.

URL:http://www.csepli.hu/csepli_com/kotet/csepli60_felkai_gabor.pdf

Letöltési idő: 2020.01.08.

SEMYONOV, M., RAIJMAN, R., GORODZEISKY, A. :*The rise of anti-foreigner sentiment in European societies 1988-2000*. In. American Sociological Review,71. pp. 426-439.

URL:https://issuu.com/szabomoni/docs/identitas_a_kulturak_keresztutzeben_boritoval

Letöltési idő:2019.11.28.

Se visszaút, se úti cél. Néma vagonok a fényes pályaudvaron. In. Népszava,1992. 07. 03. 120. évf. 156. sz.

SHOTLAND, E. SHERMAN, S. SHAVER, K.: *Emphaty and birth order: some experimental explorations*. In. Kulcsár Zsuzsa (szerk.): *Morális fejlődés, empátia és altruizmus*. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. ISBN 9634633129. p. 398.

SIDANIUS, J.,PRATTO, F.:*A társadalmi dominancia*. Bp.: Osiris Kiadó, 2018. ISBN: 9789633898352. p. 84.

SIK Domonkos : *Előítélet a késő modernitásban*. In. Magyar Filozófiai Szemle, 2017. 61.évf.1. sz. p. 79.

URL:<http://filozofiaiszemle.net/wp-content/uploads/2018/01/sik-domonkos-el%c5%91%c3%adt%c3%a9let-a-k%c3%a9s%c5%91-modernit%c3%a1sban.pdf>

Letöltési idő: 2018. 07.25.

SIK Endre: *Az igazgatási és az ellátási feladatok intézményesülése*. In. A migráció szociológiája 2. E-tankönyv. ELTE TTK, 2012. p. 198.

SIK Endre: *Erdélyi menekültek Magyarországon*. In. ANDORKA Rudolf, KOLOSI Tamás, VUKOVICH György (szerk.) *Társadalmi Riport*, 1990. pp. 516-521.

SIK Endre: *Idegenellenesség Magyarországon*. In. SIK Endre, TÓTH Judit(szerk.): *Idegenek Magyarországon*. MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1998. pp.175-176.

SIK Endre: *Külföldiek Magyarországon és a velük kapcsolatos nézetek a helyi önkormányzatokban*. Társadalomkutató Intézet, Budapest, 1999. pp.11-12.

SIK Endre, SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban*. In. Régió, 2016. 24. évf. 2. sz. p.83.

URL:https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/114/pdf_95

Letöltési idő: 2020.01.12.

SIK Endre, VÁRHALMI Zoltán: *A diszkriminációs tapasztalat forrásai*. In. ÖRKÉNY Antal, SZÉKELYI Mária (szerk.): *Az idegen Magyarország. Bevándorlók társadalmi integrációja*. MTA Nemzeti-etnikai Kisebbségkutató Intézet, 2010. pp. 97-122.

SÍKLAKI István: *Előítélet és tolerancia*. Bp.: Akadémia Kiadó, 2010. ISBN 9789630586382 pp. 55-59.

SIMMEL, G. : *Exkurs über den Fremden*. In: BICZÓ Gábor (szerk.): *Az idegen. Variációk Simmeltől Derridáig*. BUKSZ 2005. Csokonai Kiadó, Debrecen, 2004. p. 273.

URL:<http://buksz.c3.hu/0503/09szemle.pdf>

Letöltési idő: 2018. 12. 28.

SIMONOVITS Bori: *Ali, Chen, Fatima és Sára esélyei a magyar munkaerő- és lakáspiacon*. In. SIK Endre, SIMONOVITS Bori (szerk.): *Migráns esélyek és tapasztalatok*. Társadalomkutató Intézet. 2012. pp.73-91.

https://www.academia.edu/1317712/Migr%C3%A1ns_es%C3%A9lyek_%C3%A9s_tapasztalatok

Letöltési idő:2019.11.28.

SIMONOVITS Bori, SZALAI Boglárka: *A személyes ismerős léte és a társadalmi távolság kapcsolata*. In. SIK Endre, SIMONOVITS Bori (szerk.): *Migráns esélyek és tapasztalatok*. Társadalomkutató Intézet, 2012. p. 61. URL:

https://www.academia.edu/1317712/Migr%C3%A1ns_es%C3%A9lyek_%C3%A9s_tapasztalatok

Letöltési idő:2019.11.28.

SIMONOVITS Bori: *Nemzeti identitás, kisebbségek és társadalmi konfliktusok. A magyar társadalom attitűdjeinek alakulása 1992 és 2014 között. Társadalmi Riport*. In. KOLOSI Tamás, TÓTH István György (szerk.) Társadalomkutató Intézet, Budapest,2014. p. 414.

URL:<http://old.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b339.pdf>

Letöltési idő:2018.11.10.

SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Menekültekkel és migrációs politikával kapcsolatos attitűdök Magyarországon és nemzetközi összehasonlításban*. In. Társadalmi Riport, 2016. 14. évf. 1. sz. p.432.

URL:<http://old.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/20simonovits.pdf>

Letöltési idő:2018.11.10.

SIMONOVITS Bori, SZEITL Blanka: *Milyen félelmeket táplálnak a visegrádi országok lakosai a menekültekkel és a bevándorlókkal kapcsolatban?* In. TÁRKI Kutatások, 2015. október.

URL:http://old.tarki.hu/hu/news/2015/kitekint/20151209_felelem.html
Letöltési idő:2019.11.10.

SMITH, A.: *The theory of moral sentiments*. In. Morális fejlődés, empátia és altruizmus. Szöveggyűjtemény. KULCSÁR Szuzsa (szerk.) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 1999. p. 400.

STANGOR, C.: *The role of diagnosticity in stereotype formation: perceiving group means and variances*. In. Journal of Personality and Social Psychology, 1992, 63. pp. 356-367.
URL:https://www.researchgate.net/profile/Thomas_Ford6/publication/21751335_The_Role_of_Diagnosticity_in_Stereotype_Formation_Perceiving_Group_Means_and_Variations/links/5839fd6608aef00f3bfbbe23.pdf
Letöltési idő:2020. 01.09.

Statisztikai Füzetek. 2014 júniustól-2015. augusztusig. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal.
URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu
Letöltési idő:2019.12.06.

Statisztikák. Bevándorlási és Állampolgári Hivatal.
URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu
Letöltési idő:2018.09.04.

STAUB, E. :*A holokaust Magyarországon. Gyökerei és el nem ismerésének hatásai*. In: HUNYADI György és TÖRÖK László (szerk.): Történelem és emlékezet. Bp.: Kossuth Kiadó, 2014. ISBN 9789630981767 pp. 124-126.

STAUB-BERNASCONI,S.: *Soziale Arbeit als Handlungswissenschaft*, 2007. In. UDVARI Kersztin: u. o. p. 102.
URL:http://esely.org/kiadvanyok/2011_5/06udvari.indd.pdf
Letöltési idő: 2019.11.07.

STAUBMANN, H.(szerk.): *Szociológiaelmélet*. Bp.: Osiris Kiadó, 2000. ISBN 963379570. pp. 256-260.

STEPHAN, W. G., RENFRO,C.L., ESSES,V.M., STEPHAN,C.W., MARTIN,T.: *The effects of feeling threatened on attitude toward immigrants*. International Journal of Intercultural Relations, 2005. 29. sz. pp. 1-19.
URL:https://www.academia.edu/3058939/The_effects_of_feeling_threatened_on_attitudes_toward_immigrants
Letöltési idő:2020.01.08.

STEPPER Péter: A kényszermigráció, mint biztonsági kihívás Közép-Európában. Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskola, 2018. p. 81.
URL:http://phd.lib.uni-corvinus.hu/1007/1/Stepper_Peter_dhu.pdf
Letöltési idő: 2019. 12. 25.

STEPPER Péter: *The Visegrad Group and the EU agenda on migration: A coalition of the unwilling?* In. Corvinus Journal, 1. évf.1. sz. pp.65-71.

.URL:<https://drive.google.com/file/d/0B3u6WiQf2nkPd09Kbm1MTGpXNDQ/view>
Letöltési idő: 2018.12.11.

SZABÓ Ágnes: *A bevándorlókkal szembeni attitűdöt meghatározó demográfiai és pszichológiai szintű változók: Az European Social Survey 2010-es magyar adatainak másodelemzése.* In. Identitás a kultúrák keresztútjében. NGUYEN Lan Ahn, SZABÓ Mónika (szerk.) Kutatási Beszámoló. ELTE, Eötvös Kiadó, 2012. pp. 30-37.

SZABÓ Mónika: *A társadalmi nemekkel kapcsolatos dinamikus nézetrendszerek szociálpszichológiai vizsgálata. Ideológiák és sztereotípiák, nemi tipizáltság és társas identitás.* In. ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, 2008. pp. 31-32.
URL:<https://www.scribd.com/document/74777739/szabo-m-phd-2008>
Letöltési idő: 2018.08.19.

SZABÓ Mónika: *Sémáinktól a diszkriminációig.* In. MÉSZÁROS György, BOGDÁN Péter, CSEREKLYE Erzsébet (szerk.): Társadalmi sokféleség, interkulturalitás. Az ifjúságsegítő képzés interprofesszionális fejlesztése. ELTE Támop.5.4.4.-09/2-c-2009-0002 2012. pp. 70-72.
URL:http://real.mtak.hu/32171/1/meszaros_gyorgy_bogdan_peter_csereklye_ersebet_tarsadalmi_sokfelesseg_interkulturalitas_u.pdf
Letöltési idő: 2018. 07. 19.

SZABÓ Mónika, NGUYEN L. L. A., SZABÓ Ágnes, FLISZÁR Éva: *Magyarországon élő fiatalok többségi és kisebbségi identitása egy kérdőíves vizsgálat tükrében.* In. Identitás a kultúrák keresztútjében: Magyarországon élő fiatalok identitás-konstrukcióinak vizsgálata. Kutatási beszámoló Bp.: Eötvös Kiadó, 2012. ISBN 9789633121320 p.28.

SZABÓ Zsolt Péter, BANGA Csilla, FÜLÖP Éva, LÁSZLÓ János: *A csoportalapú érzelmek kutatása a szociálpszichológiában.* In. Magyar Pszichológiai Szemle, 2011. 66.kötet. 2. sz.- pp.365-373.
URL:<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15263/szabo-zsolt-peter-tezis-hun-2013.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
Letöltési idő: 2020.01.15.

Szigorúbb bevándorláspolitikát! In. Századvég, 2015.09.16.
URL:<https://szazadveg.hu/hu/kutatasok/az-alapitvany-kutatasai/piackutatas-kozvelemenyn-kutatas/szigorubb-bevandorlaspolitikat-a-kozvelemenyn-82-szazaleka-a-kormany-mellett>
Letöltési idő: 2019.01.22

SZILASSY Eszter, ÁRENDÁS Zsuzsa: *Migrációba zárva? Menekült gyermekek és menekült táborok Magyarországon.* In. Tabula, 2004, 7. évf. 1. szám. p. 63.
URL:http://epa.oszk.hu/03100/03125/00012/pdf/epa03125_tabula_2004_1_053-069.pdf
Letöltési idő: 2018.11.22.

SZOKOLSZKY Ágnes: *A konzervativizmus kutatásának hat évtizede: Adornótól a biopolitikáig.* In. Magyar Pszichológiai Szemle. 2015, 70. 2. évf. 7. sz. p. 414.
URL:<http://real.mtak.hu/37461/1/0016.2015.70.2.7.pdf>
Letöltési idő: 2018. 07. 08.

Táblák (STADAT):2014, 2015, 2016. Központi Statisztikai Hivatal.
URL: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wvn001.html
Letöltési idő:2019. 01.22.

TAJFEL, H.: *Az előítélet gyökerei: néhány megismeréssel kapcsolatos tényező*. In. CSEPELI György (szerk.): *Előítéletek és csoportközi viszonyok*. Bp.: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1980. ISBN 9632209249. pp. 48-63.

Terrorcselekmények Európában az utóbbi 13 évben. Kitekintő. hu, 2017. június 04.
URL:<https://kitekinto.hu/2017/06/04/europan-kivul/terrorcselekmények-europaban-az-utobbi-13-evben/>
Letöltési idő:2020.01.17.

THOMAS, E. F.,MCGARTY,C., MAVOR, K. I.: *Transforming apathy into moveent: the role of prosocial emotions in motivating action for social change*. In. *Personality and Social Psychplogy*, 2009.vol. 48. no 1.-pp. 115-124.
URL:https://www.academia.edu/5460133/Transforming_Apathy_Into_Movement_The_Role_of_Prosocial_Emotions_in_Motivating_Action_for_Social_Change
Letöltési idő:2020.01.12.

TODOSIJEVITS, B.: *A tekintélyelvű személyiség: az előítéletek pszichoanalízise*. In: KOVÁCS András (szerk.) *A modern antiszemitizmus*. Bp.: Új Mandátum Könyvkiadó, 1999. ISBN 9789639158283 p.294.

TÓTH Judit: *Menekültügy Magyarországon*. In. SIK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája/2*. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 2012. p. 222.

TÓTH Judit: *A diaszpóra a jogszabályok tükrében*. In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Diskurzusok a vándorlásról Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont*, Budapest, 2000.- p.185.

TÓTH Judit: *Kína és a kínaiak a magyar sajtóban*. In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, Budapest, 1996. p. 155.

TÓTH Pál Péter, JANKY Béla: *Magyarok és külföldiek. A hazai népesség külföldiekkel kapcsolatos attitűdjei*. In. TÓTH Pál Péter (szerk.): *Külföldiekkel vagy idegenekkel?* Központi Statisztikai Hivatal Népességtudományi Kutatóintézet Kutatási Jelentése, Budapest, 2004. p.159.
URL:<http://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentések/article/viewfile/404/155>
Letöltési idő:2018.11.21.

TRIVERS, R. L.: *A reciprok altruizmus evolúciója*. In. KULCSÁR Zsuzsa (szerk.) *Morális fejlődés, empátia és altruizmus*. Szöveggyűjtemény. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 1999. pp.259-265.

TRIVERS, R.L.: *The evolution of reciprocal altruism*. In. *Quarterly Review of Biology*, 1971. 46. pp. 35-57.

UDVARI Kersztin: *Kapcsolathálózati megközelítés a szociális munkában*. Esély.2011.5. sz. p.100. URL:http://esely.org/kiadvanyok/2011_5/06udvari.indd.pdf
Letöltési idő: 2019.11.07.

Várják az üzenetet. In. Népszabadság, 2015. július 01. p. 3.
VÁRNAGY Elemér: *Előítélet és cigányság*. In. Baranyai Művelődés, 1972. 4. szám. pp.101-109.

Visegrádi Négyek: *Több, mint aminek látszik*. Elemzés. Migrációkutató Intézet, 2018. 03. 26.
URL: www.migraciokutato.hu/hu/2018/03/26/visegradi-negyek-tobb-mint
Letöltési idő:2018.12.28

VUGT, M., LANGE, P.: *Psychological adaptations for prosocial behaviour: The altruism puzzle*.-In. SCHALLER, D. KENRICK, D. SIMPSON, J. (szerk.): *Evolution and social psychology*. New York. Psychology Press. 2006. ISBN 101138006092. pp. 237-247.

WARD,C., MASGORET, A.: *An integrative model of attitudes toward immigrants*. In. *Identitás a kultúrák kereszttüzében*. NGUYEN Lan Ahn, SZABÓ Mónika (szerk.): Kutatási Beszámoló. Eötvös Kiadó, Budapest, 2012.- p.29.

WIPSE, L.: *The istinction beetven sympathy and emphaty: To call forth aa concept,a word is needed*. In. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1999. 50. p. 318.

WRIGHT, S.C., ARON, A., MCLAUGHLIN-VOLPE.T., ROPP, S.A. :*The extended contact effect: Knowledge of cross-group friendships and prejudice*.
In. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1997. 73. pp.73-90.
URL:https://www.researchgate.net/publication/232491782_The_Extended_Contact_Effect_Knowledge_of_Cross-Group_Friendships_and_Prejudice
Letöltési idő:2020-01-08.

Zavargás után csönd. In. Magyar Nemzet, 2015.07. 01. p. 3.

ZÁVECZ Tibor: *Csökkenő rokonszenv. A magyar társadalom ítéletei, vélekedései a menekülőkkel kapcsolatban*. In. SIK Endre (szerk.): *Menekülők, vándorlók, szerencsét próbálók*. MTA Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve. Budapest, 1992. p. 51.

ZÁVECZ Tibor: *Előítélek a menekültekkel kapcsolatban*. In. TAMÁS Pál és INOTAI András (szerk.): *Új exodus. A nemzetközi munkaerőáramlás új irányai*. MTA Társadalomkutató Központja, Budapest, 1993. p. 174.

ZGUT Edit: *A török bevándorlók, köszönik, jól vannak*. In. Kitekintő. hu. 2011. 05. 15.
URL:http://kitekinto.hu/eia/2011/05/15/a_torok_bevarorlok_koszonik_jol_vannak
Letöltés:2019.01.17.

ZICK, A., WOLF. C., KÜPPERT, B., DAVIDOV, E., SCHMIDT, P., Heitmeyer, P.: *The syndrome of group-focused enmity: The interrelation of prejudices tested with multiple cross-sectional and panel data*. In. *Journal of Social Issues* vol 64, no. 2. pp.3-4.
URL: https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/95228/1/zick_et_al.pdf
Letöltési idő:2018.12.29.

ZSÁKAI Szilvia: *Társas kapcsolathálók és alkoholizmus. Társadalmi támogatás szerepe az Anonim Alkoholisták felépülésében és visszaesésében.* Corvinus Egyetem, Budapest, 2008.44. p.

URL:http://phd.lib.uni-corvinus.hu/326/1/zsakai_szilvia.pdf Letöltési idő:2020.01.28.

HIVATKOZOTT JOGSZABÁLYOK

A Lengyel Köztársaság csatlakozása a menekültek jogállásáról szóló, 1951. július 28-án Genfben megkötött egyezményhez. 1991.11. 26.

A Letelepedési Alap működésének pénzügyi-gazdasági ellenőrzéséről. Állami Számvevőszék: Jelentés.7-21/1990. pp.1-11.

URL:<https://www.asz.hu/storage/files/files/%C3%96sszes%20jelent%C3%A9s/1996/006j000.pdf?download=true> Letöltési idő:2018.07.24.

Az Európai Parlament 2014. július 17-i állásfoglalása Nigéria – a Boko Haram legújabb támadásairól (2014/2729)

URL:https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2014-0008_HU.html

Letöltési idő:2020.01.16.

Az 1991.évi LXIV törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban,1989.11.20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.tv> Letöltés.2020.01.14.

Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.

URL:<http://www.wp.kigyk.hu/media/Szervezeti%20%C3%A9s%20m%C5%B1k%C3%B6d%C3%A9si%20szab%C3%A1lyzat.pdf>

Letöltési idő: 2018.07.17.

A Károlyi István Gyermekközpont 2016. évi szakmai munkájának értékelése. Hatályos okirat száma:263-1/2016/JISZOC. p. 3.

URL:<http://wp.kigyk.hu/media/2016%20%C3%A9vi%20szakmai%20besz%C3%A1mol%C3%B3.pdf> Letöltési idő: 2018.08.17.

A 25/1998. (II.18.) Kormányrendelet a menedékjogról szóló 1997. évi CXXXIX. törvény hatálya alá tartozó külföldiek ellátásáról és támogatásáról.

URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=148&Itemid=931&lang=hu Letöltési idő:2018. 08. 18.

Az 2007.évi LXXX: törvény a menedékjogról.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700080.tv> Letöltési idő:2020.01.15.

Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, Bicske Alapokmány.

URL:http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=148&Itemid=931&lang=hu

Letöltési idő:2018.08.18.

SAJÁT PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

1. Löwi Ildikó: *A V4 országainak a modern kori bevándorlással kapcsolatos attitűdjei.* Nemzetközi kitekintés. In. Rendőrségi Tanulmányok. 1. évfolyam. 2. szám. 2019, Budapest, ISSN 2630-8002 pp. 69-108.
URL: http://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201901/03_Lowi_Ildiko.pdf
2. Löwi Ildikó: *Interakciók tartalmi változásai a kulturális diverzitás tükrében.* In. ORBÓK Ákos (szerk.): *A hadtudomány és a XXI. század.* Tanulmánykötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége. 2016, Budapest, ISSN 2498-5228 pp.107-112.
3. Löwi Ildikó: *A kulturális sokszínűség veszélyei a német társadalomban a vendégmunkás programtól napjainkig.* In. Rendőrségi Tanulmányok. 1. évfolyam. 2. szám. 2018, Budapest, ISSN 2630-8002 pp. 57-80.
URL: http://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201802/03_Lowi_Ildiko.pdf
4. Löwi Ildikó: *A stigmatizáció hatása a társadalmi szerepváltozásokra*
In. Hadtudományi Szemle. 11. évfolyam.1. szám. 2018, Budapest, ISSN 2060-0437 pp. 208-224.
URL: https://epa.oszk.hu/02400/02463/00038/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2018_01_208-224.pdf
5. Kanyó Mária, Löwi Ildikó: *Napjaink migrációs-demográfiai kölcsönhatásai és az európai uniós szabad munkaerőáramlás az EU-28-ban.* In. Hadtudományi Szemle, 10. évfolyam. 4. szám. 2017, Budapest, ISSN 2060-0437 pp. 428-448.
URL: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00037/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2017_04_428-448.pdf
6. Löwi Ildikó: *Másság a 21. században: A Kelet-Nyugat dichotómia és a címkézés elmélet hatásai a többségi társadalom dimenzióira.* In. Neveléstörténet. KJF, 2017. 02.20.
URL: <http://www.kodolanyi.hu/kv/cikk/massag-a-21-szazadban-879>
7. Löwi Ildikó: *The development of institutional and legislative management of the hungarien immigration policy from the change of the political regime until the accession to the European Union.* In. Vojenské Reflexie, 2. évfolyam 2. szám. 2016, Liptovsky Mikulas. ISSN 1336-9202 pp. 84-98.
8. Löwi Ildikó: *A magyar menekültügy története.* In. Hadtudományi Szemle. 9. évfolyam. 4. szám. 2016, Budapest. ISSN 2060-0437 pp. 72-90.
URL: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00033/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_04_058-076.pdf
9. Löwi Ildikó: *Kulturális pluralizmus a nemzetközi migráció fényében.*
In. Hadtudomány. Elektronikus lapszám, 2016. ISSN 1588-0605 pp.165-175.
URL: http://real.mtak.hu/37523/1/14_LC591wi20IldikC3B3_u.pdf
10. Löwi Ildikó: *A magyar határőrség átalakulása és kihívásai az 1950-as évek végétől a délszláv migráció megérkezéséig.* In. Határrendészeti Tanulmányok. XIII. évfolyam. 3. szám. 2016, Budapest. ISSN 2061-3997 pp.78-94.
URL: https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/2016-3_-szam.original.pdf

11. Löwi Ildikó: *Információs hadviselés hatása az idegenellenességre*. In. Hadtudományi Szemle. 9. évfolyam.1. szám. Budapest, 2016. ISSN 2060-0437 pp. 249-259.
URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00030/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2016_01_249-259.pdf
12. Löwi Ildikó: *A migráció, mint biztonságpolitikai kockázat várható alakulása és hatása a biztonság dimenzióira 2030-ig*. In. Hadtudományi Szemle. 8. évfolyam.1. szám. Budapest, 2015. ISSN 2060-0437 pp. 189-208.
URL:https://epa.oszk.hu/02400/02463/00026/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2015_01_189-208.pdf
13. Löwi Ildikó, Sallai János: *The first laws on emigration at the beginning of the 20th century*. In: Barbara, Biltsik; Alessandro, Marengo; Nikolett, Posta; Péter, Krisztián Zachar (szerk.): *New approaches in a complex world : international relations, history and social sciences*. L'Harmattan Kiadó. Budapest, 2014. pp. 55-65.
14. Löwi Ildikó: *Schengen, migráció, kihívások. A migráció kockázatai és kihívásai Magyarország, mint tranzit ország vonatkozásában*. In. Kodolányisok Világa. Budapest, 2014. Online folyóirat.
URL:<http://www.kodolanyi.hu/kv/cikk/schengen-migracio-kihivasok-179>
15. Löwi Ildikó: *A migráció magyar vonatkozásai a schengeni teljes jogú tagságunk első öt évében 2007-2012-ig*. In. Határrendészeti Tanulmányok. XI. évfolyam. Budapest, 2014. ISSN 2061-3997 pp. 15-22.
16. Löwi Ildikó: *Határrendészeti válaszok az 1991-1996 közötti délszláv válság okozta menekülthullám kezelésére*. In. Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Biztonsági kockázatok – Rendészeti válaszok” című tudományos tanácskozásról*. Pécsi Határőr Tudományok Közlemények. XV. Pécs, 2014. ISSN 1589-1647 pp. 361-364.
17. Löwi, Ildikó: *A magyarországi migráció az ország teljes jogú schengeni taggá válása után 2007-2012*. In. Hadtudományi Szemle. 7. évfolyam. 1. szám. Budapest, 2014. ISSN 2060-0437 pp. 58-65.
URL:http://epa.oszk.hu/02400/02463/00022/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2014_01_058-065.pdf
18. Löwi Ildikó: *A magyar befogadó állomások kettős funkciója*. In. Hadtudományi Szemle. 7. évfolyam.2. szám. Budapest, 2014. ISSN 2060-0437 pp. 70-73.
URL:https://epa.oszk.hu/02400/02463/00023/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2014_02_070-073.pdf
19. Löwi Ildikó: *Az érem két oldala menekültügyben*. In. Kodolányisok Világa, 2013. Online folyóirat. URL:<http://www.kodolanyi.hu/kv/cikk/az-erem-ket-oldala-menekultugyben-149>

SZAKMAI TUDOMÁNYOS ÉLETRAJZ

SZEMÉLYI ADATOK

Lőwi Ildikó (szül: Kemenyecski Ildikó)

Születési év: 1954. 12. 31.

TANULMÁNYOK:

Történelem tanári diploma: 1978. 09. 10.

Eszterházy Károly Egyetem, Eger (Magyarország)

Nemzetközi Tanulmányok 2012. 09. 06.-2014. 06. 10.

Kodolányi János Egyetem, Budapest (Magyarország)

Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest (Magyarország)

Hadtudományi Doktori Iskola 2014. 09. 01.-2017. 09. 01.

Abszolutórium: 2014.09.01.-2017. 09. 01.

Interkulturális Pedagógia és Pszichológia 2018.09.01.-

Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest (Magyarország)

MUNKATAPASZTALAT:

2001-2017: Budapesti Műszaki Egyetem, Goethe Intézet Nyelvvizsga Központja.

Regionális Nyelvvizsgaközpont vezető

1986-2000: Lőwi és Társai. Nyelviskolavezető

1997-1998: BAH Bicskei Befogadó Állomás, önkéntes

1994-1996: BAH Nagyatádi Átmeneti Szálláshely, önkéntes

1977-1988: Vajda János Gimnázium, Bicske történelem szakos tanár

NYELVISMERET:

NÉMET KOMPLEX FELSŐFOK ITK ORIGO

ANGOL KOMPLEX ALAPFOK ITK ORIGO

EGYÉB TUDOMÁNYOS TEVÉKENYSÉG

Tagságok: 2014-2017 Magyar Hadtudományi Társaság, NKE

Díjak és kitüntetések:

Rektori oklevél kiváló tanulmányi eredményért (summa cum laude)

Kodolányi János Egyetem, 2014. 09. 14.

PÁLYÁZATOK:

LŐWI Ildikó: „*A sokszínű NATO partnerség.*”

In. Magyar Hadtudományi Társaság poszterpályázat. 2016. 12.05.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

K É R D Ő Í V

A menekülttáborok környezetükre gyakorolt hatásának szociológiai vizsgálata

TÁJÉKOZTATÁS

Ez a felmérés a menekülttáborok munkáját segítő, karitatív tevékenységet végző önkéntesek idegenek iránti beállítódását vizsgálja. A vizsgálat doktori kutatás keretében történik. A kérdőív kitöltése név nélkül, anonim módon történik, a kérdőívbe kizárólag én tekintek bele.

A felmérés kizárólag a személyes élményekre, véleményekre épül, ezért kérem, hogy a kutatás eredményessége, valamint a minél pontosabb értékelhetőség érdekében minden kérdésre őszinte válaszokat szíveskedjék adni!

Kérem továbbá, hogy megválaszolatlan kérdést ne hagyjon!

Az adatok számítógépre vitele után a kérdőívek megsemmisítésre kerülnek.

Segítő közreműködését előre is köszönöm!

Lőwi Ildikó doktorandusz

1. Hogyan érez Ön az alábbi népcsoportok tagjait illetően? Kérem, minden sorban X - szel jelölje a véleményét!

Nép- csoportok	Válaszalternatívák		
	Rokonszenvesek	kissé idegenkedem tőlük	egyáltalán nem szeretem őket
törökök			
kínaiak			
ukránok			
délszlávok			
afrikaiak			
afgánok			
irakiak			
szíriaiak			

2. A felsorolt népcsoportok tagjairól honnan van elsődleges információja?

1-es számmal jelölje az Ön szerint legfontosabb forrást, 2-es számmal a második legfontosabb információ-forrást !

Nép- csoportok	Személyes tapasztalat alapján	Mások elmondása alapján	TV-ből	Rádióból	Újságokból	Internet alapján
törökök						
ukránok						
afrikaiak						
kínaiak						
délszlávok						
afgánok						
irakiak						
szíriaiak						

3. Volt-e már, vagy van-e személyes ismeretsége, kapcsolata a felsorolt népcsoportok tagjai közül? Kérem, X-szel jelölje választát!

Népcsoportok	igen	nem
törökök		
ukránok		
afrikaiak		
kínaiak		
délszlávok		
arabok		
irakiak		
szíriaiak		

4. Mit tapasztalt, milyen kép alakult ki az idegenekről az Ön személyes környezetében (családjában, lakóhelyén, munkahelyén)? Kérem, X-szel jelölje választát!

Válaszok megoszlása:	
inkább pozitív	inkább negatív

5. Elfogadhatónak tartja-e az alábbi okok valamelyikét, amelyek miatt valaki elhagyja saját hazáját? (%) Kérem, jelölje X-szel az Önnek megfelelő választ!

Felsorolt okok	igen	nem
etnikai üldöztetés		
politikai üldözés		
magasabb életszínvonal		
jobb munkalehetőség		
gyermekük iskoláztatása		
éghajlat		
egészségügyi körülmények		
vallásuk miatti üldözés		
kalandvágy		

6. Véleménye szerint az említett népcsoportok be tudnak-e illeszkedni a magyar társadalomba?(%) Kérem, jelölje X-szel az Önnek megfelelő választ!

Nép csoportok	Válaszok megoszlása		
	jól be tudnak illeszkedni	kevésbé tudnak beilleszkedni	egyáltalán nem tudnak beilleszkedni
törökök			
ukránok			
afrikaiak			
kínaiak			
délszlávok			
afgánok			
irakiak			
szíriaiak			

7. Mely okokból fogadna be idegent az országunkba?(%) Kérem, jelölje X-szel az Önnek megfelelő választ! Többet is jelölhet.

Tényezők	A jelölések megoszlása	
	igen	nem
emberbaráti szeretetből		
együttérzésből, sajnálatból		
vallási megfontolásból		
érdekből		

8. Volt-e már nézeteltérése, konfliktusa valamelyik népcsoport tagjával?(%) *Kérem, jelölje X-szel az Önnek megfelelő választ!*

Népcsoportok:	A válaszok megoszlása		
	soha nem volt	egyszer volt	többször volt
törökök			
ukránok			
afrikaiak			
délszlávok			
kínaiak			
afgánok			
irakiak			
szíriaiak			

9. Ön szerint a felsorolt népcsoportok melyikére igaz, hogy hasznára válhatnak a befogadó országnak? *Kérem, jelölje X-szel az Önnek megfelelő választ!*

Népcsoport	Hasznára válhatnak a befogadó országnak	
	igen	nem
törökök		
ukránok		
afrikaiak		
délszlávok		
kínaiak		
afgánok		
irakiak		
szíriaiak		

10. Ön szerint a felsorolt népcsoportok valamelyikére jellemzőek-e az alábbi tulajdonságok? *Kérem, hogy mindegyik népcsoportnál az Ön véleménye szerint rájuk jellemző X-szel!*

Nép csoportok	Nincsenek tekintettel a befogadók kultúrájára	Egészségügyi kockázatot jelentenek a befogadókra	Veszélyt jelentenek a magyarok munkahelyére	Az idegen-ellenesség nekik köszönhető	Veszélyt jelentenek a befogadók biztonságára
törökök					
ukránok					
afrikaiak					
afgánok					
délszlávok					
kínaiak					
afgánok					
irakiak					
szíriaiak					

12. Ön szerint kik kapjanak lehetőséget országunkba való letelepedésre?

Kérem, X-szel fejezze ki véleményét! Csak egy választ jelöljön.

	Feltételek felsorolása	
1.	Csak a más országokban élő magyar kisebbség tagjai	
2.	Mindenki, aki erre rászorul, függetlenül az egyéb tényezőktől	
3.	Mindenki, aki kész arra, hogy a magyar társadalomba beilleszkedjen, megtanulja a magyar nyelvet és kultúrát	
4.	Egyetlen más ország állampolgára sem	

13. Befogadna-e bevándorlókat az otthonába? Kérem, X-szel fejezze ki véleményét!

Befogadna-e bevándorlókat az otthonába?	
igen	nem

14. Mit érezne/tenne, ha munkahelyén az alább felsorolt népcsoportok valamely tagjával kellene együtt dolgoznia? Jelölje soronként X - szel az Önnek megfelelő választ!

Népcsoportok	Szívesen dolgoznék velük, nem zavarna	Nem szívesen dolgoznék velük, de belenyugodnék	Nem dolgoznék velük, más munkahelyet keresnék
törökök			
ukránok			
afrikaiak			
délszlávok			
kínaiak			
afgánok			
irakiak			
szíriaiak			

15. Milyen kép alakult ki a menekülőkről Önben az elmúlt két év alatt?

Kérem, X-szel jelölje választát!³²³

Válaszok megoszlása:	
inkább pozitív	inkább negatív

³²³ A 15. számú pótkérdést a 2016-os év lekérdezésekor tettem bele a kérdőívbe.

16. Változott-e a véleménye a felsorolt népcsoportok tagjairól az elmúlt két évben?
*Kérem, X-szel jelölje választát!*³²⁴

Népcsoportok	Jobb lett a véleményem	Változatlan maradt a véleményem	Rosszabb lett a véleményem
törökök			
ukránok			
afrikaiak			
kínaiak			
délszlávok			
afgánok			
irakiak			
szíriaiak			

17. Önkéntes segítőként mely tevékenységekben vett részt és milyen gyakorisággal?
Kérem, jelölje X-szel az Önnek megfelelő választ!

Karitatív tevékenység formái	A tevékenység gyakorisága		
	egy alkalommal	több alkalommal	egyszer sem
Logisztikai szerepet vállaltam, szállítottam az élelmiszert, vizet			
Részt vettem a segítségnyújtásban pályaudvaron			
Részt vettem az ebéd és vacsora-osztásnál, és konyhai háttérmunkát végeztem			
Összegyűjtöttem otthon a ruhaneműket a menekültek részére			
Menekülteknek szállást adtam, ill. annak biztosításában segítettem			
Gyermekeknek foglalkozásokat, programokat, nyaralást szerveztem			
Anyagi segítséget nyújtottam és gyűjtést szerveztem			
Járőröztem, társaimmal fenntartottuk a rendet			
Irányítottam a többi önkéntes jelentkező munkáját			
Oktatási (angol tanítási), tolmácsolási, fordítási feladatot végeztem			
Menekülteknek programok (sport, zene, stb.) szervezésében vettem részt			
Egészségügyi, ápolási feladatban vettem részt			

³²⁴ Az 16. számú pótkérdést a 2016-os év lekérdezésekor tettem bele a kérdőívbe.

18. Az Ön neme? *Kérem, jelölje karikázással!*

Nem	
Férfi	Nő

19. Az Ön életkora? *Kérem, karikázza be a megfelelő számokat!*

Életkor				
18-25	26-35	36-45	46-60	61- X

21. Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége? *Kérem, választ X-szel jelölje!*

Iskolai végzettség		
1.	általános iskola	
2.	szakmunkásképző	
3.	középiskola	
4.	főiskola, egyetem	

Köszönöm a segítségét!

Sz.	Interjúkérdések
1.	Milyen érzések kavargtak Önben az idegen etnikumú tömeg megjelenésekor?
2.	Mit tapasztalt, az Ön környezetében milyen érzések jelentek meg az idegenek jelenléte kapcsán?
3.	Milyen benyomást keltettek az idegenek Önben?
4.	Hogyan vélekedett a lakosság (család, baráti kör, munkatársak, a városi intézményekben dolgozók, stb.) a városban tartózkodó nagyszámú menekülőről?
5.	Az Ön tapasztalatai alapján milyen kép alakult ki az idegenekről az Ön személyes környezetében?
6.	Hogyan jellemezné a helyi lakosok magatartását ebben az időszakban?
7.	A bevándorlók vallási, kulturális szokásai a milyen módon jelentek meg?
8.	A kulturközi különbségek kezelése hogyan történt?
9.	Adódtak-e nézeteltérések, konfliktusok a menekülők és a segítők között?
10.	Ön a munkája során, egyszer vagy többször nyújtott segítséget?
11.	Milyen fajta segítségnyújtásban részesítették a menekülőket?
12.	Véleménye szerint a segítségnyújtás melyik formája volt a leghasznosabb?
13.	Mi motiválta Önt a segítségnyújtásban?

A MAGYAR MENEKÜLTÜGYI INTÉZMÉNYEK KIALAKULÁSA

A rendszerváltozás utáni magyar menekültügy első intézkedéseit az 1980-as évek végén az azonnali gyakorlati probléma megoldás szükségessége szülte. Állami Számvevőszék a pénzügyi ellenőrzések jegyzőkönyve az azonnali cselekvésre hívta fel az érintett szervek figyelmét, mivel az 1980-as évek végére olyan mértékben növekedett a Magyarországon menedéket keresők száma, hogy szükségessé vált a segítségnyújtás társadalmi méretekben történő összehangolása, a támogatások pénzügyi- gazdasági feltételeinek megteremtése. A menekültek befogadására és ellátására szánt pénzügyi forrást az 1988-ban létrehozott Letelepdedési Alap biztosította, melyet az Országgyűlés felhatalmazása alapján a Minisztertanács 49/1988. (VI.28.) számú rendelete tartalmazott.

Az Alap forrását lényegében az állami költségvetésből nyújtott támogatás képezte. Az Alap létrehozásakor meghatározott felhasználási jogcímek: az átmeneti segítségnyújtás, szociális segélyezés, az ideiglenes szálláshely létesítések támogatás és a végleges letelepedést elősegítő nagyobb költségkihatású támogatási formák: az egyszeri letelepedési segély, a lakásszerzési támogatás. Az Alap céljára 1988-ban 300 M Ft, 1989-ben az előző évi megtakarításra tekintettel 100 M Ft, 1990. évre 500 M Ft került jóváhagyásra.³²⁵

A migránsok ellátására Állami Tárcaközi Bizottság alakult, erről a Minisztertanács 3046/1988. számú határozata rendelkezett.³²⁶ Kivételes gyorsasággal létrejött a kormányzati és helyi koordinációs intézményi szociális ellátási mechanizmus.³²⁷ A két dokumentum, a minisztertanácsi rendelet és a határozat váltak a rendszerváltás után szerveződő magyar menekültjog alapjává. Azonban a menekültekről, akik a mai értelemben ezt a státuszt birtokolják, 1988-ban még szó sem eshetett, mivel a hazánkba érkezett idegen

³²⁵ A Letelepdedési Alap működésének pénzügyi-gazdasági ellenőrzéséről. Állami Számvevőszék: Jelentés.7-21/1990. pp.1-11.

URL:<https://www.asz.hu/storage/files/files/%C3%96sszes%20jelent%C3%A9s/1996/006j000.pdf?download=true>

Letöltési idő:2018.07.24.

³²⁶ A Bizottság alapelveként fogalmazta meg, hogy a külföldieket is megilletik a magyar állampolgárok esetében adható támogatások.

KASZÁS Veronika: *A magyarországi „alternatív szervezetek” fellépése az erdélyi menekültek ügyében 1988–1989-ben.* In: Múltunk 2014. 1.sz. p. 3.

URL:http://epa.oszk.hu/00900/00995/00037/pdf/EPA00995_multunk_2014_01_221-266.pdf

Letöltési idő:2019.07.24.

³²⁷ A BM vezetése alatt álló menekültügyi Tárcaközi Bizottság és a Megyei Tanácsok koordinációs bizottságai, ezek körlevelei, valamint a BM szerveinek utasításai pótolták a jogszabályokat. Ide tartozik még a 49/ 1988-as Minisztertanácsi Rendelettel létrehozott Letelepdedési Alap is. PÓCZIK Szilveszter: *A bevándorlás intézményrendszerének alakulása Magyarországon a 20. században.* In: PÓCZIK Szilveszter, DUNAVÖLGYI Szilveszter (szerk.): Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok. Bp.: HVG-ORAC. Lap- és Könyvkiadó, 2008. pp. 178-179.

állampolgárságú személyeket csak, mint a „Magyarországon hosszabb ideig tartózkodó külföldiek”-et regisztrálták.³²⁸

A magyar menekültügy történetének következő jelentős dátuma az az 1989. február 24-én született Elnöki Tanácsi határozat volt, mely szerint Magyarország csatlakozzon a menekültek helyzetéről szóló 1951. évi Genfi Egyezményhez és annak 1967.évi New York-i Kiegészítő Jegyzőkönyvéhez, igaz, földrajzi korlátozással.³²⁹ A csatlakozást jelentős pénzügyi támogatás követte és ettől az eseménytől kezdve születtek meg a menekültek elismerésének eljárási szabályai, az elismert menekültek jogállását tisztázó jogszabályok, valamint a menekültügyi intézményrendszer.³³⁰

A Nemzetközi Menekültügyi Konvencióhoz való csatlakozásunkat követően a hazánkban menedéket keresők támogatásába az 1989-es év második felében kapcsolódott be az ENSZ Menekültügyi Főbiztos Hivatalának (UNHCR) segélyprogramja, mely célkitűzéseiben elsősorban a befogadó állomások kialakítására összpontosított.³³¹ A pénzügyi injekció hatására Bicske, Békéscsaba és Hajdúszoboszló állomásai hivatalosan is megkezdhették működésüket.³³²

A jogi alátámasztásként 1989 őszeig a menekültként való elismerési eljárás szabályai (101/1989. (IX. 28.) MT r.) mellett megszülettek a menekülteket befogadó állomások működéséről szóló rendelkezések [64/1989. (VI. 30.) MT r.] is. Ezek nyomán 1989. október közepére létrejött a bevándorlókat ellátó és hatósági intézményrendszer. A Menekültügyi Hivatal szervei (Budapesten, Bicskén, Szegeden, Békéscsabán,

³²⁸ TÓTH Judit: *Menekültügy Magyarországon*. In. SIK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája/2*. Bp.: ELTE Eötvös Kiadó, 2012. p. 222.

³²⁹ Földrajzi korlátozás: Magyarország területi menetességet kért, így csak az európai országokból származó menekültek kaphattak menekült státuszt hazánkban. Ennek oka a nagyszámban hozzánk érkező, határon túli magyar, akik segítségére használta a jogszabály a nemzetközi „kiskaput”. A földrajzi korlátozást nyolc évvel később törölték. (1997.dec.09)

FULLERTON, M.: *Menekültek Magyarországon, betelepülés az anyaországba*. In. SIK Endre, TÓTH Judit (szerk.): *Migráció és politika*. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport Évkönyve, 1996 pp. 140-159.

³³⁰ DOBÓ István: *10 év a menekültekért*. In: *Menekültek Magyarországon* 4. IV. n. MMH Bicskei Befogadó Állomás, Bicske 1999.6-11.p.11.

³³¹ A segítségnyújtás programját és költségvetését az ENSZ Menekültügyi Főbizottsága és a Magyar Kormány megállapodása rögzítette. A Főbizottság 4 937 755 Forinttal támogatta a magyar kormány menekülteket befogadó képességének javítását és célkitűzéseiben a megfogalmazottaktól szűkebb körű felhasználást határozott meg. *A Letelepedési Alap működésének pénzügyi-gazdasági ellenőrzéséről*. Állami Számvevőszék 1990.3-4. URL: <https://www.asz.hu/storage/files/files/%C3%96sszes%20jelent%C3%A9s/1996/006j000.pdf?download=true> Letöltési idő: 2018.07.02.

³³² A hajdúszoboszlói, békéscsabai és bicskei központok már 1989 augusztusától, illetve októbertől üzemeltek, féléves működésük alatt több mint háromezer menekült ellátását biztosították. NAGY Boldizsár: *A magyar menekültjog és menekültügy a rendszerváltozástól az Európai Unióba lépésig*. Bp.: Gondolat Kiadó, 2012. p. 131.

Hajdúszoboszlón, Nyíregyházán) első fokú szervként megkezdték az országunkban tartózkodó bevándoroltak menedékjogi kérelmeinek elbírálását. 1989 végére kialakult az a jogi és intézményi rendszer, amely lényegét tekintve az első menedékjogi törvény és az azt végrehajtó szabályok hatályba lépéséig, 1998 tavaszáig meghatározta a magyar menekültügyi helyzetet.³³³A Tárcaközi Bizottság feladatainak jogutódjaként a Belügyi Tárca kapott összehangoló és sajátos szakigazgatási feladatokat a menekültek ügyében.³³⁴

A BM MENEKÜLTÜGYI HIVATAL BICSKEI BEFOGADÓ ÁLLOMÁSA

A modern népvándorlás nem kímélte a Bicske külterületén létesült, mára már bezárt Befogadó Állomást sem, ahová 2015-ben kevéssel több menekültöt regisztráltak, mint a város összes lakója volt. Mivel kutatásom helyszínéül a bicskei Befogadó Állomás környékét is választottam, így szükségesnek véltem röviden ismertetni az intézmény megalakulásához kapcsolódó eseményeket.

A bicskei Befogadó Állomás 1989 júliusában alakult meg. Az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII.30.) Korm. rendelet 21. számú melléklete alapján született a bicskei Menekülttábor alapokmánya. A működtető költségvetési szerv az akkori Belügyminisztérium volt. Pénzügyi alapként a Letelepedési Alap pénzügyi forrásai szolgáltak, gyakorlati segítséget az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának budapesti képviselője nyújtott az akkori tanácsai, rendőri szerveknek.³³⁵ Tényleges működését csak 1990 májusában kezdte, amikor is a hozzánk érkező menekülőket az „ERBE” szállóból a (a szállót a református egyház bérelte a menekülők kezdeti elszállásolására) átköltöztették a Betonútépítő Vállalat munkásszállójába. Az Állomás létrehozására összesen 162,4 M forintot irányoztak elő, mely összegből az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága 84,8Mforintot vállalt át a magyar

³³³ NAGY Boldizsár: *A magyar menekültjog és menekültügy a rendszerváltozástól az Európai Unióba lépésig*. Bp.: Gondolat Kiadó, 2012. p. 131.

³³⁴ A kialakult helyzetet így módon szentesítette a Belügyminisztérium feladat- és hatásköréről szóló kiadott kormányrendelete [módosított 39/1990. (IX. 15.) Korm. r.] Három főbb pilléren nyugodott a Belügyi Tárca menekültügyi tevékenysége: 1. Irányítani a menedéket kérőkkel kapcsolatos hatósági jogalkalmazó tevékenységet. 2. Ellátni a menekülteket befogadó állomások működtetésével összefüggő központi feladatokat, szervezni a menekültek ellátását az erre szolgáló állami pénzalap kezelőjeként. 3. Összehangolni a menekültek beilleszkedését elősegítő társadalmi és állami tevékenységeket.

SIK Endre: *Az igazgatási és az ellátási feladatok intézményesülése*. In. *A migráció szociológiája 2*. E-tankönyv. ELTE TTK, 2012. p. 198.

³³⁵ *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, Bicske Alapokmány*.

URL: http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=148&Itemid=931&lang=hu

Letöltési idő: 2018.08.18.

kormánytól. A területen összesen 20 szállásépület épült, befogadó képességük egyenként 20-22 főre rúgott. Az első menekülők 1988-ban jelentek meg Bicskén..³³⁶

A Menekülteket Befogadó Állomás szakfeladatai közé tartozott a törvényekben megjelölt tevékenységek sorozata.³³⁷ Az általam vizsgált második időszakban a 2015-ös menekülthullám magyarországi tetőzésekor a bicskei Befogadó Állomás nyitott intézményként működött és a törvényben meghatározott szolgáltatásokat nyújtotta. Szót kell ejtenem a bicskei Menekülttábor felügyelete alá tartozó nagyatádi Átmeneti Szálláshely megnyitásáról és működéséről is. Az intézmény irányítása Bicskéről történt. Az intézmény részletes bemutatásának oka az, hogy az 1990-es évek elején érkezett délszláv menekülők hatalmas tömegét többek között Nagyatád városa és az Átmeneti Szállás fogadta be, ahol az interjúalanyaim és én is önkéntesként tevékenykedtek.

A NAGYATÁDI ÁTMENETI SZÁLLÁSHELY

A Nagyatád Szálláshely alapítója a Belügyminisztérium volt, az intézmény 1991. szeptember elsejétől működött. Kezdetben a Menekültügyi és Migrációs Hivatal Bicskei Befogadó Állomás Átmeneti Szállásaként, majd 1993-tól önálló költségvetési intézményként MMH Nagyatádi Átmeneti Szálláshely néven. Alapító okirata nem volt, 1996. december 31-én szűnt meg hivatalosan.³³⁸

Az Átmeneti Szállások kiválasztásánál nem a területi elhelyezkedés, nem a gazdasági fejlettség, nem az infrastruktúra kiépítettsége került a középpontba, hanem a szükségszerűség és a sok ember befogadására alkalmas épületegyüttesekben található férőhelyek megléte volt a mérvadó. A nagyatádi Átmeneti Szálláshely kiválasztására egyrészt az itt gyülekező legnagyobb létszámú, a volt Jugoszláviából érkező tömeg adott okot, másrészt mert a tábor társadalmi, gazdasági környezete alkalmasnak bizonyult a menekültek fogadására.³³⁹

³³⁶ EINWACHTER János állomásigazgató tájékoztatója a menekülteket befogadó Bicskei Állomáról. In. Bicskei Napló. 1990. június 25. p. 3.

³³⁷ A szakmai feladatokat meghatározó jogszabályok voltak az 1997. évi CXXXIX. törvény a menedékjogról, a 25/1998. (II.18.) Kormányrendelet A menedékjogról szóló 1997. évi CXXXIX. törvény hatálya alá tartozó külföldiek ellátásáról és támogatásáról, valamint a 24/2001. BM rendelete a befogadó állomások feladatairól. In. *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, Bicske Alapokmány*.
URL: http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=148&Itemid=931&lang=hu

Letöltési idő: 2018.08.18.

³³⁸ GYUROK János: *Jugoszláviai menekültek Magyarországon*. In. Régió. Kisebbség, politika, társadalom, 1994. 5. évf. 4. sz. pp. 36-40.

URL: http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/regio_EPA00036_1994_04.pdf

Letöltési idő: 2018.08.19.

³³⁹ A magyar katonai doktrína megváltozásával kiűrtett nagyatádi laktanyát a kirobbanó háború elől menekülő horvát és magyar nemzetiségű menekültek számára nyitották meg, de rövid hónapok alatt a délszláv háborúból

Mind a hazánkba menekült oltalomkeresők, mind a magyar állam politikai vezetése átmeneti helyzetnek gondolta a balkáni menekülők magyarországi létét, és mindaddig, míg a nyugati államok vissza nem állították a vízumkötelezettséget a volt Jugoszlávia állampolgáraival szemben, ez a gondolat nem volt indokolatlan.³⁴⁰ A menekülők tehát hosszabb kényszerű időt töltöttek hazánkban. Következésképpen a magyar menekültügy a gazdasági, politikai gondok mellett a kultúrák értékrendjeinek különbözőségeivel is szembesült. Az önkéntesek és a lakosság is tudomásul vette, hogy az iszlámvallás egyben életformája is a befogadott muzulmánoknak és ennek szellemében élik meg napjaikat. Magyarországnak egyre gyakrabban kell szembesülnie az ország határait átlépő, felnőtt hozzátartozóitól elszakított, menedéket kereső kísérő nélküli kiskorúak jelenlétével, problémáival. A menekülteket befogadó ország felelőssége és egyben nemzetközi kötelezettsége is, hogy a menekült kiskorúak számára életkoruknak megfelelő környezetben, az egyén szükségleteinek megfelelő adekvát ellátást, gondozást, állapotának rendezéséhez szakszerű kezelést biztosítson. Kutatásom következő helyszíne a fóti Károlyi István Gyermekközpont volt, ahol a kísérő nélküli kiskorú menekülő gyermekeket helyezték el.

KÁROLYI ISTVÁN GYERMEKKÖZPONT, FÓT

A Fóti Gyermekotthon tevékenységi köre a menekülthullámok időszaka előtti árva, különleges gyermekotthoni ellátásra szoruló, fogyatékos vagy speciális mentális nevelési problémákkal küzdő kiskorú, magyar gyermekek ellátására és utógondozói feladatok szervezésére terjedt ki. Az intézmény alapítása 1957 novemberére esett, akkori fenntartója a Népjóléti Minisztérium volt.

Magyarországon a Károlyi István Gyermekközpont – korábban Fóti Gyermekváros – egy 2011-ben hatályba lépett kormányrendeletben foglaltaknak megfelelően, illetve az Emberi Erőforrások Minisztériumnak (EMMI), mint fenntartónak a helyszín kijelölése alapján befogadta és biztosította azoknak a Magyarország területén tartózkodó kísérő nélküli menekült kiskorúaknak a gyermekvédelmi szakellátását, akik meghallgatásuk során

menekülő érkezők egyik legfontosabb ideiglenes, majd több évig tartó állandó szálláshelye lett. Becslések szerint 1992 tavaszán, a háború intenzitásának fokozódásával egyenes arányban, közel 50 ezer regisztrált és 50 ezernél is több nyilvántartásba nem vett menekült érkezett a délihatárvidékre. GYUOK János: *Jugoszláviai menekültek Magyarországon*. In .u.o. p.36.

URL: http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/regio_EPA00036_1994_04.pdf Letöltési idő: 2018.08.19.

³⁴⁰ Ausztria az 1992.július 2-án 00 órától állította vissza a vízumkötelezettséget és ettől kezdve már nem engedte beutazni a vízum nélkül érkező bosnyák menekülteket. Az osztrák határról kétvonatnyi menekültet fordítottak vissza Nagyatád irányába, ugyanakkor Magyarország még fenntartotta a vízumnélküliséget a szomszédos országok viszonylatában. HORVÁTH Lajos: *Menedékesek Nagyatádon*. In. MAGYARITS András (szerk.): *Menekültek és menedékesek Magyarországon: Bicskén és Nagyatádon*. Bp.: Ma Kiadó, 1996. pp. 59-80.

kérelemmel fordultak a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalhoz (BÁH) – mint szakhatósághoz – menekültként vagy oltalmazottként való elismerésük érdekében.³⁴¹

Jelenlegi fenntartója a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, budapesti központtal. Az intézmény működését meghatározó alapvető jogszabályok mellett a Gyermekközpont által nyújtható szolgáltatások szabályozását a Pest Megyei Kormányhivatal, mint engedélyező szerv, határozatban állapította meg.³⁴² Az Emberi Erőforrások Minisztériuma által kiadott, 54442-6/2013. számú alapító okirata, majd annak a 2016. 01. 21. napján kiállított, 263-2/2016/JISZOC. számú okirattal módosítása alapján elhelyezést biztosított a kísérő nélküli menekülő kiskorúaknak.

A befogadott gyermekek túlnyomó többségben afgán származásúak voltak, de érkeztek ide pakisztáni és az algériai, bangladesi fiatakorúak is. A 2015-ös évben a befogadott kísérő nélküli kiskorúak életkori megoszlását tekintve továbbra is a 14-18 év közötti gyermekek érkezése volt a leggyakoribb, ugyanakkor néhány esetben megjelent a korábbiakban nem tapasztalt 3-7 éves korosztály is.³⁴³

A BM DEBRECENI BEFOGADÓ ÁLLOMÁSA

A hajdúszoboszlói állomást 1994-ben bezárták, és 1995-ben nyílt meg helyette Debrecenben Magyarország legnagyobb Befogadó Állomása, tekintettel arra, hogy a korábbi táborok a megnövekedett bevándorlói létszám miatt szűknek bizonyultak. A Befogadó Állomás Az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII.30.) Korm. rendelet 21. számú melléklete alapján kezdte meg működését és 1995. augusztus 11-től fogadta a külföldieket.

A debreceni Befogadó Állomás felügyeleti szerv által meghatározott, alapító okirat szerinti alaptevékenysége szállást és ellátást nyújtani a bevándorlóknak, amely az elhelyezettek egészségügyi szűréséből, a vallásgyakorlás célját szolgáló helyiséget biztosításáról szólt. Az ellátás időtartama alatt vezeti az ellátottak helyi nyilvántartását a hivatal által meghatározottak szerint és biztosítja a hatósági eljárás lefolytatásához szükséges rendezett körülményeket.

³⁴¹ A Károlyi István Gyermekközpont 2016. évi szakmai munkájának értékelése. Hatályos okirat száma:263-1/2016/JISZOC. p. 3.

URL:<http://wp.kigyk.hu/media/2016%20%C3%A9vi%20szakmai%20besz%C3%A1mol%C3%B3.pdf>

Letöltési idő: 2018.08.17.

³⁴² 1991.évi LXIV törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban,1989.11.20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.2007.évi LXXX: törvény a menedékjogról. 2016. május 13. napján jogerőre emelkedett, PE/SZOC/204-5/2016. számon nyilvántartott határozat állapítja meg a KNGYK által nyújtható szolgáltatásokat.

Károlyi István Gyermekközpont Szervezeti és Működési Szabályzata, 2016 .

URL:<http://www.wp.kigyk.hu/media/Szervezeti%20%C3%A9s%20m%C5%B1k%C3%B3.pdf>

Letöltési idő: 2018.07.17.

³⁴³ Idézve: Bíró Endrével, a KIGYK helyettes igazgatójával készült beszélgetésből.2016 január.

2015 elejére drasztikusan megnőtt a Magyarország határait illegálisan átlépő menekültek száma, így a debreceni táborba is. közel kétezer bevándorló érkezett a 800 emberre tervezett Befogadó Állomásra. A debreceniek életére is hatással volt a más kultúrájú és némely komolyabb összeütközéseket generáló tömeg, így a tábor környékén élők közül nem érezték magukat biztonságban. A konfliktusok különösen a 2015. június 29-én történtek óta szélesedtek ki. A helyi lakosság nagyfokú felháborodása és, az azt követő civil kezdeményezések hatására a Befogadó Állomás Debreceni Telephely, működése a 1724/2015. (X. 7.) Korm. határozat értelmében 2015. december 31-én megszűnt. A Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal - az új jogszabályok alapján ezután kizárólag a tranzitónákban nyújtott bárminemű ellátást a menekülti vagy oltalmazotti státuszért folyamodó embereknek.